

Κ. Σ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ - Χ. Γ. ΓΚΟΤΣΗ

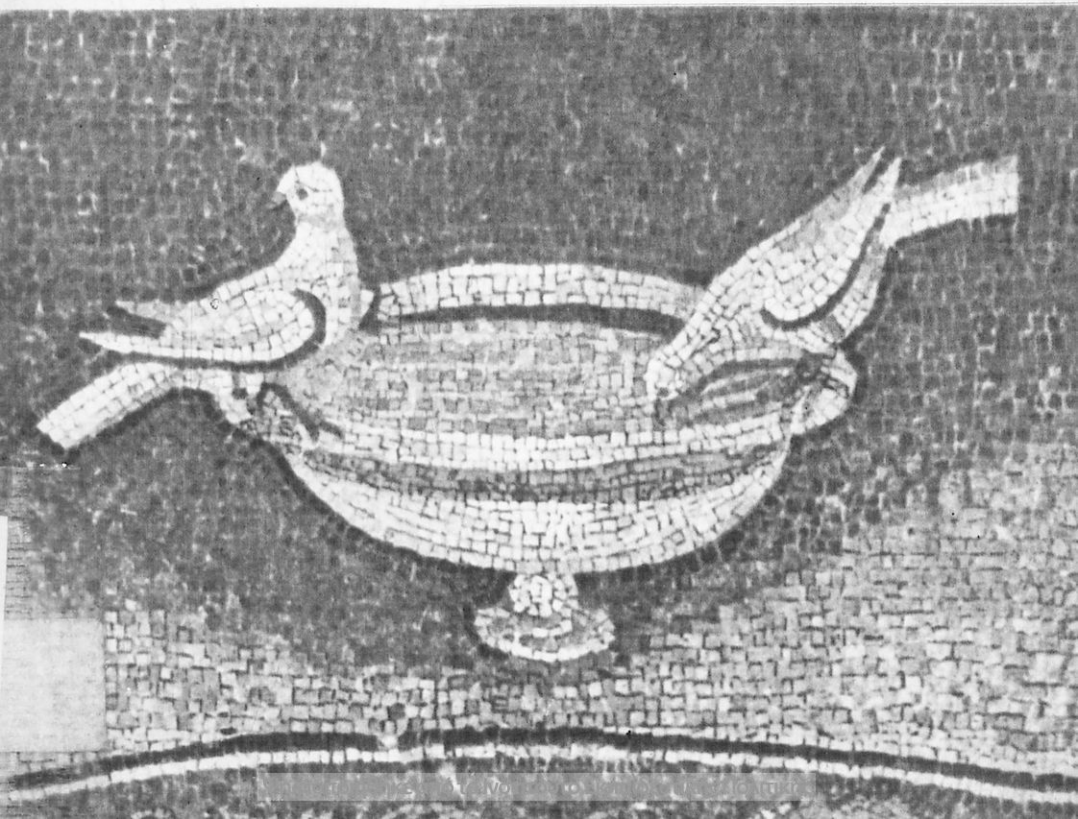
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Β/ΓΣ

99

Η ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΔΙΔΑΧΗ ΚΑΙ Η ΚΙΒΩΤΟΣ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1966

ΙΓ 22 ΕΚΓ

Γραφείο (ΚΕ) - Γραφείο ΧΓ/

Η
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΔΙΔΑΧΗ
ΚΑΙ Η
ΚΙΒΩΤΟΣ

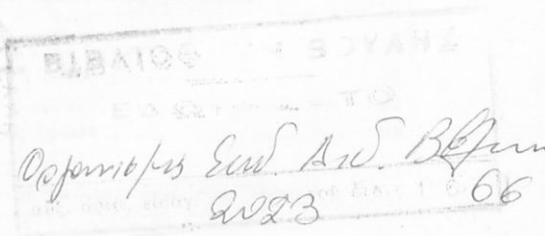

ΙΓ 22 ΕΚΤ
Γρηγοριάδης (ΚΕ) - Γκότσης (Χ.Γ.)
ΚΩΝ. Σ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ — ΧΡ. Γ. ΓΚΟΤΣΗ

Η
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΔΙΔΑΧΗ
ΚΑΙ Η
ΚΙΒΩΤΟΣ

(Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ —
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1966

002
418
ET2B
225

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

‘Οδηγίες για τὸ μάθημα	9
Εἰσαγωγή	11

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Τὸ ἔργο καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ ‘Ιησοῦ Χριστοῦ

1. Τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου	15
2. Τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας	18
3. «Ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ»	22

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Α’ Οἱ παραβολὲς τοῦ Κυρίου

1. «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»	27
2. ‘Ο Σπορέας καὶ ὁ Θεριστής	32
3. «Ἀλλὰ ρῖσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ»	36
4. «Οὕτω γὰρ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον...»	38
5. «Ὁ ὑψὼν ἐαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἐαυτὸν ὑψωθήσεται»	44

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: Β’ Οἱ παραβολὲς τοῦ Κυρίου

1. «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει...»	49
2. ‘Ο «μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν»	53
3. «Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ’ αὐτοῦ»	58
4. «Ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν»	63

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: Α’ Ἡ ὁμιλία πάνω στὸ ‘Όρος

1. Ἡ ὁμιλία τοῦ Κυρίου μέσα στὸ σύνολο τῆς διδασκαλίας Του	70
2. ‘Ο ‘Ιησοῦς Χριστὸς μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ	73
3. Οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας ἀνοίγουν	77
4. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στὸν κόσμον	83
5. Τὸ πλήρωμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν	88

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ : Β' 'Η όμιλία πάνω στο "Όρος

1. 'Η βυθoμέτρηση τής ανθρώπινης καρδιάς	92
2. Τò ναι και τò όχι στο λόγο μας	96
3. 'Η καινούργια έντολη	100
4. 'Η άλληθινή ευσέβεια	105

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΚΤΗ : Γ' 'Η όμιλία πάνω στο "Όρος

1. «Κατευθυνθήτω ή προσευχή μου...»	110
2. 'Ο πολύτιμος θησαυρός	116
3. Κρίση και φιλανθρωπία	122
4. «'Εγώ είμι ή όδός και ή άλληθεια και ή ζωή»	127
5. Θερισμός και συγκομιδή	131

ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΒΔΟΜΗ : Οί τελευταίες διδασχές τοῦ Κυρίου

1. 'Ο 'Ιησους Χριστός, ό δρόμος για τόν Πατέρα	135
2. 'Ο Κύριος υπόσχεται τò "Άγιο Πνεῦμα	139
3. «'Εγώ είμι ή άμπελος, ύμεις τὰ κλήμματα»	143

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ : ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ : Οί 'Απόστολοι, οί θεμέλιοι λίθοι τής 'Εκκλησίας

1. 'Η Πεντηκοστή, ή γενέθλια ήμέρα τής 'Εκκλησίας	149
2. 'Η πρώτη χριστιανική κοινότητα	153
3. 'Ο Παῦλος : 'Ο 'Απόστολος τών εθνών — 'Η μεταστροφή και ή πρώτη περιoδεία του	157
4. 'Η δεύτερη περιoδεία του — Τò κήρυγμα στην 'Ελλάδα	162
5. Οί λοιπές περιoδείες — Τò στεφάνι τής δικαιοσύνης	167
6. 'Η προσωπικότητα και ή διδασκαλία τοῦ Παύλου	171
7. 'Ο Πέτρος, ό μαθητής τής όμολογίας	174
8. 'Ο 'Ιωάννης, ό άγαπημένος μαθητής	179

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ : 'Η 'Εκκλησία τών Μαρτύρων

1. 'Η εξάπλωση τοῦ Χριστιανισμού — Οί Διωγμοί	182
2. Οί Μάρτυρες και οί 'Απολογητές	187
3. Οί κατακόμβες, οί τόποι τής γαλήνης	193
4. 'Ο Θρίαμβος τής Πίστewος	198

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ : 'Η 'Εκκλησία στη χρυσή της εποχή

1. Οί αίρετικοί, οί έσωτετικοί έχθροί τής 'Εκκλησίας	204
2. Οί Οικουμενικές Σύνοδοι	207
3. Οί θεολογικοί φάροι τής 'Αλεξανδρείας (Κλήμης ό 'Αλεξανδρεύς, 'Ωρι- γένης, Μ. 'Αθανάσιος)	213
4. Οί Καππαδόκες : Μέγας Βασίλειος καί Γρηγόριος ό Ναζιανζηνός	218
5. 'Ιωάννης ό Χρυσόστομος, «τών άρετών τό θησαύρισμα»	222
6. Οί μοναχοί, οί «ούρανοπολίτες»	226
7. 'Η θεία λατρεία καί οί πνευματικοί της καρποί	230

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ : 'Η 'Εκκλησία τής 'Ανατολής καί τής Δύσεως

1. 'Η εξάπλωση τού Χριστιανισμού στους Σλάβους	237
2. Τό Σχίσμα τής Δυτικής 'Εκκλησίας	239
3. Οί βυζαντινοί εκκλησιαστικοί συγγραφείς	242
4. 'Ο βυζαντινός νόος	247
5. 'Η Δυτική 'Εκκλησία	253

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΜΠΤΗ : 'Η 'Εκκλησία από τήν "Αλωση ως σήμερα

1. 'Η 'Ορθοδοξία στά χρόνια τής Τουρκοκρατίας	258
2. 'Η θρησκευτική Διαμαρτύρηση	263
3. Οί Πατριαρχικές καί οί υπόλοιπες Αυτόκέφαλες 'Ορθόδοξες 'Εκκλησίες	265
4. Σύγχρονη Οικουμενική Κίνηση	267
Βιβλιογραφία	270

Ὁδηγίες γιὰ τὸ μάθημα

Τὸ βιβλίό ποὺ κρατᾷς στὰ χέρια σου θὰ σὲ κἀνῃ νὰ γνωρίσῃς τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Του. Γιὰ νὰ παρακολουθήσῃς ἄνετα καὶ ἀποδοτικὰ τὴ φετινὴ σειρὰ τῶν μαθημάτων σου, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃς στὸ νοῦ σου ὅτι :

1) Χρειαζέσαι τὸ Κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης, ποὺ ἔχει τὴν ἔγκριση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ Καινὴ Διαθήκη σοῦ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὰ μαθήματα τῆς φετινῆς χρονιάς. Στὸ σπίτι σου μπορεῖ νὰ ἔχῃς καὶ τὸ κείμενο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γιὰ νὰ τὸ διαβάζῃς μὲ τὶς ὑποδείξεις τοῦ καθηγητῆ σου καὶ τὴ βοήθεια τῶν γονέων σου.

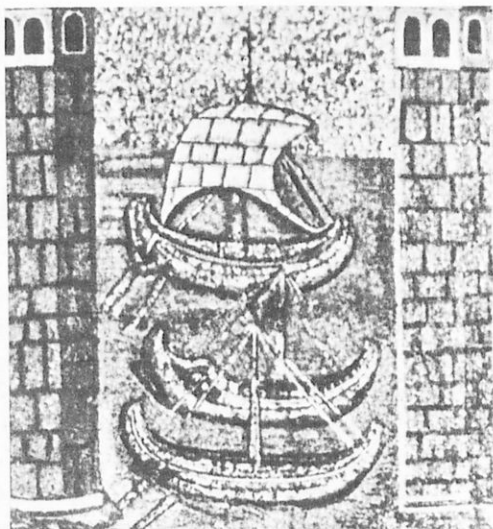
2) Πολὺ συχνὰ θὰ συναντήσῃς στὸ βιβλίό σου—μέσα σὲ παρενθέσεις—λέξεις καὶ ἀριθμούς, ὅπως π.χ. Ἑσ. ζ' 9 - 10, Ματθ. ις' 16, Α' Ἰωάν. ε' 4. Αὐτὰ τὰ λέμε παραπομπές. Ἡ παραπομπὴ μᾶς στέλνει στὴν Ἀγία Γραφή, γιὰ νὰ βροῦμε στὸ πρωτότυπο αὐτὰ ποὺ μᾶς λέγει ὁ Θεός. Τὸ Ἑσ. ζ' 9 - 10 π.χ. σημαίνει : θὰ βρῶ, ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη τὸ βιβλίό τοῦ Προφῆτη Ἑσαΐα, τὸ ἕκτο (ζ') κεφάλαιο καὶ κατόπιν τοὺς στίχους 9 καὶ 10. Τὸ Ματθ. ις' 16 σημαίνει : Ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου, τὸ δέκατο ἕκτο (ις') κεφάλαιο, τὸ στίχο 16. Τὸ Α' Ἰωάν. ε' 4 σημαίνει : Ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὴν πρώτη ἐπιστολὴ τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη, τὸ πέμπτο (ε') κεφάλαιο, τὸ στίχο 4. Στὴ σελίδα 13 τοῦ βιβλίου σου ὑπάρχει ἓνας κατάλογος μὲ συντομευμένες λέξεις ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μπορεῖς νὰ τὸν συμβουλευέσαι, γιὰ νὰ βρίσκῃς τὸ βιβλίό τῆς παραπομπῆς.

Ἐνα ἄλλο εἶδος παραπομπῆς ποὺ θὰ συναντήσῃς εἶναι καὶ τὰ στοιχεῖα P.G. Εἶναι τὰ ἀρχικὰ τῶν λατινικῶν λέξεων Patrologiae Graecae. Πρόκειται γιὰ τοὺς τόμους τῆς Πατρολογίας μὲ ἐκδότῃ τὸν Migne, ὅπου περιέχονται τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Στὸ P.G. 50, 473 π.χ., ὁ πρῶτος ἀριθμὸς μᾶς δείχνει τὸν τόμο τῆς Πατρολογίας καὶ ὁ δεύτερος τὴ στήλη.

3) Σοῦ χρειάζεται καὶ ἓνα τετράδιο. Θὰ τὸ χρησιμοποιεῖς γιὰ τὶς ἐργασίες ποὺ ἀναθέτει ὁ καθηγητὴς σου. Στὸ τετράδιο νὰ γράφης πρῶτα τὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ κάθε μαθήματος. Κάτω ἀπὸ αὐτήν, θὰ ἀπαντᾷς στὶς σχετικὲς ἀσκήσεις. Πρὶν γράψης π.χ. μιὰ ἢ δυὸ ἀπὸ τὶς ἀσκήσεις τοῦ πρώτου κεφαλαίου, θὰ σημειώσης τὴν ἐπικεφαλίδα : **Τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου.** "Ἐτσι τὸ τετράδιό σου θὰ εἶναι μιὰ εἰκόνα τῶν μαθημάτων ποὺ διδάχτηκες καὶ τῶν θεμάτων στὰ ὁποῖα ἐργάστηκες ὅλη τὴ σχολικὴ χρονιά.

4) Εἶναι φυσικὸ σὲ μερικὰ μαθήματα νὰ συναντήσης δυσκολίες. Εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ γνωρίζης ὅτι ὁ π ὅ ρ α ὅ τι ἡ Ἁγία Γραφή ἔχει καὶ δύσκολα σημεῖα. Γιὰ νὰ καταλάβης τὸ Θεό, ποὺ σοῦ μιλεῖ μὲ τὰ λόγια τῆς Ἁγίας Γραφῆς, χρειάζεται νὰ κάνης ἰδιαιτέρως προσπάθειες. Στὴ μελέτη αὐτὴ ὁ Θεὸς σὲ βοηθεῖ καὶ ἀνοίγει τὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ νιώσης τὸ μήνυμά Του. Ἀρκεῖ νὰ προσφέρης καὶ σὺ τὸν π ρ ο σ ω π ι κ ὸ σου κόπο. Πρόσεξε τί λέγει πάνω σὲ αὐτὰ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ μεγάλος αὐτὸς ἐρμηνευτὴς τῆς Ἁγίας Γραφῆς :

«Διάβασε ὁλόκληρη τὴν ἱστορίαν. Ἀφοῦ κρατήσης ὅσα σοῦ εἶναι γνωστά, ἐπανέλαβε πολλὰς φορὰς τὰ δύσκολα καὶ τὰ ἄγνωστα. Καὶ ἂν δὲν κατορθώσης μὲ τὴ συνεχῆ ἀνάγνωσιν νὰ βρῇς τὴ σημασίαν ἐκείνου ποὺ ζητᾷς, πῆγαινε σ' ἐκεῖνον ποὺ ξέρει περισσότερα ἀπὸ σένα. Ἐλα στὸ δάσκαλό· συμβουλέψου τον, γιὰ νὰ σὲ διαρωτίσῃ... Ὁ Θεός, ποὺ θὰ δῇ τὴν προθυμίαν σου, δὲν θὰ παραβλέψῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδιᾶς σου. Θὰ σοῦ ἀποκαλύψῃ ἀσφαλῶς τίς ἀλήθειαι Του...» (P.G. 48, 995)

Ἡ Ἐκκλησία σάν πλοῦ πού πλέει
στά πελάγη τοῦ χρόνου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μᾶς χάρισε πολλὰ προνόμια. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ὅτι εἴμαστε μέλη τῆς Ἐκκλησίας Του. Στὴ θεία Λειτουργία χαίρουμε αὐτὸ τὸ προνόμιο, γιατί νιώθουμε πὼς εἴμαστε ὅλοι ἀδελφωμένοι. Αἰσθανόμαστε πολὺ βαθιὰ ὅτι τὸ Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ χύθηκε ἄφθογο πάνω στὸ Σταυρὸ καὶ μᾶς ἀναγέννησε. «Ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς». «Μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ» (Ἐφεσ. ε' 25, 30).

Στὰ φεινὰ μας μαθήματα θὰ μιλήσουμε γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία Του. Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου θὰ δοῦμε τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὰ διάφορα μαθήματα θὰ μᾶς μεταφέρουν νοερὰ στοὺς ἅγιους Τόπους ὅπου δίδαξε ὁ Κύριος : στὶς πλαγιές, στὰ ἀκρογιάλια, στὶς πλατεῖες, στὶς συναγωγές τῆς Παλαιστίνης. Θὰ γίνουμε καὶ

μεῖς σὰν τοὺς Ἀποστόλους, ποὺ ἄκουγαν τὸν Κύριο μὲ π ρ ο σ ο χ ῆ καὶ Τὸν ρωτοῦσαν μὲ δ ι ᾱ θ ε σ η νὰ συγκρατήσουν ἐκεῖνα ποὺ ἔλεγε. Ἔτσι οἱ διδακτικὲς παραβολὲς τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θαυμάσια Ὁμιλία Του πάνω στὸ Ὅρος, ἡ πασίγνωστη «ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὁμιλία», θὰ θεέψουν τὴν ψυχὴ μας στὸ πρῶτο ἐξάμηνο.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐχει καὶ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἱστορία της. Τὴν πλέκει μὲ τὴ μακροχρόνια ζωὴ της. Ἡ ζωὴ αὐτὴ δὲν εἶναι πάντοτε ἡσυχία. Καθὼς τὸ πλοῖο τῆς Ἐκκλησίας πλέει στὰ πελάγη τοῦ χρόνου, τὰ ἄγρια κύματα τῶν ἐχθρῶν της χτυποῦν τὰ πλερώα του. Αἶν μποροῦν ὁμως νὰ τὸ καταποντίσουν. Ὁ Μεγάλος Ναυπηγὸς του, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἔχει χαράξει τὴν πορεία του σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ του. Ἡ Ἐκκλησία ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν της μὲ τὸ λάβαρο τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Κυβερνήτης της, ποὺ τὴν ὁδηγεῖ στὸ λιμάνι τῆς σωτηρίας.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν εἶναι μόνο παρελθόν. Μᾶς παραδίνει τὸ μῆνυμα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ βοῦσκονται μέσα στὴν Ἁγία Γραφή. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς σπνδύει μὲ τὸ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ἢ κλήση γιὰ τὴ σωτηρία μας. «Δεῦτε πρὸς με πάντες... καγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς» (Ματθ. ια' 28), λέγει στὸν καθένα μας π ρ ο σ ω π ι κ ᾶ ὁ Κύριός μας. Ἡ π α ρ ο υ σ ί α τοῦ Κυρίου, τὸ παρελθόν τῆς Ἐκκλησίας τὸ κάνει π α ρ ὄ ν, μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦμε ἐμεῖς, τὰ σημερινὰ μέλη της. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία, ποὺ εἶναι ἡ Κιβωτὸς τῆς σωτηρίας μας, δέχεται τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς ἀποβιβάσῃ στὸ λιμάνι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Υστερα ἀπὸ κάθε μάθημα, θὰ γέρονουμε στὸ ροῦ μας τὸ σένθημα: «Χρειάζομαστε τὴν Ἐκκλησίαν· ἡ Ἐκκλησία μᾶς χρειάζεται». Τὴ χρειαζόμαστε γιὰ νὰ ζοῦμε μέσα σὲ αὐτὴν τὴ γνήσια χριστιανικὴ ζωὴ. Μᾶς χρειάζεται καὶ ἐκεῖνη, γιὰ νὰ ἀκτινοβολοῦμε τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν ἀγιότητα σὲ ὅσους δὲ γνωρίζουν τοὺς θησαυροὺς της. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ποτέ μας νὰ ξεχνᾶμε, ὅτι Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι Αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Κύριός μας. Ἐμεῖς, οἱ συνειδητοὶ χριστιανοί, εἵμαστε μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ μόνο τρεφόμεστε πνευματικά.

Συντομειωμένες λέξεις από τὰ βιβλία τῆς ᾿Αγίας Γραφῆς

1. ᾿Από τήν Παλαιά Διαθήκη

Γένεσ.	Τωβ.	Να.	ΝΑΟΥΜ
᾿Εξοδ.	᾿Ιουδ.	᾿Αββ.	ΑΒΒΑΚΟΥΜ
Λευιτ.	᾿Εσθ.	Σοφ.	ΣΟΦΟΝΙΑΣ
᾿Αριθ.	᾿Ιωβ	᾿Αγγ.	ΑΓΓΑΙΟΣ
Δευτ.	Ψαλμ.	Ζαχ.	ΖΑΧΑΡΙΑΣ
᾿Ιησ. Ν.	Παροιμ.	Μαλ.	ΜΑΛΑΧΙΑΣ
Κριτ.	᾿Εκκλ.	᾿Ησ.	ΗΣΑΙΑΣ
Ρουθ.	᾿Ασμ.	᾿Ιερ.	ΙΕΡΕΜΙΑΣ
᾿Α΄ Βασ.	Σοφ. Σολ.	Βαυ.	ΒΑΡΟΥΧ
Β΄ Βασ.	Σοφ. Σειρ.	Θρ.	ΘΡΗΝΟΙ ΙΕΡΕΜΙΟΥ
Γ΄ Βασ.	᾿Ωσ.	᾿Ιεζ.	ΙΕΖΕΚΗΛ
Δ΄ Βασ.	᾿Αμ.	Δαν.	ΔΑΝΗΛ
᾿Α΄ Παρ.	Παροιμ.	᾿Α΄ Μακ.	ΜΑΚΚΑΒΑΙΩΝ ᾿Α΄
Β΄ Παρ.	᾿Αμωσ	Β΄ Μακ.	᾿Β΄
᾿Α΄ ᾿Εσθ.	Μιχαίας	Γ΄ Μακ.	᾿Γ΄
Β΄ ᾿Εσθ.	Ἰωνά		
Νεμ.	Οβδιού		
	Ἰωνά		

2. ᾿Από τήν Καινή Διαθήκη

Μαθ.	᾿Εφεσ.	᾿Εβρ.	ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ
Μάρκ.	Φίλιπ.	᾿Ιάκ.	ΙΑΚΩΒΟΥ
Λουκ.	Κολ.	᾿Α΄ Πέτρ.	ΠΕΤΡΟΥ ᾿Α΄
᾿Ιωάν.	᾿Α΄ Θεσ.	᾿Β΄ Πέτρ.	ΠΕΤΡΟΥ Β΄
Πράξ.	᾿Β΄ Θεσ.	Ἰωάνν.	ΙΩΑΝΝΟΥ ᾿Α΄
᾿Ρωμ.	᾿Α΄ Τιμ.	᾿Β΄ Ἰωάν.	ΙΩΑΝΝΟΥ Β΄
᾿Α΄ Κορ.	ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ᾿Α΄	᾿Γ΄ Ἰωάν.	ΙΩΑΝΝΟΥ Γ΄
Β΄ Κορ.	ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β΄	᾿Ιουδ.	ΙΟΥΔΑ
Γαλ.	ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ	᾿Αποκ.	ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ἡ Διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. Τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου.

Με τὴν Ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀρχίζει τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ μέρος τοῦ Θεοῦ ἡ σωτηρία αὕτη προσφέρθηκε ολοκληρωτικὰ μετὰ τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου.

Μόνον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μποροῦσε νὰ προσφέρει μιὰ τέτοια θυσία, μετὰ τὴν ὁποία σώζεται ὁ κόσμος. Ὁ ἀναμάρτητος Κύριος σήκωσε ἐπ' αὐτὸν τὴν ὁποία ἀμαρτίες ὅλου τοῦ κόσμου. "Ἐτσι, μετὰ τὴ σταυρικὴ Του θυσία, ὁ Κύριος χαρίζει σὲ ὅλους μας τὴ συγχώρηση τῶν ἀμαρτιῶν, ἀρκεῖ ὁ καθενας μας νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ «ὅτι... ἀμαρτωλὸς εἰμι, Κύριε» (Λουκ. ε' 8).

Ὁ Κύριος, πρὶν ἀκόμη θυσιασθῇ, βοήθησε τοὺς Ἰσραηλίτες, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀναγνωρίσουν ὅτι εἶναι :

«Ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος».

Ματθ. ις' 16

Τὴ βοήθειά Του αὐτὴ τὴν πρόσφερε ὁ Κύριος :

α) Μὲ τὰ θαύματα καὶ β) Μὲ τὴ διδασκαλία Του.

Τὰ θαύματα. Μὲ τίς πολλὲς θεραπείες ποὺ ἔκανε ὁ Κύριος, μᾶς ἔδειξε πῶς βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὸν ἀνθρώπινο πόνο. Μέσα στὴν καρδιά Του ἔβαλε τὸν πόνο τὸ δικό μας. Ἦρθε στὴ θέση μας, ἔνωσε τὴ στενοχώρια μας, τὴν ἐνοχλή, τὴ δυστυχία μας. Ἡ στάση αὐτὴ τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. «Ὅποιος πιστεύει στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, πιστεύει σύγχρονα καὶ στὸν Ἰῶ τοῦ Θεοῦ τὸ Μονογενῆ ποῦ Τὸν ἔστειλε στὸν κόσμο, γιὰ νὰ σώσῃ ὅσους πιστέψουν σ' Αὐτὸν (Ἰωάν. γ' 16) καὶ ὄχι γιὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμο (Ἰωάν. γ' 17).

Τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου ἔχουν γιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τὴν πίστη στὸ Πρόσωπό Του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ζητοῦσε πάντοτε αὐτὴ τὴν πίστη, πρὶν κάμῃ τὸ θαῦμα. «Ὅποιος δὲν πιστεύει στὸ Χριστό, οὔτε καὶ στὰ θαύματά Του πιστεύει. Ἀπόδειξή τρανὴ : Οἱ Φαρισαῖοι, ποὺ δὲνμπόρεσαν νὰ δεχτοῦν τὰ θαύματα γιὰ σημάδι τοῦ Θεοῦ. Βέβαια δὲν μπόρεσαν καὶ νὰ τὰ ἀρνηθοῦν. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ὁμολογοῦσαν ἦταν : «Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια» (Ματθ. θ' 34).

Καὶ ὅμως κάθε Θαῦμα ἦταν καὶ ἓνα σημάδι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ :

«Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ».

Ματθ. ιβ' 28

Ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Τὸ κέντρο ὅμως τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου ἦταν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τὸ κήρυγμά Του ἦταν μιὰ συνομιλία μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς ἔδειχνε τὸ δρόμο πρὸς τὸν Πατέρα Του, τὸ Θεό, μὲ τὸν Ὅποιο εἶναι ἁ π ὁ λ υ τ α ἴσος ὡς πρὸς τὴν οὐσία, δηλαδὴ Θεός.

Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δὲν ἔμοιαζε μὲ τὰ λόγια τῶν ἄλλων ραββίνων (διδασκάλων). Οἱ ραββίνοι ἐξηγοῦσαν τὸ Νόμο. Ὁ Κύριος ὅμως μὲ τὸ λόγο Του πρόσφερε τὸν Ἐαυτὸ Του :

«...ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν».

Ἰωάν. ε' 24

Ὅποιοι ἀκούει καὶ ἀπαντᾷ στὸ λόγο τοῦ Κυρίου, αὐτοὺς συνδέεται μὲ τὸ Θεό. Τότε ὁ Θεὸς μὲ τὸν Υἱό Του ἔρχονται καὶ κατοικοῦν στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου (Ἰωάν. ιδ' 23). Ἡ ἀδιάκοπη ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεὸ εἶναι ἡ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Τώρα εὐκολα καταλαβαίνουμε, γιατί ὁ Κύριος στὸ κήρυγμά Του, στὴ διδασκαλία Του, μιλοῦσε πάντα γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν τὴν ζωὴ («Ἐχει ζωὴν αἰώνιον», «μεταβέβηκεν»). Ἐκεῖνος δηλαδὴ, ποὺ πιστεύει στὸν Κύριο καὶ ἐγκαλῶνεται τὰ λόγια Του καὶ ζῇ σύμφωνα μὲ τὸ ἅγιό Του θέλημα ἔχει ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ πίστεψε «ζωὴν αἰώνιον». Αὐτρώθηκε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ πνευματικοῦ θανάτου καὶ ζῇ ἀπὸ τὴν ὥρα τὴν ζωὴ τοῦ Παραδείσου, τὴν οὐράνια ζωὴ.

Τὰ φετινά μας μαθήματα στὸ πρῶτο ἐξάμηνο θὰ περιέχουν τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Δὲν μᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ τὴν ἀναπτύξουμε ὀλόκληρη. Θὰ περιοριστοῦμε σὲ μερικὲς ἀπὸ τὶς παραβολές, στὴν Ὀμιλίαν πάνω στὸ Ὅρος καὶ στὶς τελευταῖες διδασκίες Του στοὺς μαθητές, λίγο πρὶν ὁδηγηθῇ στὴ Θυσία τοῦ Γολγοθᾶ.

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Νὰ βρῆς ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη συγκεκριμένες περιπτώσεις, ὅπου ὁ Κύριος ζητεῖ τὴν πίστη τῶν ἀνθρώπων πρὶν ἀπὸ κάθε θαῦμα.
- 2) Τί ἀποκάλυπτε ὁ Κύριος μὲ τὰ θαύματά Του;
- 3) Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου;
- 4) Πῶς λαβαίνουμε ἀπὸ τὸν Κύριο τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν μας; Καὶ ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ συμπεριφορὰ μας μετὰ ἀπὸ αὐτήν;

2. Τὸ Κήρυγμα τῆς Βασιλείας.

Ἡ Ὀλόκληρη ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου ἔχει κεντρικὸ θέμα τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὁχι μόνον ἡ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ ἡ σκέψη, ἡ δράση, οἱ ἐνέργειες, ἡ θαυματουργία τοῦ Κυρίου εἶναι διαποτισμένα ἀπὸ τὸ ζωοπάρχο πνεῦμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ συλλάβουμε καὶ νὰ τὰ κατανοήσουμε, ἂν δὲν ἔχουμε νιώσει καθαρὰ τὸ περιεχόμενο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ θαυματουργὴ δράση τοῦ Κυρίου καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας εἶναι ἀδιάσπαστα ἐνωμένα. Τὸ μαρτυροῦν ὅλοι οἱ Εὐαγγελιστές. «...Διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον...» (Ματθ. 23). «...Κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Μάρκ. 14). Ἡ ἐκπληξὴ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ κήρυγμα καὶ τὶς θεραπείες τοῦ

Κυρίου ἀποκορυφώνεται μὲ τὴν ἐρώτηση : «Τί ἐστὶ τοῦτο; τίς ἡ διδασκαλία ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;» (Μάρκ. 16, 27).

Γιὰ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου μιλήσαμε στὰ περυσινὰ μας μαθήματα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Στὴν τάξιν αὕτη θὰ μιλήσουμε περισσότερο γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου.

Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ἰδιαίτερα στοὺς Προφῆτες. Τὸ τελευταῖο προφητικὸ κήρυγμα εἶναι τοῦ Ἰωάν-

Ἄντων. Ὁ Ἰωάννης συνέδεε τὸ κήρυγμά του μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Μεσσία.

νη τοῦ Προδρόμου (Matθ. γ' 1-2). Ὁ Ἰωάννης ἕμως συνέδεε τὸ κήρυγμά του μὲ τὸ Πρόσωπο τοῦ Μεσσία, δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου».
Ἰωάν. α' 29

Στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ βρίσκουν τὴν ἐκπλήρωσή τους ὅλες οἱ ὑποσχέσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὅλες οἱ ἐπιθυμίες τοῦ ἀνθρώπου γιὰ πνευματικὴ χαρὰ, συμφιλίωση μὲ τὸ Θεό, γίνονται πραγματικότητες στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ κλειστός «οὐρανὸς» ἔχει πάλι ἀνοίξει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸν εἶχε κλείσει ἡ ἁμαρτία. Τὸν ἀνοίξε ὁ μὴ πάλι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ σταυρικὴ θυσία τοῦ Κυρίου στὸ Γολγοθᾶ.

Ὁταν ὁ Κύριος μιλῇ στοὺς ἀνθρώπους, στοὺς ἀκροατὲς Του, γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τοὺς συνδέει μὲ μιὰ πραγματικότητα, ποὺ δὲ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ πολὺ κοντά του: Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔχει ἔρθει κίόλας, ἔχει παρουσιαστῇ. Ὁ Κύριος κήρυττε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Βασιλείας (Μάρκ. α' 14). Τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ εἶναι ἡ πραγματικότητα τῆς μεγάλης χαρᾶς ποὺ φέρνει ὁ ἄγγελος μὲ τὸ μήνυμά του στοὺς βροσχοὺς καὶ σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀναγγέλλοντας τὸ γεγονός τῆς Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ἡ Ἐνσάρκωση τῆς αἰώνιας χαρᾶς καὶ τῆς Εἰρήνης.

«Εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέ-
χθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΥΡΙΟΣ».
Λουκ. β' 10-11

Ἐκεῖ λοιπὸν ὅπου βρίσκεται ὁ Χριστός, ὑπάρχει καὶ τὸ Εὐαγγέλιο
τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Τί είναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἦταν πάντα ἐπίκαιρο, ἰδιαίτερα γιὰ τὴ δική μας, τὴ σύγχρονη ἐποχή. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, ὅποιος ἡλικίας, μορφώσεως καὶ φυλῆς καὶ ἂν εἶναι, ὅταν ἀκούῃ τὴ φράση «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ» τὴ θεωρεῖ πολὺ περίεργη, ἀκατανόητη, ἐντελῶς ξένη στὰ συμφέροντα καὶ στὰ ἐνδιαφέροντά του. Εἶναι μιὰ σοβαρὴ ἔνδειξη πὼς ἀκόμη δὲν ξέρουμε ὅλοι μας τί εἶναι κατὰ βάθος αὐτὴ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Πολλοὶ ἄνθρωποι τὴ φαντάζονται νὰ βρισκεται τόσο πολὺ μακριά, ὥστε νὰ μὴν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴ ζητή-

σουν. "Άλλοι πάλι, που έχουν μέσα τους αρνητικές διαθέσεις, ψάχνουν από περιέργεια και μόνο να τη βρουν στα διαπλανητικά τους ταξίδια. Αυτό φανερώνει, αν όχι άγνοια, τουλάχιστο επιπόλαια και ανώριμη σκέψη. Μαρτυρεί ακόμη και υλιστικές αντιλήψεις..

Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει: 'Ο Θεός είναι ο Κύριος τοῦ κόσμου και ιδιαίτερα τῶν ἀνθρώπων. 'Ο Θεός κυβερνᾷ ὀχιμονάχα γιατί ὁ ἴδιος τὸ θέλει, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄνθρωπο. 'Ο χωρὶς Θεοῦ ἄνθρωπος μοιάζει με καράβι χωρὶς κυβερνήτη.

'Ο ἄνθρωπος ὅμως θέλησε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἔκανε τὴν ἀμαρτία. Δηλαδή ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ Θεό. Νόμισε πὼς δὲν Τὸν χρειαζόταν πιά. Τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δὲ μπόρεσε νὰ τὴν ἐκτιμῇ. Γιατὶ ὁ Θεὸς κυβερνᾷ μόνον ὅταν μᾶς προσφέρει τὴν ἀγάπη Του. 'Ο ἄνθρωπος ζοῦσε μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μέσα στὸν Παράδεισο. Ζοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ, ἄκουγε τὰ λόγια Του, εἶχε τὴν προστασία Του. Θέλησε ὅμως νὰ χάσῃ αὐτὴ τὴ ζωὴ. Ἐφυγε μὲ τὴν παρακοή μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἔπαψε νὰ ἐπικοινωνῇ καὶ νὰ συνδέεται με Αὐτὸν (Γένεσ. γ').

'Ο Κύριος ξανασυνέδεσε τὸν ἄνθρωπο μετὰ τὸ Θεό. Ἦρθε καὶ πρόσφερε στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπη θὰ πῇ σύνδεσμος, ἐπικοινωνία. 'Ο ἄνθρωπος μὲς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ γίνεται καὶ πάλι παιδὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ξαναβρίσκει τὴ ζωὴ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εἰρήνης. Ἡ ἐπικοινωνία μας μετὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸ Θεάνθρωπο, μᾶς συνδέει μετὰ τὸ Θεὸ-Πατέρα καὶ μᾶς τοποθετεῖ μέσα στὴ Βασιλεία Του.

Νὰ γιατί ὁ Κύριος μιλεῖ συνεχῶς γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Χωρὶς Αὐτὴν εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ χωρὶς π ρ ο σ ω π ι κ ὸ μας σ ὺ ν δ ε σ μ ὸ μετὰ τὸ Χριστὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ νιώσουμε τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἀφήνουμε τὸν ἑαυτὸ μας νὰ τρέφεται ἀπὸ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ καὶ ζῇ μέσα μας ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός, τότε ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ θronιάζεται γιὰ πάντα στὴν καρδιά μας.

«Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὁ ρ ὲ μ ὶ ν ἐστίν».

Λουκ.Ἱ, 21

Τί περιέχει τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας. Τὴν πρὸ ολοκληρωμένη ἐκφράση αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου τῇ βρίσκουμε στὸν Εὐαγγελιστὴ Μάρκο :

α) Πῶθεν ὁ Ἰησοῦς... κηρύσσω τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ
καὶ λέγων ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετα-
νοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ».

Μάρκ. α' 14 - 15

Ὁ Χριστὸς προσφέρει μὲ τὸν ἑαυτοῦ Τὸν τῇ Βασιλείᾳ σὲ ὅλους τοὺς
ἀνθρώπους. Ἔτσι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι πάντοτε ΠΑΡΟΥΣΙΑ. Ὁ
ἄνθρωπος ὅμως, εἴτε ὡς ἄτομο, εἴτε ὡς κοινωνία, πολὺ δύσκολα δίνει
μιὰ σωστή καὶ πραγματικὴ ἀπάντησιν στὴ μεγάλη αὐτὴ προσφορὰ
τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ φαίνεται νὰ μὴν ἐπικρατῇ.
Ὁ ἐπικρατήσας τελικὰ ἔστιν ὁ Κύριος ἔρθη στὸν κόσμον γιὰ δευτέρῃ
καὶ τελευταία πλὴν φορὰ. Σὲ τούτῃ τὴν περίπτωσιν ἡ Βασιλεία εἶναι
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ. Ἀνάμεσα στοὺς δυὸ αὐτοὺς χρόνους ἡ Βασιλεία
τοῦ Θεοῦ εἶναι ΚΡΥΜΜΕΝΗ. Τὴν ἀναγνωρίζουν μονάχα ὅσοι πιστεύ-
ουν στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ὅλοι οἱ ἄλλοι δὲ βλέπουν τίποτε ἀπὸ Αὐτήν.

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, στὰ χρόνια αὐτὰ ποὺ εἶναι κρυμμένη, βρίσκε-
ται στὴν ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. Στὴν Ἐκκλησίᾳ βασιλεύει
ὁ Θεὸς μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ποὺ εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας
(Α' Κορ. ιβ' 12 - 17) καὶ μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ καθοδηγεῖ τὴν Ἐκ-
κλησίαν «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ις' 13). Τὸ μέγλωμα τῆς Ἐκ-
κλησίας, ποὺ εἶναι σύγχρονα καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ,
ὅα τὸ μελετήσας στὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου.

Ὁ Κύριος, συνεχίζοντας τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας, ὑποδεικνύει στοὺς
ἀκροατὰς Του τὰ σημεῖα ποὺ τοὺς συνδέουν πραγματικὰ μὲ Αὐτήν. Εἴ-
ναι : α) ἡ μετάνοια καὶ β) ἡ ἐμπιστοσύνη στὸ Εὐαγγέλιο, δηλαδὴ στὸ
Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὅποιος ἐμπιστεύεται στὸ Χριστό καὶ στὰ λόγια
Του, αὐτὸς καὶ βρίσκει τὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς μετάνοιας. Ὁ ἄνθρωπος
ποὺ δέχεται τὴ βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ μετανοεῖ, συνδέεται μαζί Του προ-
σωπικὰ καὶ ἔτσι βρίσκεται στὴ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Ποιὰ σχέση βρίσκεis ἀνάμεσα στὰ θάματα καὶ στὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου γιὰ
τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;
- 2) Ποιὰ θέση ἔχει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου;
- 3) Πῶς κυριαρχεῖ ὁ Θεὸς πᾶνω στὸν ἄνθρωπο;
- 4) Τί εἶναι κατὰ βᾶθος ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;
- 5) Τί σχέση βρίσκεis ἀνάμεσα στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν Ἐκκλησίαν;
- 6) Πῶς συνδέεται ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

3. «'Εδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ».

(Μάρκ. δ' 2)

Ὁ Κύριος μιλοῦσε στὸ λαὸ «ἐν παραβολαῖς». Ἐπρεπε νὰ ἐκπληρωθῇ ἐκεῖνο, ποὺ εἶχε πεῖ ὁ προφῆτης: «'Ανοίγω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου» γιὰ νὰ πῶ ἀλήθειες ποὺ εἶναι κρυμμένες ἀπὸ καταβολῆς κόσμου» (Ματθ. ιγ' 34 - 35).

Οἱ παραβολές ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ Κύριος στὴ διδασκαλία Του εἶναι μιὰ μορφή ὁμιλίας, ποὺ τὴ μεταχειρίζονταν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Αἰσώπος, ὁ Πλάτων, ὁ Σωκράτης καὶ ἄλλοι Ἕλληνες συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν τὴν παραβολή στὶς διάφορες ὁμιλίες καὶ στὰ γραπτὰ τους. Καὶ οἱ συγγραφεῖς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, οἱ ραββίνοι, καὶ πολὺ συχνὰ οἱ Προφῆτες, συνηθίζουν τὶς παραβολές. Ὁ Κύριος χρησιμοποιοῦσε τὸν παραβολικὸ λόγο, γιὰτι μόνον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἦταν δυνατὸ νὰ ἐκφράσῃ τὶς μυστηριώδεις καὶ αἰώνιες Ἀλήθειες.

Οἱ σημασίες τῆς λέξεως «παραβολή». Προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα πα ρ α β ἄ λ λ ω καὶ ἔχει τὶς ἐξῆς σημασίες: 1) σύγκριση, 2) τοποθέτηση κοντὰ σὲ κάποιον ἄλλον, 3) παρέκκλιση ἀπὸ τὴν ὀρθὴ κατεύθυνση καὶ 4) προκαταβολὴ χρημάτων (παράβολο).

Ἡ πρὸ συνηθισμένη χρῆσις τῆς παραβολῆς σὲ μιὰ ὁμιλία εἶναι ἡ ἐξῆς: Ὁ ὁμιλητὴς ἢ ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ στὰ λόγια του εἰκόνες παρμένες ἀπὸ διάφορες περιοχὲς ποὺ εἶναι γνωστὲς στοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς φύσεως, τοῦ ζωικοῦ βασιλείου, τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῆς ἐργασίας, τοῦ σπιτιοῦ, τῆς οἰκογένειας. Οἱ γνωστὲς αὐτὲς εἰκόνες βοηθοῦν τὸν ἄνθρωπο, τὸν ἀκροατὴ μιᾶς ὁμιλίας ἢ τὸν ἀναγνώστη ἑνὸς βιβλίου, νὰ κάνῃ μιὰ σύγκριση καὶ ἔτσι νὰ καταλάβῃ τὰ ἄγνωστα.

Πολλὲς φορὲς τὰ παραδείγματα αὐτὰ μὲ τὶς εἰκόνες εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ζώων. Ὁ συγγραφεὺς δίνει στὰ ζῶα ιδιότητες, ποὺ δὲν ὑπάρχουν στὴν πραγματικότητα. Εἶναι οἱ γνωστοὶ «μύθοι» τῶν ἀρ-

«Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπτήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» (Ἰωάν. η' 12).

(Χριστός. Εὐαγγελιστάριον, 12ος αἰ., Ἀθῆναι, Ἐθν. Βιβλιοθήκη 2545,

Φ. 4166 ν.)

χαίων. Ἐτσι στοὺς μύθους τὰ ζῶα μιλοῦν, τὰ δέντρα περπατοῦν κ.ἄ.

Ἡ παραβολὴ ὅμως διαφέρει ἀπὸ τὸ μῦθο. Ἡ παραβολὴ ἔχει σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα. Εἶναι μιὰ διήγηση πλεγμένη μὲ διάφορες πράξεις, ποὺ δὲν ἔγιναν βέβαια, ἀλλὰ ποὺ θὰ ἦταν δυνατό νὰ γίνουν. Ὁ Ὀριγένης λέγει :

«Ἐστὶ τοίνυν παραβολὴ λόγος ὡς περὶ γενομένου, μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ρητόν, δυναμένου δὲ γενέσθαι».

(P.G. 13, 20)

Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τῆς παραβολῆς ἀπὸ τὸ μῦθο βρίσκεται στὸ «δυναμένου δὲ γενέσθαι» τοῦ Ὀριγένη.

Ἡ παραβολὴ στὸ λόγο τοῦ Κυρίου. Ἐδῶ ἡ παραβολὴ βρίσκεται πρὶ πάντων ἀπὸ μιὰ σύγκριση ἢ μεταφορά. Ὁ Κύριος χρησιμοποιοῦ στοὺς λόγους Του διάφορες εἰκόνες παρμένες ἀπὸ τὴ φύση ἢ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Μὲ αὐτὲς θέλει νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀκροατὲς Του νὰ πλησιάσουν τίς ἀλήθειες τοῦ κηρύγματος Του, τίς ἀλήθειες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ παραβολὴ ὡς λογοτεχνικὸ στοιχεῖο εἶναι κόσμημα στὸ λόγο τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετό. Ὁ σκοπὸς τοῦ Κυρίου, ποὺ ἦταν Διδάσκαλος, δὲν εἶναι νὰ καταπλήξῃ τοὺς ἀκροατὲς Του μὲ τὴν καλλιλογία Του. Θέλει νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ δεχτοῦν τὸ μήνυμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Μιὰ τέτοια ἀποδοχὴ εἶναι δυνατὴ μόνον μέσα στὴν πίστη ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ τὸ ἐξετάσαμε στὸ προηγούμενο κεφάλαιο (Βλέπε Μάρκ. α' 14 - 15). Τὸ στοιχεῖο ὅμως τῆς πίστεως τὸ συναντήσαμε καὶ στὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, ποὺ τὰ εἶδαμε στὴν περυσινή μας τάξη. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ παραβολὲς σχετίζονται μὲ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου. Οἱ παραβολὲς θεωροῦνται θαύματα λογοτεχνικῆς ὁμορφίᾳ καὶ διδακτικῆς δυνάμεως. Καὶ τὰ θαύματα θεωροῦνται παραβολές, γιατί μὲ γεγονότα ἔκτακτα καὶ ὑπερφυσικά διδάσκουν μεγάλες καὶ ὑψηλές ἀλήθειες.

Τὸ σκάνδαλο τῶν παραβολῶν. Ὁ Κύριος βοηθεῖ τοὺς ἀκροατὲς Του νὰ καταλάβουν τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐμφανίζεται στὴν πραγματικότητα. Οἱ ἀκροατὲς τοῦ Κυρίου, ὡς Ἰουδαῖοι, περίμεναν τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία - Βασιλέα, ποὺ τὸν εἶχαν συνδέσει μὲ τοὺς ἐθνικοὺς τοὺς ὀραματισμοὺς. Περίμεναν τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴν ξένη κυριαρχία τῶν Ρωμαίων καὶ κατόπιν τὴν ἐξάπλωσή τους σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμον.

Με τέτοιες προσδοκίες ακολουθοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦ καὶ ἄκουγαν τὴ διδασκαλίαν Του. Ζητοῦσαν ἀπὸ τὸν Κύριο σημάδια ποῦ νὰ ἱκανοποιῶν τὸν ἐθνικὸν τους ἐγωισμόν. Μόνον ἔτσι θὰ ἀναγνώριζαν τὸν Ἰησοῦ γιὰ Μεσσία. Πόσο ὅμως διαφορετικὰ ἦταν τὰ πράγματα στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ! Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῶν Ἰουδαίων. Ἀπευθύνεται στὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, θέλει νὰ τὴ γεμίσει μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος, μὲ τὶς παραβολάς, θέλει νὰ γεφυρώσῃ τὴ βαθιὰ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ δική Του σκέψη καὶ τὴ σκέψιν τῶν ἀκροατῶν Του.

Ὁ κάθε ἀκροατὴς τῶν παραβολῶν τοῦ Κυρίου βρίσκεται μπροστὰ σ' ἓνα μεγάλο πειρασμό: Πῶς θὰ καταλάβῃ τὸ βαθύτερον νόημα τῶν παραβολῶν; Θὰ σκεφτῇ μὲ τὸ δικό του τρόπο ἢ θὰ ζητήσῃ τὴ φώτισιν τοῦ Θεοῦ; Θὰ σκύψῃ τὸ κεφάλι του μπροστὰ στὸ «φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. α' 9); Θὰ τὸ δεχτῇ ἢ δὲν θὰ «παραλάβῃ» αὐτὸν ποῦ «εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν» (Ἰωάν. α' 11), δηλαδὴ τὸ Χριστό; Ἀπὸ τὴν προσωπικὴ ἀπάντησιν ποῦ δίνει ὁ κάθε ἀκροατὴς βγαίνει καὶ ὁ σκοπὸς τῶν παραβολῶν. Τὸν βρίσκουμε στὰ λόγια τοῦ Κυρίου, ὅταν ἀπαντᾷ στὴν ἐρώτησιν τῶν μαθητῶν: «Διατί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς;» (Ματθ. ιγ' 10).

«Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν».

Λουκ. ιγ' 10

Οἱ ὁμάδες τῶν ἀκροατῶν. Ὁ ἀκροατὴς ποῦ θὰ ἐπιμείνη στίς δικές του σκέψεις καὶ θὰ παραμείνῃ στίς δικές του ἀντιλήψεις, δὲν θὰ μπορέσῃ τίποτε νὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὶς παραβολάς. Γιατί, ἐνῶ θὰ βλέπῃ πολλὰ σημεῖα, στὴν πραγματικότητά δὲν θὰ βλέπῃ τίποτε ἀπὸ τὴ Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη θὰ ἀκούῃ τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ, δὲν θὰ συλλαμβάνῃ μὲ τὰ αὐτιά του τὴ σωτηρίαν ποῦ τοῦ προσφέρει ὁ Θεός. Στους ἀκροατὰς αὐτοὺς πραγματοποιεῖται ἡ προφητεία τοῦ Ἠσαΐα σ' 9 - 10.

«Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέπετε καὶ οὐ μὴ ἴδετε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου...»

Ἰπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἄλλη ομάδα τῶν ἀκρατῶν. Εἶναι οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουν. Ἀλλὰ ζητοῦν τὴ βοήθειά Του. «Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην» (Ματθ. ιε' 15). Δηλαδή ζητοῦν τὴν ἐνίσχυση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ «καὶ ὁ ζητῶν εὕρσκει» (Ματθ. ζ' 8). Ὁ Κύριος τοὺς γεμίζει μὲ δύναμη γιὰ νὰ γνωρίσουν «τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. ι' 10).

ΠΡΩΤΗ ΟΜΑΔΑ

«Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν... ὅτι ἐβλασφήμησε (τὸν Θεόν)»
Ματθ. κς' 65, Λουκ. κγ' 21.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΑΔΑ

«Ἀληθὺς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος»
Ματθ. κς' 54.

Ἡ ἐρμηνεία τῶν παραβολῶν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει σχε-
τικὰ :

1. «Οὐ χρὴ πάντα τὰ ἐν παραβολαῖς κατὰ λέ-
ξιν περιεργάζεσθαι, ἀλ-
λὰ τὸν σκοπὸν μαθόντας
δι' ὃν συνετέθη τοῦτον
δρέπεσθαι καὶ μηδὲν πο-
λυπραγμονεῖν περαιτέ-
ρω».

2. «Ἡ παραβολὴ τὸν ἄξιον καὶ οὐκ ἄξιον
διακρίνει. Ὁ μὲν γὰρ ἄξιος ἐκζητεῖ τὸ λεγόμε-
νον εὖρεῖν, ὁ δὲ ἀνάξιος παρατρέχει· ὅπερ καὶ
τότε ἐγένετο. Οἱ μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι, οὐδὲ
ὑπὸ τῆς δυσκολίας διεγειρόμενοι πρὸς τὴν
ἀπόκρισιν εἵλκοντο· οἱ οὗτω καθ' ἅπαξ οὐ προ-
σεῖχον τοῖς λεγομένοις· οἱ δὲ μαθηταὶ προσέ-
κειντο καὶ ἀγνοοῦντες ἐνέμενον δι' αὐτὸ τοῦ-
το μάλιστα ὅτι ἡγνούουν».

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Ποιὰ θέση παίρνουν οἱ παραβολὲς μέσα στὸ λόγο τοῦ Κυρίου;
- 2) Γιατί ὁ Κύριος δίδασκε μὲ παραβολές;
- 3) Πῶς μπορεῖς νὰ ἀποδώσης τὸ νόημα τοῦ Λουκ. ι' 10 καὶ Ἰσαΐα στ' 9 - 10;
- 4) Πῶς καταλαβαίνει τὸ δεύτερο κείμενο τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου;
- 5) Ποιὰ ἀντίθεση ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸν Κύριο καὶ στοὺς ἀκρατές Του; Ὑπάρ-
χει ὁ ἴδιος κίνδυνος γιὰ τοὺς σημερινοὺς ἀκρατές Του; Ποιὰ μορφή παίρνει;
- 6) Ποιοὶ καταλαβαίνουν τὸ βαθύτερο νόημα τῶν Παραβολῶν;

1. «'Ελθέτω ἡ Βασιλεία σου...».

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Στὰ μαθήματα ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὶς παραβολὰς τοῦ Κυρίου. Τὸ θέμα τῶν παραβολῶν εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Δὲν τὴν ἐξετάζουμε γιὰ νὰ τὴ μάθουμε μόνο, ἀλλὰ, πολὺ περισσότερο, γιὰ νὰ τὴ **συναντήσουμε καὶ νὰ τὴ ζήσουμε.**

Στὴν ἐξέτασή μας δὲν προχωροῦμε μονάχοι. Ἔχουμε μπροστά μας τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀπευθύνεται στὸν καθένα ἀπὸ μᾶς καὶ μᾶς μιλεῖ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὥπως μίλησε καὶ στοὺς ἀκροατὲς τῆς ἐποχῆς Του.

«Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».
Ἑβρ. γ' 8

Ὁ Χριστὸς προσφέρει στὸν καθένα μας τὴν ἀγάπη καὶ τὴ βοήθειά Του. Μᾶς ἐνισχύει, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ καταλάβουμε τί εἶναι αὐτὴ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι κάτι ἀφηρημένο. Εἶναι συγκεκριμένο γεγονός καὶ ἐρχόμαστε μαζί του σὲ **πρωτοπικὴ ἐπαφή.** Ὁ Κύριος μᾶς βοηθεῖ στὴν ἀρχὴ μὲ δυὸ μικρές, ἀλλὰ θαυμάσιες παραβολές.

Ὁ κρυμμένος θησαυρός. Ματθ. γ' 44. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ μοιάζει μὲ ἕνα θησαυρό, ποὺ εἶναι θαμμένος σὲ ἕνα χωράφι. Ἡ ὥραία αὐτὴ εἰκόνα εἶναι γνωστὴ στοὺς ἀκροατὲς τοῦ Κυρίου. Τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶχαν δεῖ ξαφνικὲς ἐπαναστάσεις, πολιορκίες, καταστροφὲς καὶ ἀρπαγές.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ εἶχαν στὰ χέρια τους κάποια περιουσία, καὶ μάλιστα οἱ πλούσιοι, ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ τὴ μοιράζουν σὲ τρία μέρη. Τὸ ἕνα τρίτο τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τίς διάφορες ἀνάγκες τους. Μὲ τὸ δεύτερο τρίτο ἀγόραζαν πολὺτιμοις λίθους καὶ τὸ τελευταῖο τρίτο τὸ ἔχωναν μέσα στὴ γῆ, καὶ μάλιστα σὲ μέρος ποὺ κανένας ἄλλος δὲν τὸ γινώριζε. Ἀρκετὲς ὅμως φορὲς τύχαινε νὰ πεθάνῃ ὁ ἰδιοκτήτης, χωρὶς νὰ προλάβῃ νὰ ξεθάψῃ ἢ νὰ μαρτυρήσῃ στοὺς συγγενεῖς του τὸ θησαυρὸ. Ὁ χωρικός ὅμως, ποὺ καλλιεργοῦσε τὸ χωράφι,μποροῦσε ξαφνικὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ θησαυρὸ. Δὲν ἔλεγε φυσικὰ σὲ κανένα τίποτε. Προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀγοράσῃ τὸ χωράφι μὲ τὸ χαμένο θησαυρὸ. Πουλοῦσε ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε. Καὶ ἔτσι μὲ τὸν ἀγρὸ ποὺ ἀγόραζε, ἀποκτοῦσε τὸ θησαυρὸ.

Τὸ πολὺτιμο μαργαριτάρι. Ματθ. ιγ' 45 - 46. Στὴ δεύτερη παραβολὴ παρουσιάζει ὁ Κύριος ἕναν ἔμπορο, ποὺ εἶχε ἀφιερώσει ὁλόκληρη τὴ ζωὴ του γιὰ νὰ βρῇ ὁμορφὰ μαργαριτάρια. Πάντοτε εἶχανε νὰ βρῇ τὸ καλύτερο. Τὸ ἕνα ἐβρίσκε καὶ τὸ ἄλλο ἄφηνε. Κάποτε βρῆκε τὸ πολὺτιμο μαργαριτάρι. Πούλησε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ἀπέκτησε αὐτό ποὺ ζητοῦσε χρόνια ὁλόκληρα.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ θησαυρὸς καὶ τὸ μαργαριτάρι. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀχώριστα ἐνωμένη μὲ τὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ὁ Κύριος τῆς Ἐκκλησίας στὸν ἀπαρόντα αἰῶνα. Στὸ «μέλλοντα αἰῶνα» εἶναι Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔρθῃ «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος» (Σύμβολο τῆς Πίστεως). Βασιλεία τοῦ Θεοῦ χωρὶς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ δὲν ὑπάρχει. Καὶ ἀπὸ δῶ ἀκριβῶς καταλαβαίνουμε γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲ μοιάζει μὲ τίς βασιλεῖες τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Τὸν ἐγκόσμιον βασιλιά, ὅταν πεθάνῃ, τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ διάδοχός του. Γίνεται τὸρᾶ αὐτὸς βασιλιάς. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ὅποιον δὴποτε ἀρχηγὸ ἑνὸς κράτους. Ἀγαπᾶμε τὴν πατρίδα μας, μὰ ἡ ἀγάπη μας αὐτὴ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποὺ κάθε φορὰ τὴ διευθύνει καὶ τὴν κυβερνᾷ. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μόνον ὅταν ἀγαπῶ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, δείχνω ὅτι ἀγαπῶ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος τὸν ἀποστρέφεται, αὐτὸς ἀδιαφορεῖ καὶ γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι γιὰ τὸ χριστιανὸ μὴ ἀφ' ἑρ' η-μὲν ἡ ἰδέα, εἶναι μὴ π ρ α γ μ α τ ι κ ὄ τ η τ α. Μᾶς συνδέει μὲ

τὸ ἴδιο τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς ζῇ μέσα μας.

Οἱ δύο ἄνθρωποι τῶν παραβολῶν ἔκαναν στὴ ζωὴ τους μιὰ μεγάλη ἀνακάλυψη. Τοὺς προξένησε τέτοια χαρὰ, ποὺ ἄλλαξε ὅλη τὴ ζωὴ τους. Ὁ ἓνας βρῆκε τὸ Θησαυρὸ, ὁ ἄλλος τὸ μαργαριτάρι. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ οἱ ἄνθρωποι θ' ἀνακαλύψουν τὸ Χριστὸ καὶ θὰ συναντηθοῦν π ρ ο σ ω π ι κ ᾶ μ ᾶ ζ ῖ Του, βρίσκονται στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἡ χαρὰ τους εἶναι τέτοια ποὺ ἐγκαταλείπουν τὰ πάντα καὶ Τὸν ἀκολουθοῦν.

Ἡ ξαφνικὴ ἀνακάλυψη. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος βρίσκει τὸ θησαυρὸ ἐντελῶς ξ α φ ν ι κ ᾶ, καὶ χωρὶς φυσικὰ νὰ τὸ περιμένῃ. Ἀντιπροσωπεύει ἐκείνους ποὺ συνάντησαν τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ξ α φ ν ι κ ᾶ στὴ ζωὴ τους. Εἶναι οἱ τελῶνες καὶ οἱ ἁμαρτωλοί. Εἶναι ὁ Παῦλος, ποὺ καταδίωξε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ καταδιώχτηκε ἀπὸ τὸ Χριστό. Εἶναι ὁ Αὐγουστίνος ποὺ ἄφησε τὴν ἁμαρτωλὴ ζωὴ του καὶ ἔγινε ὁ πατέρας τῆς χριστιανικῆς θεολογίας. Οἱ μεγαλύτεροι ἁμαρτωλοὶ ἔγιναν οἱ μεγαλύτεροι ἄγιοι γιὰτὶ ἀνακάλυψαν τὸ Χριστό, Τὸν ἀγάπησαν καὶ Τὸν ἀκολούθησαν.

Ἡ ἐπίμονη ἀνακάλυψη. Ὁ ἔμπορος μὲ τὰ μαργαριτάρια μᾶς θυμίζει ἐκείνους ποὺ ψάχνουν σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ γιὰ ἰδανικά. Βρίσκουν τέτοια ἓνα σωρὸ. Βρίσκουν τὴν τέχνη, τὴν ἐπιστήμη, τὸν ἀθλητισμό, τὰ θεάματα, τὸν τουρισμό, τὰ αὐτοκίνητα, τὰ κότερα, κ.ἄ. "Ὅλα αὐτὰ εἶναι καλὰ καὶ χρήσιμα. Εἶναι ἀπαραίτητο ὅμως νὰ μᾶς βοηθοῦν ὥστε νὰ συνδεθοῦμε μὲ τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸ Θεό, μᾶς γίνονται ἐμπόδια μεγάλα καὶ ἐπικίνδυνα, ποὺ πρέπει νὰ τὰ ὑπερπηδήσουμε. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀφιέρωσαν τὰ ἰδανικά αὐτὰ στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Πολλοὶ καλλιτέχνες καὶ ἐπιστήμονες ὑπηρετήσαν μὲ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην τους τὸ Θεό.

Τὸ μεγάλωμα τῆς Βασιλείας. Ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἄνθρωπος θὰ συνδεθῇ μὲ τὸ Χριστό, ἀρχίζει καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς Βασιλείας. Στὰ χρόνια τοῦ «παρόντος αἰῶνος» ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι κρυμμένη. Δὲ φαίνεται. Πρέπει νὰ ψάξῃς καὶ σὺ. "Ὅχι ἐπιφανειακὰ καὶ ἐξωτερικὰ, μὰ βαθιὰ καὶ μέσα σου. Μὴν περιμένῃς νὰ βρῇς τὴ Βασιλείαν ἐκεῖ ποὺ νομίζεις ἐσὺ. Οὔτε νὰ τὴ μετρήσῃς μὲ τὰ δικά σου μέτρα. Ἴσως νὰ βρίσκειται μπροστὰ σου καὶ νὰ μὴν τὴν ὑπολογίζῃς. Καὶ μπορεῖ νὰ ξεπεταχτῇ ξαφνικὰ ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένεις. Ὁ Χριστὸς ἀδιάκοπα σοῦ χτυπᾷ τὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς σου.

Ὁ Κύριος μᾶς βοηθεῖ ὕστερα μὲ δυὸ ἄλλες παραβολές. Ἡ μιὰ εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴ φύση καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὴ δουλειὰ τῆς νοικοκυρᾶς στὸ σπίτι. Θέλει νὰ μᾶς δείξῃ ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν ἀρχίζει μὲ ἐξωτερικὰ φαινόμενα.

«Μικρὸ σὰν κόκκο σιναπιοῦ». Ματθ. ιγ' 31 - 32. Τὴ φράση αὐτὴ τὴ χρησιμοποιοῦν καὶ σήμερα στὴν Παλαιστίνη, ὅταν μιλοῦν γιὰ κάτι ἀσήμαντο. Γιατὶ ὁ κόκκος τοῦ σιναπιοῦ εἶναι ὁ μικρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς σπόρους. "Ὅταν ὅμως τὸ φυτὸ φουντώσῃ, τότε γίνεται ἓνα ψηλὸ καὶ πυκνὸ δέντρο, ποὺ φτάνει τὰ τρία τέσσερα μέτρα. "Ὅμοια ἀρχίζει καὶ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἀπόλυτὴ ἡσυχία μιᾶς βαθιᾶς νύχτας, ὅταν ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος καὶ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Ὅλοι νομίζουν κατόπιν πὼς τὰ πάντα τέλειωσαν, ὅταν βλέπουν τὸ Χριστὸ ἀνεβασμένο στὸ Σταυρό. "Ἄλλοι πάλι, στὸ γεγονὸς τῆς Πεντηκοστῆς, χαρακτήρισαν γιὰ μεθυσμένους τοὺς μαθητὲς, ὅταν ἔλαβαν τὴ Χάρη καὶ τὴ Δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅμως: «Μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ» (Α' Κορ. ε' 6). "Ὅταν ξέρῃ κανεὶς τὴ δύναμη ποὺ κρύβει μέσα τῆς ἡ ζύμης, τὰ ἴδια πρέπει νὰ πῇ καὶ γιὰ τὴ γυναίκα ποὺ κρύβει τὸ προζύμι τῆς μέσα στὸ ἀλεύρι. Θὰ νομίσῃ ὅτι τὸ ἀλεύρι, μὲ τὴν ποσότητα τῶν τριῶν σάτων (40 περίπου κιλά) θὰ ἐξαφανίσῃ τὴ μικρὴ ποσότητα τῆς ζύμης. Στὴν πραγματικότητα ὅμως συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ἡ ζύμη ἔχει μέσα τῆς τέτοια δύναμη, ποὺ δημιουργεῖ ζύμωση σὲ ὅλο τὸ ἀλεύρι. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ καὶ ἡρεμα, μὰ ὕστερα ἀπλώνεται, σὰν τὴ φωτιά ποὺ τρώει τὰ ξύλα.

Ματθ. κβ' 14

Λουκ. ιβ' 32

Ματθ. ι' 16

Ἰωάν. ις' 33

Α' Ἰωάν. ε' 4 - 5

1. «Πολλοὶ γὰρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί».

2. «Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον».

3. Οἱ μαθητὲς ἀποστέλλονται γιὰ τὸ ἔργο τους, «ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων».

4. «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον».

5. «Ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. Τίς ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ;»

Ὁ Θρίαμβος. Τὸ ἔργο τῆς Βασιλείας ἀρχίζει μὲ διωγμούς. Οἱ Ἀπόστολοι θυσιάζουν τὴ ζωὴ τους. Τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων χύθηκε τόσο ἀφθονο, πὺ πότισε ὅλην τὴ γῆ. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ προχωρεῖ, καὶ ἐπεκτείνεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. (Στὸ δεύτερο ἐξάμηνο θὰ ἀσχοληθῇς εἰδικὰ μὲ τὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας).

Ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται στὸ δρόμο τοῦ θριαμβοῦ. Θὰ ἔρθῃ ὁπωσδήποτε «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», πὺ θὰ ἔχουμε πὰ τὴ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία. Τότε ἀγεννήσεται μία ποιμένη, εἷς ποιμὴν» (Ἰωάν. ι' 16).
Καί :

«Ἴδου ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται».
Ἀποκάλυψις κα' 3

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Μιλήσαμε γιὰ κρυμμένο θησαυρό. Ἀνάφερε περιστατικά ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τοῦ Κυρίου, πὺ νὰ μᾶς δείχνουν ὅτι ὁ Κύριος ἐπιζητοῦσε νὰ εἶναι κρυμμένος καὶ ἀφανής.

2) Ποιὰ εἶναι ἡ σχέση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

3) Ποιὰ χρειάζεται νὰ εἶναι ἡ σχέση σου μὲ τὸ Χριστό, ἂν πραγματικά ἐνδιαφέρεσαι γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

4) Γιατί βρίσκει ὁ ἄνθρωπος τὴ χαρὰ κοντὰ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

5) Τί μπορεῖς νὰ κάνης, ὥστε μέσα στὴν τάξη σου, στὴν παρέα σου, στὴν οἰκογένειά σου, νὰ ἐπικρατῇ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

6) Μὲ τί μέσα μπορεῖς νὰ βοηθήσης, ὥστε μέσα στὴ δική σου καρδιά νὰ ἐπικρατῇ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;

7) Αἰσθάνεσαι μέσα σου μιὰ μόνιμη χαρὰ καὶ εἰρήνη, πὺ ξεπερνᾷ ὅλες τῖς χαρὲς τοῦ κόσμου;

2. Ὁ Σπορέας καὶ ὁ Θεριστής.

Οἱ ἀκροατὲς τοῦ Κυρίου σκέφτονται πολὺ ἀνθρώπινα. Μέσα τους γεννιοῦνται καὶ στριφογυρίζουν ἓνα σωρὸ ἀπορίες. Γιατὶ εἶναι τόσοι λίγοι αὐτοὶ ποὺ ἀκολουθοῦν τῇ Βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ; Ἀφοῦ μέσα σὲ αὐτὴν βρίσκει ὁ ἄνθρωπος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν χαρὰ, γιατί δὲν τὴν ἀγκαλιάζει μὲ προθυμία; Ὁ Κύριος βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ δώσῃ μιὰν ἀπάντησιν. Δανεῖζεται μιὰ θαυμάσια καὶ ποιητικὴ εἰκόνα ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τῆς Γαλιλαίας. Τὴν εἰκόνα :

Τοῦ σπορέα. Μάρκ. δ' 3 - 9, δ' 14 - 20, Λουκ. η' 4 - 15. "Ἐνα σακίδιον γεμάτο σπόρο ἔχει στὸν ὄμο του ὁ σπορέας καὶ ξεκινᾷ γιὰ τὸ χωράφι νὰ τὸ σπείρῃ. Μετὰ τὴ σπορὰ θὰ ἔρθῃ ἡ βλάστησις καὶ τὸ μεγάλωμα τοῦ φυτοῦ. Ὑστερὰ θὰ δέσῃ ὁ καρπὸς καὶ θὰ τὸν θερίσουν.

Τὸ ἔδαφος τῶν χωραφῶν στὴν Παλαιστίνη εἶναι ἀνώμαλο. Περισσότερα εἶναι τὰ βράχια παρὰ τὸ χῶμα. Οἱ βροχὲς εἶναι σπάνιες. Καλλιεργοῦν τὰ χωράφια ἐπιπόλαια καὶ βιαστικά. Τὸ ξύλινο ἄροτρο δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ σκάψῃ βαθιὰ τὸ χῶμα, νὰ τὸ ἀνακατώσῃ καλὰ. Εὐκολὰ χρησιμοποιοῦν οἱ διαβάτες ἓνα χωράφι γιὰ πέρασμα. Τότε τὸ πατημένο χῶμα γίνεται σκληρὸ μονοπάτι, ἀκατάλληλο γιὰ σπορὰ.

Ἡ σπορὰ. Αὐτὲς εἶναι οἱ συνθῆκες τῆς σπορᾶς στὴν Παλαιστίνη. "Ἐνα μέρος τοῦ σπόρου πέφτει στὰ σκληρὰ μονοπάτια ποὺ ἀναφέραμε. Ὁ σπόρος ποδοπατιέται ἀπὸ τοὺς διαβάτες, καὶ τὰ πεινασμένα πουλιὰ τὸν καταβροχθίζουν σὲ μιὰ στιγμή.

"Ἄλλοι σπόροι πέφτουν σὲ χῶμα ποὺ ἀπὸ κάτω εἶναι ὅλο βράχια. Ὁ σπόρος φυτρώνει. Ἀλλὰ δὲν ρίχνει βαθιὰ τίς ρίζες. Ὁ καυτερὸς ἥλιος τῆς Παλαιστίνης σβῆνει τὸ πράσινο χρῶμα τῆς ζωῆς καὶ δίνει τὸ κίτρινο τοῦ θανάτου.

"Ἄλλος σπόρος πέφτει σὲ χῶμα καλὸ. Μὰ δίπλα του φυτρώνουν τόσα ἀγκάθια καὶ τριβόλια, ὥστε τοῦ κόβουν τὴν ἀναπνοή. Καὶ ὁ σπόρος πνίγεται γιὰ καλὰ.

Τὸ γεμάτο μὲ σπόρο δισάκι κοντεῦει νὰ ἀδειάσῃ. Ὁ ὑπόλοιπος σπόρος πέφτει σὲ καλὸ χῶμα, βαθιὰ σκαμμένο, μὲ ὑγρασίαν ἀρκετή. Ὁ σπόρος σκεπάζεται εὐκολὰ καὶ φυτρώνει. Δίνει καρπὸ ἀνάλογο. Ἄλλοι τριάντα, ἄλλοι ἑξήντα καὶ ἄλλοι ἑκατὸ φορὲς πλεονάζουν.

Στοὺς ἀκροατὲς ποὺ εὐχαριστήθηκαν μὲ τὴν διήγησιν τῆς παραβολῆς, φάνηκε περιέργο τὸ τέλος τῆς, «ὁ ἔχων ὅτα ἀκούει ἀκούετω». Γι' αὐτὸ

Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
τοῦ σπεῖραι
τὸν σπόρον αὐτοῦ.

(Λουκ. η' 5)

καὶ ἔπαψαν νὰ ἐνδιαφέρονται. Οἱ μαθητὲς ὅμως ἀνησύχησαν. Δὲν κα-
τάλαβαν τί ἤθελε νὰ τοὺς πῇ ὁ Διδάσκαλος. Καὶ ὅταν βρέθηκαν μόνοι
τους, μαζί μὲ τὸν εὐρύτερο κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, «ἠρώτησαν
αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα... τίς εἶναι ἡ παραβολὴ αὕτη» (Μάρκ
δ' 10, Λουκ. η' 9).

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος τοὺς ἐξηγεῖ «τὰ μυστήρια τῆς Βασι-
λείας τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. η' 10). Ἡ παραβολὴ αὕτη μιλεῖ γιὰ τὸ μυστή-
ριο τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πὺ σπέρνεται στὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων.
Ὁ σπόρος εἶναι ὁ λόγος καὶ τὸ χῶμα ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι
ἐλεύθερη νὰ τὸν δεχτῇ ἢ νὰ μὴν τὸν δεχτῇ. Τῇ σχέσῃ πὺ ἔχει ὁ σπόρος
τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, τῇ φανερώνῃ τώρα
ὁ ἀληθινὸς σπορέας, ὁ Κύριος.

1) Σκληρὲς καρδιές. Εἶναι τὸ χῶμα πὺ πατήθηκε πολὺ. Ἐκεῖ
«ὁ λέων ὁ ὠρύμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ» (Α' Πέτρ. ε'
8). Λέων εἶναι ὁ ἀντίδικος διάβολος. Ὅποιοι δὲν ὑπολογίζῃ τὴν ἰσχυ-
ρὴ δύναμη τοῦ Σατανᾶ, ἔχει κιόλας μπλεχτῇ στὰ δίχτυα του. Ὁ Διά-

Ἡ λίμνη τῆς Γενησα-
ρέτ. Ἐδῶ δίδαξε ὁ Κύ-
ριος ἀρκετὲς ἀπὸ τῆς πα-
ραβολῆς Του.

βολος χρησιμοποιεῖ κάθε μέσο γιὰ νὰ ἀρπάξῃ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ ποὺ σπέρνεται στὶς καρδιές τῶν ἀνθρώπων. Τὰ δολώματά του τραβοῦν τὸ σκληρόκαρδο ἄνθρωπο, ποὺ παρουσιάζεται ὡς : α) ἀντιθρησκευτικὸς β) ἄθρησκος καὶ γ) ἀδιάφορος γιὰ τὴ θρησκεία. Χωρὶς ὅμως τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος εἶναι καταδικασμένος. Ἡ καρδιά του δὲν λειτουργεῖ καλὰ. Καὶ ὅπως ὁ καρδιακός, ζῇ καθημερινὰ μὲ τὸ φόβο τοῦ θανάτου.

2) Πέτρινες καρδιές. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔχει μέσα του μεγάλη δύ-
ναμη. Πρέπει νὰ βρῇ ἀρκετὸ ἔδαφος. Τὸ λίγο χῶμα δὲν εἶναι ἀρκετό, γιὰ
νὰ ριζώσῃ βαθιὰ τὸ δέντρο τῆς πίστεως. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ σπέρνε-
ται στὶς καρδιές μας ἀπὸ τὰ παιδικὰ μας ἀκόμη χρόνια. Τότε βρίσκει
εὐκολὴ ὑποδοχή, γιὰτὶ ἡ καρδιά τοῦ παιδιοῦ εἶναι μαλακή. Τὸ παιδί,
ὅταν μεγαλώσῃ, ἀντιμετωπίζει ἓνα σωρὸ κινδύνους καὶ δυσκολίες. Ὁ

ζήλος του για το λόγο του Θεού αρχίζει να πέφτει. 'Η πρώτη ξηρασία φάνηκε. 'Υποχωρεί σε διάφορους πειρασμούς. Ξεχνά το Θεό και δε μι-
λει μαζί Του με την προσευχή. Πάει στην εκκλησία μονάχα τις μεγάλες
γιορτές. Τη Θεία Κοινωνία την παίρνει για να μη στενοχωρήσει τους γο-
νείς του, αν βέβαια του το ζητούν. Και όταν έρθουν δύσκολες ημέρες
για την 'Εκκλησία, για την πίστη στο Χριστό, τότε δοκιμάζεται πολύ
και τελικά ύποκύπτει.

3) 'Αγκαθωτές καρδιές. Είναι εκείνες που βασανίζονται από τις
διάφορες μέριμνες και τη φροντίδα του πλουτισμού. 'Ο άνθρωπος που
δεν πιστεύει στην Πρόνοια του Θεού, χρειάζεται κάπου άλλο να έμπιστευ-
τῇ τον εαυτό του. Τον ευχαριστεί και τον ικανοποιεί περισσότερο ο
κόσμος από το Θεό. Θέλει να ικανοποιήσει τις επιθυμίες επιθυμίες του,
που δεν τελειώνουν ποτέ. 'Η αγωνία λοιπόν και ο φόβος είναι οι μοναδι-
κοί σύντροφοί του. Θέλει να τους διώξει. Και για τοῦτο με μεγάλο πά-
θος ρίχνεται στο κυνήγι των χρημάτων. Τα χρήματα είναι ἡ μεγαλύτερη
παγίδα του Διαβόλου, γιατί αντικαθιστούν το Θεό. Τα ἀγκάθια λοιπόν
πνίγουν την καρδιά του ανθρώπου. Και μαζί της το λόγο του Θεού.

4) Πλατιές καρδιές. Είναι εκείνες που καλλιεργούν μέσα τους
την αγάπη. 'Η αγάπη τις κάνει ευρύχωρες. 'Ο λόγος του Θεού βρίσκει
άρκετο χώρο και ρίχνει βαθιές ρίζες. "Όποιος κρατεί το λόγο του Θεού
στην καρδιά του, πιστεύει στο Χριστό. 'Η καρποφορία του είναι ἀφάν-
ταστη. Είναι τὰ καλά έργα, που δίνουν την ευκαιρία στους άλλους αν-
θρώπους «να δοξάζουν τον πατέρα τον ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ε'
16). Είναι ἡ «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. ε' 6). 'Η «ἐκ τῶν
ἐργων» πίστη ('Ιάκ. β' 18).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Ποιά σημασία παίρνει ὕστερα από το σημερινό σου μάθημα τὸ «ὁ ἔχων ὧτα
ἀκούει ἀκουέτω»;

2) Μὲ ποιὸν τρόπο προσπαθεῖ ὁ Σατανᾶς νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τις καρδιές μας τὸ
λόγο του Θεού;

3) Γιατί ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν «σκληρὴν καρδιά» δὲ δέχεται τὸ λόγο του Θεού;

4) Μὲ ποιὸν τρόπο σκέφτεται καὶ ἀντιμετωπίζει ὁ ἄνθρωπος πὺ ἔχει «πέτρινη
καρδιά» τὸ λόγο του Θεού;

5) Πῶς καρποφορεῖ ὁ λόγος του Θεού στὸν ἄνθρωπο μετὰ τὴν «πλατιὰν καρδιά».

6) Θέλεις νὰ γίνῃς καὶ σὺ «σπορέας» του λόγου του Θεού; Πῶς σκέφτεσαι νὰ
ἐργασθῇς στὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς;

3. «'Αλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀνοίγει τὴν καρδιά του στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ συναντᾷ στὴ ζωὴ του πολλὰς δυσκολίες. Δὲν ἔχει μπροστά του μόνο τὸν καλὸ σπορέα, ἀλλὰ καὶ τὸν πονηρὸ σπορέα, ποὺ σπέρνει συνεχῶς καὶ χωρὶς καμιά διακοπὴ τὰ ζιζάνια.

Τὰ ζιζάνια. *Ματθ. ιγ' 24 - 30, Ματθ. ιγ' 36 - 43.* "Ενας ἄνθρωπος ξεκίνησε γιὰ νὰ σπείρῃ στὸ χωράφι του τὸν καλῦτερο σπόρο. Ἐκανε τὶς προετοιμασίες του ὅσο μπορούσε πιὸ καλά, γιατί περίμενε ἀπὸ τὸ σπόρο του τὴν πιὸ μεγάλη ἀπόδοση. Ἡ χαρὰ του ἦταν μεγάλη, ὅταν τέλειωσε τὴ σπορὰ καὶ περίμενε τὸ πρῶτο φύτρωμα τοῦ σπόρου.

"Ενας κακὸς ὅμως γείτονας, ποὺ τὸν μισοῦσε καὶ ἤθελε τὸ κακὸ του, ἤρθε κρυφὰ τὸ βράδυ καὶ ἔσπειρε στὸ χωράφι του ζιζάνια. "Ὅταν ἄρχισαν οἱ σπόροι νὰ καρποφοροῦν, οἱ δούλοι τοῦ οἰκοδεσπότη ἔκαναν μιὰ πολὺ δυσάρεστη διαπίστωση. Παρατήρησαν πὼς μαζὶ μὲ τὸν καλὸ σπόρο εἶχαν φυτρώσει καὶ ζιζάνια. Πραγματικά, ὅταν τὸ στάρι μεγαλώνῃ μὲ τὰ ζιζάνια μαζί, δὲν ξεχωρίζει καθόλου. Μόνον ὅταν ὠριμάσῃ ὁ καρπὸς φαίνεται ἡ διαφορὰ. Οἱ ὑπηρετές πῆγαν κι εἶπαν στὸν οἰκοδεσπότη τὴν ἀνακάλυψή τους καὶ σύγχρονα τοῦ ζήτησαν νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ ξεριζώσουν τὰ ζιζάνια. Ὁ Κύριος ὅμως δὲν τοὺς ἄφησε. Τοὺς τὸ ἀπαγόρευσε, γιατί ὑπῆρχε ὁ κίνδυνος, μαζὶ μὲ τὰ ζιζάνια, νὰ ξεριζώσουν καὶ τὸ στάρι. Μόνο στὸν καιρὸ τοῦ θερισμοῦ εἶναι δυνατὸ ἓνα τέτοιο ξεχώρισμα καὶ ξερίζωμα. Καὶ τότε βάζουν τὸν καρπὸ τοῦ σταριοῦ στὶς ἀποθήκες, ἐνῶ τὰ ζιζάνια τὰ παραδίνουν στὴ φωτιά.

Τὸ δίκτυ τοῦ ψαρᾶ ('Η σαγήνη). *Ματθ. ιγ' 47 - 50.* Ὁ ψαράς, ὅταν ρίχνῃ στὴ θάλασσα τὸ δίκτυ του, δὲν ξέρεי τί θὰ πιάσῃ. Μπορεῖ νὰ πιάσῃ ψάρια μικρὰ καὶ μεγάλα, διάφορα χόρτα τῆς θάλασσας, ψάρια «σαπρά»), ποὺ δὲν εἶναι γιὰ φαγητὸ κ.ἄ. "Ὅση ὥρα τὸ δίκτυ εἶναι βαθιὰ στὴ θάλασσα, ὅλα αὐτὰ βρίσκονται μαζί. Μόνο ὅταν τὸ δίκτυ τραβηχτῇ στὴν ξηρά, θὰ γίνῃ τὸ ξεχώρισμα. Τὰ καλὰ θὰ τὰ βάλουν στὰ πανέρια καὶ τὰ ἄχρηστα θὰ τὰ πετάξουν.

Ἀκριβῶς ἔτσι θὰ γίνῃ καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ὁ Κύριος θὰ ἔρθῃ γιὰ δευτέρη φορὰ μὲ τοὺς ἀγγέλους Του «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς».

ΠΑΡΑΒΟΛΗ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

«Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω»

1. Ὁ σπορέας.	Ὁ Ἰησοῦς Χριστός.	Βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς.
2. Ὁ ἀγρός.	Ὁ κόσμος.	Παντοῦ σπείρεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.
3. Ὁ καλὸς σπόρος.	Οἱ υἱοὶ τῆς Βασιλείας.	«Ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» (Ἰωάν. α' 12).
4. Τὰ ζιζάνια.	Οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ.	«Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου» (Λουκ. ις' 8).
5. Ὁ ἐχθρός.	Ὁ Διάβολος.	«...Στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου» (Ἐφεσ. ζ' 11).
6. Οἱ δοῦλοι.	Οἱ εὐσεβεῖς ἄνθρωποι.	Βιάζονται νὰ ξεχωρίσουν τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς κακοὺς.
7. Ὁ θερισμός.	Ἡ συντέλεια τοῦ αἰῶνος.	Ὁ Θεὸς περιμένει. Ἡ αἰωνιότητα εἶναι δική Του.
8. Οἱ θεριστές.	Οἱ ἄγγελοι.	Λαβαίνουν μέρος στὸ ἔργο Θεοῦ.
9. Τέλος τῶν κακῶν.	Ἡ καταδίκη.	«Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι» (Ματθ. κε' 41).
10. Τέλος τῶν καλῶν.	Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.	«Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου» (Ματθ. κε' 34).

Ἀσκήσεις

- 1) Γιατί ὁ Θεὸς δείχνει τόσο μεγάλη ὑπομονὴ στοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους;
- 2) Ἀνάφερε πρᾶγματὰ ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή, ὅπου οἱ ἁμαρτωλοὶ τὴν ὑπομονὴ τοῦ Θεοῦ : α) τὴν κακομεταχειρίστηκαν καὶ β) τὴ χρησιμοποίησαν γιὰ τὴ σωτηρίαν τους.
- 3) Δεῖξε ὅτι ἡ παραβολὴ μὲ τὸ δίκτυ τοῦ ψαρχᾶ περιέχει τὸ ἴδιο νόημα μὲ τὴν παραβολὴ τῶν ζιζανίων.
- 4) Τί θὰ ἀπαντοῦσες στὴν κατηγορία ὅτι καὶ στὴν Ἐκκλησία ὑπάρχουν κακοὶ ἄνθρωποι;
- 5) Γιατί ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν πρέπει νὰ ἀναβάλῃ τὴ μετάνοιά του μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ὁ Θεὸς δείχνει μεγάλη ὑπομονή;

4. «Οὕτω γὰρ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον...».

Ὁ Κύριος κάνει παρέα μὲ τοὺς τελῶνες καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Κουβεντιάζει μαζί τους καὶ μάλιστα πολλές φορές πηγαίνει καὶ τρώγει στὰ σπίτια τους (Λουκ. ιε' 1 - 2). Αὕτη ἡ στάση τοῦ Ἰησοῦ στοὺς τελῶνες καὶ στοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐνοχλεῖ φοβερὰ τοὺς Φαρισαίους, ποὺ τὸν κατηγοροῦν. Ὁ Κύριος δίνει τὴν ἀπάντησή ποὺ χρειάζεται σ' αὐτὲς τὲς κατηγορίες τῶν Φαρισαίων. Χρησιμοποιεῖ τὲς τρεῖς πιὸ κάτω θαυμάσιες παραβολές, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπῃ Του στὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπῃ αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετῃ ἀπὸ τὴ στάση τῶν Φαρισαίων, ποὺ ζητοῦσαν ἐπίμονα νὰ ἀποκλείσουν ἀπὸ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Τὸ χαμένο πρόβατο. Λουκ. ιε' 4 - 7. Ἡ πρώτη εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν ποιμενικὴ ζωὴ τῆς Παλαιστίνης. "Ενας τσοπάνης ξεκινᾷ πρωὶ πρωὶ μὲ τὰ ἑκατὸ πρόβατά του γιὰ τὴ βοσκή. Ξαφνικὰ βλέπει πῶς ἓνα πρόβατο τοῦ λείπει. Ἀσφαλῶς θὰ παρασύρθηκε καὶ θὰ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ κοπάδι. Ὁ κίνδυνος θὰ εἶναι μεγάλος, ἂν παρουσιαστῇ μπροστά του ὁ λύκος. Θὰ τὸ κατασπαράξῃ, γιὰτὶ εἶναι μονάχο του. Ὁ τσοπάνης παίρνει γρήγορα τὴν ἀπόφασή. Ἀφήνει κάπου ἐξασφαλισμένα τὰ ἄλλα ἐνενήντα ἐννέα πρόβατα καὶ φεύγει καὶ γυρνᾷ στὴ νύχτα, στὸ σκοτάδι, νὰ βρῇ τὸ χαμένο πρόβατο. Τρέχει, ψάχνει, φωνάζει, ἀνησυχεῖ

"Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόβατα θὰ χαθῇ, μὰ ὁ καλὸς ποιμένας θὰ τρέξῃ νὰ τὸ βρῇ.

« Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ κλέης ».

γιὰ τὸ πρόβατό του. Τὸ χαμένο πρόβατο ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ τσοπάνη καὶ ἀπαντᾷ μὲ ἓνα βέλασμα. Ἡ χαρὰ τοῦ τσοπάνη εἶναι ἀπερίγραπτη. Τὸ παίρνει στὰ χέρια του, τὸ σηκώνει στοὺς ὤμους του. Τὸ βράδυ στὴ στάνη καλεῖ ὅλους τοὺς φίλους, γιὰ νὰ πάρουν μέρος καὶ αὐτοὶ στὴ χαρὰ. Νὰ συγχαροῦν τὸν τσοπάνη ποὺ ξαναβρῆκε τὸ πρόβατο. Ὁ Κύριος τελειώνει τὴν παραβολὴ μὲ τὸ συμπέρασμα :

« Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις... »

Λουκ. ιε' 7

Ἡ χαμένη δραχμὴ. Λουκ. ιε' 8 - 10. Εἶναι ἡ δευτέρα εἰκόνα, ποὺ τὴ δανείστηκε ὁ Κύριος ἀπὸ τὴς οἰκογενειακῆς συνήθειες τῆς Παλαιστίνης. Μιὰ καλὴ νοικοκυρὰ μάζεψε τὴς οἰκονομίες της. Εἶχε δέκα δραχμὲς. Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ τὴς μετροῦσε, ἀνγχάλυψε πὼς τῆς ἔλειπε μιὰ

4. «Οὕτω γὰρ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον...».

Ὁ Κύριος κάνει παρέα μὲ τοὺς τελῶνες καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Κουβεντιάσει μαζί τους καὶ μάλιστα πολλές φορές πηγαίνει καὶ τρώγει στὰ σπίτια τους (Λουκ. ιε' 1 - 2). Αὐτὴ ἡ στάση τοῦ Ἰησοῦ στοὺς τελῶνες καὶ στοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐνοχλεῖ φοβερά τοὺς Φαρισαίους, ποὺ τὸν κατηγοροῦν. Ὁ Κύριος δίνει τὴν ἀπάντησή ποὺ χρειάζεται σ' αὐτὲς τίς κατηγορίες τῶν Φαρισαίων. Χρησιμοποιεῖ τίς τρεῖς πρὸ κάτω θαυμάσιες παραβολές, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπη Του στὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη ἀπὸ τὴ στάση τῶν Φαρισαίων, ποὺ ζητοῦσαν ἐπίμονα νὰ ἀποκλείσουν ἀπὸ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

Τὸ χαμένο πρόβατο. Λουκ. ιε' 4 - 7. Ἡ πρώτη εἰκόνα εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴν ποιμενικὴ ζωὴ τῆς Παλαιστίνης. Ἕνας τσοπάνης ξεκινᾷ πρῶι πρῶι μὲ τὰ ἑκατὸ πρόβατά του γιὰ τὴ βοσκή. Ξαφνικὰ βλέπει πὼς ἓνα πρόβατο τοῦ λείπει. Ἀσφαλῶς θὰ παρασύρθηκε καὶ θὰ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ κοπάδι. Ὁ κίνδυνος θὰ εἶναι μεγάλος, ἂν παρουσιαστῇ μπροστά του ὁ λύκος. Θὰ τὸ κατασπαράξῃ, γιὰτὶ εἶναι μονάχο του. Ὁ τσοπάνης παίρνει γρήγορα τὴν ἀπόφασή. Ἀφήνει κάπου ἐξασφαλισμένα τὰ ἄλλα ἐνενήντα ἐννέα πρόβατα καὶ φεύγει καὶ γυρνᾷ στὴ νύχτα, στὸ σκοτάδι, νὰ βρῇ τὸ χαμένο πρόβατο. Τρέχει, ψάχνει, φωνάζει, ἀνησυχεῖ

Ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόβατα θὰ χαθῇ, μὰ ὁ καλὸς ποιμένας θὰ τρέξῃ νὰ τὸ βρῇ.

«Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός».

για τὸ πρόβατό του. Τὸ χαμένο πρόβατο ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ τσοπάνη καὶ ἀπαντᾷ μὲ ἓνα βέλασμα. Ἡ χαρὰ τοῦ τσοπάνη εἶναι ἀπερίγραπτη. Τὸ παίρνει στὰ χέρια του, τὸ σηκώνει στοὺς ὤμους του. Τὸ βράδυ στὴ στάνη καλεῖ ὅλους τοὺς φίλους, γιὰ νὰ πάρουν μέρος καὶ αὐτοὶ στὴ χαρά. Νὰ συγχαροῦν τὸν τσοπάνη ποὺ ξαναβρῆκε τὸ πρόβατο. Ὁ Κύριος τελειώνει τὴν παραβολὴ μὲ τὸ συμπέρασμα :

«Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα δικαίοις...»

Λουκ. ιε' 7

Ἡ χαμένη δραχμή. Λουκ. ιε' 8 - 10. Εἶναι ἡ δευτέρα εἰκόνα, ποὺ τὴ δανείστηκε ὁ Κύριος ἀπὸ τὴς οἰκογενειακῆς συνήθειες τῆς Παλαιστίνης. Μιὰ καλὴ νοικοκυρὰ μάζεψε τὴς οἰκονομίες της. Εἶχε δέκα δραχμές. Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ τὴς μετροῦσε, ἀνακάλυψε πὼς τῆς ἔλειπε μιὰ

δραχμή. Συλλογίστηκε ἂν τὴν ξόδεψε πουθενά. Σὲ κανένα δὲν εἶχε δώσει χρήματα. Ἡ δραχμὴ χάθηκε. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ ξαναβρεθῇ. Τὸ σπῖτι ἔγινε πολλὲς φορὲς ἄνω κάτω. "Ολα τὰ πράγματα παραμερίστηκαν, γιὰ νὰ ψάξῃ καὶ στὴν πιὸ ἀθέατη τρυπίτσα. "Αναψε τὰ λυχνάρια τῆς καὶ σάρωσε παντοῦ μὲ τὴ σκούπα. "Ωσπου ξαφνικὰ βρέθηκε ἡ δραχμὴ. Ἡ χαρὰ τῆς γυναίκας εἶναι πολὺ μεγάλη. Φωνάζει τίς φίλες τῆς. Θέλει νὰ πάρουν καὶ αὐτὲς μὲ τὴ σειρά τους μέρος στὴ χαρὰ τῆς γιὰ τὴ χαμένη δραχμὴ πού ξαναβρέθηκε. Ἡ χαρὰ τῆς γυναίκας αὐτῆς μᾶς γίνεται περισσότερο καταληπτή, ὅταν προσέξουμε τὰ ὅσα ὁ Κύριος ἐπαλαμβάνει στοὺς ἀκροατές Του :

«Οὐτά, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι».

Λουκ. ιε' 10

Οἱ δυὸ χαμένοι γιοι (Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου). Λουκ. ιε' 11-32. Μὲ τὴν τρίτη εἰκόνα ὁ Κύριος παρουσιάζει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. Σύγχρονα ὅμως δείχνει καὶ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ «δικαίου» ἀνθρώπου ἀπέναντι στοῦ μετανοημένο ἁμαρτωλό. Εἶναι ἡ γνωστὴ σὲ ὅλους μας παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Συνηθίσαμε ὅμως νὰ βλέπουμε καὶ νὰ ἐξετάζουμε μονάχα τὴ διαγωγὴ τοῦ ἐνὸς γιοῦ καὶ παραμερίζουμε τὴ διαγωγὴ τοῦ ἄλλου.

Ἡ λογοτεχνικὴ ἀξία τῆς παραβολῆς εἶναι ἐξαιρετικὴ. Τὴν ὁμορφιά, τὴ θερμότητα καὶ τὴν πειστικότητά της τὴν αἰσθανόμαστε πολὺ καλύτερα, ἂν τὴ διαβάσουμε κατευθεῖαν ἀπὸ τὸ κείμενο. Σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἀπόδοση θὰ χάσῃ ἡ παραβολὴ τὸ πνευματικὸ της ἄρωμα. Θὰ προσπαθήσουμε ὅμως νὰ ὑπογραμμίσουμε μερικὰ σημεῖα της.

Ὁ μικρότερος γιὸς τῆς παραβολῆς (Λουκ. ιε' 11-19) εἶναι πολὺ διαφορετικὸς στοῦ χαρακτήρα καὶ πολὺ πιὸ ζωηρὸς ἀπὸ τὸ μεγαλύτερό του ἀδελφó. Ὁ πατέρας, πού τοὺς καμάρωνε καὶ τοὺς δυό, τὰ ἐβλεπε ὅλα αὐτά. Μὰ δὲν ἔλεγε λόγια, γιὰ τὸ παράδειγμά του ἦταν ἡ πιὸ τραγὴ καὶ σπουδαία συμβουλή.

Ἡ παρουσία ὅμως τοῦ πατέρα στενοχωροῦσε τὸ μικρότερο γιό. Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ χτυποῦσε στὰ νεῦρα. Μιὰ ἡμέρα πῆρε τὴν ἀπόφαση : Νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ πατρικὸ σπῖτι. Νὰ βρεθῇ μακριά, σὲ ξένη

χώρα, σὲ ἀτμόσφαιρα ἐλευθερίας. Νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει αὐτός. Νὰ μὴ ρω-
τᾷ γιὰ κάθε τι τὸν πατέρα του. Μὲ ἀναίδεια ζήτησε καὶ μερίδιο ἀπὸ τὴν
πατρικὴ περιουσία. Πῆρε τὸ ἕνα τρίτο τῆς περιουσίας. Ἔτσι ὄριζε ὁ
νόμος. Ἐφυγε καὶ πῆγε πολὺ μακριά. Τὸ Εὐαγγέλιο ἔχει μιὰ φράση,
ποὺ δείχνει τὴ διαγωγή του στὸν ξένο τόπο : «Ζῶν ἀσώτως». Ἀσωτῇ
καὶ ἁμαρτωλῇ ζωῇ, ἀλόγιστῇ καὶ ὄλο σπατάλῃ. Τὰ χρήματα γρήγορα
τοῦ τέλειωσαν. Κοντὰ του βρέθηκαν καὶ οἱ «καλοὶ φίλοι», ποὺ ξέρουν
στὶς περιπτώσεις αὐτὲς τὸ συμφέρον τους.

Μόλις ἐξανεμίστηκαν τὰ λεφτά, ἐξαφανίστηκαν καὶ οἱ φίλοι. Τότε
ἤρθαν ἄλλοι σύντροφοι : Ἡ πείνα καὶ ἡ συμφορά. Ἐγινε χοιροβοσκός.
Δουλειά, ποὺ ἕνας Ἑβραῖος δὲ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ τὴ φανταστῇ. Τὸ
θέαμα τῶν χοίρων καὶ τὰ ξυλοκέρατα, μὲ τὰ ὅποια προσπαθοῦσε καὶ ὁ
ἴδιος νὰ χορτάσῃ τὴν πείνα του, τοῦ ἔφεραν μπροστά του μιὰν ἄλλη εἰ-
κόνα. Τὴν εἰκόνα τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ, μὲ τὰ ἄφθονα ὑλικά ἀγαθὰ
καὶ τὴν πνευματικὴ εὐλογία.

«Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ ἀπόλ-
λυμαι».

Λουκ. ιε' 17

Πῆρε τὴν ἀπόφαση : Θὰ γυρίσῃ στὸν πατέρα του. Θὰ πέσῃ στὰ γό-
νατά του καὶ θὰ τοῦ πῇ : «Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν
σου· οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἕνα τῶν μι-
σθίων σου» (Λουκ. ιε' 18 - 19).

Ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτο μέρος τῆς παραβολῆς. Ἡ ἀπομάκρυνση
τοῦ μικρότερου γιοῦ μᾶς δίνει τὴ στάση τοῦ ἀντιθετοῦ ἀνθρώπου.
Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε λαθεμένη εἰκόνα γιὰ τὸ Πρόσωπο τοῦ
Θεοῦ - Πατέρα. Τοῦ φαινόταν πολὺ αὐστηρὸς. Νόμιζε πὼς κάνει τὴ ζωὴ
τοῦ ἀνθρώπου μονότονῃ καὶ κουραστικῇ. Ἕνας τρόπος λοιπὸν ὑπάρχει
νὰ ἀπαλλαγῇ κανεὶς ἀπὸ ἕναν τέτοιο Θεό : Νὰ τὸν βγάλῃ ἀπὸ τὴ σκέψῃ
του καὶ νὰ τὸν ἐξορίσῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του. Πολλοὶ νέοι ἄνθρωποι νομί-
ζουν πὼς ἔτσι ἐξοφλοῦν μὲ τὸ Θεό. Ἀπομακρύνονται ἀπὸ κοντὰ Του καὶ
ζοῦν στὴν ἁμαρτία. Εἶναι ἐλεύθεροι νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν. Νομίζουν
πὼς ἐλευθερία εἶναι ἀσυδοσία. Ξεχνοῦν πὼς ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία
ὑπάρχει στὸ δεσμό, στὸ σὺν-δεσμό τῆς ἀγάπης. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»

‘Η παραβολή τοῦ ἀσώτου: ‘Η ἀγάπη τοῦ Πατέρα καὶ γιὰ τὰ δύο του παιδιὰ. (Τοιχογραφία, Καισαριανή, 17ος αἰών).

(Α΄ Ἰωάν. δ΄ 16). Γιὰ τοῦτο δίνει στὸν καθένα μας τὴν ἐλευθερίαν του καὶ Πρῶτος ἀπὸ ὅλους τὴ σέβεται.

‘Η ἐπιστροφή τοῦ γιοῦ στὸν πατέρα. Λουκ. ιε΄ 20 - 24. Εἶναι τὸ δεύτερο μέρος τῆς παραβολῆς. ‘Εδῶ βλέπουμε ὅχι μόνο τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἐπιστροφή τοῦ γιοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ διαγωγή τοῦ Πατέρα. «‘Αναστάς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ» (Λουκ. ιε΄ 20). Μέσα του πιστεύει πὼς ὁ πατέρας θὰ τὸν δεχτῇ. Στὴν καρδιά του ὑπάρχει ἓνα μικρὸ κατακάθι ἀπὸ τὴ σφαλερῇ ἰδέαν πὺ εἶχε γιὰ τὸν «ἀύστηρόν» του πατέρα. ‘Αλλὰ ὁλόκληρος ὁ κόσμος τώρα εἶναι γι’ αὐτὸν τὸ πατρικὸ σπῆτι. Τὸ

ἀντικρίζει ἀπὸ μακριά. Πρὶν καλὰ καλὰ ξεχωρίση τίς ἀνθρώπινες μορφές, κάποιος ἄλλος τὸν εἶχε ἀνακαλύψει. Εἶναι ὁ πατέρας του. ‘Η πατρικὴ του ἀγάπη τοῦ φτέρωσε τὰ πόδια. «Καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν» (Λουκ. ιε΄ 20).

Μπροστὰ σ’ ἓνα τέτοιο χεῖμαρρο πατρικῆς ἀγάπης, ὁ μεταννημένος γιὸς πρόλαβε καὶ εἶπε : «Πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου...» (Λουκ. ιε΄ 21). Δὲν πρόλαβε νὰ πῇ καὶ τό : «ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου». Γιατὶ ὁ πατέρας εἶχε δώσει στὸ μεταξὺ τὴ διαταγὴ του στοὺς δούλους :

«‘Εξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιόν εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μὸσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν».

Λουκ. ιε΄ 22 - 23

Τὸ δεῦτερο μέρος τῆς παραβολῆς εἶναι μιὰ ἰδιαίτερη δοξολογία στὴ φιλανθρωπία καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ - Πατέρα, ποὺ δίνει τὴ συγχώρηση στὸν ἁμαρτωλό. Ἡ διαγωγή τοῦ Πατέρα δὲν στηρίζεται καθόλου στὴ διαγωγή τοῦ γιου. Γιατί, πρὶν μιλήσῃ ὁ γιός, εἶχε μιλήσει ἡ ἀγάπη τοῦ Πατέρα.

Ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ ἀκροατὲς τῆς παραβολῆς χρειάζεται νὰ ἔχουμε στὸ νοῦ μας ὅτι : «συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. ε' 8). Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκδηλώθηκε ὄχι μόνο γιὰ κείνους ποὺ τὴν ἀναγνώρισαν, ἀλλὰ καὶ γιὰ κείνους ποὺ τὴν περιφρόνησαν.

Ὁ μεγαλύτερος γιός. Λουκ. ιε' 25 - 32. Εἶναι τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος τῆς παραβολῆς. Εἶναι τὸ ἀγαπητὸ καὶ ὑπάκουο παιδί τῶν γονιῶν του καὶ γνωρίζει καλὰ τὰ καθήκοντά του. Ἐμαθε ὅμως ὅτι ὁ χαμένος ἀδελφός του βρέθηκε καὶ ξαναγύρισε καὶ ὅτι ὁ πατέρας ὅλο ἐκεῖνο τὸ γλέντι τὸ ἔκανε γιὰ χατήρι του. Τότε παρουσίασε τὸν πραγματικό του ἑαυτό. Θύμωσε καὶ δὲν ἤθελε νὰ μπῇ στὸ σπίτι. Ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα ἀρχίζει καὶ ἐδῶ τὸ ἔργο της: «Ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν» (Λουκ. ιε' 28). Ἀλλὰ ὁ γιός, ἀντὶ νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν καλὸσύνῃ τοῦ πατέρα του, τοῦ ἀπάντησε αὐστηρὰ καὶ ἐπιτιμητικά.

—Τόσα χρόνια σοῦ δουλεύω καὶ προσταγὴ σου ποτὲ μου δὲν παράκουσα. Καὶ ὅμως ποτὲ ὡς σήμερα δὲν μοῦ ἔδωσες ἓνα κατσίκι γιὰ νὰ χαρῶ καὶ ἐγὼ μὲ τοὺς φίλους μου. Γιὰ τὸ γιό σου ὅμως αὐτόν, ποὺ σοῦ ἔφαγε τὴν περιουσία καὶ πέρασε τὴ ζωὴ του μέσα στὴν ἁμαρτία, ἔσφαξες τὸ μοσχάρι τὸ σιτευτό, μόλις ξαναγύρισε.

—Παιδί μου, σὺ βρῖσκεσαι πάντα μαζί μου καὶ ὅλα τὰ δικά μου εἶναι καὶ δικά σου. Ἐπρεπε ὅμως καὶ σὺ νὰ χαρῆς καὶ νὰ εὐφρανθῆς, γιατί ὁ ἀδελφός σου ἦταν πεθαμένος καὶ ξανάζησε, ἦταν χαμένος καὶ ξαναβρέθηκε.

Ὁ μεγαλύτερος γιός τῆς παραβολῆς μᾶς δίνει τὴν εἰκόνα τοῦ ὁρθοδόξου ἀνθρώπου, ποὺ πιστεύει πῶς γνωρίζει τὸ Θεό, ἀπὸ τὸν ὅποιον ποτὲ δὲν ἀπομακρύνθηκε, ὅπως ὁ «ἀντιθηρευτικὸς» ἄνθρωπος.

Τέτοιοι ἄνθρωποι ὑπάρχουν πολλοὶ στίς οἰκογένειες καὶ στὴν κοινωνία. Κάνουν τὸ καθήκον τους καὶ ποτὲ δὲν ἔγιναν παραβάτες ἔστω καὶ μιᾶς ἐντολῆς. Ἐχουν τὴ βεβαιότητα ὅτι μπροστὰ στὸ Θεό καὶ στοὺς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιοι. Οἱ πράξεις τους σκεπάζουν τὸν ἀληθινὸ Θεό καὶ ἔτσι δὲν τὸν ἀντιλαμβάνονται καθόλου. Στενοχωριοῦνται πολὺ, ὅταν

τὰ πράγματα δὲν ἔρχονται ὅπως αὐτοὶ τὰ θέλουν. Ἀπελπίζονται καὶ τὰ βάζουν μὲ τὸ Θεό. Ὁ Θεὸς τότε τοὺς μιλεῖ ὅπως μίλησε καὶ ὁ Πατέρας τῆς Παραβολῆς στὸ γιό του: « Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν» (Λουκ. ιε' 32).

Γιατί ὁμοῦς ὁ γιὸς δὲν δέχεται νὰ ἀκούσῃ τὰ λόγια τοῦ Πατέρα του; Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ «θρησκευτικοῦ» ἀνθρώπου ἔχει μιὰ ὀρισμένη ἀντίληψη γιὰ τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς πρέπει νὰ εἶναι ὅπως αὐτὸς Τὸν σκέφτεται. Φαντάζεται ἕνα δικό του Θεό. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τοὺς Φαρισαίους. Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ποὺ τοὺς παρουσίασε ὁ Κύριος ἦταν ἀντίθετη μὲ τὶς δικές τους ἀντιλήψεις καὶ παραστάσεις. Οἱ Φαρισαῖοι ᾔθελαν τὸ Θεὸ τιμωρὸ γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ὁ Κύριος τοὺς ἔλεγε πῶς ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ καὶ συγχωρεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ δέχεται τὴ μετάνοιά τους. Κατὰ τὴ γνώμη τους, ὁ Θεὸς δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι τόσο ἄδικος, ὥστε νὰ καλῇ κοντὰ Του καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτὸς ὁ τύπος τοῦ «θρησκευτικοῦ» ἀνθρώπου ἀπορρίπτει τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, γιατί δὲν ταυτίζεται μὲ τὶς δικές του ἀντιλήψεις. Ἀρχίζει πόλεμο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Δὲν δέχεται τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή τὸ βλασφημεῖ, κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Κυρίου. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πρέπει νὰ ἔχουν στὸ νοῦ τους ὅτι «ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. ιβ' 31).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Γιατί ὁ Κύριος διηγήθηκε τὶς τρεῖς αὐτὲς παραβολές;
- 2) Ποιὸ πρόσωπο ἀποτελεῖ τὸ κέντρο στὴν παραβολὴ μὲ τοὺς δυὸ χαμένους γιουὺς;
- 3) Πῶς θὰ ὑποδεχόταν ὁ πατέρας τὸν ἄσωτο γιό, ἂν οὐκ ἐφτόταν μὲ «δικαιοσύνη» καὶ ὄχι μὲ ἀγάπη;
- 4) Δεῖξε ἀπὸ τὸ Λουκ. ιε' τὰ σημεῖα ποὺ μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλοσύνη τοῦ πατέρα καὶ στοὺς δυὸ τοὺς γιουὺς.
- 5) Τί ἐνίσχυση δίνει στοὺς ἀνθρώπους τὸ Λουκ. ιε' 7;
- 6) Γιατί οἱ Φαρισαῖοι ἔκριναν τόσο σκληρὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους;
- 7) Γιατί οἱ «θρησκευτικοὶ» ἄνθρωποι, οἱ τυπολάτρες, ζοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό;
- 8) Ποιὰ εἶναι τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τῶν λεγομένων «θρησκευτικῶν» ἀνθρώπων καὶ ποιὰ τὰ γνωρίσματα τῶν συνειδητῶν Χριστιανῶν; (Φαρισαῖος - Τελωνῆς).

5. «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,

ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται» (Λουκ. ιη' 14)

Οἱ Φαρισαῖοι γνώριζαν τὴ θεία διδαχὴ καὶ τὴ διδασκαν μάλιστα καὶ

στούς άλλους ανθρώπους. Πίστευαν όμως πώς είναι μόνο για τους «εύσε-
βεῖς» και τους «δίκαιους», που εἶ-
χαν νὰ παρουσιάσουν καλὰ ἔργα καὶ
κατορθώματα. Οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν εἶ-
χαν, κατὰ τὴ γνώμη τους, καμιά θέση
στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Λουκ. ιη' 9 - 10. "Ἐτσι τὸ κήρυγ-
μα τοῦ Ἰησοῦ γιὰ τὴ φιλανθρω-
πία τοῦ Θεοῦ ἦταν γι' αὐτοὺς με-
γάλο σκάνδαλο. Τὸν κατηγοροῦσαν
γιὰ πλάνο. Πὼς εἶναι δυνατόν ὁ Θεὸς
νὰ σώζῃ μόνο μετὰ τὴ μετάνοια καὶ
τοὺς δίκαιους καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς
ἀνθρώπους; Τότε τὰ κατορθώματα
τοῦ θεοφοβούμενου ἀνθρώπου δὲν
ἔχουν καμιά ἀξία μπροστὰ στὸ Θεό;
Τὴν ἀπάντησιν ὁ Κύριος τὴ δίνει μετὰ
τὴν Παραβολὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ
Φαρισαίου. Ἡ σκηνὴ τῆς παραβο-
λῆς εἶναι ὁ Ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων,
ὅπου δυὸ ἄνθρωποι προσεύχονται.

Ὁ ἓνας εἶναι Φαρισαῖος καὶ ὁ ἄλλος τελώνης.

Ἡ προσευχὴ τοῦ Φαρισαίου. Λουκ. ιη' 11 - 12. Φαρισαῖος στὰ
ἐβραϊκὰ σημαίνει ἐκεῖνον ποὺ ξεχωρίζει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους. Καὶ ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς ἦταν πολὺ βαθύς. Οἱ Φαρισαῖοι
ἦταν οἱ δίκαιοι καὶ οἱ θεοφοβούμενοι ἄνθρωποι, ποὺ τηροῦσαν τὸ Νόμο
με ὅλες του τὶς λεπτομέρειες. "Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦταν ἁμαρτωλοὶ
καὶ ἔπρεπε συνεχῶς νὰ τοὺς τιμωρῇ ὁ δίκαιος Θεὸς γιὰ τὶς ἁμαρτίες
τους. Ὁ Φαρισαῖος τῆς παραβολῆς ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς «δίκαιους». Γιὰ
τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀποκρουστικός,
ὅπως εἶναι γιὰ μᾶς σήμερα, ποὺ τὸν ξέρουμε κατὰ βάθος ἀπὸ τὴ διδα-
σκαλίᾳ τοῦ Κυρίου.

Ὁ προσευχόμενος Φαρισαῖος τραβοῦσε τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων ἄν-
θρώπων. Ἐπὶ αὐτὴν θέσιν στὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ Ναοῦ, δηλαδὴ κοντὰ
στὸ θυσιαστήριον τοῦ θυμιάματος, ποὺ ἦταν ἀποκλειστικὰ γιὰ τοὺς ἱερεῖς.

Ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινω-
θῆσεται καὶ ὁ ταπεινὼν ἐ-
αυτὸν ὑψωθήσεται. (Λουκ.
ιη' 14). (Τοιχογραφία, Και-
σαριανή, 17ος αἰ.)

Ἡ στάση του ἦταν προκλητική. Σήκωνε τὰ μάτια καὶ τέντωνε τὰ χέρια του πρὸς τὸν οὐρανό. Ὁ κόσμος ἀπὸ περιέργεια παρακολουθοῦσε τὸν προσευχόμενο Φαρισαῖο. Μποροῦσαν κιόλας νὰ ἀκοῦνε πολὺ καθαρά τὰ λόγια πού ἔλεγε στὸ Θεό. Ὁ Φαρισαῖος προσευχόταν ὅσο μπορούσε πρὸς φωναχτά. Μὲ τὴν στάση του αὐτὴ ἔδειχνε πὼς εἶναι ἄνθρωπος μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του. Ἐπειδὴ πιστεῖει στὸν ἑαυτό του καί, φυσικά, καὶ στὶς πράξεις του, γιὰ τοῦτο καὶ βιάζεται νὰ δικαιωθῇ μὲ τὸν νόμον του. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ πῇ ὁ Κύριος τὴν παραβολή. Τὴν ἀπευθύνει σὲ ὅλους φυσικά τοὺς ἄνθρώπους, μὰ ἰδιαίτερα «πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς» (Λουκ. ιη' 9).

Τὰ πρῶτα λόγια τῆς προσευχῆς τοῦ Φαρισαίου εἶναι ἀφιερωμένα στὶς ἁμαρτίες πού ὁ ἴδιος εἶχε ἀποφύγει. Δὲν μοιάζει μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους, πού εἶναι «ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης» (Λουκ. ιη' 11).

Ἦστερα ἀραδιάζει τὰ παραπανίσια ἔργα του. Τὰ ἔκανε ἐλεύθερα, χωρὶς νὰ τοῦ τὰ ζητᾷ ὁ νόμος τοῦ Μωυσῆ. Ὁ Νόμος ἀπαιτοῦσε νὰ νηστεύουν μιὰ φορὰ τὸ χρόνο. Ὁ Φαρισαῖος ὅμως νήστευε δυὸ φορὲς τὴν ἑβδομάδα. (Γιὰ περισσότερες πληροφορίες βλέπε, στὴν πέμπτη ἐνότητα, τὸ τέταρτο κεφάλαιο, «ἡ ἀληθινὴ εὐσέβεια»). Ἀκόμη ἔκανε καὶ μιὰ μεγάλη οἰκονομικὴ θυσία. Ἔδινε τὸ ἓνα δέκατο ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὰ εἰσοδήματά του. Ὁ Νόμος ἀπαιτοῦσε τὸ ἓνα δέκατο μόνον ἀπὸ τοὺς κύριους καρπούς, ὅπως ἦταν τὸ σιτάρι, τὸ λάδι, ὁ μῦστος, κ.ἄ.

Ὁ Φαρισαῖος ἦταν λοιπὸν πολὺ «εὐσεβὴς» ἄνθρωπος, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ παρουσιάσῃ τέτοια ἀληθινὰ ἐκπληκτικὰ ἔργα.

Ἡ προσευχὴ τοῦ Τελώνη. Λουκ. ιη' 13. Σὲ μιὰ ἀπόμερη γωνιὰ τοῦ Ναοῦ βρίσκεται ἓνας ἄλλος προσευχόμενος. Εἶναι ὁ Τελώνης. Τὸ ὄνομά του καὶ μόνον ἦταν ἀρκετό, γιὰ νὰ τὸν περιφρονήσῃ ὁ κόσμος. Οἱ τελῶνες πού εἶχαν ἐπάγγελμα νὰ μαζεύουν γιὰ λογαριασμό τοῦ κράτους τοὺς φόρους ἀπὸ τὸ λαὸ ἐξαπατοῦσαν τὸν κόσμο καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς φόρους πού μάζευαν, τοὺς κρατοῦσαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους. Οἱ Ἰσραηλίτες τοὺς ἐθεωροῦσαν ὅμοιους μὲ τοὺς ληστὲς καὶ τοὺς ἄρπαγες. Τὴν προσευχὴ ἐνὸς τέτοιου ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζει ὁ Κύριος στὸ δεῦτερο μέρος τῆς παραβολῆς Του.

Ὁ Τελώνης ἀνέβηκε στὸ Ναὸ γιὰ νὰ προσευχηθῇ. Φαίνεται ὅτι συναισθανόταν τίς ἁμαρτίες του. Δὲν πλησίασε πρὸς τὸ μέρος τοῦ θυσιαστη-

ρίου. "Ἦθελε νὰ κρυφτῇ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του στὸν οὐρανό, μόνο χτυποῦσε συνεχῶς τὸ στῆθος του. Τὸ στῆθος εἶναι τὸ μέρος ὅπου βρίσκεται ἡ καρδιά. Στὴν καρδιά κατοικεῖ ἡ ὁ Θεὸς ἢ ἡ ἁμαρτία. Στὸ Τελώνη τὴν καρδιά εἶχε θρονιαστῇ ἡ ἁμαρτία. Ἡ μόνη παράκλησή του στὸ Θεό, ἦταν νὰ τοῦ τῇ συγχωρήσῃ. «Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (Λουκ. ιη' 13). Δὲν λέγει στὸ Θεὸ πολλὰ λόγια. "Ἡ μᾶλλον καὶ αὐτὰ τὰ λίγα λόγια δὲν βιάζεται νὰ τοῦ τὰ πῇ. Ξέρει πὼς ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχτῇ τὴ μετάνοια τοῦ τοῦ προσφέρει, καὶ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Ἴσως ἐμεῖς ὑπολογίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς πρέπει νὰ μᾶς δώσῃ τὸ ἔλεός Του, ὅταν ὁμολογήσουμε τὶς ἁμαρτίες μας. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὰ πράγματα τόσο ἀπλά. Ὁ Θεὸς χαρίζει τὴν ἀγάπην Του σὲ μᾶς μὲ τὸν τρόπο ποὺ Ἐκεῖνος κρίνει, ὅχι ὅπως ἐμεῖς φανταζόμαστε. Ἐνας τελώνης, σύμφωνα μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῶν Ἰουδαίων, ποτὲ δὲν μπορούσε νὰ περιμένῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου. Καὶ ὅμως! Σύμφωνα μὲ τὴν κρίσιν τοῦ Κυρίου ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὸν Τελώνη καὶ ὅχι τὸ Φαρισαῖο.

«Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος».

Λουκ. ιη' 14

Ὁ Τελώνης δικαιώνεται μπροστὰ στὸ Θεό, ποὺ τὸν δέχεται πιά ὡς δίκαιο καὶ ὅχι ὡς ἁμαρτωλὸ. Ὁ πραγματικὰ δίκαιος ἄνθρωπος, σύμφωνα μὲ τὴ διδαχὴ τοῦ Κυρίου, εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ παίρνει ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Ἡ κρίσις τοῦ Κυρίου ὅμως εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη μὲ τὶς ἀντιλήψεις τῶν Ἰουδαίων. Κάθε ραββῖνος θὰ εἶχε κρίνει ἐντελῶς ἀντίθετα: θὰ δικαίωνε τὸ Φαρισαῖο καὶ ὅχι τὸν Τελώνη. Οἱ ραββῖνοι ἔκριναν «κατ' ὅψιν», δηλαδὴ ἔβλεπαν τὸ «ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου» καὶ δίκασαν σύμφωνα μὲ τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα. Ὁ Κύριος ὅμως κρίνει «τὴν δικαίαν κρίσιν» (Ἰωάν. ζ' 24).

Γιατὶ ὅμως ὁ Κύριος δὲν δικαίωσε τὸ Φαρισαῖο; Ποῦ βρίσκεται τὸ λάθος τοῦ Φαρισαίου; Τὸ ὑπογραμμίζει ὁ Κύριος. Ὑψωσε τὸν ἑαυτό του, τὸ ἀνάστημά του, μπροστὰ στὸ Θεό (Λουκ. ιη' 14). Τὰ ἔργα του ὁ Κύριος ἀσφαλῶς δὲν τὰ καταδίκασε. Καταδίκασε τὴν ἐσωτερικὴν του διάθεσιν. Ὁ Φαρισαῖος χρησιμοποιοῦσε τὶς πράξεις του, γιὰ νὰ δείξῃ

στο Θεό ότι αξίζει πολλά πράγματα. Τα έργα του ήταν ή έκφραση τῆς ἀξίας του. Ἐδῶ βρίσκεται ὁλόκληρο τὸ λάθος του. Μπροστὰ στὸ Θεό κάθε ἄνθρωπος, εἴτε εὐσεβὴς εἴτε ἁμαρτωλός, εἶναι ὁ ἀχρεῖος δοῦλος (Λουκ. ιζ' 10.) Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ νομίζει πὼς μὲ τὰ ἔργα του εἶναι καὶ αὐτὸς κάτι μπροστὰ στὸ Θεό, δὲν ἔχει γνωρίσει τί σημαίνει ἁμαρτία. Θεωρεῖ ὅλους τοὺς ἄλλους ἁμαρτωλοὺς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ Φαρισαῖος τῆς παραβολῆς. «Οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων...» (Λουκ. ιη' 11). Παραγνωρίζει τὴν πραγματικὴ του θέση καὶ ἀνυψώνει τὸν ἑαυτό του μπροστὰ στὸ Θεό. Ἡ ἀλγίθεια εἶναι ὅτι ταπεινώνεται, ἐνῶ ὁ «ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψώθησεται» (Λουκ. ιη' 14). Ὁ Κύριος βλέπει καὶ βραβεύει τὴ διάθεση καὶ ὄχι τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα. Τὰ «καλὰ ἔργα» ἔχουν ἀξία στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ, ἀν προσέρχονται ἀπὸ ἀγαθὴ διάθεση καὶ ὄχι ἀπὸ ἐγωιστικὸ πνεῦμα. Ὁ Φαρισαῖος τῆς παραβολῆς εἶχε «καλὰ ἔργα», ἀλλὰ ὁ Κύριος τὸν ἀπόρριψε, γιατί τὰ παρουσίαζε γιὰ δικὰ του. Ὁ Τελώνης ἀντίθετα εἶχε «κακὰ ἔργα», ἀλλὰ δικαιώθηκε, γιατί ζήτησε τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΕΛΩΝΗ ΚΑΙ ΤΟΓ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ

1. Φαρισαῖος κενοδοξία νικώμενος καὶ τελώνης τῇ μετανοίᾳ προσήλθόν σοι τῷ μόνῳ δεσπότη.
ἀλλ' ὁ μὲν καυχησάμενος ἐστερήθη τῶν ἀγαθῶν,
ὁ δὲ μὴ φθελγόμενος ἠξιώθη τῶν δωρεῶν.
Ἐν τούτοις τοῖς στεναγμοῖς στήριξόν με Χριστέ ὁ Θεός, ὡς φιάνθρωπος.
2. Φαρισαίου φύγωμεν ὑψηγορίαν καὶ Τελώνου μάθωμεν τὸ ταπεινὸν ἐν στεναγμοῖς, πρὸς τὸν Σωτῆρα κραυγάζοντες· Ἰλαθι (= γίνου σπλαγχνικός) μόνε ἡμῖν εὐδιάλλακτε.

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Γιατί ὁ Φαρισαῖος τῆς παραβολῆς δὲν μπόρεσε νὰ μετανοήσῃ;
- 5) Πῶς χαρακτηρίζεις τὴ συμπεριφορὰ τοῦ Φαρισαίου;
- 3) Ὁ Μέγας Βασιλεὺς γράφει στὴ θεία του Λειτουργία: «Διὰ τοῦτο, Δέσποτα πανάγιε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοι σου... οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν (οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς), ἀλλὰ διὰ τὰ ἑλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς σου...». Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὸ σημερινὸ σου μάθημα;
- 4) Νὰ ἀποδώσῃς στὸ τετράδιό σου τὸ νόημα τοῦ δευτέρου ὕμνου τῆς Ἐκκλησίας μας (Κοντάκιο).
- 5) Γιατί δικαιώθηκε ὁ Τελώνης μπροστὰ στὸ Θεό;

1. «Ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει...»

(Μαθ. ιγ' 22)

Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἀρνιοῦνται καὶ παραμερίζουν τὸ Θεό. Στὴ θέση Του ὅμως βάζουν διάφορα ὕλικά πράγματα. Παλεύουν ὅπως μποροῦν γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήσουν. Θέλουν, ἄς ποῦμε, νὰ γίνουν πλούσιοι. Ὁ πλοῦτος πὰ παίρνει τὴ θέση τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος στὴν περίπτωση αὐτὴ λατρεύει τὰ χρήματα. Ἔτσι ἡ πλεονεξία γίνεται ὁ μεγαλύτερος καὶ χειρότερος κίνδυνος τοῦ ἀνθρώπου.

Λουκ. ιβ' 13 - 15. Δυὸ ἀδελφία φιλονικοῦσαν μεταξύ τους στὸ μῶϊ-
ρασμα τῆς κληρονομιάς. Προσκαλοῦν τὸν Κύριο νὰ κἀνὴ δίκαιη διανομὴ
τῆς περιουσίας. Ὁ Κύριος δὲν εἶναι «δικαστὴς ἢ μεριστὴς» (Λουκ. ιβ'
14) τῶν ὕλικῶν ἀγαθῶν. Ὁχι γιὰτὶ τὰ θεωρεῖ ἄχρηστα, ἀλλὰ γιὰτὶ
πίσω ἀπὸ τὴ φιλονικία αὐτὴ κρύβεται ἡ ἀρρώστια τῆς πλεονεξίας. Ἀφοῦ
ὁ ἄνθρωπος στηρίζεται μονάχα στὸ χρῆμα καὶ ἔχει παραμερίσει τὸ Θεό,
τότε τί Τὸν χρειάζεται στὴ δίκαιη διανομὴ μιᾶς περιουσίας; Ὁ Κύριος
θέλει νὰ βοηθήσῃ τοὺς ἀκροατές Του νὰ καταλάβουν τὴ φρίκη τῆς πλεο-
νεξίας. Θέλει νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ αὐτὴν. Τοὺς διδάσκει λοιπὸν τὴν
παραβολή :

Τοῦ ἄμυαλου πλούσιου. Λουκ. ιβ' 16 - 21. Ἕνας πλούσιος ἄνθρω-
πος εἶχε τεράστιες ἐκτάσεις χωράφια. Τὰ καλλιεργοῦσε μὲ ἐπιμέλεια καὶ
φροντίδα. Πάντοτε εἶχε σπουδαία σοδειά. Ἀλλὰ ἰδιαίτερα τούτῃ τὴ
χρονίᾳ φαίνεται πὼς ἡ καρποφορία ἦταν ἀνέλπιστη. Τὰ χωράφια ἔδι-
ναν καὶ ἔδιναν γεννήματα. Ἦταν κάτι πρωτόφαντο. Θαρρεῖτε πὼς ἡ
ἀφθονία αὐτὴ γέννησε στὴν καρδίᾳ τοῦ πλούσιου αἰσθήματα χαρᾶς καὶ
εὐφροσύνης; Κάθε ἄλλο. Ἐπεσε σὲ μεγάλες φροντίδες, ἀγωνία καὶ
μελαγχολία.

«Διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων· τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
καρπούς μου;»

Λουκ. ιβ' 17

‘Ο μὴ εἰς Θεὸν
πλουτῶν. (Λουκ. ιβ’
21). (Τοιχογραφία
Καίσαρ. 17ος αἰ.).

“Εβαλε τὰ δυνατά του, γιὰ νὰ βρῇ λύση. Αὐτὴ θὰ τοῦ ἔδινε τὴν ψυχικὴ ἡρεμία καὶ σύγχρονα θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὰ ὑλικά του ἀγαθὰ. Ἐνδιαφερόταν μόνο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὰ ἀγαθὰ του. Δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ φανταστῇ πῶς καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ἦταν δυνατὸ νὰ λάβουν μέρος στὴ χαρὰ τῆς πλούσιας καρποφορίας. Μὲ τὰ ἀγαθὰ του θέλει νὰ στηρίξη καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ μόνο τὸν ἑαυτὸ του.

Κατάλληλη καὶ πρόσφορη λύση βρίσκει τὸ γκρέμισμα τῶν παλιῶν του ἀποθηκῶν. Εἶναι μικρὲς πιά καὶ δὲ χωροῦν τοὺς πολλοὺς καρπούς. Πρέπει νὰ μεγαλώσουν. Κι αὐτὸ θὰ γίνῃ μόνο μὲ τὸ γκρέμισμα. Στὴ θέση τους θὰ χτιστοῦν πολὺ πιὸ μεγάλες καὶ εὐρύχωρες ἀποθήκες. Θὰ χωροῦν ἄνστα τοὺς καρπούς τῆς εὐλογημένης φετινῆς σοδειᾶς.

Τότε πιά ό πλούσιος θά κολυμπᾷ γιά πολλά χρόνια στό πέλαγος τῆς εὐφροσύνης καί τῆς εὐτυχίας :

«Ψυχή, ἔχεις πολλά ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε,
πίε, εὐφραίνου.»
Λουκ. ιβ' 19

Όταν ὅμως βρίσκεται κανεῖς σέ πέλαγος, ἀντιμετωπίζει καί κινδύνους φοβερούς, πού παρουσιάζονται ξαφνικά. Ό πλούσιος δέν εἶχε ὑπολογίσει τίποτε ἀπό αὐτά. Τά μεγάλα του σχέδια τόν εἶχαν θαμπώσει πάρα πολύ. Δέ σκέφθηκε πῶς ἀκόμη βρίσκεται στά σχέδια. Οἱ ἀποθήκες πρόκειται νά γίνουν, δέν ἔγιναν. Δέν εἶναι ἀσφαλισμένος ἀκόμη.

Ό ἄνθρωπος χωρίς Θεό. Ό πλούσιος τῆς παραβολῆς δέν εἶναι μόνον ὁ πλεονέκτης ἄνθρωπος πού ὅλοι ἀποστρεφόμεστε. Εἶναι κάτι περισσότερο. Βρίσκεται πολύ πιό κοντά μας ἀπό ὅσο ἐμεῖς φανταζόμεστε. Οἱ ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι ἀντίθετες μέ τή λογική; Ποιός ἔμπορος δέν θά ἔκανε ὅ,τι καί ἐκεῖνος; Ό πλούσιος ἔκανε τίς ἀποθήκες του μιά σύγχρονη ἐπιχείρηση γιά νά ἀποθηκεύσει τίς προμήθειές του. Θά τοῦ χρειαστοῦν στή γεροντική ἡλικία. Πόσοι ἄνθρωποι δέν ἐργάζονται σέ ὅλη τους τή ζωή, γιά νά ἔχουν κάποια ἄνεση καί ἀνακούφιση στά γερατειά τους; Ποιοί ἦταν λοιπόν τὸ σφάλμα τοῦ πλούσιου ἀνθρώπου τῆς παραβολῆς μας;

Ό Θεός παρακάτω τόν ὀνομάζει « ἄ φ ρ ο ν α » δηλαδή μωρό καί ἀνόητο. Εἶναι πράγματι ἀνόητος, γιατί ὅλες τίς σκέψεις, τὰ σχέδια, τίς ἐνέργειές του, τὰ κάνει χωρίς τὸ Θεό. Γιά τὸν πλούσιο τῆς παραβολῆς μας δέν ὑπάρχει Θεός. Εἶναι δηλαδή ὁ ἄθεος τῆς ἐποχῆς του. Ὑπάρχει ὅμως ἓνα πρόβλημα πού τόν βασανίζει. Εἶναι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου. Τὸ ἀντιμετωπίζει μέ τὰ χρήματά του: ὅσο περισσότερα χρήματα ἔχει κανεῖς, τόσα περισσότερα χρόνια μπορεῖ νά ζήσῃ.

Μέ αὐτὰ ἀσφαλίζει τή ζωή του ἀπὸ τὸ θάνατο. Ό πλούσιος διευθύνει καί ζῇ τή ζωή του, ὅπως θέλει. Ἡ πραγματικότητα ὅμως ἔρχεται καί διαψεύδει τὸν ἄμυαλο πλούσιο. Δέν ὑπολόγισε ὅτι ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἐτοιμάσῃ τίς καινούργιες ἀποθήκες του ἔρχεται ὁ Θεός καί ζητεῖ τή ζωή του :

« Ἄφρον, ταῦτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἤτοίμασας τίς ἔσται;»
Λουκ. ιβ' 20

Ὁ ἄμναλος πλούσιος εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον. Ποῦ θὰ ἀφήσῃ ὅμως τὰ χρήματά του; Δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πάρῃ μαζί του. Γιατὶ δὲν τὰ χρειάζεται.

Ὁ ἄμναλος πλούσιος ἔκανε μεγάλο σφάλμα. Νόμισε πὼς μὲ τὰ χρήματα μποροῦσε νὰ ἀσφαλίσῃ τὴ ζωὴ του ἀπὸ τὸ θάνατον. Ὁ Κύριος ὅμως τὸν διαψεύδει. «Οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ» (Λουκ. ιβ' 15). Ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλίζεται μόνο «εἰς Θεὸν πλουτῶν» (Λουκ. ιβ' 21). Ἀφήνει ὀλόκληρη τὴ ζωὴ του στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀληθινὴ περιουσία του εἶναι ἡ ἐπικοινωνία του μὲ τὸ Θεό. Ὁ Θεὸς τότε τοῦ χαρίζει «τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ» (Ἐφεσ. β' 7). Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι εὐτυχὴς καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχει ὕλικά ἀγαθὰ. Ἀντίθετα, ὁ ἄμναλος πλούσιος δὲ λογαριάζει οὔτε ὑπολογίζει καθόλου τὸ Θεό. Χρησιμοποιεῖ τὸν πλοῦτον, ποὺ τοῦ χάρισε ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἀπολαύσῃ αὐτὸς τὴ ζωὴ του. Ξεχνᾷ τὸ διπλανό του ἄνθρωπον, τὸν πλησίον, ποὺ ὑποφέρει πραγματικά. Θὰ τὸν θυμηθῇ μόνο, ὅταν βρεθοῦν καὶ οἱ δυὸ στὴν ἄλλη ζωὴ. Ἀλλὰ τότε θὰ εἶναι πολὺ ἄργα.

Αὐτὸ θὰ τὸ δοῦμε στὴν ἐπόμενη παραβολή.

Ἀσκήσεις

- 1) Ποῦ βρίσκεται ἡ ἁμαρτία τοῦ πλουσίου ποὺ τὸν ὀνομάζει ὁ Θεὸς «ἄφροναν»;
- 2) Διάβασε τὸ Ματθ. ιθ' 23 - 24 καὶ Λουκ. ιη' 24 - 26. Ποιὰ βασικὴ δυσκολία ἀντιμετωπίζουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί;
- 3) Πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος πλούσιος κατὰ Θεόν; (Λουκ. ιβ' 21, 31).
- 4) Διάβασε Α' Τιμ. ζ' 9 - 10. Ποιές ἀλήθειες τοῦ σημερινοῦ σου μαθήματος βρίσκεις στοὺς στίχους αὐτούς;
- 5) Διάβασε: Μάρκ. ι' 24 - 25 καὶ Λουκ. ιη' 24 - 25. Μὲ βάση τὸ σημερινὸ σου μάθημα, πῶς ἐξηγεῖς τὴ διαπίστωση αὐτὴ τοῦ Κυρίου;

2. 'Ο «μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν» (Λουκ. ιβ' 21).

Οἱ Φαρισαῖοι ἀντιδρούσαν φοβερὰ, ὅταν ἀκούγαν τὸν Κύριο νὰ μιλῇ γιὰ τοὺς κινδύνους τοῦ πλούτου. Ἦταν φιλάργυροι (Λουκ. ιβ' 14). Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι δικαιολογοῦσαν τὴ φιλαργυρία τους χρησιμοποιοῦντας γιὰ ἐπιχείρημα τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. 'Ο Θεός, σύμφωνα μὲ τις ἀντιλήψεις τους, ἀνταμείβει σὲ τούτῃ τὴ ζωὴ τὸ δίκαιο καὶ εὐσεβῆ ἄνθρωπο δίνοντάς του πλοῦτο πολὺ. Ἀντίθετα, τὸν ἀμαρτωλὸ τὸν καταδικάζει σὲ φοβερὴ φτώχεια, γιὰ νὰ ὑποφέρῃ σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ. 'Ο Κύριος κατακρίνει αὐτὲς τις ἀντιλήψεις.

Οἱ Φαρισαῖοι τὸν περιπαίζουν. Παρ' ὅλες ὅμως τις ἀντιδράσεις τους ὁ Κύριος μιλεῖ γιὰ τὸν ἀληθινὸ θησαυρό, ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀσφάλεια κοντὰ στὸ Θεό. Χρησιμοποιεῖ γι' αὐτὴ τὴ διδασκαλία Του μιὰ θαυμάσια παραβολή: τοῦ πλούσιου καὶ τοῦ φτωχοῦ Λαζάρου.

Ἡ ὁψὲς τοῦ πλούτου. Ζοῦσε ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ εἶχε στὴ διάθεσή του ὅ,τι ζητοῦσε ἡ καρδιά του. Εἶχε πολλὰ χρήματα καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ τὰ κάμῃ. Φρόντιζε νὰ γεμίζῃ τὴ ζωὴ του μὲ ὅλες τις χαρὲς ποὺ τοῦ χάριζαν τὰ πλούτη του. Μέσα στὸ χρυσάφι του ἔβλεπε μόνον τὸν ἑαυτό του—κάνεναν ἄλλον. Ξόδευε λοιπὸν μόνο γιὰ τίς δικές του ἀνάγκες. Τοὺς ἄλλους τοὺς εἶχε γιὰ ὑπηρετές του.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τις ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου, ἦταν γεμάτῃ χαρὰ, εὐτυχία καὶ εὐφροσύνη. Τὸν πλοῦτο του τὸν ἔδειχνε μὲ τὰ πολυτελέστατα ροῦχα του. Φοροῦσε τὰ πιὸ ἀκριβὰ ὑφάσματα φτιαγμένα ἀπὸ «πορφύραν καὶ βύσσον» (Λουκ. ις' 19). Ἡ πορφύρα ἦταν ἓνα εἶδος θαλασσινὰ κοχύλια. Ἀπὸ αὐτὰ ἔβγαζαν τὸ βαθυκόκκινο χρῶμα, τὸ «πορφυροῦν», καὶ ἔβαφαν τὰ ὑφάσματα. Ἦταν ὅμως σπάνια κοχύλια καὶ κόστιζαν πολὺ. Γιὰ τοῦτο καὶ χρησιμοποιοῦσαν αὐτὴ τὴ βαφή σὲ πολυτελέστατα ὑφάσματα. Τέτοια φοροῦσαν μόνον οἱ ἐξαιρετικὰ πλούσιοι ἄνθρωποι. Ἐνα ἀπὸ τὰ πολὺ ἀκριβὰ ἦταν ἡ βύσσος (=εἶδος λινό).

Οἱ ἄλλοι θαύμαζαν τὸν ἄνθρωπο αὐτὸν ποὺ εἶχε τόσα πολλὰ χρήματα. Τὸν ἐκτιμοῦσε πάρα πολὺ ἡ κοινωνία. Ἦξερε νὰ ζῇ τὴ ζωὴ του μὲ τὸν πιὸ καλὸ τρόπο. Κάθε μέρα δοκίμαζε ὅλες τις ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς ἦταν καὶ ἡ ικανοποίηση ποὺ ἐνιωθε μέσα του, ὅτι εἶναι ὁ εὐλογημένος ἀπὸ τὸ Θεό. Ἡ δυστυχία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοῦ

ΗΙΘΠΤΑΧΗ
ΖΥΣ ΕΥΠΑΛ
ΕΙΠΘΕΟΛΗ

έδινε αφάνταστη χαρά. Δεν αισθανόταν καμιά απολύτως συμπάθεια και συμπόνια γι' αυτούς.

Ή δψη τής φτώχειας. Έτσι εξηγεῖται και ή άπαίσια διαγωγή του άπέναντι σέ ένα δυστυχισμένο ανθρώπινο πλάσμα: Στο Λάζαρο, πού τó όνομά του στα έβραϊκά (Έλεάζαρ) σημαίνει «ό Θεός βοηθός μου». Ή έξαθλίωση του Λαζάρου ήταν άπερίγραπτη. Δεν ήταν μονάχα φτωχός, αλλά και βαριά άρρωστος. Τό σώμα του είχε γεμίσει από τέτοιες πληγές, πού τόν ανάγκαζαν νά σέρνεται καταγής. Τό κακό μεγάλωνε, γιατί ή πείνα του έφερε τρομερή εξάντληση.

Είχε άκούσει γιά τόν πλούσιο τής παραβολής και είχε σύρει τό κουλουριασμένο του σώμα στίς αϋλές του μέ μιάν έλπίδα: μπορεί νά χορτάσει τήν πείνα του μέ τά ψίχουλα πού θά έπεφταν από τό πολυτελέστατο τραπέζι του πλούσιου. Άδικα όμως περίμενε βοήθεια από τόν πλούσιο και τούς ύπηρέτες του. Οί ύπηρέτες δέν εύκαιρούσαν. ούτε λεπτό, γιατί ύπηρετούσαν συνεχώς τις άνάγκες και τις άπαιτήσεις του κυρίου τους. Μά και ό πλούσιος δέν έβρισκε τόν καιρό νά ρίξει μιá ματιά στόν πόνο του ανθρώπου πού είχε άπέναντί του.

Ό φτωχός Λάζαρος πονούσε και ύπέφερε, όχι μονάχα από τις πληγές και τήν πείνα του, αλλά και από τήν άδιαφορία του πλούσιου. Μόνο μερικά σκυλιά του έκαναν παρέα και τόν ένοχλούσαν. Του έγλειφαν τις πληγές και εκείνος δέν είχε τή δύναμη νά τά διώξει από κοντά του.

Έρθε όμως καιρός και άλλαξαν έντελώς τά πράγματα.

Ή αλήθεια μπροστά στο Θεό. Ή πρώτη πραγματικότητα πού έπισκέφθηκε και τούς δυό είναι ό θάνατος. Και οί δυό τους ήταν άνθρωποι θνητοί και έπρεπε μιάν ήμέρα νά αφήσουν τούτη τή ζωή. Πρώτος, κατά φυσικό λόγο, πέθανε ό Λάζαρος. Δοκιμάστηκε σκληρά στή ζωή του, αλλά ή πίστη στο Θεό του έδινε έλπίδα. Ή έλπίδα στερέωνε τήν ύπομονή του. Ό θάνατος ήταν γιά τό Λάζαρο μιá πραγματική άπελευθέρωση.

Ό Θεός στέλνει τούς άγγέλους γιά νά φέρουν τό Λάζαρο στους κόλπους του Άβραάμ. Στόν τόπο τών δικαίων και τών εύσεβών, όπου βρίσκεται τό βασίλειο τής αγάπης του Θεού.

Έρθε και ή σειρά του πλούσιου. Τόν συνάντησε ό θάνατος άσφαλώς

Τήν αιώνια διαμονή του θά τή ρυθμίση ό άνθρωπος από τήν επίγεια ζωή του. (Τοιχογραφία, Καισαριανή, 17ος αι.).

σέ ὥρα πού δὲν τὸ περίμενε. Ἀναγκάστηκε νὰ ἀφήσῃ ἐδῶ ὅλο τὸν πλοῦτο πού εἶχε τόσο σφιχτὰ ἀγκαλιάσει στὴ ζωὴ του. Τώρα ὅμως ἔφυγε χωρὶς χρήματα, γιὰ νὰ πάῃ σὲ ἄλλον κόσμο, ὅπου ἀρχίζει καινούργια ζωὴ, μιὰ ζωὴ γεμάτη μὲ βάσανα καὶ πόνους, ἐνῶ βλέπει ἀπὸ μακριὰ τὴν εἰκόνα τοῦ εὐτυχισμένου Λαζάρου στὶς ἀγκάλες τοῦ Ἀβραάμ.

Ἡ συζήτηση μὲ τὸν πατέρα Ἀβραάμ. Ὁ πλούσιος κάνει μιὰ συζήτηση μὲ τὸν πατέρα Ἀβραάμ. Μιλεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του πού ὑποφέρει καὶ βασανίζεται. Ἐκφράζει τὰ παράπονα καὶ τὶς παρακλήσεις του. Ζητεῖ νὰ τὸν βοηθήσουν στὴν κατάσταση πού βρίσκεται. Τὸ ζητεῖ μάλιστα ἀπὸ τὸ Λάζαρο, στὸν ὁποῖο δὲν εἶχε προσφέρει ἀπολύτως τίποτε. Ταπεινώνεται μπροστά του καὶ παρακαλεῖ νὰ τὸν δροσίσει ὁ Λάζαρος, γιὰτὶ καίγεται φοβερὰ. Ἡ ἀπάντηση πού παίρνει εἶναι μιὰ καταδίκη. Καταδίκη πού θέλησε καὶ προετοίμασε ὁ ἴδιος, ὅταν βρισκόταν στὴ ζωὴ. Τὰ ἀγαθὰ πού τοῦ χάρισε ὁ Θεὸς τὰ χάρηκε μόνος του. Ἀρνήθηκε τὸ Θεὸ πού τοῦ τὰ χάρισε. Καὶ στὴ θέση τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεό, ἔβαλε τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ χρῆμα. Ἡ καρδιά του ἦταν ἐκεῖ προσκολλημένη. Αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ ἁμαρτία του. Τὴν ἔδειξε ἡ ἀπαίσια διαγωγή του πρὸς τὸ Λάζαρο. Ἄν ἀγαποῦσε τὸ Θεό, θὰ ἀγαποῦσε καὶ τὸ Λάζαρο καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πού εἶναι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Παραμέρισε ὅμως τὴν ἀγάπη καὶ ὑπέγραψε τὴν καταδίκη του. Χώρισε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ Θεό, ἀπὸ τὴν Πηγὴ τῆς αἰώνιας εὐτυχίας καὶ χαρᾶς. Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ χωρισμὸ τοῦ ὑπενθυμίζει ὁ πατέρας Ἀβραάμ. Τοῦ λέγει πῶς εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ ἐκεῖνα πού ἔχασε. Ἕνα ἀπέραντο χάσμα ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους πού βρίσκονται κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ σ' ἐκείνους πού εἶναι μακριὰ Του. Τὸ χάσμα αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ γεφυρωθῇ μετὰ τὸ θάνατο.

Τώρα φαίνεται πῶς ὁ πλούσιος μετανοεῖ γιὰ τὴν ἐπίγεια ζωὴ του. Δείχνει πῶς ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ πέντε του ἀδελφία. Εἶναι καὶ αὐτοὶ πλούσιοι καὶ ἀσφαλῶς ἔχουν παραμερίσει τὸ Θεὸ ἀπὸ τῆ ζωὴ τους. Ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ νὰ τοὺς συνεφέρῃ ὁ Θεὸς μὲ ἓνα ἰδιαίτερο θαῦμα. Μόνον ἔτσι θὰ συνετιστοῦν καὶ θὰ πιστέψουν στὴν Ὑπαρξὴ Του. Νὰ στείλῃ λοιπὸν τὸ Λάζαρο καὶ νὰ τοὺς βεβαιώσῃ γιὰ ὅσα συμβαίνουν ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν ἔρθουν καὶ αὐτοὶ στὸν τόπο τῆς τιμωρίας καὶ τῆς βασάνου (Λουκ. ις' 28). Ὁ Ἀβραάμ ἀπορρίπτει τὴν πρόταση τοῦ πλούσιου. Ὅποιος δὲν ἀκούει τοὺς προφῆτες καὶ τὸ Μωυσῆ, οὔτε καὶ στὰ θαύματα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν πιστεύει (Λουκ. ις' 31).

Τὸ βαθύτερο νόημα τῆς συζητήσεως. Ὁ πλούσιος, μὲ τὴν παράκλησίν του, ἔδειξε πὼς ἤθελε νὰ ζητήσῃ συγχώρηση γιὰ τὰ σφάλματά του. Κατὰ βάθος ὅμως δικαιολογεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ ρίχνει ὅλη τὴν εὐθύνη στὸ Θεὸ γιὰ τὸ κατάντημά του. Ὁ Θεὸς δὲ φρόντισε μὲ τὰ θαύματά Του νὰ τὸν συνετίσῃ. Ἄν ἔβλεπε στὴ ζωὴ του θαύματα, ἴσως νὰ πιστεῦε στὸ Θεό. Δὲ φταίει αὐτὸς ἂν δὲν εἶδε θαύματα. Ὁ Θεὸς εἶναι ὑπαίτιος ποὺ δὲν τοῦ τὰ παρουσίασε. Στὴ σκέψῃ αὐτῇ τοῦ πλούσιου βλέπουμε ὀλάκερη τὴν ἁμαρτία του: μεταθέτει τὴν εὐθύνη του στὸ Θεό.

Ἡ διαγωγὴ του μᾶς θυμίζει τὴ συμπεριφορὰ τῶν πρωτόπλαστων μετὰ τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἐκεῖνοι δὲν παραδέχτηκαν τὸ σφάλμα τους. Θεώρησαν ὑπεύθυνο τὸ Θεὸ (Γένεσ. γ' 12 - 13).

Ὁ Θεὸς ὅμως φροντίζει καὶ βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν καλύτερο τρόπο. Τοῦ δίνει τὸ λόγο Του. Στὴν περίπτωση τοῦ πλούσιου, τὸ Μωυσῆ καὶ τοὺς Προφῆτες. Στὴ δική μας περίπτωση, τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μᾶς κάνει ὑπεύθυνους καὶ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀληθινὴ μετάνοια. Ὅποιος δὲν πιστεύει στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, οὔτε καὶ στὰ θαύματα Του πιστεύει. Τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου δὲν εἶχαν καμιὰ ἐπίδραση στοὺς Φαρισαίους, γιατί δὲν Τὸν πίστευαν ὅτι εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα Τὸν κατηγοροῦσαν καὶ ζητοῦσαν νὰ Τὸν σκοτώσουν.

Ὁ ἄνθρωπος, τὸν τόπο τῆς αἰώνιας διαμονῆς του θὰ τὸν ρυθμίσει ἀπὸ τὴν ἐπίγεια ζωὴ του. Γιὰ νὰ βρεθῇ κοντὰ στὸ Θεὸ χρειάζεται νὰ ἀγκαλιάσῃ τὴ μετάνοια. Καὶ μετάνοια εἶναι: ἡ ἀλλαγὴ τοῦ νοῦ μας (μετὰ - νοῦς), ποὺ δέχτηκε τὴν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ἀπόκτηση μιᾶς καινούργιας σκέψεως, ποὺ μᾶς τὴν χαρίζει ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Τὴ μετάνοια τὴ δείχνει, τὴν ἐκφράζει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

1. «Ὅς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρειὰν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πὼς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ;»

Α' Ἰωάν. γ' 17

2. «Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε πὼς δύναται ἀγαπᾶν;»

Α' Ἰωάν. δ' 20

- 1) Τί ὁδήγησε τὸν πλούσιον τῆς παραβολῆς στὴν αἰώνια καταδίκη του;
- 2) Ποιὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ «εἰς Θεὸν πλουτῶν»;
- 3) Ποιούς πειρασμούς συνάντησε ὁ Λάζαρος καὶ πῶς τοὺς ἀντιμετώπισε;
- 4) Διάβασε τὸ Λουκ. ιη' 23 - 26. Τί σχέση ἔχει μετὰ τὸ σημερινὸ σου μάθημα;
- 5) Μελέτησε τὰ λόγια τοῦ Σολομώντα στὸ Θεό: «Πλοῦτον δὲ καὶ πενίαν μὴ μοι δῶς, σύνταξον δέ μοι τὰ δέοντα καὶ τὰ αὐτάρκη, ἵνα μὴ πλησθεῖς ψευδὲς γένωμαι καὶ εἶπω· τίς με ὀρέξῃ; ἢ πενηθεῖς κλέψω καὶ ὁμόσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ» (Παροιμ. λ' 8 - 9). Πῶς τὰ συνδέεις μετὰ τὸ σημερινὸ σου μάθημα;

3. «Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ» (Λουκ. ι' 37).

Λουκ. ι' 25 - 37. Ἐκεῖνο ποῦ καταδίκασε τὸν πλούσιον τῆς προηγούμενης παραβολῆς ἦταν ἡ ἔλλειψη ἀγάπης γιὰ τὸ φτωχὸ καὶ ἄρρωστο Λάζαρο. Ὁ Κύριος μετὰ τὴ διδασκαλία Του ἔδειχνε ὅτι ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴ στάση του ἀπέναντι στὸν «πλησίον» (βλέπε Μάρκ. ιβ' 33β - 34). Ποιὸς εἶναι ὅμως ὁ πλησίον; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δύσκολαμποροῦσαν νὰ ἀπαντήσουν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Γιατὶ ὁ Νόμος ἦταν ἀρκετὰ πολὺπλοκος. Ὁ Κύριος βρῖσκει εὐκαιρία νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μετὰ τὴ θαυμάσια παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη.

Τὸ ἐρώτημα τοῦ νομικοῦ. Κάποιοι νομικοί, δηλαδὴ ἓνας δάσκαλος τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, πλησίασε τὸν Κύριο. Τοῦ ἔκανε ἐρωτήσεις πάνω σὲ βασικὰ καὶ φλέγοντα θέματα. Ἡ διάθεσή του ὅμως δὲν ἦταν καθαρὴ καὶ εἰλικρινής. Θέλησε μετὰ τὸ ἐρώτημά του νὰ πειράξῃ τὸν Κύριο (Λουκ. ι' 25). Ἴσως ἀκόμη ἤθελε νὰ Τὸν φέρῃ καὶ σὲ ἀμνηχανία ἢ σὲ σύγκρουση μετὰ τίς ἀπόψεις τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων. Τὸν ρωτᾷ λοιπὸν:

«Διδάσκαλε, τί χρειάζεται νὰ κάνω, γιὰ νὰ γίνω καὶ ἐγὼ κληρονόμος τῆς αἰώνιας ζωῆς;» (Λουκ. ι' 25). Ὁ Κύριος γνωρίζει τὴ βαθύτερη διάθεση τοῦ νομοδιδάσκου. Καὶ τὸ φανερῶνει, γιατί τὸν ἐξαναγκάζει νὰ δώσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημά του: «Ὁ Νόμος τί γράφει σχετικά;» τὸν ρωτᾷ ὁ Κύριος. «Σὺ ποῦ τὸν σπουδάζεις καὶ τὸν ἐρευνᾷς, τί διαβάξεις ἐκεῖ καὶ πῶς τὸ ἀντιλαμβάνεσαι;» (Λουκ. ι' 26).

Ὁ νομικὸς ἀπάντησε ἀπαγγέλοντας θαυμάσια τὰ σχετικὰ κομμάτια τοῦ Νόμου:

«Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰσραηλίτη στὸ Θεὸ ἦταν πραγματικὰ ἡ πρώτη ἐντολὴ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Αὐτὴ τὴν ἀγάπη ὑπενθύμιζε στὸν ἑαυτό του ὁ Ἰσραηλίτης μὲ τὴν καθημερινή του προσευχή, ὅταν διάβαζε τὸ Δευτερ. ζ' 4 - 9. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος τοῦ μιλοῦσε γι' αὐτὴ τὴν ἀγάπη ποὺ χρωστᾶ στὸ Θεό. Ὁ νομικὸς ὅμως πρόσθεσε καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Τὴν ἐντολὴ αὐτὴ τὴν ἔβρισκε ὁ Ἰσραηλίτης χωρισμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεό. Ξεφύλλιζε τὸ Λευιτικὸ (10' 18) καὶ διάβαζε:

«...καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἦταν στοὺς Ἰουδαίους περιερισμένη. Ἀγαποῦσαν τοὺς συμπατριῶτες τους καὶ ἐκεῖνους μονάχα τοὺς ξένους, ποὺ βρῖσκονταν καὶ κατοικοῦσαν ἀνάμεσα στὸν Ἰουδαϊκὸ λαό.

Ὁ Κύριος ἀποκρίθηκε πὼς εἶναι σωστὴ ἡ ἀπάντησις τοῦ νομικοῦ. Τοῦ ὑπενθύμισε ὅμως πὼς οἱ ἀλήθειες αὐτὲς δὲν εἶναι θεωρητικὲς, ἀλλὰ χρειάζονται ἐφαρμογή. «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος τις ἐφαρμόσῃ, θὰ βρεθῇ στὴν ἀληθινὴ ζωὴ (Λουκ. ι' 28). Γιὰ τὴ ζωὴ αὐτὴν ἐνδιαφερόταν καὶ ὁ νομικὸς. Γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴ συμπεριφορὰ του, ρωτᾷ γιὰ δευτέρη φορὰ τὸν Κύριο: «Καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον;» (Λουκ. ι' 29). Ὁ Κύριος ἀπαντᾷ μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη.

Ἕνας ἄνθρωπος σὲ κατάστασι ἀνάγκης. Ἕνας ἄνθρωπος κατηφόριζε τὸ δρόμο, ποὺ φέρνει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ στὴν Ἱεριχώ. Ἡ ἀπόστασις ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη περίπου 27 χλμ. (σήμερα 37 χλμ.). Ὁ ὁδοιπόρος περπατοῦσε σὲ κατηφυριά, γιὰτὶ ἀνάμεσα στὶς δυὸ πόλεις ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ στὸ ὕψος περίπου 1000 μέτρα. Ὅταν ἔφτανε κανεὶς 8 χλμ. ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ πάρῃ ἕνα δρόμο ἔρημο καὶ ἐπικίνδυνον. Περνοῦσε μέσα ἀπὸ βουνὰ καὶ χαράδρες.

‘Ο ποιήσας τὸ ἔλκος μετ’ αὐτοῦ (Λουκ. ι' 37) (Τοιχογραφία. Καισαριανή, 17ος αἰ.)

Κινδύνευε ὁ ὁδοιπóρος ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ δυσκολοδιάβατα μέρη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ληστές, πού περίμεναν ἐκεῖ τὰ θύματά τους.

Σὲ τοῦτο τὸ δρόμο ὁ ἄνθρωπος τῆς παραβολῆς δέχτηκε μιὰ αἰφνίδια ἐπίθεση τῶν ληστῶν. Δὲν τοῦ πῆραν μονάχα ὅ,τι εἶχε μαζί του. Τὸν ἔγδυσαν στὰ ἀληθινά. Τοῦ γέμισαν τὸ σῶμα μὲ φοβερὲς πληγές. Οἱ ληστές ἐξαφανίστηκαν πολὺ γρήγορα, ὅταν τέλειωσε ἡ δουλειά τους. Τὸ θύμα τους τὸ ἄφησαν στὸ δρόμο μισοπεθαμένο. Ἡ αἱμορραγία ἀπὸ τίς πληγές τὸν εἶχε φοβερά ἐξαντλήσει. Ποιὸς θὰ βρισκόταν πλάιστὸν ἄνθρωπο αὐτόν, πού χρειαζόταν ὅπωςδήποτε συμπαράσταση καὶ βοήθεια;

‘Ο ιερέας. Ἡ πρώτη ἐλπίδα φάνηκε σὰν ξεπρόβαλε κάποιος ὁδοιπóρος. Ἦταν ἓνας ιερέας πού εἶχε τελειώσει τὰ ιερατικά του καθήκοντα στὸ Ναὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Γυρνοῦσε στὴν Ἱερικῶ, ὅπου εἶχαν συνήθως οἱ ιερεῖς τὸ σπιτικό τους. Ἦταν εὐχαριστημένος. Ὁ Θεὸς τὸν εἶχε ἀξιώσει νὰ Τὸν ὑπηρετῇ μὲ τίς θυσίες καὶ νὰ Τὸν ὕμνῃ μὲ ψαλμούς καὶ ὕμνους. Τὸ μάτι του ξαφνικά ἔπεσε στὸν πληγωμένο ἄνθρωπο. Ἀναγνώρισε πὼς ἦταν συμπατριώτης του. Ἦταν, σύμφωνα μὲ τὸ Νόμο πού διάβαζε ὁ ιερέας, ὁ ἀδελφός του. Ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ τοῦ δείξῃ τὴν ἀγάπη του. Μὰ ὁ ιερέας ἀγαποῦσε πρὶν πολὺ τὸν ἑαυτό του. Σκέ-

φτηκε πώς θα κινδύνευε, αν καθόταν να βοηθήσει το μισοπεθαμένο άνθρωπο. Μπορούσε και αυτός να τραβήξει τα ίδια και χειρότερα, αν ξανακατέβαιναν οι ληστές. Πήρε την απόφαση: να προχωρήσει στο δρόμο του και να μη σκύψει πάνω στον άνθρωπο που χρειαζόταν τη βοήθειά του. Έπρεπε όμως να δικαιολογήσει τη στάση του. Θυμήθηκε ένα δυνατό επιχείρημα του Νόμου που έλεγε: 'Ο ιερέας δεν μπορεί να πλησιάζει άνθρωπο πεθαμένο, γιατί υπάρχει κίνδυνος να λερωθεί (Βλέπε Λευιτικό κα' 1). 'Ο καταματωμένος άνθρωπος μπορεί να ήταν κιόλας πεθαμένος. Έπομένως ήταν εν τάξει ο ιερέας με τό Νόμο. Τάχυνε τα βήματά του και ξεπέρασε το μέρος όπου ήταν ξαπλωμένος ο δύστυχος άνθρωπος.

Ο Λευίτης. Σά δεύτερη ακτίνα ελπίδας φάνηκε η παρουσία ενός Λευίτη. Γυρνούσε και αυτός από το Ναό και πήγαινε στο σπίτι του. Είχε βοηθήσει με την καρδιά του τους ιερείς στα λατρευτικά τους καθήκοντα. Μαζί τους είχε δοξάσει και τιμήσει το Θεό με τον πιο σωστό τρόπο. Όταν όμως βρέθηκε μπροστά στο δράμα του χτυπημένου ανθρώπου, ξέχασε όλα τα άλλα και θυμήθηκε μονάχα τον εαυτό του. Βιάστηκε και αυτός να προχωρήσει, να βρεθεί έξω από κάθε κίνδυνο.

Η ανέλπιστη βοήθεια. Ένας τρίτος οδοιπόρος γεννά μια τρίτη ελπίδα. Είναι ένας Σαμαρείτης. Βλέπει τον πληγωμένο άνθρωπο και τον αναγνωρίζει. Είναι 'Ιουδαίος, δηλαδή ο χειρότερος εχθρός του. Έπρεπε να δοκιμάσει χαρά για το πάθημα του εχθρού. Από εκεί όμως που κανείς δεν περιμένει, έρχεται η βοήθεια. Σταμάτησε ο Σαμαρείτης. Άρχισε το έργο της αγάπης. Έσκυψε πάνω στον εχθρό και βάλθηκε να τον περιποιείται. Του έπλυνε τις πληγές με λάδι και κρασί, που ήταν τα φάρμακα της εποχής. Του έδεσε τα τραύματα με πρόχειρους επιδέσμους. Τον ανέβασε στο ζώο του και τον έφερε στο μοναδικό πανδοχείο της περιοχής. Και σήμερα υπάρχει το χάνι αυτό σε απόσταση 19 χλμ. από τα 'Ιεροσόλυμα και ονομάζεται: Πανδοχείο του καλού Σαμαρείτη.

Έδωσε δυο δηνάρια (12 δρχ. περίπου το ένα) στον ιδιοκτήτη του πανδοχείου. Τον παρακάλεσε να φροντίσει και να περιποιηθεί τον τραυματία του. Στο γυρισμό θα έδινε και τα χρήματα που στο μεταξύ θα ξόδευε ο ξενοδόχος.

Ο Σαμαρείτης έδειξε μιαν αγάπη πολύ περίεργη σύμφωνα με τις αντιλήψεις της εποχής εκείνης. Βοήθησε έναν 'Ιουδαίο που ήταν έχ-

θρός του. Ξέχασε τὰ ἔθνικά του αἰσθήματα καὶ τὶς θρησκευτικὲς διαφορὲς ποὺ εἶχαν οἱ Σαμαρεῖτες μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Λησμόνησε τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν ὑπολόγισε τοὺς κινδύνους ποὺ τὸν ἀπειλοῦσαν. Δὲν σκεφτόταν μὲ τὸ μυαλό, γιατί ἡ καρδιά του ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη. Πρόσφερε ὅ,τι εἶχε στὸν συνάνθρωπό του. Τὸν φρόντισε ὅσο μπορούσε καλῶς.

«Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ». (Λουκ. ι' 37). Ὁ νομικὸς ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὴν ὡραία διήγηση. Τὴν εἶχε ἄλλωστε προκαλέσει ζητώντας νὰ μάθῃ ποιὸς εἶναι ὁ πλησίον του (Λουκ. ι' 29). Ὁ Κύριος βοήθησε τὸ νομικὸ νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ πλησίον δὲν εἶναι ἓνα ὑποθετικὸ καὶ ἀφηρημένο πρόσωπο. Εἶναι ὁ συγκεκριμένος ἄνθρωπος, ποὺ βρίσκεται πολὺ κοντά μας. Τόσο κοντά, ὥστε ταυτίζεται μὲ τὸν ἑαυτό μας. Ὁ Κύριος ἀντιστρέφει τὴν ἐρώτηση τοῦ νομικοῦ: «Ποιὸς σοῦ φαίνεται ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς νὰ εἶναι πραγματικὰ ὁ «πλησίον» ἐκείνου ποὺ ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ληστῶν;» (Λουκ. ι' 36). «Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ» ἦταν ἡ ἀπάντηση τοῦ νομικοῦ. Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ παραδεχτῇ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ ἐχθροῦ του, τοῦ Σαμαρείτη. Δὲν ἀναφέρει ὅμως τὸ ὄνομά του, γιατί ἦταν σὲ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους μισητό. Μὲ τὴν ὁμολογία αὐτὴ ἀναγκάζεται ὁ νομικὸς νὰ καταδικάσῃ τὴ διαγωγὴ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ μάλιστα τῶν ἰδιαιτέρων του συναδέλφων, τῶν νομοδιδασκάλων.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Κυρίου:

«Πορεύου καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως».

Λουκ. ι' 37

Ὁ Κύριος ἔδειξε στὸ νομικὸ ὅτι ὁ Σαμαρεῖτης ἦταν ὁ «πλησίον» γιὰ τὸν πληγωμένο ἄνθρωπο τῆς παραβολῆς. Τώρα, μὲ τὴν ἀπάντησή του, δείχνει πὼς τὸ πρόβλημα τοῦ «πλησίον» βρίσκεται στὴν πράξη, στὴν καθημερινὴ ζωὴ, καὶ ὄχι στὶς θεωρητικὲς ἐρευνες. Βοηθεῖ τὸ νομικὸ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὶς ἀφηρημένες ἰδέες του καὶ νὰ βρεθῇ στὸ στίβο τῆς πράξεως. Νὰ παλέψῃ μὲ τὸν ἑαυτό του. Νὰ καταλάβῃ ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ ὁ «πλησίον», γιὰ ὅποιον χρειάζεται τὴ βοήθειά του, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὁ ἐχθρός του. Μόνο μὲ μιὰ τέτοια πορεία βρίσκουμε τὴν ἀληθινὴ καὶ αἰώνια ζωὴ, γιὰ τὴν ὁποία ἐνδιαφέρθηκε στὴν ἀρχὴ ὁ νομικὸς.

Ματθ. κε' 40

1. «Εφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Ματθ. ε' 44

2. «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν».

Ρωμ. ιγ' 10

3. «Ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ΑΓΑΠΗ».

Α' Ἰωάν. δ' 21

4. «Καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ».

Α' Ἰωάν. γ' 14

5. «Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς».

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

1) Διάβασε τὸ Α' Ἰωάν. γ' 14. Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸ Λουκ. ι' 25;

2) Ποιά ἀξία ἔχουν τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον γιὰ τὴ δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου; (Στὴν ἀπάντησή μπορεῖς νὰ βοηθηθῇς ἀπὸ τὸ Ματθ. κε' 31 -46).

3) Σὲ ποιὰ σχέση βρίσκονται οἱ ἐντολὲς τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης στὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου; (Βλέπε Μάρκ. β' 27).

4) Ποιά σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν ἀγάπὴ πρὸς τὸ Θεὸ καὶ στὴν ἀγάπὴ πρὸς τὸν πλησίον στὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου; (Α' Ἰωάν. δ' 20).

5) Ποιά εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ «πλησίον» στὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ ποῦ μποροῦμε νὰ τὴ συναντήσουμε;

4. «Ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

(Ματθ. στ' 12)

Παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ στὴν Κυριακὴ προσευχὴ νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴ συγχώρηση γιὰ τίς πολλὰς μας ὀφειλές. Τοῦ δίνουμε ὅμως καὶ τὴ διαβεβαίωση ὅτι καὶ ἐμεῖς θὰ συγχωροῦμε ἐκείνους ποὺ μᾶς κάνουν κακό. Ἡ συγχώρηση λοιπὸν τῶν ἁμαρτιῶν μας συνδέεται πολὺ στενὰ μὲ τὴ συγχώρηση ποὺ θὰ δώσουμε στὸν πλησίον μας.

Ὁ Κύριος ἔχει μιλήσει πολλές φορές γιά τὸ σπουδαῖο αὐτὸ καὶ βασικὸ θέμα, ποὺ ἀγκαλιάζει ὁλόκληρη τὴ ζωὴ μας.

«Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν».

Ματθ. ια' 25

«Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν».

Ματθ. σ' 14 - 15

Ἀφοῦ εἴμαστε ἄνθρωποι ὀφειλέτες, ἡ συγχώρηση μᾶς χρειάζεται σὲ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας. Δὲν εἶναι ἔκτακτη καὶ προσωρινὴ ἀνάγκη, εἶναι μόνιμη.

Ἡ ἐρώτηση τοῦ Πέτρου. Πόσο πρέπει νὰ κρατῇ ἡ συγχώρηση ποὺ θὰ δίνουμε στὸν ἄλλον; Εἶναι πρόβλημα γιὰ τοὺς μαθητές. Μὲ τὸ στόμα τοῦ Πέτρου ρωτοῦν τὸν Κύριο, γιὰ νὰ πάρουν μιὰν ἀπάντηση. «Κύριε, πόσες φορές πρέπει νὰ συγχωρήσω τὸν ἀδελφό μου, ὅν μοῦ κάνη κακό; Φτάνουν ἑπτὰ φορές;» (Ματθ. ιη' 21).

Ὁ Πέτρος δείχνει τὴ μεγαλοψυχία του λέγοντας ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ δώσῃ τὴ συγχώρηση ἑπτὰ φορές. Οἱ ραββίνοι ἔφταναν στὶς τρεῖς φορές (Βλέπε Ἀμὼς β' 4). Ὁ Κύριος δίνει τὴν ἀπάντηση στὸν Πέτρο, ποὺ εἶναι ἔτοιμος μετὰ τὴν ἑβδομὴ φορὰ νὰ χάσῃ τὴν ὑπομονή του ἢ νὰ νομίσῃ ὅτι δὲν ἰσχύει πιά ὁ νόμος τῆς συγχωρήσεως.

«Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά».

Ματθ. ιη' 22

Οἱ ἑβδομήντα φορές τὸ ἑπτὰ μᾶς δίνουν ἓναν ἀριθμὸ, ποὺ ξεπερνᾷ κάθε περιορισμὸ καὶ μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀπεριόριστη διάθεση τοῦ ἀνθρώπου νὰ συγχωρῇ τὸν συνάνθρωπό του. Ἡ συγχώρηση δίνεται χωρὶς καμιά ἀριθμηση τῶν ὀφειλῶν. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ συγχωρεῖ χωρὶς τελειωμὸ καὶ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του, ἔχει ξεχάσει τὴν ἀριθμητικὴ!

Ἀκατανόητη συμπόνια. Ὁ Κύριος, γιὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς μαθητές

και τους ακροατές Του να καταλάβουν το βαθύτερο νόημα της συγχωρήσεως, τους διηγείται μιὰ παραβολή: τοῦ βασιλέα ποὺ ζητεῖ λογαριασμό και εὐθύνες ἀπὸ τοὺς ὑπάλληλους του. Ὁ πρῶτος ποὺ παρουσιάστηκε βρέθηκε μὲ ὑπερβολικὸ και ὑπέρογκο ποσὸ χρεωμένος. Μὲ 10.000 τάλαντα. Τρομακτικὸ ποσὸ, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ 500 ἑκατομμύρια περίπου δικές μας σημερινές δραχμές. Ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο στὸν ὑπάλληλο νὰ ξεπληρώσῃ τὸ χρέος αὐτό. Ὁ βασιλέας ἔδωσε ἐντολὴ νὰ πουληθῇ ὁ ἴδιος, ἡ γυναίκα του, τὰ παιδιά του και ὅλη ἡ περιουσία του, γιὰ νὰ πληρώσῃ ἔτσι ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ χρέος του. Ὁ ὀφειλὴς ὑπάλληλος, μόλις ἄκουσε τὴν ἀπόφαση τοῦ βασιλέα, ἔπεσε στὰ γόνατά του και τὸν θερμοπαρκαλοῦσε: «Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ και πάντα σοι ἀποδώσω» (Ματθ. ιη' 26). Ὁ βασιλέας συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴ του κατάσταση και πῆρε μιὰ δεύτερη ἀπόφαση: τὸν ἄφησε ἐλεύθερο και τοῦ χάρισε ὁλόκληρο τὸ χρέος (Ματθ. ιη' 27). Ὁ ἄνθρωπος ξαναζωντάνεψε, γιατί ἀπόκτησε τὴν ἐλευθερία του. Ξανάνισε, γιατί κέρδισε 10.000 τάλαντα.

Εὐκόλα καταλαβαίνει κανεὶς τὴ σχέση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ Βασιλέα τοῦ Οὐρανοῦ, τὸ Θεό, και σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς δούλους Του. Τὰ ὅσα χρωστοῦμε στὸ Θεὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ παραστήσουμε μὲ ἀριθμούς. Δὲ φτάνει ποὺ Τοῦ χρωστοῦμε τὰ ὅσα μᾶς ἔδωσε. Τὸν ἴδιο τὸ δωροδότῃ Θεό μας Τὸν ἀρνηθήκαμε, Τὸν ἀπορρίψαμε και ἔτσι ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ κοντά Του. Ἀμαρτήσαμε φοβερά. Ἡ ἁμαρτία μας μπροστὰ στὸ Θεὸ δὲν ξεπληρώνεται μὲ κανένα τρόπο. Ἡ περιουσία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ Θεός. Ἀμαρτάνοντας ὅμως χάσαμε τὸ Θεὸ και ἐπομένως τὴν περίουσία μας. Πῶς νὰ ξεπληρώσῃ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τίς ὀφειλές του χωρὶς περιουσία; Γιὰ τοῦτο ὁ Θεὸς συγχωρεῖ τὴν ἁμαρτία. Ἡ ἀγάπη Του φέρνει πολὺ κοντά μας τὸν «Γῆν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλῃται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ' 16). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συγχωρεῖ τίς ἁμαρτίες μας, ἀρκεῖ ἐμεῖς νὰ τὸ ζητήσουμε και νὰ τὸ δεχτοῦμε. Ἡ συγχώρηση ποὺ ζητοῦμε ἀπὸ τὸ Θεὸ πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάκοπη, ἀφοῦ συνεχῶς ἁμαρτάνουμε και εἴμαστε παντοτινοὶ ὀφειλέτες Του (Λουκ. ιζ' 10). Τὸ πελώριο χρέος τῆς ἁμαρτίας μας ἐκφράζεται μὲ τὸ ὑπέρογκο ποσὸ, τὰ 10.000 τάλαντα ποὺ χρωστοῦσε ὁ ὑπάλληλος τῆς παραβολῆς. Τὴν ἀπέραντη ἀγάπη και εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ τὴ βλέπουμε στὴν ἀπόφαση τοῦ βασιλέα νὰ χάριση στὸν ὑπάλληλο ὁλόκληρο τὸ χρέος του.

Ἀπάνθρωπη σκληρότητα. Ἡ χαρὰ τοῦ ὑπάλληλου γιὰ τὸ χάρισμα τοῦ χρέους ἦταν ἀπερίγραπτη. Ἡ εὐγνωμοσύνη του γιὰ τὴ συμπόνια τοῦ βασιλέα θὰ τὸν συντρόφευε σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ. Χρειαζόταν τώρα νὰ δείξῃ ἔμπρακτα τὰ αἰσθήματα πού πλημμύριζαν τὴν ψυχὴ του. Ἡ διαγωγή του ὅμως εἶναι πολὺ περίεργη καὶ ἀκατανόητη συνάμα. Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ δωμάτιο ὅπου ἔκρινε ὁ βασιλέας, συναντήθηκε μὲ ἓναν ἄλλο ὑπάλληλο. Αὐτὸς χρωστοῦσε στὸν εὐεργετημένο ἓνα ποσὸ ἀπὸ 100 δηνάρια (600 περίπου σημερινὲς δραχμές). Μόλις εἶδε ὁ εὐεργετημένος τὸν ὀφειλέτη του, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ λαιμό. Τὸν ἔσφιξε τόσο δυνατὰ, πού λίγο καὶ θὰ τὸν ἔπνιγε. Μὲ βροντερὴ καὶ ἀπειλητικὴ φωνὴ τοῦ εἶπε: «Δώσε μου πίσω ἀμέσως ἐκεῖνα πού μοῦ ὀφείλεις» (Ματθ. ιη' 28). Καὶ ὁ σύντροφός του, ὁ «σύνδουλος», ἔπεσε στὰ γόνατα. Τὸν παρακαλοῦσε θερμὰ καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια: «Περίμενε καὶ δεῖξε μακροθυμία καὶ ὑπομονὴ μαζί μου. Θὰ σοῦ πληρώσω πάλι μὲ τὸν καιρὸ αὐτὰ πού σοῦ χρωστῶ» (Ματθ. ιη' 29).

Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔδωσε καμιὰ προσοχὴ στὰ λόγια τοῦ ἱκέτη συναδέλφου του. Ἡ καρδιά του, ἀδειανὴ ἀπὸ ἀγάπη καὶ γεμάτη ἐγωισμό, δὲν τὸν βοήθησε νὰ θυμηθῇ τὰ σπλαχνικὰ λόγια πού ἔλεγε ὁ ἴδιος πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα. Δὲ συλλογίστηκε νὰ κάνῃ μιὰ σύγκριση τοῦ δικοῦ του χρέους μὲ αὐτὸ πού τοῦ χρώσταγαν. Ἐδῶσε διαταγὴ νὰ ρίξουν στὴ φυλακὴ τὸν ἄτυχον ὀφειλέτη του, ὥσπου νὰ ξεπληρώσῃ τίς ὀφειλές του στὸ ἀκέραιο.

Ὁ ἄνθρωπος πού ἔλαβε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του, ἔρχεται σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὸ συνάνθρωπό του πού τὸν ἐβλαψε. Ἐρχεται ὁ συνάνθρωπός μου πού μὲ ἔχει στενοχωρήσει, βρίσει, συκοφαντήσει καὶ μοῦ ζητεῖ νὰ τὸν συγχωρήσω. Ἐγὼ ὅμως τοῦ φέρνομαι σκληρά. Δὲν ἀκούω οὔτε δέχομαι τὴ μετάνοιά του καὶ ζητῶ ἐπιμόνα τὴν τιμωρία καὶ τὴν καταδίκη του. Αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ ὑπάλληλος τῆς παραβολῆς στὸ συνάδελφό του. Δὲ θέλησε νὰ τοῦ φερθῇ μὲ ἀγάπη, ἀλλὰ ζήτησε δικαιοσύνη. Τὴν ἴδια δικαιοσύνη πού προηγουμένως θὰ τὸν καταδίκαιζε. Τὴν παράβασή του τὴν ἔσβησε ὁ βασιλέας μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ καὶ τοῦ χάρισε τὴν τεράστια ὀφειλή. Τώρα αὐτὸς, ὁ εὐνοημένος, γίνεται ἀπάνθρωπος καὶ ἄδικος δικαστής. Ὅποιος ἐπιμένει νὰ παίρνῃ τὸ δίκιο του, βάζει τὸν ἑαυτό του χῶρια ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὁ ἄνθρωπος πέφτει σὲ σφάλματα. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ ἔχῃ μεγάλη καρδιά, γιὰ νὰ συγχωρῇ καὶ νὰ δέχεται τὴ συγχώρηση. Ἄν ὅμως ἐπιμένῃ κανεὶς νὰ

μετρᾷ τις πράξεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων μὲ τὸ μέτρο τῆς δικαιοσύνης, τότε χρειάζεται νὰ ἔχη στὸ νοῦ του καὶ τοῦτο : θὰ ξαναμετρηθοῦν οἱ πράξεις του μὲ τὸ ἴδιο μέτρο πού ὁ ἴδιος θέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ (Λουκ. σ' 38).

Ἡ ἀδυσώπητη δικαιοσύνη. Ἡ ἀπάνθρωπη σκληρότητα τοῦ ὑπαλλήλου ἔφτασε πολὺ γρήγορα στὰ αὐτιά τοῦ βασιλέα. Τοῦ τὰ εἶπαν οἱ ἄλλοι συνάδελφοι πού στενοχωρήθηκαν καὶ λυπήθηκαν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀπαίσια διαγωγή τοῦ σκληροῦ ὑπαλλήλου. Ὁ βασιλέας θύμωσε σὲ μεγάλο βαθμὸ γιὰ τὴν ἀναισθησία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν ξανακάλεσε μπροστά του καὶ τοῦ εἶπε: «Δοῦλε πονηρέ, ὅλο ἐκεῖνο τὸ ὑπέρογκο χρέος σοῦ τὸ χάρισα, ἐπειδὴ μὲ παρακάλεσες. Δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ λυπηθῇς καὶ νὰ ἐλεήσης τὸ σύνδουλό σου, ὅπως ἀκριβῶς ἐγώ, πού εἰμαι ὁ κύριός σου, σὲ λυπήθηκα καὶ σοῦ ἔδειξα ἔλεος;» (Ματθ. ιη' 32 - 33). Καὶ ἔδωσε ἀμέσως διαταγὴ ὁ βασιλέας καὶ ἔριξαν τὸν ὑπάλληλο στὴ φυλακή. Μὰ πρῶτα τὸν παράδωσαν στοὺς βασιανιστὲς καὶ ὄχι στοὺς συνηθισμένους φύλακες. Οἱ βασιανιστὲς ἀνάγκαζαν τὸ φυλακισμένο ὀφειλότη νὰ ἀποκαλύψῃ χρήματα ἢ περιουσία πού ἴσως εἶχε κρυμμένα.

Ἡ συγγνώμη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ συγχώρηση τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος ἔκλεισε τούτῃ τὴ θαυμασία παραβολὴ μὲ τὰ λόγια:

«Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῇτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν».

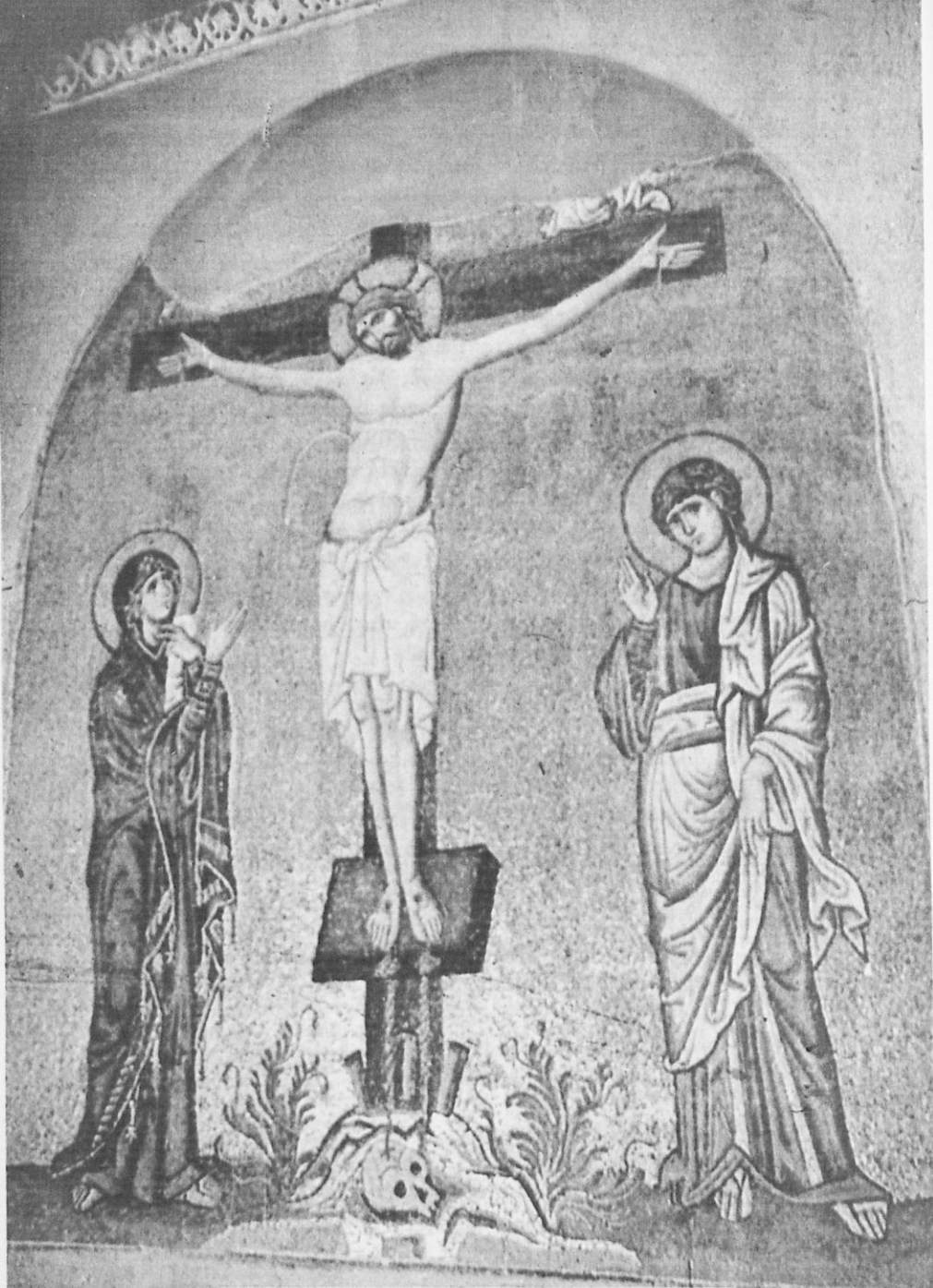
Ματθ. ιη' 35

Ὁ Κύριος συνδέει πολὺ στενὰ τὴ συγχώρηση πού δίνει ὁ Θεὸς-Πατέρας στὶς ἁμαρτίες μας μὲ τὴ συγγνώμη πού δίνουμε ἐμεῖς στοὺς συναθρώπους μας. Ἡ συγγνώμη πού δίνουμε ἐμεῖς ξεπηδᾷ ἀπὸ τὴ συγχώρηση πού μᾶς δίνει ὁ Θεός. Ἄν ἐμεῖς δὲ συγχωρέσουμε τὸν πλησίον μας γιὰ τὸ κακὸ πού μᾶς ἔκανε, αποκλείουμε τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ συγχώρηση τοῦ Θεοῦ.

Ὅποιος συναισθάνεται τὶς ἁμαρτίες του καὶ ὅμως ζῇ μέσα του τὴν ἀγάπη πού τοῦ χαρίζει ὁ Θεός, αὐτὸς νιώθει τὴν ἀξία καὶ τὴ δύναμη τῆς συγχωρήσεως.

Συγχώρηση θὰ πῇ: νὰ παίρνω τὴ θέση, τὸ «χῶρο» τοῦ ἀνθρώπου πού ἔκανε κακὸ καὶ νὰ δοκιμάζω μαζί του ὅλες τὶς συνέπειες τῆς κακίας.

Τὸ ὑπόδειγμα γιὰ μιὰ τέτοια συγχώρηση καὶ ζωντανή συγγνώμη μᾶς τὸ ἔδωσε ὁ Κύριος. Ἦρθε καὶ πῆρε τὴ θέση τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου. «Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ (δηλαδὴ τῷ Χριστῷ)» (Β' Κορ. ε' 21). Καὶ αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾷται, καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ ὑπὸ Θεοῦ καὶ ἐν κακώσει!» (Ἦσ. γγ' 4). Βρέθηκε τόσο πολὺ κοντά μας ὁ Κύριος. Ἐδωσε τὸν ἑαυτὸ Του αὐτὸν ἀντὶ πολλῶν» καὶ «ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν» (Α' Κορ. ιε' 3) πάνω στὸ Γολγοθᾶ καὶ μάλιστα με σταυρικὸ θάνατο. Ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ Κυρίου, ποὺ εἶναι ἡ ὕψιστη ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης του, ξεπηδᾷ καὶ ἡ συγχώρηση γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας.

«Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδαν τί ποιοῦσι».

Λουκ. κγ' 34

Μὲ τὴ σημερινή παραβολή Του μᾶς δείχνει πῶς δὲ γίνεται νὰ δεχτοῦμε τὴ συγχώρηση τῶν ἀμαρτιῶν μας, δηλαδὴ νὰ ζήσουμε τὴ σωτηρία μας, ἂν δὲν τὴν ἐκφράζουμε μὲ τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ τὴ συγγνώμη ποὺ τοῦ δίνουμε, ὅταν μᾶς κίνη ὅ,τι καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι κάνουμε στὸ Θεό, δηλαδὴ τὴν ἀμαρτία.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Διάβασε τὸ Ρωμ. β' 1 καὶ Ματθ. ζ' 1 - 2. Πῶς τὰ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 2) Ἀπαρίθμησε περιπτώσεις ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ὅπου ὁ Κύριος δίνει στοὺς ἀμαρτωλοὺς τὴ συγχώρηση.
- 3) Γιατί οἱ ἀμαρτίες μας ἀπέναντι στὸ Θεὸ εἶναι πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες ποὺ κάνουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπέναντί μας;
- 4) Γιατί ὁ Κύριος συνδέει τὴ συγχώρηση ποὺ Τοῦ ζητοῦμε μὲ τὴ συγχώρηση ποὺ μᾶς ζητοῦν οἱ ἄλλοι; (Ματθ. ε' 14 - 15).
- 5) Γιατί ὑπογραμμίζει ὁ Κύριος ὅτι πρέπει νὰ συγχωροῦμε τοὺς ἄλλους ἀπερίοριστα; (Ματθ. ιη' 22).
- 6) Ἄν σοῦ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ συγχωρῇς τὸ συνάνθρωπό σου, τί πρέπει νὰ κάνης γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχης;

Ἡ πηγὴ τῆς συγχωρήσεως «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς...»
(Λουκ. κγ' 34). (Μωσαϊκό, Δαφνί, 11ος αἰ.).

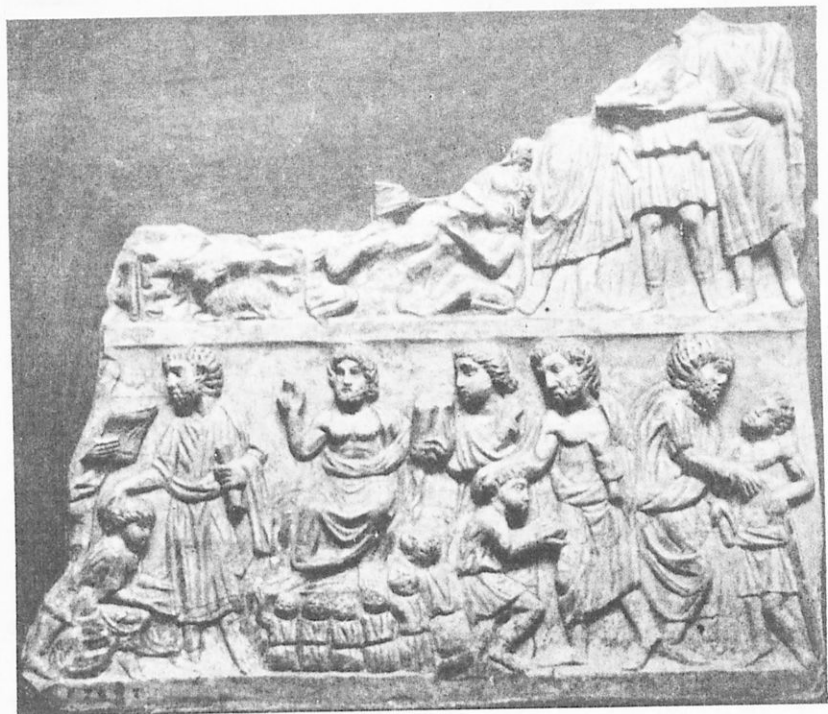
1. 'Η 'Ομιλία τοῦ Κυρίου μέσα στο σύνολο τῆς διδασκαλίας Του.

Ὁ Κύριος ποτέ δὲν παρουσίασε στοὺς ἀκροατές Του διδασκαλίες με ἀφηρημένες ἀλήθειες. Μιλοῦσε σὲ συγκεκριμένους ἀνθρώπους καὶ τὰ λόγια Του εἶχαν νὰ κάνουν με συγκεκριμένες περιπτώσεις. "Ἐπαιρνε ἀφορμὴ ἀπὸ διάφορα γεγονότα καὶ με αὐτὰ δίδασκε τοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἔγινε καὶ με τὴν Ὅμιλία Του πάνω στὸ Ὅρος. Τὰ θέματα, ποὺ ἀναπτύσσει ὁ Κύριος σὲ τούτη τὴν ὁμιλία εἶναι ἀδύνατο νὰ χωριστοῦν ἀπὸ ὁλόκληρη τὴ διδασκαλία Του. Καὶ ὅπως εἶδαμε ὡς τώρα, τὸ κεντρικὸ θέμα στὴ διδασκαλία Του εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. "Ἐτσι, ὁ Κύριος μιλεῖ ἐδῶ με τρόπο πρακτικὸ γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Παρουσιάζει τὴ Βασιλεία ὅπως ἀκριβῶς ἐμφανίζεται μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει καθημερινὰ τὸ πρόβλημα τῆς ψευτιᾶς ἢ τῆς ἀλήθειας. Τὴν πλεονεξία, γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα ὕλικά ἀγαθὰ. Τὸν πειρασμὸ τοῦ ὄρκου. Τὸν κίνδυνο τῆς κατακρίσεως. Τὴ γέννηση τοῦ φθόνου, τὴ δημιουργία τῆς ἀντιπάθειας. Τὸ μίσος ἐναντίον ἐκείνων, ποὺ τοῦ ἔκαναν κακὸ στὴ ζωὴ. "Ὅλη ἡ ἔκταση τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς καθρεφτίζεται μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὁμιλία.

Πολλοὶ ὅμως ἄνθρωποι κρύβουν μέσα τους καὶ διατηροῦν μιὰ μεγάλη ἀπορία. "Ἐχει σχέση με τὰ ὅσα ὁ Κύριος μᾶς προσφέρει στὴν Ὅμιλία Του. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀντιθέσεις καὶ δυσκολίες. Οἱ σχέσεις τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου με τὸν ἄλλον εἶναι πολὺ παραγμένες. Εὐκολὰ βλέπει κανεὶς νὰ ἐπικρατῇ μέσα στὴν κοινωνία ἡ ψευτιά, ἡ ἀνεπιτηδεύει, ἡ ἀπάτη, τὸ μίσος, ἡ αἰσχροκέρδεια. Καὶ τότε ἀναρωτιέται μέσα του: «Μποροῦν νὰ ἰσχύσουν οἱ κανόνες τῆς νέας ζωῆς,

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διδάσκει πάνω
στό ὄρος. (Ἐθν. Μουσεῖο Ρώμης).

ποῦ μᾶς δίνει ὁ Κύριος στήν Ὀμιλία Του, μέσα στὸν κόσμο αὐτὸν ποὺ ζοῦμε σήμερα;».

Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλῆ. Γιατὶ δὲν ξεπηδᾷ ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ μαθηματικὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Βγαίνει μέσα ἀπὸ μιὰ καρδιά ποὺ ἀγαπᾷ τὸ Θεὸ ὁλοκληρωτικά, ποὺ βρίσκεται κοντὰ Του, ποὺ συνδέεται προσωπικὰ μὲ τὸν Κύριο.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τότε ὅλα ὅσα μᾶς παρουσιάζει στήν Ὀμιλία Του μᾶς φαίνονται ἀφύσικα πράγματα. Εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ ἐφαρμόσουμε σὲ τούτη τὴ ζωὴ μέσα στήν ὁποία ὅλοι μας ζοῦμε. Αὐτὸ εἶναι ἓνα μεγάλο λάθος ὅπου πολὺ συχνὰ πέφτουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Γιατὶ πῶς εἶναι δυνατόν ἓνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν πιστεύει στὸ Θεὸ καὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ νὰ μπορέσει

‘Ο Χριστός ως διδάσκαλος

ποτέ νά καταλάβη τί σημαίνει τὸ «ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν»; Ἀντιλαμβάνεται μὲ τὸ δικό του ἀνθρώπινο μυαλὸ πὼς αὐτὴ ἡ ἐντολὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐφαρμοστῇ. Εἶναι ἀδύνατο ὁ ἄνθρωπος μόνος του νὰ ἀγαπήσῃ ἐκεῖνον ποὺ τοῦ κάνει κακό.

Ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ πιστεῖται μὲ θέρμη στὸ Θεό, νιώθει τὸ ἀπαραίτητο αὐτῆς τῆς ἐντολῆς, ποὺ μέσα της ἔχουν μαζευτῇ ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ προφῆτες. Ὁ ἄνθρωπος ζῇ μόνον ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ καὶ μέσα σ’ αὐτήν. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε

ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ἀγάπης, τὸ Θεό.

Ἡ ἀγάπῃ ὅμως τοῦ Θεοῦ ἀπειθυνέται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν κάνει καμιὰ ἀπολύτως διάκριση. Ἀνατέλλει τὸν ἥλιο καὶ στοὺς πονηροὺς καὶ στοὺς ἀγαθοὺς. Βρέχει γιὰ ὅλους, καὶ γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ γιὰ τοὺς ἀδίκους. Μὲ τὴν ἀγάπῃ Του ὁ Θεὸς βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνη στὸ Πρόσωπό Του. Τότε μόνον ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὸ μήνυμα τοῦ Θεοῦ, τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ τὸν συνδέουν μὲ τὴν πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ ζωὴ. Κανένα ἐμπόδιο καὶ καμιά δυσκολία τότε δὲ φτάνουν γιὰ νὰ μᾶς ἀποσπάσουν καὶ νὰ μᾶς χωρίσουν ἀπὸ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ (Βλέπε Ρωμ. η’ 37 - 39).

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀλήθεια εἶχαν δοκιμάσει καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου, ὅταν ἀπάντησαν μὲ τὸ στόμα τοῦ Πέτρου:

«Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις...».

Ἰωάν. ε’ 68

Ἀσκήσεις

- 1) Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς βοηθεῖ νὰ καταλάβουμε τίς ἀλήθειες, ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ Κύριος μὲ τὴν Ὁμιλίαν του;
- 2) Διάβασε τὸ Ρωμ. η’ 37 - 39. Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 3) Ἄν σὲ ρωτήσῃ κάποιος : «Ἐφαρμόζονται οἱ ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου σήμερα στὴ ζωὴ μας;», τί ἀπάντησῃ θὰ τοῦ ἔδινες;

2. 'Ο 'Ιησοῦς Χριστὸς μπροστὰ στὴν ἀνθρώπινη ζωή.

Πρὶν ἐξετάσουμε τὴν 'Ομιλία τοῦ Κυρίου πάνω στὸ 'Όρος, πρέπει νὰ δοῦμε σὲ ποιούς ἀπευθύνεται ὁ Χριστὸς μὲ τὴ διδασκαλία Του. Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε σὲ τούτη τὴν ἐρώτηση, συμβουλευόμαστε τὸν Εὐαγγελιστὴ Ματθαῖο. Βρίσκουμε ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιό του τὸ τέταρτο (Δ') κεφάλαιο καὶ χρησιμοποιοῦμε τοὺς στίχους 23 - 25.

Οἱ στίχοι αὗτοί μᾶς παρουσιάζουν τὴν καθημερινὴ δρᾶση τοῦ Κυρίου. Κηρύττει τὸ «Εὐαγγέλιο τῆς Βασιλείας» καὶ θεραπεύει τοὺς ἀρρώστους. 'Ο Κύριος καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ πάντοτε, ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπο τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ὑποφέρει ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀρρώστια. Οἱ ἀρρώστιες ὅμως τοῦ σώματος εἶναι καὶ μιὰ εἰκόνα τῆς πνευματικῆς ἀκαταστασίας, ποὺ ὑπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο. 'Ο ἄνθρωπος στὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι κάτι ἐνιαῖο. Δὲ μπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὸ σῶμα, ἂν σύγχρονα δὲν ἔχῃ θεραπευτῇ καὶ ἡ ψυχὴ. 'Ο Κύριος λοιπὸν θεραπεύει ὁλοκληρῶς τὸν ἄνθρωπο. 'Όχι μόνον τὴν παραλυσία, ἀλλὰ κυρίως τὴν ἁμαρτία, ποὺ φωλιάζει μέσα στὸν ἄνθρωπο (Ματθ. θ' 1 - 8).

Γιὰ τοῦτο ὁ Κύριος πάντοτε, πρὶν ἀπὸ κάθε Του θαῦμα, ζητοῦσε τὴν πίστη τῶν ἀνθρώπων. 'Η πίστη εἶναι μιὰ ἐνδειξὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀφήνει τὸν ἑαυτό του στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. 'Επομένως ἡ ἁμαρτία ἐξαφανίζεται καὶ ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκληρώνεται (Λουκ. ιζ' 11 - 19).

Τὸ μοναδικὸ φάρμακο ποὺ προσφέρει ὁ Κύριος στὸν ἀνθρώπινο πόνο καὶ τὴ δυστυχία, εἶναι ἡ Β α σ ι λ ε ί α τ ο ῦ Θε ο ῦ. Δηλαδή τὸ ἄγγελμα ὅτι ὁ Θεὸς βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὸν ἀνθρώπινο πόνο. Καὶ αὐτὸ τὸ δείχνει ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου. 'Ο 'Ιησοῦς Χριστὸς ξεκουράζει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πᾶνε κοντὰ Του καὶ τοὺς χαρίζει μιὰ καινούργια ζωή.

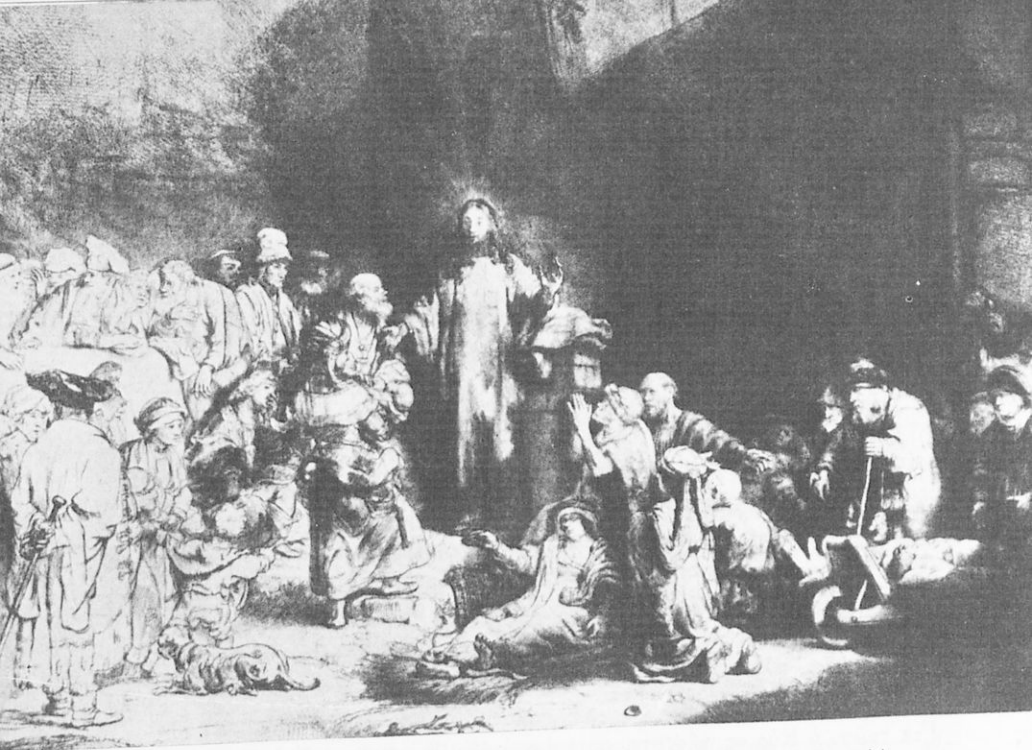
'Η θεραπεία καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ πιᾶσῃ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου, νὰ Τὸ κρατήσῃ σφιχτὰ καὶ νὰ μὴν Τὸ ξαναφήσῃ πιά.

Μέσα σὲ ἓνα τέτοιο χῶρο κινεῖται ἡ 'Ομιλία τοῦ Κυρίου πάνω στὸ 'Όρος :

1) 'Ο Κύριος συναντᾷ τὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπο στὴν καθημερινή του ζωή.

2) Τοῦ προσφέρει τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας, δηλαδή τὸν ἴδιο Του

Ὁ Κύριος θεραπεύει τοὺς ἀρρώστους. (Rembrandt, 1705 κί.).
(Διακρίνομε καὶ τὶς τρεῖς ὁμάδες ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς τῆς ὁμιλίας τοῦ Κυρίου).

τὸν Ἐαυτό. Βρίσκεται, σὰν ἀδελφὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, πολὺ κοντὰ
στὸν πόνο καὶ τὴ δυστυχία τους καὶ

3) θεραπεύει ὅλους ἐκείνους ποὺ τοῦ ζητοῦν τὴ βοήθεια καὶ τὴ
σωτηρία.

Οἱ ὁμάδες τῶν ἀκροατῶν. 1) Ἡ πρώτη ὁμάδα, ποὺ μαζὶ
τῆς ἔρχεται ὁ Κύριος σὲ ἐπικοινωνία, εἶναι οἱ ἄρρωστοι, ποὺ ταλαιπω-
ροῦνται ἀπὸ διάφορες ἀρρώστιες καὶ βάσανα. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ δυστυχι-
σμένοι ἄνθρωποι ἔχουν ἀκούσει γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Μεσσία, ποὺ πρό-
κειται νὰ ἔρθῃ στὸν κόσμον. Ξέρουν ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὅτι μέσα
σὲ μιὰ τέτοια Βασιλεία δὲ θὰ ὑπάρχῃ πόνος καὶ ἀρρώστια. Αἰσθάνον-
ται ὅμως ὅτι βρίσκονται πολὺ μακριὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια μεσσιανικὴ Βα-
σιλεία, γιατί ὅλοι τους ταλαιπωροῦνται καὶ βασανίζονται ἀπὸ τὶς θλί-
ψεις καὶ τὶς ἀρρώστιες.

Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πλησιάζουν τὸν Ἰησοῦ καὶ τοῦ ζητοῦν βοήθεια.

Στους ανθρώπους αυτούς απευθύνεται και ο Κύριος με τούτη τήν 'Ομιλία. Είναι η πρώτη και κύρια ομάδα των ακροατών Του.

Τους κηρύττει το Ευαγγέλιο της Βασιλείας. Τους παρουσιάζει 'Εκείνον, που περίμεναν: το Μεσσία. Και τους δίνει, τι ζητούσαν: τη Βασιλεία Του.

Ο άνθρωπος όμως δε μπορεί να καταλάβη με το μυαλό του το γεγονός της Βασιλείας του Θεού. Για τούτο δείχνει ο Κύριος στους ανθρώπους αυτούς όρισμένα σημάδια. Τους θεραπεύει τον πόνο και την αρρώστια. Οι πληγές αυτές θεραπεύονται μόνο στη Βασιλεία του Μεσσία. Τό ήξεραν αυτό όσοι ζητούσαν τη βοήθειά Του.

2) 'Η δεύτερη ομάδα των ακροατών της όμιλίας μας είναι οι γνωστοί μας Γραμματείς και Φαρισαίοι. Συνόδευαν πάντοτε το λαό που έτρεχε πίσω από τον Κύριο. Ήταν οι πιο σκληροί ακροατές. Οι καρδιές τους είχαν γίνει πέτρα αληθινή. Οι ίδιοι δέν άκουγαν τη διδασκαλία του Κυρίου. Συγχρόνως όμως έμπόδιζαν κι εκείνους που Τόν πρόσεχαν και Τού ζητούσαν να τους χαρίση τη Βασιλεία Του. Τό φοβερό έργο των Φαρισαίων τό βρίσκουμε στις κατηγορίες του Κυρίου έναντίον τους (Βλέπε Ματθ. κγ' κεφ. όλόκληρο).

«Αλίμονο σε σάς, Γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριτές, που προσπαθείτε να κλείνετε τη Βασιλεία του Θεού μπροστά στους ανθρώπους. Ούτε σεΐς μπαίνετε μέσα ούτε αφήνετε να μπούν και εκείνοι που θέλουν» (Ματθ. κγ' 14). Οι Φαρισαίοι λοιπόν γίνονται από ύστεροβουλία ακροατές της 'Ομιλίας του Κυρίου. Άκοϋν με προσοχή τον Κύριο, που διδάσκει. Άλλά με ένα μόνο σκοπό: να διαστρέψουν τά λόγια Του, που μέσα στις πέτρινες καρδιές τους δε βρίσκουν καμιά απολύτως απήχηση.

3) 'Η τρίτη ομάδα των ακροατών είναι οι συμπαθείς δώδεκα μαθητές του Κυρίου, μαζί με τον ευρύτερο κύκλο των μαθητών. Πλησιάζουν τον Κύριο που ανέβηκε πάνω στο βουνό και 'Εκείνος, άφου κάθισε, άρχισε να τους μιλή. Σε τούτους κυρίως μιλεί ο Κύριος. Δέν περιφρονεί τους άλλους: αλλά οι μαθητές είναι εκείνοι που άκοϋν τό κήρυγμα της Βασιλείας με κάποια αποφασιστικότητα. 'Ο Κύριος τους έχει καλέσει κοντά Του. Και αυτοί Τόν άκολούθησαν. Ήταν οι πρώτοι που υπάκουσαν στα λόγια Του. Τόν πίστεψαν. Δηλαδή Τόν θεώρησαν πρόσωπο έμπιστοσύνης. Μπορούν να αφήσουν τον έαυτό τους στα χέρια Του.

'Εφ' όσον οι μαθητές συνδέονται με τον 'Ιησού, μπορούν να καταλά-

βουν τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Βασιλείας. Καὶ ὄχι μόνο νὰ τὸ καταλάβουν, ἀλλὰ καὶ νὰ βρεθοῦν μέσα σ' Αὐτό. Μὲ ἄλλα λόγια νὰ βρεθῇ ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τους στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐμφανίζεται πάνω σὲ τούτη τὴ γῆ μὲ τὴν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ὁ Βασιλεὺς τῆς αἰώνιας αὐτῆς Βασιλείας.

Ὁ Κύριος προσφέρει σὲ ὅλες τὶς ὁμάδες τῶν ἀκροατῶν Του τὴ μοναδικὴ βοήθεια : τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Βασιλείας. Ἡ κάθε μιὰ ὁμάδα δίνει τὴ δική της ἀπάντηση. Ἡ ἀπάντηση τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου εἶναι γνωστή. Τὴν ξέρουμε ἀπὸ τὴ ζωὴ τους. Ἀκολούθησαν τὸν Κύριο. Τὴν πορεία τους θὰ τὴν παρακολουθήσουμε πρὸ συστηματικῶς στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία. Τὴν ἀπάντηση τοῦ ὄχλου μᾶς τὴ δίνει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (δ' 25). Ἀφοῦ ὁ Κύριος τοὺς θεράπευσε, ὅλοι τὸν ἀκολούθησαν. Ἦθελαν νὰ ἀκούσουν τὰ λόγια Του. Νὰ τὸν βλέπουν. Νὰ βρίσκονται μαζί Του καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦν συνεχῶς μὲ Αὐτόν.

Τὴν ἀπάντηση τῶν Φαρισαίων πάλι τὴν ξέρουμε καὶ ἀπὸ τὰ περυσινὰ μας μαθήματα. Ἦταν ἀρνητικὴ. Δὲ μπόρεσαν νὰ δεχτοῦν τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου, γιατί δὲν ᾔθελαν τὸν ἴδιο τὸν Κύριο. Ἡ καρδιά τους ἀπὸ πρὶν ἦταν κλειστὴ γιὰ τὸν Ἰησοῦ.

Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ξέρουμε, εἶναι ἡ δική μας ἀπάντηση σὲ ὅσα ὁ Κύριος μᾶς προσφέρει μὲ τὸ λόγο Του καὶ μὲ τὰ ἔργα Του. Σὲ ποιά ὁμάδα ἀπὸ τίς τρεῖς ἄραγε θὰ τοποθετήσης τὸν ἑαυτὸ σου;

Οἱ ὁμάδες τῶν ἀκροατῶν

Ὁ λαὸς	Οἱ Φαρισαῖοι	Οἱ μαθητὲς
1. Ζητεῖ θεραπεία.	1. Ἐκλείναν τὴ Βασι- λεία τοῦ Θεοῦ.	1. Εἶναι ἀδύνατοι ἄν- θρωποι.
2. Τοῦ προσφέρεται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρα- νῶν.	2. Ἦταν ὁδηγοὶ τυφλοί.	2. Ἡ καρδιά τους καί- γεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.
3. Ἀκολουθεῖ τὸ Χρι- στό.	3. Εἶχαν πέτρινη καρ- διά.	3. Βρίσκονται μπροστὰ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
4. Ὁ Χριστὸς τὸν βοη- θεῖ.	4. Δὲν αἰσθάνονταν τὴν ἀνάγκη τῆς μετάνοι- ας.	4. Θὰ ἀναγεννηθοῦν μὲ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Ἀσκήσεις

- 1) Γιατί ὁ Κύριος προσφέρει στοὺς ἀκροατὲς Του τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς τὸ μοναδικὸ φάρμακο;
- 2) Πῶς χαρακτηρίζεις τὴ διαγωγὴ τῆς δεύτερης ὁμάδας τῶν ἀκροατῶν;
- 3) Πῶς συμπεριφέρεται κατὰ τὴ γνώμη σου ἡ πρώτη ὁμάδα τῶν ἀκροατῶν τοῦ Κυρίου;
- 4) Μελέτησε τίς ὁμάδες τῶν ἀκροατῶν ἀπὸ τὸ σχεδιάγραμμα σου. Τί ἔχεις νὰ παρατηρήσεις;
- 5) Πῶς μπορεῖς νὰ ἐκτιμήσης τὰ ἀγαθὰ, ποὺ δοκιμάζει ὁ πολίτης τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ;

3. Οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας ἀνοίγουν.

Οἱ ἀκροατὲς εἶναι ἔτοιμοι νὰ δεχτοῦν ἀπὸ τὸν Κύριο τὸ κήρυγμα τῆς Βασιλείας. Ἄλλοι περιμένουν μὲ λαχτάρια νὰ ἀνοίξουν οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας. Ἄλλοι εἶναι ἔτοιμοι μὲ ἓνα φοβερὸ πείσμα νὰ τίς ξανακλείσουν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ γιὰ ὅσους μπορέσουν νὰ ἐπηρεάσουν καὶ νὰ παρασύρουν.

Ὁ τόπος τῆς ὁμιλίας. Ὁ Κύριος, ὅταν εἶδε τὸ λαὸ ποὺ Τὸν ἀκολουθοῦσε, πῆρε τὸ δρόμο ποὺ Τὸν ἐβγάζε σὲ ἓνα βουνό. Ἐδῶ θὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Θὰ τοὺς μιλήσῃ. Θὰ κουβεντιάσῃ μαζί τους. Θέλει λοιπὸν νὰ βλέπῃ τὰ πρόσωπά τους. Νὰ στέκεται λίγο πὺλ ψηλὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ τοὺς βλέπῃ μὲ εὐκολία καὶ νὰ Τὸν παρακολουθοῦν χωρὶς κόπο. Ἀνηφορίζει λοιπὸν κατὰ τὸ βουνό. Καὶ ὁ κόσμος Τὸν ἀκολουθεῖ. Ἀφοῦ κάθισαν σὲ ἓνα μέρος κατάλληλο, πλησίασαν τὸν Κύριο οἱ στενοὶ μαθητὲς. Μόλις τοὺς εἶχε διαλέξει καὶ τοὺς εἶχε ὀνομάσει «Ἀποστόλους» (Λουκ. ς' 12 - 20).

Μὲ τὸ πλησίασμά τους οἱ μαθητὲς ἔδειξαν στὸν Κύριο τί ἀκριβῶς ζητοῦν: νὰ κηρύξῃ ὡς Βασιλεὺς τῇ Βασιλείᾳ γιὰ τὴν ὁποία καὶ τοὺς κάλεσε. Ὁ Κύριος ἀρχίζει νὰ μιλῇ. Τῇ σοβαρότητά τῆς ὁμιλίας τὴν ὑπογραμμίζει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ὅταν σημειώνει:

«Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων».

Ματθ. ε' 2

Οἱ Μακαρισμοί. Ἡ ὁμιλία ἄρχισε. Οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας ἀνοίγουν. Πρωύτερα ὅμως ὁ Κύριος ἔχει ἀνοίξει τὴν καρδιά Του σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Θέλει νὰ χωρέσουν ὅλοι μέσα στὸ ἀπέραντο πέλαγος τῆς ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ. Δίνει σὲ ὅλους τὴ δυνατότητα ἀλλὰ μέσα στὴ Βασιλεία θὰ μπῇ μόνον ὅποιος τὸ θέλει μὲ τὴν καρδιά του.

Ὁ Κύριος ἀπειθύνεται σὲ ὅλους ἐκείνους πού τοὺς ἀνοίγει τὶς πόρτες τῆς Βασιλείας. Τοὺς ὀνομάζει **μακάριοι**. Τὰ λόγια πού τοὺς προσφέρει, τὰ λέμε **μακαρισμοί**.

Ὁ Κύριος μιλεῖ σὲ ἀνθρώπους πού θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ τοὺς ἑννέα μακαρισμοὺς μᾶς δείχνει πῶς βλέπει Ἐκεῖνος τὸν ἄνθρωπο μπροστὰ στὸ Θεό.

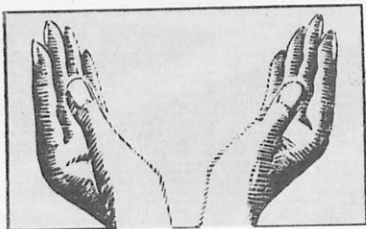
Οἱ Μακαρισμοί (Ματθ. ἐ 3-12) Ἡ ἀμοιβὴ στοὺς Μακαρισμοὺς

1. «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι,	ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».
2. «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες,	ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται».
3. «Μακάριοι οἱ πραεῖς,	ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν».
4. «Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,	ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται».
5. «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,	ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται».
6. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,	ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁψονται».
7. «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,	ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται».
8. «Μακάριοι οἱ διωγόμενοι ἕνεκεν δικαιοσύνης,	ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».
9. «Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς...	ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

«Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι». Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνοίγεται καὶ χαρίζεται στὸν ἄνθρωπο πού παρουσιάζεται μπροστὰ στὸ Θεὸ φτωχός. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ζητιανεύει ἀπὸ τὸ Θεό, πού τὰ χέρια του εἶναι πάντοτε ἀδειανὰ. Τὰ ἀνοίγει στὸ Θεό, γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθειά του. Ζητεῖ βοήθεια ἀπὸ τὸ Θεὸ γιατί αἰσθάνεται πολὺ καλὰ ὅτι μονάχος του τίποτε ἀπολύτως δὲ μπορεῖ νὰ κάνῃ.

Μὲ τὸ Σταυρὸ τοῦ Κυρίου ἀνοιξαν οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας. Τὸ τρόπιο τοῦ Σταυροῦ. Τμήμα σαρκοφάγου. (Μουσεῖον Λατερανοῦ, 350 μ.Χ.).

«Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσιὰ ἐσπερινή». (Ψαλμ. 140,2). Μὲ ἀδειανὰ χέρια πλησιάζει ὁ ἄνθρωπος τὸ Θεό.

Ἡ πνευματικὴ φτώχεια. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐδιώξε ἀπὸ μέσα του τὴ θεία Χάρη τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀληθινὰ τὸν πλουτίζει. Ἐγινε λοιπὸν πνευματικὰ φτωχός. Ὅπως ὅμως ὁ φτωχὸς ἄνθρωπος σὲ ὕλικά ἀγαθὰ ἀναγνωρίζει τὴ φτώχεια του καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ αὐτήν, ἔτσι καὶ ὁ πνευματικὰ φτωχὸς χρειάζεται νὰ ἔχῃ βαθιὰ συναίσθηση γιὰ τὴν ἁμαρτίαν του, γιὰ τὶς πνευματικὲς καὶ ἠθικὲς του ἐλλείψεις. Ὅποιος τρέφει τὴν ψυχὴ του μὲ αὐτὴ τὴ συναίσθηση εἶναι ἀληθινὰ εὐτυχισμένος, βεβαιώνει ὁ Κύριος. Γιατὶ καταφεύγει μὲ ταπεινώσῃ στοὺς φιλόανθρωπο Θεοὺ καὶ ζητεῖ ἀπὸ Αὐτὸν τὴ σωτηρία του.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζῃ καὶ δέχεται τὴν πνευματικὴν του φτώχεια, παναπῇ πὼς ἔχει τὸ βλέμμα του στραμμένον στοὺς Θεοὺ. Ἐξαρκτᾷ ὁλόκληρῃ τὴ ζωὴ του ἀπὸ Αὐτόν. Χωρὶς Ἐκεῖνον καὶ τὴ βοήθειαν Του δὲν μπορεῖ οὔτε βῆμα νὰ κἀνῃ. Ἄνθρωπος μὲ μιὰ τέτοια φτώχεια σκύβει μπροστὰ στοὺς Θεοὺ καὶ Τοῦ ψιθυρίζει συνεχῶς :

Κύριε, ἐλέησον — Ὁ Θεὸς ἐλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ

Ἀπὸ τὸν πρῶτον μακαρισμὸ τοῦ Κυρίου νιώθουμε ὅτι ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ κανένα κατάλογον μὲ ἀνθρώπινες ἀρετές. Ἡ πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στοὺς Θεοὺ βρίσκεται στὴ ταπεινώσῃ του. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐτυχισμένος, μακάριος, ἐπειδὴ τοῦ ἀνοίγεται ὁ δρόμος γιὰ τὴ Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀναγνωρίζῃ τὴ φτώχειαν του. Μὲ ἓνα τέτοιο ταπεινὸ φρόνημα καταλαβαίνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀμοιβήν, ποὺ ὁ Κύριος τοῦ ὑπόσχεται «ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν».

«Μακάριοι οἱ πενθοῦντες». Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δοκιμάζει τὸν πόνο, τὴ θλίψη, τὴ δυστυχίαν, αὐτὸς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτοῦ του πραγματικὰ φτωχόν. Ὅχι μονάχα μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ—τὸ σπουδαιότερον—μπροστὰ στοὺς Θεοὺ. Ἀλλωστε τὸ κήρυγμα τοῦ Κυρίου ἀπευθύνθηκε στοὺς «κοπιῶντας καὶ πεφορτισμένους» (Ματθ. ια' 28). Ὁ προφῆτης Ἡσα-

τας εἶδε τὸ ἔργο τοῦ Μεσσία νὰ ἐκπληρώνεται ἀνάμεσα σὲ τέτοιους ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος χρησιμοποίησε αὐτὴ τὴν προφητεία τοῦ Ἡσαΐα ξα' 1 - 3 (Λουκ. δ' 18 - 19).

«Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰᾶσθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν...»

«Μακάριοι οἱ πρᾶεῖς». Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ ἐπιβληθῇ στοὺς ἄλλους μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀξία του. Ὁ πρῶτος δὲ ζητεῖ νὰ βρῖσκη πάντα τὸ δίκιο του. Δὲν ἐκδικεῖται τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ δύναμη τοῦ πράου βρίσκεται στὸ Θεό, γιατί ἀναγνωρίζει τὴ φτώχεια του. «Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν» (Ψαλμ. 120, 2). Ὁ Κύριος παρουσίαζε τὸν ἑαυτὸ Του ὡς πρῶτο τυπο πραότητος. «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια' 29).

«Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην». Ὁποῖος δέχεται τὴν πνευματικὴ του φτώχεια συναισθάνεται ὅτι δὲν ἔχει ἐφαρμοῖς ποτὲ στὴ ζωὴ του τὴ «δικαιοσύνην» τοῦ Θεοῦ. Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι στὴ ζωὴ τους ἐφάρμοζαν ὅσο κανένας ἄλλος τὸ Μωσαϊκὸ νόμο. Δὲν ἀναγνώριζαν ἔτσι τὴν πνευματικὴ τους φτώχεια. Ὁ μαθητὴς ὅμως τοῦ Κυρίου, ποὺ «πεινᾷ καὶ διψᾷ γιὰ δικαιοσύνην» περιμένει τὴν ἐκπλήρωσή της ἀπὸ τὸ Θεό. Δὲ νομίζει ὅτι μπορεῖ ποτὲ νὰ παρουσιαστῇ μπροστὰ στὸ Θεὸ δίκαιος. Ἐχει στὸ νοῦ του τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Κυρίου :

«Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν...»
Λουκ. ιζ' 10

«Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες...». Ἐκεῖνος, ποὺ διψᾷ τὴ δικαιοσύνην περιμένει ἀπὸ τὸ Θεὸ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ Χάρη καὶ τὸ ἔλεος Του. Ὅποιος ζητεῖ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἐλεεῖ συνεχῶς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅποιος

χρειάζεται τη συγχώρηση, αυτός τη χαρίζει στους άλλους, για να μπορέση να την πάρη ο ίδιος από το Θεό: «Ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν...» (Βλέπε στο πρώτο μέρος τοῦ βιβλίου σου, στήν τρίτη ἐνότητα, τὸ τέταρτο κεφάλαιο).

«Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ...». Ὅποιοι δέχεται τὴν πνευματικὴ του φτώχεια παρουσιάζει ὁλόκληρο τὸν ἑαυτό του μπροστὰ στὸ Θεό. Δὲν κρύβει ἀπὸ Αὐτὸν ἀπολύτως τίποτε. Ἡ εὐλικρίνεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐκείνη ποὺ φανερώνει τὴν καθαρότητα τῆς καρδιᾶς του. Ὁ καθαρὸς στὴν καρδιά δὲν ξέρει τί θὰ πῇ ὑποκρισία. Δὲν παρουσιάζει τὸν ἑαυτό του ἁλλιώτικον ἀπὸ ὅ,τι πραγματικὰ εἶναι.

«Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί...». Ὅποιοι δὲν ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν ἑαυτό του στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, νὰ τὸν παρουσιάσῃ δηλαδὴ ἀνώτερο ἀπὸ αὐτούς, γεύεται πάντα μέσα του τὴν εἰρήνη. Καὶ ὕστερα τὴ χαρίζει καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

«Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης...». Ὁ κόσμος παραμερίζει, περιφρονεῖ καὶ τελικὰ καταδιώκει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν κλήση τοῦ Κυρίου. Οἱ μαθητὲς ποὺ καταδιώκονται, ἀντιπροσωπεύουν τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ. Ἀντιπροσωπεύουν τὸ Βασιλέα, ποὺ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἰσχύσῃ ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ μέσα στὴν Κυριαρχία Του. Ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἀπορρίπτει αὐτὸν τὸ Βασιλέα μὲ τὴ δικαιοσύνη Του, γι' αὐτὸ καὶ καταδιώκει τοὺς μαθητὲς Του.

«Μακάριοι ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς...». Ἡ ἀληθινὴ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται ἐδῶ ἀκριβῶς: «οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι» (Λουκ. ζ' 26). Ἐμεῖς ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ λένε γιὰ μᾶς τὰ καλύτερα λόγια. Αὐτὸ σημαίνει πὼς δὲν ἔχουμε καταλάβει τὴν πραγματικὴ σημασία ποὺ ἔχουν οἱ μακαρισμοὶ τοῦ Κυρίου. Ἡ γνώμη ποὺ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ μᾶς, δὲ συμφωνεῖ πολλὰς φορὲς μὲ τὴ γνώμη ποὺ ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς.

Οἱ ὑποσχέσεις στοὺς Μακαρισμούς. Ὅλοι οἱ μακαρισμοὶ εἶναι μιὰ ἐπανάληψη καὶ ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς φτώχειας τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὸ Θεό καί, κατὰ φυσικὴ συνέπεια, καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος, στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀκολουθοῦν τὶς συμβουλὲς τῶν μακαρισμῶν δίνει ὑποσχέσεις. Οἱ ὑποσχέσεις αὐτὲς μιὰ κεντρικὴ ἰδέα ἔχουν: **Τῇ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.** Μόνο μέσα στὸ Βασίλειο τοῦ Οὐρανοῦ μποροῦμε νὰ καταλάβουμε ὅσα ὁ Κύριος μᾶς ὑπόσχεται συμπληρωματικά.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

1. Μέσα σ' αυτή ο άνθρωπος δοκιμάζει την «παράκληση», δηλαδή την παρηγοριά του Θεού (Λουκ β' 25 και Α' Ιωάν. β' 1).
2. 'Η Βασιλεία δεν ἀγκαλιάζει μονάχα τὸν οὐρανό, ἀλλὰ καὶ τὴν κληρονομιά τῆς γῆς.
3. Μέσα σὲ αὐτὴν χορταίνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα ποὺ ἔχει γιὰ δικαιοσύνη.
4. 'Η εὐσπλαχνία καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ χαρίζονται στοὺς ἄνθρώπους τῆς Βασιλείας Του.
5. 'Ο καθαρὸς στὴν καρδιά ἄνθρωπος βλέπει τὸ Θεό. Αὐτὸ εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
6. Μέσα στὴ Βασιλεία ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ.
7. "Όποιος καταδιώκεται γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς βρίσκεται μέσα στὴ Βασιλεία Του.

Ἀσκήσεις

- 1) 'Ο Μέγας Βασίλειος λέγει σχετικά : «'Όποιος θέλει νὰ ζήσῃ σύμφωνα με τοὺς μακαρισμοὺς, πρέπει νὰ ἔχῃ μιὰ μεγάλη ψυχὴ». Πῶς τὸ καταλαβαίνει;
- 2) Ποιὸ εἶναι τὸ βασικὸ θέμα τῶν μακαρισμῶν τοῦ Κυρίου;
- 3) Μελέτησε με προσοχὴ τὸν πίνακα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τί ὑποσχέσεις δίνει ὁ Κύριος σ' αὐτοὺς ποὺ ἀκολουθοῦν τοὺς μακαρισμοὺς;
- 4) Διάβασε τὸν Ψαλμ. 69, 6 : «'Εγὼ δὲ πτωχὸς εἰμι καὶ πένης· ὁ Θεός, βοήθησόν μοι. Βοηθός μου καὶ ρύστης μου εἶ σύ· Κύριε, μὴ χρονίσῃς». Ποιὸ μακαρισμὸ σοῦ θυμίζει;
- 5) "Αν ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ δὲν πιστεύει στὸ Θεό, διάβαζε τοὺς μακαρισμοὺς, τί θὰ ἔλεγε σχετικά;
- 6) Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὴ τὴ διδασκαλία ποὺ μελετήσαμε;

4. 'Η Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στὸν κόσμο.

'Η χαρὰ τῶν μαθητῶν γιὰ τὶς ἀνοιγμένες πόρτες τῆς Βασιλείας ἦταν ἀπερίγραπτη. Δοκίμασαν μιὰ ἐσωτερικὴ δύναμη, ποὺ γεννοῦσε τὴν ἀπόφαση : νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τώρα στὸν οὐρανό. 'Ο κόσμος ὅπου βρίσκονται, σκέφτεται ἀντίθετα με ὅσα ὁ Κύριος τοὺς παρουσίασε στοὺς μακαρισμοὺς : μποροῦν λοιπὸν εὐκόλα νὰ τὸν ἐγκαταλείψουν.

Ἰπῆρχε στοὺς μαθητὲς ἡ δυνατότητα νὰ κάνουν τέτοιες σκέψεις. 'Ο Κύριος τοὺς βοηθεῖ, ὅπως πάντα, νὰ προχωρήσουν. Παρουσιάζει με ἓνα θαυμαστὸ τρόπο τὴ σχέση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ Βασιλεία τοῦ

Ἐγώ εἰμι τὸ ΦΩΣ τοῦ κόσμου (Ἰωαν. κ' 12).
(Τοιχογραφία, Καισαριανή 17ος αἰών).

Θεοῦ καὶ στὴν πραγματικότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Οἱ εἰκόνες στὰ λόγια τοῦ Κυρίου. Ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ, ὅπως ἔχουμε δεῖ στὶς ὁμιλίες Του, πολὺ συχνὰ τὶς εἰκόνες. Τὶς χρησιμοποιεῖ καὶ στὶς παραβολές. Μὲ αὐτὲς ντύνει τὶς αἰώνιες ἀλήθειες πού ἔχει νὰ μεταφέρῃ στοὺς ἀνθρώπους. Στὴν περίπτωση τῆς ὁμιλίας πού ἐξετάζουμε ἐδῶ, χρησιμοποιεῖ δυὸ ὁραῖες εἰκόνες : τοῦ φωτός καὶ τοῦ ἀλατιοῦ. Δίνει στοὺς μαθητὲς Του μιὰ ἐν τ ὁ λ ῆ καὶ μιὰ ὑ π ὁ σ χ ε σ η.

Ἡ ἐντολὴ μέσα στὸν κόσμο καὶ γιὰ τὸν κόσμο. Ὁ Κύριος ὑπεθυμίζει στοὺς μαθητὲς ὅτι ζοῦν μέσα σὲ αὐτὸ τὸν κόσμο. Εἶναι ὁ κόσμος πού τὸν ἀγάπησε τόσο πολὺ ὁ Θεός, ὥστε τοῦ ἔστειλε τὸ Μονογεγὴ Του Υἱό, τὸν Ἰησοῦ Χριστό (Ἰωάν. γ' 16). Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Κυρίου στὸν κόσμο δείχνει πόσο συνδέεται μὲ αὐτόν. Τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων γίνεται μέσα στὸν κόσμο καὶ ὄχι ἔξω ἀπὸ αὐτόν. Νὰ ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου στοὺς μαθητὲς :

«Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἄλλας τῆς γῆς....
Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου».

Ματθ. ε' 13 - 14

Τὸ ἀπέραντο βάθος τῶν εἰκόνων αὐτῶν μποροῦμε νὰ τὸ ἀνακαλύψουμε μόνον ὅταν δοῦμε καὶ σκεφτοῦμε τὸν κόσμον, ὅπως ὁ Κύριος τὸν βλέπει καὶ τὸν σκέφτεται.

Ὁ κόσμος χρειάζεται τὸ ἅλατι. Τὸ χρησιμοποιοῦμε στὸ φαγητό, ποὺ ἔτσι νοστιμίζει. Μὲ μεγάλη δυσκολία ὁ ἄνθρωπος τρώγει φαγητὸ ἀνάλατο. Τὸ ἅλατι συντηρεῖ καὶ διατηρεῖ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ σάπισμα. Καὶ τὸ φῶς εἶναι ἀπαραίτητο ἐκεῖ ὅπου ἐπικρατεῖ καὶ κυριαρχεῖ τὸ σκοτάδι.

Ὁ Κύριος μὲ τίς εἰκόνες τοῦ ἁλτιοῦ καὶ τοῦ φωτὸς μᾶς ἀποκαλύπτει μεγάλες ἀλήθειες. Ὁ κόσμος χρειάζεται τὸ ἅλατι καὶ τὸ φῶς, ποὺ εἶναι οἱ μαθητὲς Του. Οἱ μαθητὲς εἶναι οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ. Μεταφέρουν στὸν κόσμον τὸ μήνυμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ κόσμος χωρὶς Θεὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Δὲν ἔχει καμιά ἀπολύτως οὐσίαν. Εἶναι ἄνοστος. Πάει νὰ σαπίσῃ, τραβᾷ στὴν καταστροφή. Τὸ σκοτάδι εἶναι ἀπλωμένο τριγύρω του. Καὶ ὅταν βαδίζῃ κανεὶς στὸ σκοτάδι, οἱ κίνδυνοι τῆς καταστροφῆς τὸν περιζώνουν σὲ κάθε βῆμα.

Σὲ τέτοιον κόσμον στέλνει ὁ Κύριος τοὺς μαθητὲς Του. Ὅχι φυσικὰ μόνον ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς σημερινούς μαθητὲς, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν μὲ πίστη καὶ ἀγάπη. Στὸν κόσμον μεταφέρει ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου ὅλα ὅσα ἔχει δεχτῇ καὶ τοῦ ἔχει χάρισει ὁ Θεός. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου γίνεταί ἐντελῶς διαφορετικὴ μὲ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀπλώνεταί σὲ ὅλοκληρον τὸν κόσμον. Τὸν διατηρεῖ ἀπὸ τὴ σαπίλα, τὸν φυλάει ἀπὸ τὴ βέβαιη καταστροφή. Ἡ πραγματικὴ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται ἐκεῖ : νὰ δίνη ὁ ἄνθρωπος στοὺς ἄλλους ὅσα τοῦ χάρισε ὁ Θεός.

Ὁ μαθητὴς λοιπὸν τοῦ Κυρίου δὲ ζῇ χωρισμένος ἀπὸ τὸν κόσμον, δὲν ἀπομονώνεταί ἀπὸ αὐτόν. Ὁ Κύριος εἶχε παρακαλέσει τὸν Πατέρα Του γιὰ τοὺς μαθητὲς Του στὴν ἀρχιερατικὴ Του προσευχὴ:

«Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ».

Ἰωάν. ιζ' 15

Ὁ μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ ζῇ ἐπικοινωνώντας ἀδιάκοπα με-
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τοὺς προσφέρει πάντα τὴν ἀγάπη. Δὲν τοὺς
ὕποτιμά οὔτε καὶ τοὺς περιφρονεῖ. Ὁλόκληρη ἡ κοινωνία τοῦ Οὐρανοῦ,
δηλαδή ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, μεταφέρεται πάνω σὲ τοῦτο τὸν κόσμο.

Ὁ μεγάλος κίνδυνος. Οἱ μαθητὲς ἀντιμετωπίζουν καὶ ἓνα μεγάλο
κίνδυνο, ποὺ παραμονεύει συνεχῶς. Ζητεῖ νὰ παγιδέψῃ τὸ μαθητὴ τοῦ
Χριστοῦ. Θέλει νὰ μείνουν ἀχρησιμοποίητα τὰ δῶρα ποὺ χαρίζει ὁ Θεὸς
στὸ μαθητὴ Του. Δὲ φτάνει μόνο νὰ παίρνῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ Θεὸ τὰ «τά-
λαντα». Εἶναι ἀπαραίτητη, ἀναπόσπαστα δεμένη μετὰ τὴν οὐσία τοῦ δώρου,
ἡ μετάδοσις καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ μετάδοσις αὕτη εἶναι ἡ
ἀγάπη. Χωρὶς ἀγάπη, καὶ τὸ μεγαλύτερο χάρισμα τοῦ Θεοῦ γίνεται
φωτιά, ποὺ καίει καὶ καταστρέφει τὸν ἄνθρωπο. Ὅποιος δὲ χρησιμο-
ποιήσῃ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ, γίνεται ἄχρηστος. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀλάτι,
ὅταν «μωρανθῇ» (Ματθ. ε' 13), χάνει τὴ νοστιμάδα του. Κατόπιν πε-
τιέται στὸ δρόμο καὶ τὸ καταπατοῦν οἱ ἄνθρωποι. Δὲν τὸ χρειάζονται πιά.
Δὲν ἔχει μέσα του καμιά δύναμη.

Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀντιστοιχοῦν φυσικὰ ὁλότελα μετὰ τὸ ἀλάτι. Δὲν
ὑπάρχει ἀλάτι ποὺ νὰ ἔχῃ χάσει τὴ νοστιμάδα του. Τὸ «μωρανθῇ» δὲ
λέγεται γιὰ τὸ ἀλάτι, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους, ποὺ μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ ἀλάτι.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ φῶς, ὅταν τὸ βάλουμε κάτω ἀπὸ «τὸν
μόδιον» (=ρωμαϊκὸ μέτρο ποὺ μετροῦσαν τοὺς καρποὺς, τὰ γεννήματα).
Τὸν μόδιο, ποὺ ἦταν ἀδιάφανος, τὸν ἔβαζαν λίγο μπροστὰ στὸ λυχνάρι
οἱ νοικοκυρεῖς, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦν ὅσους κοιμόνταν. Ἀλλὰ ἓνα λυχνάρι
τοποθετημένο κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸν μόδιο, ἦταν πράγμα ἀκατανόητο.
Ἐνα φῶς ποὺ δὲ φωτίζει, εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο μετὰ τὸ ἀλάτι ποὺ δὲν
ἀλατίζει.

Ἡ ὑπόσχεσις : Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οἱ μαθητὲς δὲ με-
ταδίδουν στὸν κόσμον τίποτε ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους.
Ἀντίθετα δίνουν στοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς ποὺ τοὺς ἐμπιστεύεται ὁ Κύ-
ριος. Τὸ ΦΩΣ αὐτὸ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ΚΥΡΙΟΣ (Ἰωάν. η' 12). Ὅποιος δέ-
χεται τὸ «φῶς τὸ ἀληθινόν» ποὺ «φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον
εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. α' 9), αὐτὸς συνδέεται μετὰ τὸν Πατέρα «τὸν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς».

Ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου σὲ κάθε ἐποχὴ ἐκτελεῖ τὴν ἀποστολὴν του στὸν
κόσμον, ὅταν ἀφήνῃ τὸν ἑαυτὸ του νὰ τροφοδοτῇται καθημερινὰ ἀπὸ τὸ
Χριστό. Νὰ παίρνῃ ἀπὸ Αὐτόν ἐκεῖνα ποὺ χρῶσται στὸν κόσμον. Τὰ ἐφό-

δια τὰ λαβαίνει ὁ ἄνθρωπος ἐρχόμενος μετὰ τὴν προσευχὴ καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας Του σὲ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ Θεό. Μετὰ τὰ χέρια ἀνοιχτὰ στὸν οὐρανό. Καὶ μετὰ τὴ συναισθήση ὅτι τὰ χέρια αὐτὰ εἶναι πάντα ἀδειανὰ. Γεμίζουν μόνον ἀπὸ τὸν οὐρανόν, «ἀνωθεν», γιατί :

«Πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαίνον ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων»

Εὐχὴ θείας Λειτουργίας, βλέπε καὶ Ἰάκ. α' 17

Οἱ πρῶτοι μαθητὲς τοῦ Κυρίου μαζεύονταν καθημερινὰ καὶ προσεύχονταν. (Πράξ. β' 42, 47). Ἐπαιρναν μέσα τους δύναμη, χαρὰ, εἰρήνη, βεβαιότητα. Καὶ μετὰ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας δέχονταν τὸν Ἰδιο τὸ Χριστό. Μποροῦσαν λοιπὸν νὰ μεταδώσουν στοὺς ἄλλους ὅτι εἶχαν οἱ ἴδιοι : ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. Ἐλαμπε μπροστὰ σὲ ἅλους τοὺς ἀνθρώπους. Φωτίζει, φωτίζει καὶ θὰ φωτίζῃ.

Ἡ ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου :

«Ἐγὼ εἰμι τὸ ΦΩΣ τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἀλλ' ἔξει τὸ ΦΩΣ τῆς ζωῆς».

Ἰωάν. η' 12

ἔχει γίνεи γιὰ τοὺς μαθητὲς π ρ α γ μ α τ ι κ ὅ τ η τ α.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Ποιὰ θέση ἔχουν οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου στὸν κόσμο;
- 2) Τί μεταφέρουν στὸν κόσμο οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου;
- 3) Ποιὰ σ χ ῆ σ η ἔχουν οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸν κόσμο;
- 4) Σὲ τί βοηθεῖ τὸ μαθητὴ τοῦ Κυρίου ἡ διαβεβαίωση τοῦ Ἰωάν. η' 12;
- 5) Διάβασε τὴν ὡραία προσευχὴ τῆς Ἐκκλησίας μας : «Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίζον καὶ ἀγιάζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, σημειώθῃτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου Σου, ἵνα ἐν αὐτῷ ὀψόμεθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον· καὶ κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν Σου· πρεσβεύαις τῆς παναχράντου σου Μητρὸς καὶ πάντων σου τῶν Ἀγίων». Ποιὰ σχέση βρίσκεις νὰ ἔχῃ μετὰ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 6) Ποιὸ μεγάλο κίνδυνον ἀντιμετωπίζουν οἱ μαθητὲς, ὅταν λαβαίνουν τὴ μεγάλη ἀποστολὴ τους μέσα στὸν κόσμο;
- 7) Πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ κανεὶς σήμερον μαθητὴς τοῦ Κυρίου;

5. Τὸ πλήρωμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν.

Ἀπὸ τίς ομάδες τῶν ἀκροατῶν τοῦ Κυρίου, μόνον οἱ Φαρισαῖοι δὲν μπορούσαν νὰ Τὸν καταλάβουν. Τοὺς ἔλεγε πράγματα ἐντελῶς ἀντίθετα μὲ ὅσα σκέφτονταν καὶ παραδέχονταν αὐτοί. Οἱ ἀπορίες ποὺ γεννιόνταν μέσα τους ἦταν πάρα πολλές. Ἐδῶ ὅμως τὴν «ἀπορία» τους τὴν προβάλλουν ὄχι ὡς ἄνθρωποι ἀπλοί, ἀλλὰ ὡς ἐρμηνευτὲς καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Οἱ Φαρισαῖοι σκέφτονται καὶ συζητοῦν μεταξύ τους : «Πῶς θὰ συμβιβάσουμε τὸ νέο αὐτὸ ἐπαναστατικὸ κήρυγμα μὲ τίς διατάξεις τοῦ Νόμου, ποὺ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε καὶ ἐμεῖς τὸν ἐρμηνεύουμε;» Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐφαρμόζει στὴ ζωὴ του τὸ Νόμο καὶ τοὺς προφῆτες εἶναι ὁ δίκαιος μπροστὰ στὸ Θεό. Γι' αὐτὴ τὴν δίκαιον ἐνδιαφέρονται καὶ ρωτοῦν οἱ Φαρισαῖοι. Ὁ Κύριος λοιπὸν ἀπαντᾷ στὴ «δικαιοσύνη» αὐτῇ.

Ἡ δικαιοσύνη τῶν Φαρισαίων. Οἱ Φαρισαῖοι προσπαθοῦσαν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πολὺ τυπικά. Ἦταν δεμένοι στὸ «γράμμα τοῦ Νόμου». Ἀλλὰ αὐτό, σύμφωνα μὲ τὴ θαυμασία μαρτυρία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, «σκοτώνει τὸν ἄνθρωπο, ἐνῶ τὸ πνεῦμα τὸν κάνει ζωντανό» (Β' Κορ. γ' 6). Οἱ Φαρισαῖοι τυπικά καὶ ἐξωτερικά τηροῦσαν τὸ Νόμο. Αὐτὸ φαίνεται πολὺ καθαρά ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ποὺ εἶχαν γιὰ τὴν τήρηση τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου (Μάρκ. γ' 1 - 6).

Ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ξέρουμε πῶς ὁ Νόμος ἀπαγόρευε τὴν ἐργασία τοῦ Σαββάτου. Γιὰ νὰ τηρήσουν τὴ διατάξιν αὐτὴ οἱ Φαρισαῖοι δὲν πρόσφεραν τὸ Σάββατο καμιὰ ὑπηρεσία καὶ βοήθεια. Οὔτε καὶ σὲ ἄνθρωπο δύστυχο καὶ πονεμένο, ποὺ ὅπωςδήποτε ἔπρεπε νὰ τὸν συντρέξουν. Οἱ Φαρισαῖοι δὲν ἐνδιαφέρονταν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πάσχιζαν νὰ ἐκτελοῦν τίς διατάξεις τοῦ Νόμου. Θυσίαζαν τὴν ἀγάπην στὸ Νόμο. Ὅχι ὅμως σ.ὸ Νόμο ποὺ ὁ Θεὸς ἔδωσε στοὺς Ἰσραηλίτες, ἀλλὰ στὸ Νόμο ποὺ οἱ Φαρισαῖοι εἶχαν κατασκευάσει καὶ παραμορφώσει. Στὴν περίπτωση τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη (Βλέπε Ἐνότητα τρίτη, τὸ τρίτο κεφάλαιο, «ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ») ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν πληγωμένο ἄνθρωπο ἦταν μιὰ μικρὴ λεπτομέρεια τοῦ Νόμου γιὰ τὸν ἱερέα καὶ τὸ Λευίτη. Δὲν τῆς ἔδιναν σημασία. Γι' αὐτὸ καὶ «ἀντιπαρῆλθον» (Λουκ. ι' 32). Ἀντίθετα, γι' αὐτοὺς μεγάλη καὶ βασικὴ ἐντολὴ ἦταν τὸ Λευίτικὸ κα' 1 ἐξ., ὅπου ἀπαγορευόταν στοὺς ἱερεῖς νὰ πλησιάζουν ἕνα νεκρό, γιὰτι καὶ αὐτοὶ θὰ γίνονταν ἀκάθαρτοι. Καὶ οἱ δύο τους, ὅταν θὰ εἶδαν

ἀπὸ μακριὰ τὸν πληγωμένο ἄνθρωπο πλημμυρισμένο μὲ αἷματα, θὰ νέμisan ἀσφαλῶς ὅτι εἶναι νεκρός. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ἐφαρμόσουν τὸ Νόμο καὶ νὰ μὴν τὸν πλησιάσουν.

Οἱ Φαρισαῖοι, ἐκτελώντας τυπικὰ τὸ Νόμο, τὸν εἶχαν κυριολεκτικὰ κομματιάσει. Ἀπὸ τὰ κομμάτια τοῦ διάλεξαν ὅποιο τοὺς ἄρεσε καὶ ἐξυπηρετοῦσε τὸ συμφέρον τοὺς. Οἱ Φαρισαῖοι αἰσθάνονταν μεγάλη περηφάνεια, ποὺ ἐκτελοῦσαν μὲ τέτοιο τρόπο τὸ Μωσαϊκὸ νόμο. Εἶχαν μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τοὺς. Δὲν ἦταν ὅπως οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Ἦταν οἱ ἀπόλυτα δίκαιοι μπροστὰ στὸ Θεό. Τὸ χαρακτηρισμὸ αὐτὸν τὸν ἔδιναν μονάχοι τοὺς. Δὲν ἄφηναν νὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ Ἐκεῖνος, ὁ Κύριος, ὁ Θεός.

Ἡ ἐκπλήρωση καὶ ἡ ἐκτέλεση τοῦ Νόμου. Στις ἀντιλήψεις τῶν Φαρισαίων γιὰ τὸ Νόμο ἀπαντᾷ ὁ Ἰησοῦς. Στὴν ἀρχὴ βγάζει ἀπὸ μέσα τοὺς κάθε ὑπόψια ὅτι τάχα ὁ Ἰησοῦς ἤρθε νὰ καταλύσῃ, νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ ἀχρηστέψῃ τὸ Νόμο.

«Μὴ νομίσθετε ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλύσαι ἀλλὰ πληρῶσαι».

Ματθ. ε' 17

Ὁ μόνος ποὺ μπορεῖ νὰ «πληρώσῃ», δηλαδὴ νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἐπομένως νὰ συμπληρώσῃ τὸ Νόμο, εἶναι ὁ Κύριος. Ἡ πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ ἐκτέλεση τοῦ Νόμου γίνεται μόνον ἂν ἔχουμε γιὰ βάση τὴν ἀλήθειαν ποὺ μᾶς προσφέρει ὁ Κύριος στὴν Ὀμιλία του.

Ἡ βασικὴ ὁμως ἀλήθεια εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς (Ἰωάν. ιδ' 6). Ὁ Κύριος εἶναι τὸ μοναδικὸ ὑπόδειγμα γιὰ τοὺς μαθητὲς Του. Θεωρεῖ ὅτι τηροῦν τὸ Νόμο μόνο ὅσοι ἐκτελοῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «Γενθῆτω τὸ θέλημά σου». Αὕτῃ εἶναι ἡ καλὺτερη ἔκφραση τοῦ Νόμου. Ὁ Κύριος ἄλλωστε ἤρθε στὸν κόσμον γιὰ νὰ μᾶς φανερώσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. ιζ' 6,26). Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη ποὺ δίνει καὶ προσφέρει στοὺς ἄνθρώπους (Ἰωάν. γ' 16). Ἡ ἀγάπη αὕτῃ εἶναι τὸ «πλήρωμα τοῦ Νόμου» (Ρωμ. ιγ' 10). Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ μοναδικὸ σημάδι γιὰ τοὺς ἀληθινούς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. ιγ' 35).

Μὲ κέντρο αὕτῃ τὴν ἀγάπῃ ὁ Κύριος κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς Του ρωτοῦσε ἂν τηροῦν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ πρῶτος ὁμως ποὺ ἐκτελοῦσε τὸ θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα Του ἦταν ὁ Ἰδιος. Ἐτσι βρισκόταν στὴν

ανάγκη να «παραβαίνει» πολλές από τις διατάξεις του Νόμου. Διατάξεις που είχαν σχέση, όχι φυσικά με το πραγματικό πνεῦμα του Νόμου, αλλά με το «γράμμα». Τέτοιες ήταν και οι περιπτώσεις που ο Κύριος «παρέβαινε» την άρχια του Σαββάτου. Τό έκανε για να θεραπεύσει πνευματικά και σωματικά δυστυχισμένες ανθρώπινες υπάρξεις.

Πλήρωμα Νόμου ή 'Αγάπη. Με τέτοια αγάπη εφαρμόζεται και εκτελείται ο Νόμος του Θεού. Έτσι ολοκληρώνεται και συμπληρώνεται, «πληροῦται» ο Νόμος. Χωρίς αγάπη, δεν υπάρχει εφαρμογή Νόμου. "Οποιος πιστεύει το αντίθετο, ξεγελά τον εαυτό του. Τώρα πιά φαίνεται ολοκάθαρα πόσο κάλπικη είναι ή δικαιοσύνη των Φαρισαίων, που πίστευαν πως μόνον αυτοί κρατούσαν το Νόμο. 'Η απουσία της αγάπης όδηγούσε τους Φαρισαίους στο σημεῖο να περιφροῦν αρκετές εντολές, που τις θεωρούσαν «ελάχιστες», δηλαδή μηδαμινές και ασήμαντες.

Ο Κύριος απορρίπτει μιὰ τέτοια εφαρμογή του Νόμου. 'Η αγάπη, όπως θα δούμε και στη συνέχεια της όμιλίας, είναι το μοναδικό σημάδι της Βασιλείας του Θεού και των μαθητών του 'Ιησού Χριστού. Με την αγάπη εφαρμόζεται ολόκληρος ο Νόμος. "Οποιος παραβαίνει έστω και μιὰ εντολή, που γράφεται με τὰ μικρότερα γράμματα της εβραϊκής αλφαβήτου (κεραία ή ιώτα), αυτός δεν έχει καμιά θέση μέσα στο βασίλειο της αγάπης, στη Βασιλεία των Ουρανών.

Το περίσσεμα της δικαιοσύνης. Με πολὺ φυσικό τρόπο φτάνει ο Κύριος στο πιό κρίσιμο σημεῖο της απάντησεως που δίνει στους Φαρισαίους. 'Η «δικαιοσύνη» των Φαρισαίων είναι ψεύτικη. Δεν προέρχεται από την καρδιά τους. Δέ μπορεί να σταθῇ λοιπόν υπόδειγμα και για τους άλλους ανθρώπους. 'Ο Κύριος την ξεχωρίζει από τη Βασιλεία των Ουρανών. "Οποιος δέν ξεπεράση τη φαρισαϊκή δικαιοσύνη, δέν θα μπορέση να γίνη κοινωνός της Βασιλείας του Θεού.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη Βασιλεία των Ουρανών είναι ή καινούργια δικαιοσύνη, που μάς παρουσιάζει ο Κύριος. Δηλαδή ή Α Γ Α-Π Η. 'Ο άνθρωπος που αγαπά το Θεό είναι ένωμένος μαζί Του. Συνδέεται με τον 'Ιησού Χριστό, όπως τὰ κλήματα συνδέονται με την κληματαριά.

«Χωρίς έμου οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

Ίωάν. ιε' 5

Αυτό είναι το βασικό νόημα για το περίσσεμα τῆς φαρισαϊκῆς δικαιοσύνης, πού ζητεῖ ὁ Κύριος στήν Ὁμιλία Του. Ὁ ἄνθρωπος πού βοηθεῖται καί χαριτώνεται ἀπό τὸ Θεό, μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ μπῇ στήν οὐράνια Βασιλεία Του.

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΔΟΘΗΚΕ

Ἡ δικαιοσύνη τῶν Φαρισαίων Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ

1. Προσέχει τὸ γράμμα τοῦ Νόμου.	1. Ὑπογραμμίζει τὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου.
2. Κομμητιάζει τὸ Νόμο.	2. Δέχεται ὁλόκληρο τὸ Νόμο.
3. Περιφρονεῖ τὶς ἐλάχιστες ἐντολές.	3. Δὲ σκέφτεται περιφρονητικά.
4. Στηρίζεται στὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου.	4. Στηρίζεται στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ.
5. Ἀποκλείει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.	5. Χαρίζει στὸν ἄνθρωπο τὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Ἀσκήσεις

- 1) Γιατί ὁ Κύριος καταδίκασε τὴ «δικαιοσύνη» τῶν Φαρισαίων;
- 2) Μὲ ποῖο τρόπο ἐφάρμοζε καὶ συμπλήρωνε ὁ Κύριος τὸ Μωσαϊκὸ νόμο;
- 3) Πῶς καταλαβαίνει τὸ Ρωμ. ιγ' 10;
- 4) Γιατί οἱ Φαρισαῖοι ἀπέρριπταν τὶς «ἐλάχιστες» ἐντολὲς τοῦ Νόμου;
- 5) Ποιὸ εἶναι τὸ κεντρικὸ σημεῖο σχετικὰ μὲ τὸ περίσσεμα τῆς δικαιοσύνης τῶν Φαρισαίων;

1 Ἡ βυθομέτρηση τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς.

Ματθ. ε' 21 - 26.

Τὸ ἀγεφύρωτο χάσμα ἀνάμεσα στὴ «δικαιοσύνη» τῶν Φαρισαίων καὶ στὸ «περίσσεμά» τῆς τὸ παρούσασε πιά ὁ Κύριος. Εἶναι ἀπαράιτητο ὅμως ἡ διαφορὰ αὐτὴ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ καὶ μὲ μερικὰ συγκεκριμένα παραδείγματα, παρμένα ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ «ὑπεροχὴ» τῶν Φαρισαίων. Ὁ Κύριος γνωρίζει τὸ βάθος κάθε ἀνθρώπινης καρδιάς. Ξέρει ὅτι μπορεῖ πολὺ εὐκόλα νὰ παρασυρθῇ σὲ μιὰ ἐφαρμογὴ καὶ ἐκτέλεση τοῦ Νόμου, ποὺ δὲν ἀρέσει στὸ Θεό. Ὁ Κύριος μιλεῖ σὲ ἀνθρώπους πληγωμένους ἀπὸ τὸ φοβερὸ ἀγκάθι τῆς ἡμαρτίας : ἀπὸ τὸν ἐγωισμό. Ἡ χειρότερη μορφὴ τοῦ ἐγωισμοῦ παρουσιάστηκε στὸ πρόσωπο τῶν Φαρισαίων μὲ τὴν περὶφημη δικαιοσύνη τους. Οἱ Φαρισαῖοι ἐκπλήρωναν, ὅπως εἶδαμε, τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ μόνον ἐξωτερικὰ καὶ ἐπιφανειακὰ, δηλαδὴ ψεύτικα. Ἡ ὑπακοὴ τοῦ Φαρισαίου μπροστὰ στὸ Θεὸ ἦταν κυμματιασμένη. Τοῦ ἔδινε μόνον ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτήν. Κρατοῦσε τὸ περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Κάθε ἐνέργεια τοῦ Φαρισαίου ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ξαναγύριζε στὸν ἴδιο. "Ὅλες τὶς πράξεις του ὁ Φαρισαῖος τίς ὑπέτασσε σὲ μιὰ ὑπέρτατη ἀρχή : στὴν ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ του. Πολὺ εὐκόλα ἀθώωνε τὸν ἑαυτὸ του, ἐπειδὴ ἐκτελοῦσε ἐπιφανειακὰ τὸ Νόμο τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τὸ Φαρισαῖο ἦταν ἄρκετὸ ὅτι τηροῦσε τὴν πέμπτη ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ : «ΟΥ ΦΟΝΕΥΣΕΙΣ». Δοκίμαζε μεγάλην ἱκανοποίησιν γιὰ τὸ κατόρθωμά του. Τὸ συμπέρασμα τὸ ἔβγαζε μόνος του : ἦταν ὑπέρτοχος!

Τὸ βάθος τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς. Ἀπὸ τὸν κίνδυνον μιᾶς τέτοιας ὑπεροχῆς θέλει ὁ Κύριος νὰ προφυλάξῃ τοὺς μαθητὲς Του, δηλαδὴ ὅλους

ἐκείνους πού θά πιστέψουν στό "Όνομά Του (Ίωάν. ιζ' 20). Μᾶς ἀποκαλύπτει πόσο διαφορετικά κρίνει ὁ Θεός ἀπό τόν ἄνθρωπο.

«Ότι οὐχ ὡς ἐμβλέπεται ἄνθρωπος, ὕψεται ὁ Θεός, ὅτι ἄνθρωπος ὕψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεός ὕψεται εἰς καρδίαν».

Α' Βασ. ιστ' 7β

Ὁ Κύριος προβάλλει τὸ βάθος τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς στὸν καθένα μας. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Νομοθέτης τοῦ Σινᾶ αὐτῶν καρδιάς καὶ νεφροῦς Θεός» (Ψαλμ. 7, 10), πού βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος ὡς Θεός γνωρίζει τὰ πάντα. Ἐδῶ ἀκριβῶς στηρίζει καὶ τὴ δυνατότητα πού ἔχει νὰ νομοθετῇ. «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν» (Ματθ. ε' 22). Εἶναι ὁ Κύριος αὐς καὶ φωτίζει τὰ κρυπτά τοῦ σκότους καὶ φανερώνει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν...» (Α' Κορ. δ' 5).

Παρουσιάζει σὲ ὅλους τὴν ἐνοχὴ μας. Γιατί ἡ ἀρετὴ δὲ στηρίζεται μόνο σὲ ἐξωτερικὲς πράξεις. Τὸ ἐξωτερικὸ γυάλισμα τοῦ ποτηριοῦ δὲν ὠφελεῖ (Ματθ. κγ' 25). Μόνο ἡ ἐσωτερικὴ καθαρότητα δίνει τὴν πραγματικὴ μας εἰκόνα. Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν τὰ πάντα καὶ ἐκεῖ καταλήγουν.

Ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀρχίζει. Ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου δοκιμάζει στὴν ἀρχὴ τὴν τρικυμία τῆς ὁργῆς. Ἐκδηλώνεται μὲ τὴν παραμικρὴ ἀφορμὴ ἐνάντια στὸ συνάνθρωπό του, στὸν «ἀδελφό» του. Εἶναι κακὸ δεῖγμα ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὁργή, γιατί στηρίζεται πάνω στὸν ἐγωισμό. Ἡ παρουσία τοῦ ἐγωισμοῦ σημαίνει ἀπουσία τῆς ἀγάπης. Καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀγάπη, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἔνοχος. Ἡ ἐνοχὴ πρέπει νὰ ἐκδικαστῇ τὸ συντομώτερο. Διαφορετικὰ θὰ μεγαλώσῃ. Ὁ Κύριος τὸν ἔνοχο τῆς ὁργῆς τὸν στέλνει ἀμέσως στὸ τοπικὸ δικαστήριον, στὴν «κρίσιν» (Ματθ. ε' 22).

Ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνθρώπου προχωρεῖ. Ὁ ἄνθρωπος πού δὲ νιώθει μέσα του τὴν ἐνοχὴ τῆς ὁργῆς, προχωρεῖ σὲ ἕνα ἄλλο σκαλοπάτι τῆς ἀμαρτίας. Ἀρχίζει καὶ φιλονικεῖ μὲ τὸν ἀδελφό του. Ἡ φιλονικία στὴ ἀρχὴ γίνεται μὲ λόγια. Τὰ λόγια του εἶναι πολὺ καυτερὰ.

Ἡ περιφρόνηση πού αἰσθάνεται γιὰ τὸν ἀδελφό του, τὸν κάνει νὰ λέῃ προσβλητικὰς λέξεις καὶ φράσεις. Δυὸ τέτοιες λέξεις ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Κύριος :

α) Ρακά, ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ δικό μας: ἄμυαλε, κουφιοκέφαλε. Μὲ

τῇ λέξει αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἐκδηλώνει τὴν περηφάνια καὶ τὴν ἔλλειψη τῆς ἀγάπης του. Ἀπευθύνεται σὲ ἀδελφὸ πού πραγματικά ἔχει πνευματικὲς ἐλλείψεις. Μὲ τὴν ἀγάπην του ἔπρεπε νὰ βοηθῇ τὸν ἀδελφὸ καὶ νὰ τὸν ἐνισχύῃ, ὅχι νὰ τὸν περιφρονῇ μὲ τὸ χειρότερο τρόπο. Ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης εἶναι καὶ πάλι ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Τώρα ὅμως ἔχει περισσότερο μεγαλύνει. Ἡ τιμωρία του λοιπὸν εἶναι ἀνάλογη. Τὸν στέλνει ὁ Κύριος σὲ μεγαλύτερο δικαστήριον, στὸ Σ υ ν ἔ ρ ι ο, πού ἦταν στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ δίκασε τὰ βαρύτερα ἐγκλήματα.

Ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκληρώνεται. Ἡ δευτέρη λέξη πού ἀναφέρει ὁ Κύριος εἶναι :

β) Μωρέ. Σημαίνει τὸν μωρό, τὸν ἀνόητο, τὸ βλάκα. Ἐδῶ ἡ ἐνοχὴ φτάνει σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ. Ὁ ἄνθρωπος χαρακτηρίζει τὸν ἀδελφὸ του μὲ τέτοιο τρόπο, ἐπειδὴ τὸν μισεῖ γιὰ τὰ χαρίσματά του, τὴν ἀξία του, τὴν ἐξυπνάδα του, τὴν καλосύνη του. Ἐδῶ πλέον ἐμφανίστηκε τὸ μίσος πού ξεπήδησε ἀπὸ τὴ ζήλια. Γιὰ τοῦτο ἡ τιμωρία τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι ἀφάνταστα μεγαλύτερη. Εἶναι ἡ ποινὴ τῆς ἀμετανοήσιας, πού σημαίνει τέλειον χωρισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ Θεό, δηλαδὴ ἀπὸ τὴ τῇ Βασιλείᾳ Του. Εἶναι ἡ «γέεννα τοῦ πυρός». Τῇ φράσει αὐτῇ συχνὰ τῇ χρησιμοποιοῦσε ὁ Κύριος, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὴν ἀτέλειωτη τιμωρία τῶν ἀδιόρθωτων καὶ ἀμετανόητων ἀνθρώπων. Καταλαβαίνουμε τώρα πολὺ καθαρὰ αὐτὸ πού μᾶς τονίζει ὁ Κύριος στὸ σημερινὸ μάθημα. Ἡ ἀμαρτία τοῦ ἀνθρώπου δὲ βρίσκεται μόνον στὴν ἐξωτερικὴ πράξη, ὅπως νόμιζαν οἱ Φαρισαῖοι, ἀλλὰ πολὺ πιὸ βαθιὰ. Μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ἡ καρδιὰ εἶναι ἄδεια ἀπὸ ἀγάπην, βρίσκει τόπο ἡ ὀργή, ὁ θυμὸς, ἡ ζήλια, ὁ φθόνος, τὸ μίσος γιὰ τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὅταν οἱ διαφορὲς περιστάσεις τὸ ἐπιτρέψουν, φτάνει κανεὶς καὶ στὸ φόνο. Ὁ Κύριος υπογραμμίζει τὴν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ. Εἶναι ἡ ἔλλειψη τῆς ἀγάπης. Αὕτῃ εἶναι ἡ ρίζα. Ὅλα τὰ ἄλλα ἔρχονται κατόπι μὲ τὴ σειρά τους.

«Ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν μένει ἐν τῷ θανάτῳ. Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν».

Α' Ἰωάν. γ' 15

Ἡ ἀληθινὴ ἐκτέλεσις τῆς ἐντολῆς. Ὁ Κύριος παρουσίασε τὸ ἀρνῆτικὸ περιεχόμενον τῆς καρδιᾶς τοῦ ἀνθρώπου. Αὕτῃ τὴν κατάστασιν τῆς

ἐσωτερικῆς ἀμαρτίας πρέπει ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου νὰ τὴν ὑπερπηδήσῃ. Θὰ τὸ πετύχῃ μόνο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος τὸν συναντᾷ στὴ λατρεία. Ἡ πραγματικὴ θυσία τοῦ ἀνθρώπου στὸ Θεὸ εἶναι : «Πνεῦμα συντετριμμένον, καρδιά συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη» (Ψαλμ. 50, 19). Στὴν περίπτωση ποὺ θὰ θυμηθῇ ὅτι κάποιος ἀδελφὸς ἔχει παρὰπονο μαζὶ του, τότε, πρὶν ἀπὸ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ γίνῃ κάτι ἄλλο : ἡ συνδιαλλαγὴ μὲ τὸν ἀδελφό. Εἶναι μιὰ προσφορά ἀπαραιτήτη. Χωρὶς τὴ συμφιλίωση μὲ τὸ ἀδελφό, ὁ Θεὸς δὲν δέχεται καθόλου τὴ λατρεία μας.

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Παλαιὰ Διαθήκη

Καينὴ Διαθήκη

Θεία Λειτουργία

1. «Διότι ἔλεος θέλω καὶ οὐ θυσίαν καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἢ ὀλοκαυτώματα» (Ὡσηέ στ' 6).

2. «...τί Κύριος ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ ἀλλ' ἢ τοῦ ποιεῖν κρίμα καὶ ἀγαπᾶν ἔλεον καὶ ἔτοιμον εἶναι τοῦ πορεύεσθαι μετὰ Κυρίου Θεοῦ σου;» (Μιχαίας στ' 8).

3. «Τί μοι τὸ πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;... αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις». (Ἡσ. α' 11-15).

1. «... ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν σου» (Ματθ. ε' 24).

2. «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰωάν. δ' 24).

3. «Προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρηρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὐρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν» (Ἐβρ. δ' 16).

1. «Πρόσχωμεν τὴν ἀγίαν ἀναφοράν ἐν εὐρίην προσφέρειν... ἔλεον εὐρίην θυσίαν αἰνέσεως».

2. «... Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν...».

3. «... Ἐγκοιπέσθω, φησὶν, ἡ ἐμὴ λατρεία, ἵνα ἡ σὴ ἀγάπη μένῃ· ἐπεὶ καὶ τοῦτο θυσία, ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν καταλλαγή» (ἱερὸς Χρυσόστομος).

Ἀσκήσεις

1) Ἀνάφερε μερικές περιπτώσεις πού καί ἡ δική μας ὑπακοή στό Θεό προσφέρεται κομματιασμένη.

2) Πού βρίσκεται τὸ πραγματικὸ κέντρο τῆς ἀμαρτίας σύμφωνα μέ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου καί γιατί;

3) Τί διαφορὲς βρίσκεις ἀνάμεσα στὸν τρόπο πού κρίνουμε ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι καί στὸν τρόπο πού κρίνει ὁ Θεός;

4) Διάβασε τὰ Α' Ἰωάν. δ' 11 καί Ρωμ. ιγ' 8. Πῶς τὰ συνδέεις μέ τὸ σημερινό σου μέλημα;

5) Πῶς νιώθεις τὴν ἀλήθεια πού ἐκφράζει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης στὸ Α' Ἰωάν. γ' 15;

6) Πῶς μπορεῖ νὰ διατηρηθῇ ἡ καθαρότητα τῆς καρδιάς;

2. Τὸ ναὶ καὶ τὸ ὄχι στὸ λόγο μας.

Ματθ. ε' 33 - 37.

Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει στὴν καρδιά του εἰρήνη καὶ ἀγάπη προσφέρει στό Θεό τὴ μόνη ἀληθινὴ λατρεία. Ἀλλωστε ὁ Κύριος εἶχε μιλήσει στὴ Σαμαρείτισσα γιὰ τὴν πραγματικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Εἶναι αὐτὴ πού γίνεται μόνον «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» (Ἰωάν. δ' 24).

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ξεχωρίζῃ τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὸ Θεό. Ἐπειδὴ ὅμως κάποια τέτοια ἀντίληψη εἶχε ἐπικρατήσει στοὺς Φαρισαίους καί στοὺς Ἰουδαίους, ὁ Κύριος στὴ συνέχεια τῆς Ὁμιλίας Του συνδέει τοὺς ἀκροατές Του μέ τὴν πηγὴ τῆς Ἀληθείας.

Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος καὶ ὁ ἄνθρωπος πού λέει ψέματα. Ὁ Κύριος παίρνει ἀφορμὴ ἀπὸ τὰ ὅσα ὁ Νόμος τοῦ Μωυσῆ ἔλεγε γιὰ τὸν ὄρκο :

Ἔξοδ. κ' 7	1) «Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ».
Λευιτ. ιθ' 12	2) «Δὲν θὰ ὀρκισθῇτε στὸ ὄνομά μου γιὰ ἀδικίες οὔτε θὰ βεβηλώσετε τὸ ἅγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ σας».
Ἀριθ. λ' 3	3) «Ἄνθρωπος πού θὰ εὐχρηθῇ καὶ θὰ ὀρκιστῇ στὸ Θεό, δὲ θὰ βεβηλώσῃ τὸ λόγο του· ὅλα ὅσα θὰ πῇ, θὰ εὐαγγελισθῇ».

Μᾶς δίνει μιὰ περίληψη ὅλων αὐτῶν μέ τὸ στίχο 33. «Οὐκ ἐπιὸρκῇσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου». Ὁ ὅρκος ἐδῶ συνδέει τὸν ἄνθρωπο μέ τὸ Θεό. Καὶ μάλιστα τὸν ἄνθρωπο πού ἀπομακρύνθηκε

μέ την άμαρτία του από τὸ Θεό. "Όταν ὁ ἄνθρωπος βρισκόταν κοντὰ στὸ Θεό, ἦταν μέσα στὸ χῶρο τῆς ἀλήθειας. Γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ τῆς ἀλήθειας. Μὲ τὴν άμαρτία του ὅμως ὁ ἄνθρωπος βρέθηκε στὸ χῶρο τῆς ψευτιᾶς. Ὁ διάβολος μόνο μὲ ψέμα μπόρεσε νὰ παρασύρῃ τοὺς ἀνθρώπους στὴν άμαρτία (Γένεσ. γ' 1). Ὁ άμαρτωλὸς ἄνθρωπος ἔγινε ὄργανο τοῦ Σατανᾶ, ποὺ ὁ Κύριος τὸν ὀνομάζει «πατέρα τοῦ ψεύδους» (Ἰωάν. η' 44.) Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν άμαρτία ὑπηρετεῖ τὸ ψέμα. Ὁ ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἐμπιστεύεται στὰ λόγια τοῦ ἄλλου. Δὲν εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων του. Εἶναι ἀπαραίτητος λοιπὸν ἕνας ἀψευδὴς μάρτυρας τῆς ἀλήθειας, ποὺ θὰ βεβαιώνη τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Νόμος βρίσκει τὸν μάρτυρα : εἶναι ὁ Θεός. Ὁ ὄρκος κρύβει μέσα του τρεῖς βασικὲς ἀλήθειες :

1. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν άμαρτία ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν Ἐλλήθεια. Ἐγινε ψεύτης.
2. Ἡ ἀλήθεια ὅμως τοῦ χρειάζεται, γιατί χωρὶς αὐτὴν ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι ἀκατανόητη.
3. Ὁ μόνος μάρτυρας τῆς ἀλήθειας εἶναι ὁ Θεός. Αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀνάγκη νὰ συνδέη τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ Θεό.

Τὸ μέτρον τῆς ἀλήθειας. Ὁ ἄνθρωπος, μολονότι χρειάζεται τὸ Θεὸ καὶ τὴν Ἐλλήθεια, βρίσκει διάφορους τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους ἐξ-ακολουθεῖ νὰ ἀπομακρύνεται καὶ ἀπὸ τοὺς δύο. Μὲ τὸν ὄρκο ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ αἰσθανθῇ τὴν παρουσία τῆς ἀλήθειας. "Όμως μπορεῖ νὰ χρησιμο-ποιήσῃ τὸν ὄρκο γιὰ νὰ καταδιώξῃ, νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἀλήθεια :

α) Μὲ τὴν ἐπιορκία. Ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ χρησιμοποιεῖ τὸ "Ἄγιο τοῦ Θεοῦ" Ὄνομα καὶ ὅταν πετύχῃ αὐτὸ ποὺ θέλει, ξεχνᾷ τελείως νὰ προσφέρῃ στὸ Θεὸ τίς ὑποσχέσεις του. Παρκαμένει λοιπὸν ἕνας ὀφειλέτης, ποὺ δὲν ἔχει στὸ νοῦ του νὰ ξοφλήσῃ ποτὲ τὴν ὀφειλὴ του.

β) Μὲ τὴν ψευδορκία. Ὁ ἄνθρωπος στὴν περίπτωσιν αὐτὴ γίνεται ἀφάνταστα θρασύς. Καλεῖ τὸ Θεὸ νὰ γίνῃ μάρτυρας ὅχι τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ τῆς ψευτιᾶς. Ὁ ὄρκος του δὲν εἶναι ἀληθινός. Θέλει τὸ ψέμα του νὰ τὸ παρουσιάσῃ ὡς ἀλήθεια. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς σκέψεως εἶναι καθαρὰ σατανικός. Ἐτσι σκέφτηκε ὁ Σατανᾶς μὲ τοὺς πρωτόπλαστους (Γένεσ.

γ 1 - 3). Ο άνθρωπος με τὸν ψεύτικο ὄρκο δὲν κοροϊδεύει μονάχα τὸν συνάνθρωπό του, ἀλλὰ καὶ τὸ Θεό, ποὺ Τὸν καλεῖ νὰ γίνη ὑπερασπιστὴς τοῦ ψέματος. Μὲ τὴν ψευδορκία του ὁ ἄνθρωπος ἀρνεῖται ὀλοκληρωτικὰ τὸ Θεό.

«Ἀρνήσις ἐστὶ Θεοῦ ἡ ψευδορκία. Ἀρνήσεως δὲ Θεοῦ τί χεῖρον ἄρ' εἰπεῖν; Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν. Πάντων ἄρ' ἐστὶ χεῖρον ἡ ψευδορκία».
(ἄγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος).

γ) Μὲ τὸ ξεχωρισμὸ τῶν κτισμάτων ἀπὸ τὸ Δημιουργὸ Θεό.
Ὁ ἄνθρωπος βρῆκε καὶ ἄλλο τρόπο ἐξ ἴσου σοβαρὸ γιὰ νὰ καταδιώξῃ καὶ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀλήθεια. Δὲ χρησιμοποίησε ἀμέσως τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ στοὺς ὄρκους του, ἀλλὰ τὰ διάφορα δημιουργήματα. Δηλαδή ὀρκίζεταν στὸν οὐρανό, στὴ γῆ, στὰ Ἱεροσόλυμα. Ἀπόφευγε τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ νόμιζε πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀπόφευγε τὴν ἱεροσυλία. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ χωρίζει καὶ διακόπτει κάθε σχέση τῶν δημιουργημάτων μὲ τὸ Δημιουργὸ τους Θεό, χωρίζει ταυτόχρονα καὶ τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὸ Θεό. Αὐτὸ ὅμως εἶναι λάθος βασικό. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχῃ ἀλήθεια μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος στὴ διδασκαλία Του βάζει γιὰ θεμέλιο αὐτὴ τὴν ἐνότητα.

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια (Ἰωάν. ιδ' 6). Ὁ Κύριος στὴ συνέχεια τῆς διδασκαλίας Του θέλει προσάψων νὰ συνδέσῃ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ τὴν πηγὴ τῆς, τὸ Θεό. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζῇ κοντὰ στὸ Θεό, μὲ κανένα τρόπο δὲ δέχεται οὔτε ἀναγνωρίζει τὰ δημιουργήματα χωρὶς τὸ Δημιουργό. Ὁ ἄνθρωπος ἀπευθύνεται, χωρὶς νὰ τὸ αἰσθάνεται, στὸν ἴδιο τὸ Θεό, ὅταν ὀρκίζεται στὸν οὐρανό. Γιατὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ. Ἡ κατοικία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ οὐρανός, γιατί εἶναι πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τίς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ αὐψήλῳ τοῦ Θεοῦ σημαίνει πὼς ὁ ἄνθρωπος ὡς δημιουργήμα δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ πάρῃ τὴ θέση τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ Τὸν ἀντικαταστήσῃ. Ἀντίθετα ὁ Θεὸς ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσία Του καὶ πάνω στὴ γῆ, ποὺ παρουσιάζεται ὡς αὐτοπόδιον τῶν ποδῶν Του» (Ἠσ. στ' 1). Τὰ Ἱεροσόλυμα διάλεξε ὁ Θεὸς γιὰ πρωτεύουσά τοῦ λαοῦ Του καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε ὁ Ναὸς Του.

Οὔτε στὸ κεφάλι του δὲ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὀρκιστῇ, γιατί δὲν εἶναι δικό του. Εἶναι κτῆμα καὶ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ καταλά-

βη ὁ ἄνθρωπος ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Ἐκεῖνος, πού ἐξουσιάζει ὅλα τὰ πράγματα, τὸν βοηθεῖ ὁ Κύριος μὲ μιὰ θαυμασία εἰκόνα :

«Δὲν μπορεῖς μιὰ τρίχα λευκὴ νὰ τὴν κάμης πραγματικὰ μαύρη ἢ μιὰ μαύρη νὰ τὴν κάμης λευκὴ» (Ματθ. ε' 36). Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει καμιὰ ἐξουσία ἐπάνω στὸν ἑαυτό του, παρὰ μονάχα ὁ Θεός.

Γιὰ τὸ μαθητὴ ὅμως τοῦ Κυρίου ὁ ὄρκος εἶναι κάτι τὸ περιττό. Ὁ μαθητὴς συνδέεται μὲ τὸ Χριστό, πού λέγει :

«Εγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή».
Ἰωάν. ιδ' 6

Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀλήθεια. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ στὸν κόσμο εἶχε σκοπὸ νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀλήθεια (Ἰωάν. ιη' 37). Ὅποιος ἀκούει τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, τὸν χρησιμοποιοῖ καὶ τὸν ἐφαρμόζει. Αὐτὸς δὲ χρειάζεται νὰ δώσῃ καμιὰ ἰδιαίτερη βεβαίωση γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων του. Ὅταν λέγῃ ΝΑΙ, αὐτὸ σημαίνει ΝΑΙ καὶ ὅταν λέγῃ ΟΧΙ, αὐτὸ σημαίνει ΟΧΙ (Ματθ. ε' 37). Ἡ προσπάθεια τοῦ μαθητὴ νὰ πείσῃ τὸ συνάνθρωπό του μὲ κάτι περισσότερο εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστη. Ἄν ἐπιμένῃ σὲ κάτι τὸ παραπανίσιο, μᾶς δείχνει πὼς καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι βέβαιος γιὰ τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων του. Ὁ μαθητὴς ὅμως τοῦ Κυρίου, πού ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ Κυρίου, βρίσκεται μέσα στὴν ἀλήθεια (Ἰωάν. ιη' 37) καὶ ἡ ἀλήθεια τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ κάθε ἁμαρτία (Ἰωάν. ιη' 32).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Γιατί ὁ ὄρκος εἶναι περιττός γιὰ τὸ μαθητὴ τοῦ Κυρίου;
- 2) Τί χαρακτηρίζει τὸν ψεύδορκο ἄνθρωπο;
- 3) Πὼς χαρακτηρίζε τὸν ἄνθρωπο, πού χρησιμοποιοῖ μὲ κάθε εὐκολία καὶ προχειρότητα τὸν ὄρκο;
- 4) Διάβασε τὸ Α' Ἰωάν. β' 21. Πὼς τὸ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 5) Ποιὰ θέση ἔπαιρνε ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἀπέναντι στὸν ὄρκο;
- 6) Πρέπει ὁ χριστιανὸς νὰ ὀρκίζεται στὸ δικαστήριο; (Ἐβρ. ε' 16).

3. Ἡ καινούργια ἐντολή.

Συνεχίζοντας τὴν ὁμιλία του ὁ Κύριος κάνει λόγο γιὰ τὸ μεγαλύτερο δῶρο τοῦ Οὐρανοῦ στοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι τὸ κύριο διακριτικὸ γνώρισμα τῶν ἀληθινῶν μαθητῶν Του :

«Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ; ἐὰν ἂ γ ἀ π η ν ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Ἰωάν. ιγ' 35

Ἡ ἀγάπη εἶναι κάτι **ΚΑΙΝΟΤΥΠΙΟ** καὶ προσφέρεται ἀπὸ τὸ Θεὸ στοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Κυρίου ὅλα ἄλλαξαν. Ἔγιναν καινούργια : «Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε' 17). Γιὰ νὰ γνωρίσουμε ὅμως καὶ νὰ δεχτοῦμε τὸ καινούργιο, χρειάζεται νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι τὸ ἀρχαῖο πάλωσε πιά.

Ἁ Ὁ Νόμος γιὰ τὴν ἐκδίκηση. Ὁ Κύριος ὑπενθυμίζει στοὺς ἀκροατές Του τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἐκδίκηση διάταξη τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

«Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος...».

Ματθ. ε' 38, Ἑξοδ. κα' 24

Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος πρόσφερε μιὰ τεράστια ὑπηρεσία περιορίζοντας τὴν ἐκδικητικὴτητα ποῦ, φωλιάζει μέσα στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωυσῆ, ὅταν τοῦ ἔκαναν μιὰν ἀδικία, ἤθελε νὰ τὴν ἀνταποδώσῃ ὅπωςδῆποτε. Καὶ μάλιστα δέκα φορές μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνη ποῦ εἶχε ὑποστῇ. Αὐτὴ τὴ φυσικὴ διάθεση τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἐκδίκηση τὴν περιορίζει στὸ ἐλάχιστο ὁ Μωσαϊκὸς νόμος. Ἡ κακὴ πράξη ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇ. Ὅχι ὅμως περισσότερο ἀπὸ ἓνα ὀρισμένον μέτρο. Τὴν τιμωρία τὴν ἀναλάμβανε ἡ δημόσια ἐξουσία καὶ ὄχι ἐκεῖνος ποῦ ἀδικήθηκε.

Ἁ Ὁ Νόμος τῆς ἀνεξιχνίας. Στὴ θέση τῆς φυσικῆς καὶ περιορισμένης ἐκδικήσεως τοποθετεῖ ὁ Κύριος τὴν **Α Γ Α Π Η**. Ἡ ἀγάπη κανονίζει καὶ ρυθμίζει τίς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ὅποιος πιστεύει στὸ Χριστὸ καὶ δέχεται τὴν ἀγάπη Του, αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν ἀγάπη ὡς μοναδικὸ κριτήριο γιὰ ὅλες τίς ἐνέργειες καὶ τίς πράξεις του.

Μὲ τὴν ἐμφάνισιν λοιπὸν τῆς ἀγάπης ὑποχωρεῖ ὁλοκληρωτικὰ ἡ ἐκδίκηση. Ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου νιώθει τὴν κακία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἀγάπης τὴν ὑπερπηδᾷ. Ἡ πρώτη ἐνέργειά του εἶναι : (Μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ) (Ματθ. ε' 39). Ἄν ἀπαντήσης στὸν πονηρὸ μὲ πονηριά, τότε μεγαλώνει ἡ ζημιὰ, ποὺ θὰ προσέλθῃ ἀπὸ μιὰ τέτοια μονομαχία. Ἡ ὑποχώρηση τοῦ χριστιανοῦ στὴν ἐπίθεση δὲ σημαίνει ὅτι εἶναι δειλός. Ἀντίθετα, μὲ τὴ διαγωγὴ αὐτὴ δείχνει στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἐπιτίθεται πῶς ἡ σκέψις του καὶ τὸ κριτήριό του δὲν εἶναι καθόλου ἴδια μὲ τὰ δικά του. Ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐπιτίθεται εἶναι π.χ. τὸ ράπισμα τῆς δεξιᾶς σιαγόνας ἢ ἡ ἀρπαγὴ τοῦ χιτῶνα ἢ ἡ ἀγγραφεῖα. Ὁ χριστιανὸς δὲ συμφωνεῖ μὲ τὴ διαγωγὴ αὐτή. Μπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀπαντήσῃ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο; Θὰ ἀπαντήσῃ μὲ μιὰ ἐνέργεια, ποὺ εἶναι ἀκατανόητη ἀπὸ τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους. Δὲν θὰ ὑπολογίσῃ τίς κρίσεις καὶ τίς ἐπικρίσεις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Θὰ στηριχτῇ πάνω στὴν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Κυρίου. Θὰ δεῖξῃ ἀγάπην στὸν ἐχθρό του.

Ὁ Κύριος στὴν ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας Του μακάρισε τοὺς πρᾶτους ἀνθρώπους. Παρουσιάζει καὶ ἐδῶ μερικὰ παραδείγματα γιὰ νὰ μᾶς δεῖξῃ ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενο τῆς πραότητος.

Ὅλα τὰ παραδείγματα ἐκφράζουν μιὰ βασικὴ σκέψις : ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι κάτι πολὺ σπουδαῖο γιὰ τὸ χριστιανό, ποὺ εἶναι ἑτοιμος νὰ σηκώῃ στοὺς ὤμους του ὅλες τίς ἀδικίες. Δὲν ψάχνει νὰ βρῇ στὸν κόσμον αὐτὸ τὸ δίκιο του καὶ δὲν ἀμύνεται ἀπέναντι στὴν ἀδικία, ὅπως πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἐφαρμόζει σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ τὴν παραγγελία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου :

(Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν).

Ρωμ. ιβ' 21

Μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ προχωρεῖ ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου καὶ ἐκτελεῖ ὅσα παρουσιάζει ὁ Κύριος (Ματθ. ε' 39 - 42). Κάθε φορὰ ποὺ ἀντιμετωπίζει τὴν κακία τῶν ἀνθρώπων χρειάζεται τὴν καθοδήγηση καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Κυρίου. Καὶ τὰ δύο τὰ βρίσκει, ὅταν πέφτῃ στὰ γόνατα καὶ προσεύχεται.

Ζητεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο :

«Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου».
Ψαλμ. 85, 11

«Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδόν, ἐν ᾗ πορεύσομαι».
Ψαλμ. 142, 8

Ὁ Χριστιανὸς τότε ἐγκαταλείπει κάθε ἰδέα γιὰ ἐκδίκηση καὶ ὁ Κύριος τὸν γεμίζει μὲ τὴν ἀπαράιτητη δύναμη γιὰ νὰ προσφέρῃ μιὰ τέτοια θυσία. Ὑπάρχουν ἄραγε τέτοιοι χριστιανοὶ στὴ σημερινή μας ἐποχή; Δὲ χρειάζεται νὰ ἀμφιβάλλῃς γιὰ τοῦτο. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως ὁ καθένας μας νὰ ἀνοίξῃ τὰ μάτια του, γιὰ νὰ δῇ πόσο μακριὰ βρίσκεται ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ μαθητεία κοντὰ στὸ Χριστό.

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἐχθρό. (Ματθ. ε' 43 - 48). Ἡ παρὰίτηση τοῦ χριστιανοῦ ἀπὸ κάθε ἐκδίκηση ὁλοκληρώνεται μὲ ὑπέροχη προσφορά:

ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΧΘΡΟ

Ὁ Κύριος μὲ τὴ νέα διδασκαλία Του ξεπερνᾷ ὄχι μόνο τὴν ἐκδικητικότητα τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ἡ ἀγάπη ποὺ πρόσφερε ὁ Ἰσραηλῆτης στὸν πλησίον του ἦταν πολὺ περιορισμένη. Ἦταν μιὰ ἀγάπη ποὺ ἀπευθυνόταν στὸ συμπατριώτη του (Βλέπε Λευιτ. ιθ' 18). «Ὅλοι οἱ ἄλλοι βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀπαίτηση τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ τὴ φράση: «Καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου». Ὁ Νόμος δὲ μᾶς μιλεῖ γιὰ τέτοιο μίσος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς. Ὁ Κύριος ὅμως εἶχε στὸ νοῦ Του τὴν καθημερινή πραγματικότητα. Οἱ Ἰσραηλίτες ἔκαναν συχνὰ πολέμους ἐναντίον τῶν ἄλλων λαῶν καὶ μάλιστα στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ (Βλέπε Ἑξοδ. ιζ' 14 - 16). Πόλεμος ὅμως σημαίνει δυνατὸ μίσος ἐναντίον ἐκείνου ποὺ τὸν θεωρῶ ἐχθρό μου.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου ἐπεκτείνεται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καθόλου δὲν ἀποκλείει καὶ τὸν ἐχθρό.

«Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν».

Ματθ. ε' 44

«Ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς....» (Ματθ. ε' 45).

Προσφορὰ Σ.Α.Α.

Πρῶτος ἔδειξε τὸ παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὁ Κύριος. Ὅταν τὸν καρφώνουν πάνω στὸ Σταυρὸ, ὄχι μόνο συγχωρεῖ τοὺς ἐχθροὺς Του, ἀλλὰ καὶ προσεύχεται γι' αὐτοὺς (Λουκ. κγ' 34). Ὁ ἴδιος ἐφαρμόζει ὅσα ζητεῖ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἀγάπη στὸν ἐχθρὸ δὲν εἶναι καμιά θεωρία, ἀλλὰ συγκεκριμένη πράξη.

Ἡ ἀγάπη στὸν ἐχθρὸ εἶναι : (Ματθ. ε' 44)

1. Εὐλογία σὲ αὐτοὺς ποὺ καταριοῦνται.
2. Εὐεργεσία σὲ αὐτοὺς ποὺ μισοῦν.
3. Προσευχὴ γιὰ αὐτοὺς ποὺ βρίζουν καὶ καταδιώκουν.

Ἡ τελειότητα τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Εἶναι πολὺ περίεργη γιὰ τὸν κόσμο ἡ διαγωγὴ τοῦ χριστιανοῦ ἀπέναντι στὸν ἐχθρὸ του. Γιὰ τὸν Κύριο πάντως εἶναι τὸ μόνον γνώρισμα τῶν μαθητῶν Του. Τὸ ζητεῖ, γιατί εἶναι καὶ γνώρισμα τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελειότητά Του γίνεται γνωστὴ στοὺς ἀνθρώπους :

«Ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς»
Ματθ. ε' 45

«Βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους»

Ματθ. ε' 45

Ένός τέτοιου Πατέρα θέλει ο Κύριος να γίνουμε εμείς οι άνθρωποι παιδιά. Και μᾶς δίνει τη δύναμη να ακολουθήσουμε ένα τέτοιο δρόμο (Ίωάν. α' 12). Ἀλλά ὡς παιδιά πιά τοῦ Θεοῦ δὲν μπορούμε νὰ ἀκολουθοῦμε τὸ παράδειγμα τοῦ κόσμου. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀνήκουν στὸν κόσμο αὐτόν, ἀγαποῦν ἐκείνους μόνο ποὺ τοὺς ἀγαποῦν καὶ χαιρετοῦν ἐκείνους ποὺ εἶναι φίλοι τους. Τέτοιο παράδειγμα δείχνουν καὶ οἱ τελῶνες. Ἄν καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου κάνουν τὸ ἴδιο, τότε τί θὰ τοὺς ξεχωρίζει;

Ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου παίρνει κατεύθυνση καὶ δύναμη ἀπὸ τὸ Βασίλειο τοῦ Οὐρανοῦ. Τῇ συμπεριφορᾷ τοῦ οὐράνιου Πατέρα τὴν μιμοῦνται στὴ ζωὴ τους τὰ παιδιά Του. Γίνονται οἱ «εἰρηνοποιοὶ» σὲ ἕναν κόσμο γεμάτο ἔχθρα καὶ μίσος. Μὲ τὴν ἀγάπη ποὺ χύνει ὁ Θεὸς μέσα στὶς καρδιές μας (Ρωμ. ε' 5) ὁ χριστιανὸς ξεπερνᾷ τὶς μικρότητες, τὶς κακίες καὶ τὶς ἔχθρες. Καὶ γίνεται «τέλειος... ὥσπερ ὁ πατὴρ... ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν» (Ματθ. ε' 48).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Διάβασε τὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη (Λουκ. ι' 30 - 37) γιὰ νὰ καταλάβεις τὴ βαθύτερη σημασία τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἐχθρό.

2) Μελέτησε στὸ Πράξ. ζ' 60 τὴ διαγωγὴ τοῦ πρωτομάρτυρα Στεφάνου. Πῶς τὴ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;

3) Πῶς σὲ βοηθεῖ ὁ οὐράνιος Πατέρας στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν ἐχθρό;

4) Μελέτησε τὴν παρακάτω εὐχὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ποὺ εἶναι παρμένη ἀπὸ τὴ θεία Λειτουργία του: «Τοὺς ἀγαθοὺς ἐν τῇ ἀγαθότητί σου διατήρησον. Τοὺς πονηροὺς ἀγαθοὺς ποίησον ἐν τῇ χρηστότητί σου... τὰ νήπια ἐκθρεψὸν τὴν νεότητα παιδαγωγήσων· τὸ γῆρας περικράτησον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, καὶ συναψὸν τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ...». Βλέπεις πουθενὰ τὴν ἀγάπη νὰ ἀπλώνεται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμα καὶ στοὺς ἐχθρούς;

5) Διάβασε τὸ Ἰεζεκιήλ στ' 26: «Καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν καὶ, πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν καὶ ἀφελῶ τὴν καρδίαν τὴν λιθίνην ἐκ τῆς σαρκὸς ὑμῶν καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην». Σύνδεσέ το μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα καὶ σύγκρινέ το μὲ τὸ Ἰωάν. ιδ' 23 - 24.

6) Πῶς θὰ δείξεις ἀγάπη σ' ἕνα συμμαθητὴ σου, ποὺ σοῦ ἔκανε κάποιο κακό;

4. Ἡ ἀληθινὴ εὐσέβεια. *Ματθ. ζ' 1 - 18*

Μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ὁ Κύριος συμπλήρωσε τὸ Μωσαϊκὸ νόμο. Ἀνέβασε τοὺς μαθητές καὶ τοὺς ἀκροατές Του στὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς διδασκαλίας Του. Γιὰ ὅσους ὅμως θὰ ἐφάρμοζαν τὴν καινούργια διδασκαλία ὑπῆρχε ἕνας μεγάλος κίνδυνος. Νὰ νομίσουν ὅτι τὰ ὅσα προσφέρουν στὸ Θεὸ εἶναι δικό τους, ἀνθρώπινο κατόρθωμα, γιὰ τὸ ὁποῖο μποροῦν νὰ καυχιοῦνται. Ὁ κίνδυνος ἀπὸ μιὰ τέτοια καυχῆσιὰ τοῦ χριστιανοῦ μπροστὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παρουσιάζεται κατόπιν ἀπὸ τὸν Κύριο.

Τὴν καυχῆσιὰ αὐτὴ τὴ χρησιμοποιοῦσαν μὲ ἕνα ἰδιαίτερο τρόπο οἱ Φαρισαῖοι. Εἶχαν σχηματίσει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι οἱ μοναδικοὶ πραγματικὰ «εὐσεβεῖς» ἄνθρωποι μπροστὰ στὸ Θεό. Τὴν εὐσέβειά τους τὴν ἐδείχναν μὲ τρεῖς κυρίως ἀρετές. Τὶς συναντήσαμε στὴν παραβολὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου. Ὁ Φαρισαῖος ἐξέφραζε τὴν εὐσέβειά του :

1. Μὲ τὴν προσευχή.

2. Μὲ τὴ νηστεία.

3. Μὲ τὰ διάφορα ἔργα τῆς ἀγάπης τοῦ γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Λουκ. ιη' 11 - 13

Ἀπὸ μιὰ τέτοια ψεύτικη εἰκόνα «εὐσεβείας» θέλει ὁ Κύριος νὰ προφυλάξῃ τοὺς μαθητές Του. Ὑπογραμμίζει στὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ὁμιλίας Του (*Ματθ. ζ' 1 - 18*) τὰ β α θ ὕ τ ε ρ α κ ί ν η τ ρ α ποὺ ὁδηγοῦν τὸ χριστιανὸ στὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας.

Ἐλεημοσύνη καὶ ὑποκρισία. Ὁ εὐσεβὴς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γνώριζε καλὰ πὼς ὁ σύνδεσμός του μὲ τὸ Θεὸ γινόταν πραγματικότητα μόνο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Τὸ σημάδι αὐτῆς τῆς ἀγάπης βρίσκεται κυρίως στὴν ἐλεημοσύνη. Ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως δὲν εἶναι μόνον ἡ ὕλική βοήθεια, ποὺ προσφέρεται σὲ ἕνα φτωχὸ καὶ δυστυχισμένο ἄνθρωπο. Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀκόμη θεωροῦσαν γιὰ ἐλεημοσύνη ὅχι μόνον τὸ σκόρπισμα τῶν χρημάτων σὲ φτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ ἕνα πράγμα ἐλέους καὶ εὐσπλαχνίας.

Πῶς παρουσιαζόταν λοιπὸν ἕνα τόσο μεγάλο ἔργο, ποὺ συνέδεε τὸν

άνθρωπο με τὸ Θεὸ τῆς ἀγάπης; Ὁ Κύριος ξεσκεπάζει τὸ ἐσωτερικὸ κίνητρο τῶν Φαρισαίων ποὺ ἔκαναν ἐλεημοσύνη. Ἐλεοῦσαν «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. ζ' 1). Οἱ Φαρισαῖοι χρησιμοποιοῦσαν τὴν ἐλεημοσύνη σὰν ἓνα μέσο γιὰ νὰ ἱκανοποιῶν τὸν ἐγωισμό τους. Ἡ προσφορά τους δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς πνευματικὲς καὶ ὑλικὰς ἀνάγκες τοῦ πλησίον, ἀλλὰ τὶς προσωπικὲς τους φιλοδοξίες. Ἡ βασικὴ τους φιλοδοξία ἦταν νὰ παρουσιαστοῦν μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους σὰν ἀνώτεροι καὶ μοναδικοὶ ἐκτελεστὲς τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.

Ὁ Κύριος ἀποκαλύπτει αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ διάθεση τῶν Φαρισαίων καὶ τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν πράξιν τῆς ἐλεημοσύνης, δηλαδὴ τῆς ἀγάπης. Τὴν κρυφὴ αὐτὴ διάθεση τῶν Φαρισαίων τὴν ὀνομάζει ὁ π ο κ ρ ι σ ῖ α. Καταδικάζει κάθε πράξιν ἐλεημοσύνης, ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ὑποκρισία.

Πῶς ἐκτελοῦσαν τὴν ἐλεημοσύνη οἱ Φαρισαῖοι; Ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ. Τὶς συναντοῦσε καθημερινὰ στοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ στίς διάφορες Συναγωγές. Τὴν ἐλεημοσύνη τὴν ἔκαναν πολὺ φανερά, γιὰ νὰ τοὺς βλέπῃ ὅλος ὁ κόσμος, καὶ μάλιστα νὰ παρατηρῇ καὶ τὸ ποσὸ τῶν χρημάτων ποὺ ἔδιναν. Ὁ Κύριος, γιὰ νὰ καυτηριάσῃ τὴ δημοσιότητα τῆς πράξεως, χρησιμοποιεῖ τὴ θαυμάσια εἰκόνα τῆς σάλπιγγας. Οἱ Φαρισαῖοι, συγκεντρώνοντας τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου, πετύχαιναν ὅ,τι ἐπιζητοῦσαν: νὰ τοὺς χειροκροτήσουν οἱ ἄνθρωποι. Νὰ τοὺς θαυμάσῃ ὁ κόσμος. Νὰ σχηματίσουν μεγάλη ἰδέα γιὰ αὐτούς.

Ὁ ἐγωισμὸς ἦταν τὸ ἐσωτερικὸ κίνητρο τῶν Φαρισαίων. "Ὅταν τέλειωνε «τὸ θέατρο» τῆς ἐλεημοσύνης, στὰ χέρια τους κρατοῦσαν κιόλας «τὸν μισθόν» τους: τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλεημοσύνη καὶ ἀγάπη. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ ὑποκρισία εἶναι τὸ κόκκινο σημάδι τοῦ κινδύνου γιὰ τὸ χριστιανὸ ποὺ θέλει νὰ κἀνῃ τὴν πράξιν τῆς ἐλεημοσύνης. Ὁ Κύριος προσφέρει θετικὴ βοήθεια γιὰ μιὰ πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ ἐλεημοσύνη. Ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ βαθύτερο κίνητρο μιᾶς τέτοιαις ἐλεημοσύνης. Ὁ χριστιανὸς ποὺ ἀγαπᾷ σκέφτεται μόνον τὸ καλὸ τοῦ πλησίον, ἐνῶ τὴν ἴδια ἀκριβῶς στιγμὴ ξεχνᾷ τὸν ἑαυτό του. Αὐτὸ τὸ « ξ έ χ α σ μ α » ζητεῖ ὁ Κύριος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς Του:

«Σοὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην μὴ γινώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου».

Ματθ. ζ' 3

Ἡ πραγματικὴ εὐσέβεια τοῦ χριστιανοῦ εἶναι ὅτι δὲν ἔχει καμιά συναίσθηση τῆς καλῆς πράξεως ποὺ προσφέρει στὸν πλησίον του. Γιὰ τοῦτο ποτὲ δὲν ἔχει τὴν ἀξίωση καὶ τὴν ἀπαίτηση νὰ τὸν ἐπιβραβεύσῃ ὁ Θεός. Αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του πραγματικὰ «ἀχρεῖον δοῦλον», ἀκόμη καὶ ἂν ἐφαρμόσῃ «πάντα τὰ διαταχθέντα» (Λουκ. ιζ' 10). Πολὺ περισσότερο, δὲν ἔχει καμιά ἀπαίτηση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Μὲ τὴν ἐλεημοσύνη του δὲν ἐπιζητεῖ νὰ προβάλλῃ τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ κάμῃ ἐντύπωση στοὺς ἄλλους. Αὐτὴ ἡ ἐλεημοσύνη γίνεται πράγματι στὰ κρυφὰ (Ματθ. ζ' 4). Τέτοια ἦταν καὶ ἡ ἐλεημοσύνη τῆς χήρας μὲ τὸ δίλεπτο τῆς (Λουκ. κα' 1 - 4). Τὸ δίλεπτο δὲν εἶναι καμιά προσφορά ποὺ θὰ εἶχε σημασία γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Γιὰ τὸ Θεὸ ὅμως τὰ πράγματα εἶναι ἐντελῶς διαφορετικά. Τὸ κριτήριό του εἶναι τὸ ἀγνὸ κίνητρο, δηλαδὴ ἡ ἀ γ ἀ π η. Καὶ ὅπου βρίσκει τὴν ἀγάπη τὴν ἐπιβραβεύει. Τὸ κρυφὸ τὸ κάνει φανερό. Ἔτσι ἔκαμε καὶ τὸ δίλεπτο τῆς χήρας. Δυὸ χιλιάδες χρόνια τώρα παρουσιάζεται μπροστὰ μας ἡ πράξη τῆς γιὰ ὑπόδειγμα πραγματικῆς ἐλεημοσύνης. Τὸ παράδειγμα τῆς χήρας εἶναι μιὰ πιστοποίηση τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ὑπόσχесь Του :

«Ὅπως ἦ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ».

Ματθ. ζ' 4

Νηστεία καὶ διαφήμιση (Ματθ. ζ' 16 - 18). Στὴν ἄσκηση τῆς νηστείας τὰ κίνητρα τῶν Φαρισαίων ἦταν πάλι πολὺ περίεργα. Εἶχαν ἀντιληφθῇ πὼς ἡ νηστεία εἶναι ἓνα θαυμάσιο μέσο γιὰ νὰ διαφημίσουν τὴν «εὐσέβειάν» τους στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ Φαρισαῖοι εἶχαν ρυθμίσει μὲ θαυμάσιους ὑπολογισμοὺς τοὺς διάφορους κανόνες τῆς. Ἡ νηστεία σὰν θεσμὸς ἐμφανίζεται στοὺς Ἰουδαίους μετὰ τῆ Βαβυλωνια αἰχμαλωσίας (586 π.Χ.).

Οἱ βασικοὶ σκοποὶ τῆς νηστείας ἦταν : α) μιὰ μορφή σωματικῆς ἀσκήσεως καὶ β) ἓνα σημεῖο μετάνοιας. Οἱ Φαρισαῖοι φαίνεται πὼς πρόσεχαν καὶ τὰ δυό. Ἦταν ὑπερβολικοὶ στὴν ἐκτέλεση τῆς νηστείας. Ξεπερνοῦσαν ἀκόμα καὶ τὸ Νόμο, ποὺ καθόριζε νηστεία μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, στὴ γιορτὴ τοῦ Ἑξίλασμοῦ (Λευιτ. ιζ' 29 ἐξ.). Οἱ Φαρισαῖοι νήστευαν

δυὸ φορές τὴν ἑβδομάδα καὶ μάλιστα Δευτέρα καὶ Πέμπτη. Ἦταν ἀλήθεια μεγάλο κατόρθωμα. Ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ δὲν ἔβαζαν τίποτε στὸ στόμα τους, οὔτε καὶ νερό. Πίστευαν λοιπὸν πὼς ἦταν δίκαιη ἡ περηφάνεια τους γιὰ τὴν πράξη αὐτὴ (Βλέπε Λουκ. ιη' 10 - 14). Ἡ νηστεία ἦταν γι' αὐτοὺς μιὰ ἀδιάκοπη διακήρυξη τῆς εὐσεβείας τους. Ο κόσμος μπορούσε ἀπὸ μακριὰ νὰ καταλάβῃ τὸ Φαρισαῖο πὺν νήστευε. Περπατοῦσε στὸ δρόμο μὲ ὕφος σκυθρωπὸ καὶ λυπημένο. Ἀλλάζε τὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου του. Γινόταν μελαγχολικὸς καὶ περίλυπος. Αὐτὴ τὴν προβολὴ τῆς νηστείας τὴν ἀποστρέφεται ὁ Κύριος.

Νηστεία καὶ μετάνοια. Ἡ νηστεία εἶναι μιὰ πραγματικὴ ἔκφραση τῆς μετάνοιας τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὸ Θεό. Ἡ μετάνοια ὅμως δὲν εἶναι ἀνθρώπινο κατόρθωμα. Τὸ δρόμο της τὸν ἀνοίγει ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἀκολουθεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ βοήθεια καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Θεοῦ.

«Τῆς μετάνοιας ἀνοιχθὲν μοι πύλας, ζωοδότα...»

ψάλλει ὁ ὕμνωδὸς τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὁ ἄνθρωπος πὺν μετανοεῖ, ἀναγνωρίζει μπροστὰ στὸ Θεὸ τίς ἁμαρτίες του. Δὲ μπορεῖ μὲ κανένα λόγο νὰ θεωρήσῃ τὴ μετάνοια κατόρθωμα δικό του. Ἡ πραγματικὴ νηστεία σημαίνει πὼς παραιτοῦμαι ἀπὸ κάτι γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ παραίτηση αὐτὴ δὲν περιορίζεται μόνο στὰ φαγητά. Ἐπεκτείνεται σὲ καθετὶ πὺν μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ μᾶς. Καὶ ἐκεῖνο πὺν κυρίως ζητεῖ εἶναι :

«Δός μοι, υἱέ, σὴν καρδίαν».

Παροιμία Σολομ. κη' 26

Μιὰ νηστεία πὺν προέρχεται ἀπὸ τὸ δόσιμο τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου στὸ Θεό, εἶναι πέρα γιὰ πέρα δεκτὴ. Ἀντίθετα, ἡ νηστεία πὺν δὲ συμβαδίζει μὲ τὴν πνευματικὴ γύμναση τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς εἰρήνης εἶναι ἄχρηστη στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ (Βλέπε Ἠσα. ιη' 3 - 9).

Ὁ Μέγας Βασίλειος γιά τή νηστεία :

Ἡ νηστεία εἶναι ἀρχή μετανοίας, Δέν εἶναι ἀρκετή μόνη ἡ ἀποχή ἀπό τροφῆς γιά νά κάνη τή νηστεία ἐπαινετή· ἀλλά νά νηστεύσουμε νηστεία δεκτῇ, εὐάρεστη στό Θεό. Ἀληθινῇ νηστεία εἶναι ἡ ἀποξένωση ἀπό τὸ κακό, ἡ ἐγκράτεια τῆς γλώσσας, ἡ ἀποχή ἀπό τὸ θυμό, ἀπό τὴν κατακλιδιά, ἀπό τὸ ψέμα, τὴν ἐπιπορκία. Ἡ στέρηση ὅλων αὐτῶν εἶναι ἀληθινῇ νηστεία.

(P.G. 31, 196)

Μιά τέτοια νηστεία εἶναι κρυφὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ γίνεται γνωστὴ μόνο στὸν οὐράνιο Πατέρα. Ἐκεῖνος ποὺ νηστεύει ἀληθινά, δὲν τὸ δείχνει στοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι γεμάτος ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Τὴ χαρὰ αὐτὴ τὴν ἔδειχναν τότε ἀλείβοντας μὲ μύρο τὰ μαλλιά καὶ τὸ πρόσωπό τους (Ματθ. ζ' 18).

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Ποιά εἶναι ἡ στάση τοῦ Κυρίου ἀπέναντι στὴν «εὐσέβεια» τῶν Φαρισαίων;
- 2) Γιὰ νά καταλάβῃς τὸν κίνδυνο καὶ τίς συνέπειες τῆς ὑποκρισίας μέσα στὴν εὐσέβεια, διάβασε τὸ Πράξ. δ' 32 - ε' 4.
- 3) Ποιὸ ὑπόδειγμα ἀληθινῆς ἐλεημοσύνης μᾶς παρουσιάζει ἡ Ἀγία Γραφή; Ἀνάπτυξε τίς σκέψεις σου στὸ τετράδιό σου.
- 4) Ποιὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημα τῆς νηστείας ὅπως μᾶς τὴν παρουσιάζει ὁ Κύριος;
- 5) Ποιές εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις μιᾶς παραγματικῆς ἐλεημοσύνης;
- 6) Πῶς καὶ πότε πρέπει νά νηστεύουμε; Πῶς πρέπει νά φερώμαστε σ' ἐκείνους ποὺ νηστεύουν καὶ σ' ἐκείνους ποὺ δὲ νηστεύουν; (Α' Κορ. η' 13 καὶ Ρωμ. δ' 1 - 4).

1. «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου...».

Ματθ. ζ' 5-8.

Μια ιδιαίτερη ευκαιρία που έβρισκαν οί Φαρισαῖοι για νά παρουσιάσουν στον κόσμο τήν «εὐσέβειά» τους, ἦταν ἡ δημόσια προσευχή. Ὁ Κύριος μᾶς παρουσιάζει τοὺς φοβεροὺς κινδύνους πού κρύβονται μέσα σέ μιὰ τέτοια κακομεταχείριση τῆς προσευχῆς. Ἡ προσευχή εἶναι τὸ μεγαλύτερο δῶρο καὶ ἡ ιδιαίτερη εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους. Ἐπομένως ἡ φαρισαϊκὴ ὑποκρισία δὲν εἶναι ικανὴ νά μᾶς στερήσει τὴν προσευχή ἀπὸ τὴν καθημερινή μας ζωή. Τὸ ὑπόδειγμα μιᾶς ἀληθινῆς προσευχῆς μᾶς τὸ δίνει ὁ Κύριος, μὲ τὴ δική Του προσευχή: τὴν ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ.

Ἡ φαρισαϊκὴ προσευχή. Ὁ Κύριος ξεσκεπάζει ἀκόμη μιὰ φορὰ τοὺς ὑποκριτὲς τὴν ὥρα πού προσεύχονται. Εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ Φαρισαῖοι, γιὰ τοὺς ὁποίους λέγει ὁ Κύριος: «Προφάσει μακρᾷ προσευχόμενοι» (Ματθ. κγ' 13). Οἱ Φαρισαῖοι εἶχαν γίνει πραγματικοὶ μάστορες στὴν πλαστογραφία τῆς δημόσιας προσευχῆς. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη προσεύχονταν οἱ ἄνθρωποι σὲ ὁρισμένες ὥρες τῆς ἡμέρας: τὸ πρωί, τὸ ἀπόγευμα καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς νύχτας. Οἱ δύο πρῶτες ὥρες ἔπεφταν μαζὶ μὲ τὶς θυσίες, πού πρόσφερε ὁ ἱερέας στὸ Ναό. Οἱ προσευχῆς αὐτὲς γίνονταν κυρίως στὸ Ναό. Ἀλλὰ οἱ Φαρισαῖοι εἶχαν φτιάξει δική τους παράδοση, πού τοὺς ἔδινε τὸ ἐλεύθερο νά προσεύχονται στὴν «ἀνάγκη» καὶ μέσα στὶς πλατεῖες ἢ στοὺς δρόμους. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ ὅμως ἔγινε ἕνας μόνιμος καὶ βολιτκός κανόνας γιὰ τοὺς Φαρισαίους: σχεδὸν ὅλοι προσεύχονταν στοὺς δρόμους. Γιατὶ μιὰ προσευχή στὸ δρόμο ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση στὸν κόσμο ἀπὸ τὶς προσευχῆς στὸ Ναό.

Οἱ Φαρισαῖοι ἔκαναν τὴν προσευχή «ὁ ἐ α τ ρ ο». «Ὅταν ἐρχόταν ἡ

τακτική ὥρα τῆς προσευχῆς, σταματοῦσαν κατὰ προτίμηση στὶς Συναγωγὰς ἢ στὶς πλατεῖες. Μὲ τὴ στάση τους, τὶς φωνὲς καὶ τὴν πολυλογία τους γίνονταν ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὸ ἄλλωστε ζητοῦσαν. Νὰ πάρῃ εἰδηση ὁ κόσμος ὅτι προσεύχονται σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους καὶ νὰ σχηματίσῃ καλὴ ἰδέα γιὰ αὐτοὺς. «Ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. ς' 5). Ἡ ὑποκρισία τους αὐτὴ ἐφτασε στὸ μεγαλύτερο δυνατὸ βαθμὸ: ἐδειχναν πὼς ἀνέβαζαν τὰ μάτια τους στὸν οὐρανὸ, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τους ἦταν πρὸς τὰ κάτω, στὴ λατρεία τοῦ ἑαυτοῦ τους.

Ὅταν τὸ «θεάτρο» τους πετύχαινε, τὰ κέρδη ἦταν σπουδαῖα. Πολλὰ χειροκροτήματα καὶ γενναῖοι ἔπαινοι. Ἐτσι τοὺς ἐμπιστευόταν ὁ κόσμος καὶ προπάντων οἱ χῆρες καὶ τὰ ὀρφανά. Μὲ τὴ σειρά τους τότε καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔβρισκαν τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἄρπαζαν τὶς περιουσίες τους (Ματθ. κγ' 13). Ἡ ἐπίδειξη καὶ ἡ ἐκμετάλλευση, εἶχαν πετύχει. Αὐτοὺς ἦταν καὶ ὁ μισθὸς τους. Ἦταν πραγματικὰ «ἄξιοι τοῦ μισθοῦ» τους.

Προσευχὴ μὲ εἰλικρίνεια. Ὁ Κύριος καταδικάζει τὴν προσευχὴ τῆς ὑποκρισίας. Δὲν εἶναι προσευχή. Οἱ Φαρισαῖοι δὲν κουβέντιαζαν μὲ τὸ Θεό, ἀλλὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ τους. Ὁ Κύριος μᾶς μαθαίνει τὴν προσευχὴ τῆς εἰλικρίνειας. Εἶναι ἕνας ἥσυχος καὶ ταπεινὸς διάλογος τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό, μὲ τὸν οὐράνιο Πατέρα Του. Μὲ τὴν προσευχὴ ὁ ἄνθρωπος ἀπαντᾷ στὰ λόγια ποὺ τοῦ ἀπευθύνει ὁ Θεός. Ὁ προσευχόμενος ἄνθρωπος δείχνει στὸ Θεό, ὅτι δέχτηκε τὴν ἀγάπη ποὺ ἀδιάκοπα τοῦ προσφέρει. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν προσευχὴ παίρνει δύναμη ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ καὶ καθοδήγηση γιὰ νὰ ρυθμίσῃ τὴ ζωὴ του σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τοῦτο ἡ προσευχὴ γίνεται κρυφά. Γίνεται μέσα στὸ «ταμιεῖον» (Ματθ. ς' 6). Τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας καὶ τὸ κρύψιμο σημαίνουν πὼς ὁ προσευχόμενος ἔχει κλείσει τὰ μάτια καὶ τὰ αὐτιά του γιὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὰ ἔχει ἀνοίξει γιὰ τὸ Θεό. Ἡ διάθεση αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γεμάτη εἰλικρίνεια καὶ ἡ καρδιά του πεντακάθαρη:

«...Καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ»
Ματθ. ς' 6

Αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο σημεῖο τῆς προσευχῆς. Νὰ δεχτῇ ὁ Θεὸς τὴν προσευχὴ μας καὶ νὰ μᾶς ἀκούσῃ:

«Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου...».

Ψαλμ. 140, 2

«Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς...».

Ἀπὸ τῆς Λοξολογίας μας

«Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς πρόσδεξαι, ἅγιε Κύριε...».

Ὑμνολογία

Αὐτὰ ψάλλουμε ἀδιάκοπα στὴν Ἐκκλησίᾳ μας.

Φλυαρία καὶ προσευχή. Ματθ. ζ' 7 - 9. Οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγαν τόσα πολλὰ στὴν προσευχή τους, ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι δὲ μπορούσαν νὰ τὰ παρακολουθήσουν. Τῇ φλυαρίᾳ αὐτὴ τὴν εἶχαν δανειστῇ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες. Οἱ «ἐθνικοὶ» ἦταν οἱ ἐφευρέτες καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς πολυλογίας στὴν προσευχή τους. Νόμιζαν πὺς μὲ τὰ πολλὰ λόγια τους θὰ κούραζαν τοὺς θεοὺς, θὰ τοὺς ζάλιζαν κυριολεκτικὰ καὶ ἔτσι θὰ τοὺς ἀποσποῦσαν τῇ βοήθειᾳ καὶ τὴν προστασίᾳ (Ματθ. ζ' 7).

Ὁ Κύριος ξεχωρίζει τὸ μαθητὴ Του ἀπὸ τὸ φλύαρο εἰδωλολάτρη.

«Οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε προτοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν».

Ματθ. ζ' 8

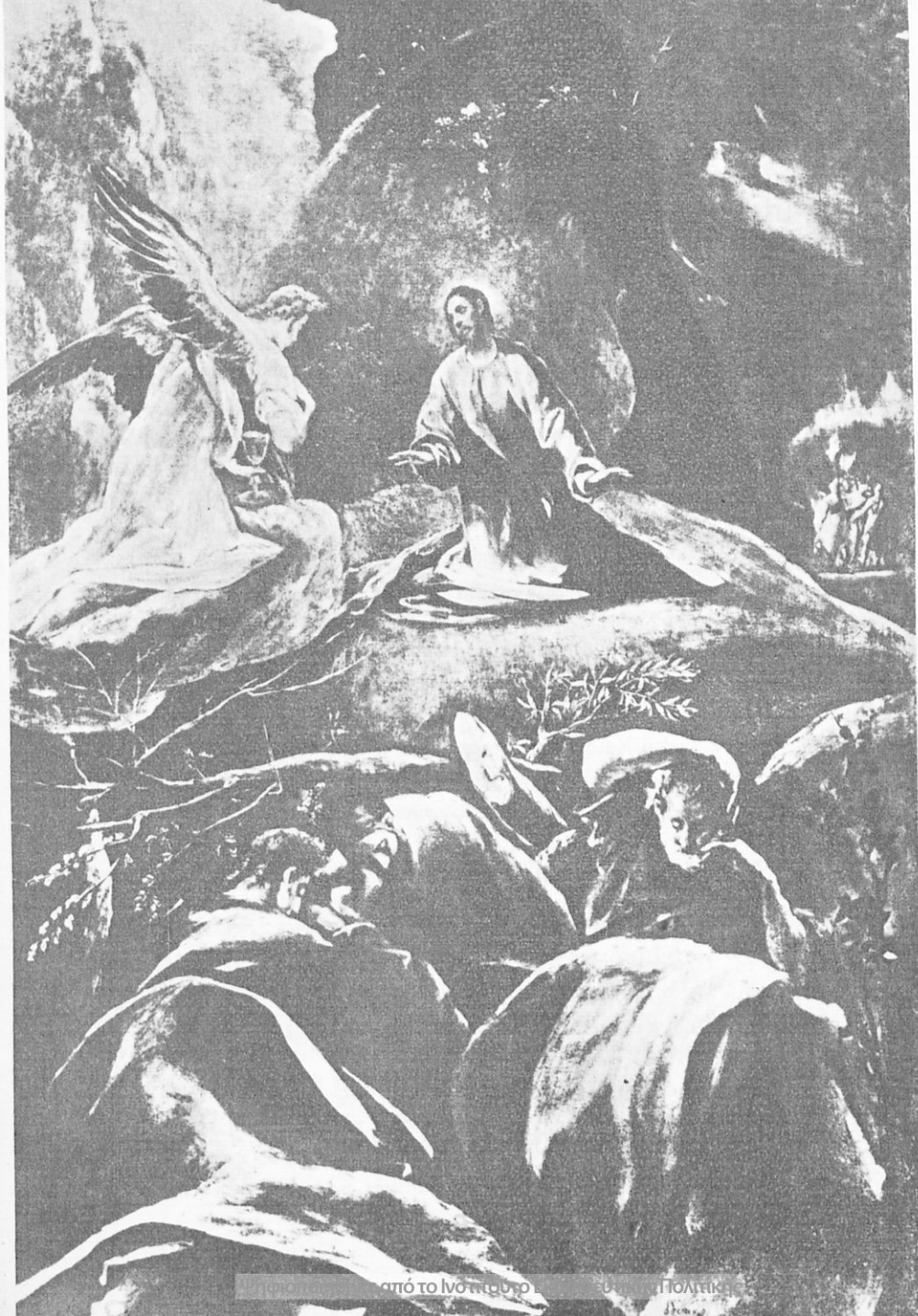
Μὲ αὐτὴ τὴ διαβεβαίωση ὁ Κύριος λέγει στοὺς μαθητὲς Του: «Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσεύχεστε. Ἀλλὰ νὰ προσεύχεστε σωστά». Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου μπροστὰ στὸ Θεὸ εἶναι ἡ θέση τοῦ μικροῦ παιδιοῦ μπροστὰ στὸν Πατέρα του. Στὴν προσευχή του ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπόλυτη βεβαιότητα καὶ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, ποὺ φροντίζει γιὰ μᾶς, πρὶν ἀκόμη ἐμεῖς Τὸν παρακαλέσουμε. Τῇ φροντίδᾳ τοῦ Θεοῦ γιὰ μᾶς τὴ μαθαίνουμε μονάχα στὴν προσευχή.

Ἡ Κυριακὴ Προσευχή. Οἱ μαθητὲς παρακαλοῦσαν τὸν Κύριο:

«Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι».

Λουκ. ια' 1

Ὁ Κύριος εἶναι τὸ μοναδικὸ ὑπόδειγμα γιὰ τὴν ἀληθινὴν προσευχή.
(Πίνακας Γκρέκο).

Και ο Κύριος έδωσε στους μαθητές και σε όλο τον κόσμο, τη δική Του προσευχή. Τήν ονομάζουμε ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Μέσα σε λίγες προτάσεις ο Κύριος μάς δίνει τα θέματα που θα συζητάμε με τον Πατέρα μας.

‘Η Κυριακή προσευχή βρίσκεται σε σχέση μελόκληρη την ‘Ομιλία πάνω στο ‘Όρος. Το βάθος της είναι άπέραντο. ‘Εμείς θα περιοριστούμε σε μια πολύ γενική ανάπτυξη:

1. Πάτερ ήμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ‘Εδῶ ὁ ἄνθρωπος προσκυνᾷ τὸ Θεὸ ὡς Πατέρα του. Τὸ παιδί ἀπευθύνεται στὸν Πατέρα του. Καὶ ὅλα τὰ παιδιά γίνονται μεταξύ τους ἀδελφία. ‘Ο Πατέρας μένει ψηλά στὸν οὐρανό. Τὰ παιδιά κάτω στὴ γῆ. Καὶ ὅμως! ‘Η ἐμπιστοσύνη τοῦ παιδιοῦ στὸν Πατέρα τοῦ δίνει τὴ δύναμη νὰ σηκῶσῃ τὰ μάτια στὸν Οὐρανὸ καὶ νὰ ἀντικρίσῃ τὸ Δημιουργό του.

2. ‘Αγiasθήτω τὸ ὄνομά σου. ‘Η πρώτη παράκληση τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι γιὰ τὸν ἑαυτό του, γιὰ τίς ἀνάγκες του. Εἶναι ἡ δόξα τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. ‘Η δόξα τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ὅλης δημιουργίας. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ...» (Ψαλμ. 18, 2). ‘Ο Κύριος στὴ γῆ εἶχε ἔργο Του τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ (‘Ιωάν. ιζ’ 4). Καὶ ὁ ἄνθρωπος πρῶτα ἀπὸ ὅλα παρακαλεῖ τὸ Θεὸ νὰ ἀποκαλύψῃ στὸν κόσμο αὐτὴ τὴ δόξα τοῦ ‘Αγίου Του ‘Ονόματος.

3. ‘Ελθέτω ἡ Βασιλεία σου. Εἶναι ἡ δεῦτερη παράκληση. ‘Ο Θεὸς μετὸν ‘Ιησοῦ Χριστὸ πρόσφερε στους ἀνθρώπους τὴ Βασιλεία Του. ‘Ο ἄνθρωπος δηλαδὴ μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνῇ καὶ πάλι μετὸ Θεὸ καὶ νὰ βρισκεται αἰῶνια μαζί Του. Γιὰ τὴ Βασιλεία αὐτὴ παρακαλεῖ ὁ προσευχόμενος.

4. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. ‘Η τρίτη παράκληση ἀναφέρεται στὴν ‘Εξουσία τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ. Στὸν Οὐρανὸ ὁ πνευματικὸς κόσμος τῶν ἀγγέλων ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποτάξῃ τὸ θέλημά του στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἁμαρτία προβάλλουμε τὸ δικό μας θέλημα καὶ παραμερίζουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Παρακαλοῦμε λοιπὸν νὰ κυριαρχήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ στὴν καρδιά μας.

5. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. Μὲ τὴν τέταρτη παράκληση ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ παρακαλῇ τὸ Θεὸ καὶ γιὰ τίς ἀνάγκες του. ‘Ο Κύριος σκέφτεται τίς ὑλικές μας ἀνάγκες. Ποτὲ ὅμως δὲν τίς ξεχωρίζει ἀπὸ τίς πνευματικές μας ἀνάγκες. Οἱ ὑλικές

μας ανάγκες είναι πάμπολλες. Ὁ προσευχόμενος ὅμως μαθητὴς τοῦ Κυρίου μένει πάντα εὐχαριστημένος μετὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν βασικῶν του ἀναγκῶν. Ὁ ἄρτος ἐδῶ αὐτὲς τὶς βασικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου ἀντιπροσωπεύει.

**6. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίε-
μεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.** Ἐδῶ στρέφεται κυρίως ἡ προσοχὴ τοῦ μαθητῆ, ποὺ προσεύχεται. Στὴν ἀμαρτία του. Σὲ ὅσα χρωστᾷ στὸ Θεό. Εἶναι τόσο πολλὲς καὶ μεγάλες οἱ ὀφειλές του, ποὺ δὲν μπορεῖ καμιὰ ἀπολύτως νὰ ξεπληρώσῃ. Ὁ μόνος δρόμος ποὺ ἀπομένει, εἶναι : νὰ ζητήσῃ νὰ τοῦ χαριστοῦν. Ἡ ἀμαρτία τοῦ ἀνθρώπου μόνο μέσα στὴ συγχώρηση ἐξαφανίζεται. Ἡ συγχώρηση ὅμως τοῦ Θεοῦ πιάνει τόπο μέσα μας, ὅταν καὶ ἐμεῖς χαρίζουμε καὶ συγχωροῦμε τὰ κακά ποὺ μᾶς ἔκαναν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι.

Μὲ αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ὅλα τακτοποιοῦνται:

«Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος».

Matθ. σ' 14

Χωρὶς αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ὅλα καταστρέφονται:

«Ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν».

Matθ. σ' 15

7. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὁ πειρασμὸς ἐδῶ εἶναι ὁ Σατανᾶς, ποὺ σὰν λιοντάρι μαγιασμένο τριγυρίζει γιὰ νὰ μᾶς καταπιῇ (Α' Πέτρο. ε' 8). Τοὺς πειρασμοὺς αὐτοὺς οὔτε καὶ ὁ Κύριος δὲν τοὺς ἀπόφυγε. Ἀλλὰ κατενίκησε τὸ Σατανᾶ, γιατί βρισκόταν πάντα ἐνωμένος μετὰ τὸν Πατέρα Του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος μπαίνει σὲ πειρασμὸ ἀπὸ τὸ Σατανᾶ. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νὰ ὑποκύψῃ. Γιὰ τοῦτο παρακαλεῖ μετὰ θερμῇ τὸ Θεὸ νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν πειρασμὸ καὶ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ τὸν Πονηρὸ (Σατανᾶ).

8. "Ότι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἡ προσευχὴ ἄρχισε μὲ τὴν προσκύνηση τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ μαθητὴ πὺ προσεύχεται. Ἡ προσευχὴ τελειώνει μὲ μιὰ ὑπέροχη ὁμολογία: ἡ Βασιλεία ἀνήκει στὸ Θεό. Ἡ Δύναμη προέρχεται ἀπὸ Αὐτὸν καὶ ἡ Δόξα Του εἶναι ἀτέλειωτη μέσα στοὺς ἀπέραντους αἰῶνες. Ἀμήν.

Τὰ τρία ἐρωτήματα τοῦ Κυρίου γιὰ μιὰ γνήσια προσευχή.

1. Προσεύχεσαι, γιατί θέλεις νὰ σὲ ἀκούσῃ ὁ Θεὸς καὶ νὰ μιλήσῃς μαζί Του ἢ γιὰ νὰ κάνῃς καλὴ ἐντύπωση στοὺς ἀνθρώπους;

Ματθ. 5' 6

2. Προσεύχεσαι πραγματικὰ ἢ φλυαρεῖς μὲ λόγια, πὺ καὶ σὺ ὁ ἴδιος δὲν τὰ παρακολουθεῖς;

Ματθ. 5' 7

3. Προσεύχεσαι πραγματικὰ γεμάτος ἀπὸ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεό, πὺ ξέρεῖ ποῖ εἶναι τὸ καλὸ γιὰ σένα;

Ματθ. 5' 8

Ἀσκήσεις

- 1) Ποιὰ εἶναι τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς φαρισαϊκῆς προσευχῆς;
- 2) Γιατὶ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος νὰ προσεύχεται «ἐν κρυπτῷ»;
- 3) Ποῖ εἶναι τὸ κέντρο τῆς Κυριακῆς προσευχῆς;
- 4) Διάβασε τὰ Ψαλμ. 129, 1 - 2, Ψαλμ. 140, 1 καὶ Ψαλμ. 142, 1. Πῶς τὰ συνδέεις μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 5) Ἀφοῦ ὁ Θεὸς γνωρίζῃ τὰ αἰτήματά σου, γιατί τοῦ τὰ λὲς στὴν προσευχή σου;

2. Ὁ πολῦτιμος θησαυρός. Ματθ. 5' 19 - 34.

Στὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Ὁμιλίας Του ὁ Κύριος παρουσιάζει στοὺς ἀκροατὲς Του μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν ἀνάγκη τῆς Α Σ Φ Α Λ Ε Ι Α Σ. Ὁ ἄνθρωπος θέλει νὰ ἀσφαλίσῃ τὸν ἑαυτό του, τὴ ζωὴ του, τὰ πάντα. Ὁ οἰκογενειάρχης ἀγωνίζεται νὰ ἐξασφαλίσῃ στὴν οἰκογένειά του τὰ ἀπαραίτητα. Νὰ προετοιμάσῃ γιὰ τὰ παιδιὰ του μιὰ καλύτερη ζωὴ. Ἄλλος ἀσφαλίζει τὸ σπίτι του, τὰ ροῦχα,

Ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ στέλνει στὸν καθένα μας τὸν ἄγγελο πὺ φροντίζει γιὰ ὅλα.
(Μωσαϊκό, Δαφνί, 11ος αἰώνας).

του, τὸ αὐτοκίνητό του. Οἱ μεγαλύτερες ἐπιχειρήσεις σήμερα εἶναι οἱ ἀσφαλιστικές. Γιατὶ ὑπόσχονται νὰ προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ χρειάζεται. Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ περιφρονήσῃ αὐτὴ τὴν ἐπιθυμία γιὰ ἀσφάλεια. Μόνο ποὺ οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους ἀσφαλίζεται ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντα οἱ σωστοί.

Ὁ Κύριος βάζει τὸ ἀληθινὸ θεμέλιο τῆς ἀσφάλειάς μας. Εἶναι ὁ πολὺ-τιμος θησαυρός. Ἡ Βασιλεία καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος δὲν πιστεύει καὶ δὲν περιμένει τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ τὰ ὅσα μᾶς ἀναπτύσσει σήμερα ὁ Κύριος.

Τὸ θεμέλιο τῆς Βασιλείας. Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται μιὰ βαθιὰ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ καταφεύγῃ συνεχῶς σὲ λιμάνι ἀσφαλισμένο. Ἡ ζωὴ του ἔχει γίνεи πολὺ δύσκολη. Καθημερινὰ ἀντικρίζει πολλὰ βάρη καὶ κινδύνους καὶ δὲν ξέρεи πῶς νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ. Θέλει νὰ βρῇ στήριγμα γιὰ νὰ ἐλαφρώσῃ ἀπὸ τὸ βάρος καὶ τοὺς κόπους τῆς ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πιστεύει στὸ Θεὸ Δημιουργό, πιστεύει σύγχρονα καὶ στὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλα τὰ δημιουργήματά Του. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχῃ ὁ κόσμος ποὺ βλέπουμε, χωρὶς τὴν ἀδιάκοπη φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς φροντίζει γιὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ (Ματθ. 5' 26). Τὰ τρέφει καὶ τὰ συντηρεῖ στὴ ζωὴ, χωρὶς αὐτὰ τὰ ἴδια νὰ σπέρνουν, νὰ θερίζουν καὶ νὰ μαζεύουν τίς τροφὰς σὲ ἀποθήκες. Ὁ Θεὸς ἀκόμη νοιάζεται γιὰ τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ (Ματθ. 5' 28). Καὶ τὰ ντύνει μὲ ἄπειρη ὁμορφιά. Οὔτε ὁ μεγάλος πρὸς Σολομῶν δὲ μπόρεσε νὰ τὰ φτάσῃ. Καὶ ἀνθίζουν χωρὶς κανένα κόπο, καμιά φροντίδα, κανένα θόρυβο, καμιά ἀνυσυχία.

Ὁ Θεὸς λοιπὸν φροντίζει καὶ ντύνει μὲ μεγαλοπρέπεια τὸ χορτάρι τοῦ ἀγροῦ ποὺ ἐξαφανίζεται μονομιᾶς, ἅμα ξεραθῇ καὶ πεταχθῇ μέσα στὸν κλίβανο. Μὰ τότε ποιά θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ φροντίδα Του γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸν δημιούργησε «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν;» Σὲ κάθε βῆμα του ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἄμεση τὴ βοήθεια καὶ τὴ συμπαράσταση τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τοῦτο ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου δὲν ἀφήνει νὰ περάσῃ στιγμή ἀπὸ μπροστὰ του χωρὶς νὰ σκεφθῇ τὴ Βασιλεία καὶ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ καὶ ἡ σκέψη του βρίσκειται ἐκεῖ. Περιμένει τὸν ἐρχομὸ Της. Ἀδιάκοπα παρακαλεῖ: «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου». Αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεὸ δίδωκει κάθε ἀγωνία, φροντίδα καὶ μέριμνα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Ὅλες του τίς ἀνάγκες τίς ἐμπιστεύεται στὸν οὐράνιο Πατέρα, ποὺ τίς γνωρίζει πιὸ καλὰ ἀπὸ μᾶς (Ματθ.

ς' 32). Μέσα στη ζωή του ο πιστός μαθητής δοκιμάζει τη διαβεβαίωση του Κυρίου:

«Ζητείτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

Μαθ. ς' 33

Ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου χτίζει τὸ οἰκοδόμημα ὁλόκληρης τῆς ζωῆς του πάνω σὲ ἀκλόνητο θεμέλιο: ΣΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Στηριγμένος λοιπὸν ὁ χριστιανὸς στὸν «Θεμέλιον» (Α' Κορ. γ' 11), στὸν αἰώνιο Βασιλέα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐκτιμᾷ καὶ ἀντιμετωπίζει ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ τοῦ παρουσιάζονται. Ἡ ἐργασία βρίσκει τὸ ἀληθινὸ της νόημα στὴ ζωή τοῦ χριστιανοῦ. Οἱ φροντίδες γιὰ τὴ διατροφή, τὴν οἰκογένεια, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παίρνουν τὴν πραγματικὴ τους θέση. Τὰ χρήματα, οἱ περιουσίες, οἱ τιμές καὶ οἱ δόξες ρυθμίζονται ἀπὸ τὴ στάση τοῦ χριστιανοῦ μπροστὰ στὸ Θεό.

Ὅμως ἓνα σωρὸ κίνδυνοι περικυκλώνουν τὸ χριστιανό. Ζητοῦν νὰ κλονίσουν τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ ἔχει στὸ Θεό. Ὁ Κύριος μᾶς μιλεῖ ἐδῶ γιὰ δυὸ τέτοιους μεγάλους κινδύνους:

Ἡ δύναμη τῶν ἐπιγείων θησαυρῶν. α)
Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν πιστεύει στὸ Θεό, πρέπει κάπου νὰ ἐμπιστευθῇ τὸν ἑαυτό του. Γιατὶ ἀλλιώτικα πάει χαμένη ἡ ἀσφάλειά του. Συνήθως τὸ χρυσάφι ἀντικαθιστᾷ τὸ Θεό. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγαπᾷ τὰ χρήματα ἔχει μέσα του τὴ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν (Α' Τιμ. ς' 10). Ὁ Κύριος δὲν πῆρε ἀρνητικὴ θέση ἀπέναντι στὰ χρήματα. Ὑπογράμμισε ὅμως τὸν κίνδυνο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Θεὸ μὲ τὰ χρήματα. Σὲ μιὰ τέτοια

Ὁ ἄνθρωπος πιστεύει πῶς μὲ τὸ χρῆμα ἀσφαλίζεται.

«Ζητείτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». (Μαθ. ς' 33).

περίπτωση, ὁ ἄνθρωπος εἶναι χαμένος. Δὲν μπορεῖ νὰ μπῇ στὴ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Αὐτὴ τὴ δύσκολη περίπτωση τὴ βρίσκουμε στὴ συνάντησιν τοῦ Κυρίου μὲ τὸν πλούσιον νεανίσκον (Μάρκ. ι' 17 - 27). Ὁ Κύριος δὲν ἤθελε νὰ ὀδηγήσῃ τὸ νέο σὲ φτώχεια, ὅταν τοῦ εἶπε νὰ πουλήσῃ τὰ «υὑπάρχοντά» του. Γνώριζε πῶς στὴν ψυχὴ τοῦ νέου γινόταν ἓνας συμβιβασμός: ἤθελε νὰ πιστέψῃ στὸ Θεό, ἀλλὰ τὴν ἀσφάλειά του τὴ στήριζε στὰ χρήματά του. Δὲν ἤθελε νὰ τὰ ἀποχωριστῇ. Ἦταν τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ τὸν τράβηξε μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό.

Μιὰ τέτοια ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης στὸ Θεὸ ὑπογραμμίζει ὁ Κύριος ὅταν συσταίνῃ στοὺς μαθητὲς Του:

«Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς».

Ματθ. ζ' 19

Ἡ μικρότερη περιουσία εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ στηρίζει τὴν ἀσφάλειά του στὰ ὑπάρχοντά του. Ὁ Κύριος βεβαιώνει τοὺς μαθητὲς Του ὅτι ἓνας τέτοιος θησαυρὸς εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστος γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Οἱ ἐπίγειοι θησαυροὶ ὄχι μόνον δὲν προσφέρουν ἀσφάλεια στὸν ἄνθρωπον, παρὰ τὸν στεροῦν καὶ ἀπὸ ἐκείνη ποὺ ἔχει. "Ἄλλοι θησαυροὶ (υὑφάσματα, ἐπιπλα) κατατρῶγονται ἀπὸ τὸ σκόρο καὶ τὰ ἄλλα ζώφια, ἄλλοι πάλι σκουριάζουν καὶ παλιώνουν. "Ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς (χρυσάφι, ἄργυρος, πολύτιμοι λίθοι) δὲν δοκιμάζουν τὴ φθορά, κινδυνεύουν ἀπὸ ἄλλους ἐχθροὺς: τοὺς ληστὲς καὶ τοὺς κλέφτες. Καμιὰ λοιπὸν μονιμότητα καὶ ἀσφάλεια δὲ δίνουν οἱ θησαυροὶ στὸν ἄνθρωπον. Ἀντίθετα οἱ ἀληθινοὶ θησαυροὶ βρίσκονται στὸν οὐρανόν. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ὁ παραμικρὸς κίνδυνος (Ματθ. ζ' 20).

β) Ὁ θησαυρὸς τοῦ Μαμωνᾶ. Εἶναι ὁ μεγάλος κίνδυνος στὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Ὅποιος μαζεύει ἐπίγειους θησαυροὺς ἔχει στραμμένη τὴν καρδιά του μόνον σ' αὐτούς. Μιὰ τέτοια καρδιά ἔχει γίνῃ παγωμένη σὰν σιδερένιον χρηματοκιβώτιον. Ἡ καρδιά τοῦ φιλοχρήματου δὲ συγχινεῖται μὲ τίποτε. Μπροστὰ τῆς δὲ βλέπει τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον τὸν ἐπίγειον κίτρινον θησαυρόν. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Βασιλεία Του εἶναι ἄγνωστα πράγματα γιὰ αὐτήν. Σιγὰ σιγὰ ξεχνᾷ καὶ τὸν ἑαυτὸ τῆς, ποὺ τὸν παραδίνει

όλοκληρωτικά στην κυριαρχία του θησαυρού. Ἡ δύναμη τοῦ χρήματος εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ Κύριος τὸ παρουσιάζει μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Μαμωνᾶ. Στὸ Μαμωνᾶ ὁ ἄνθρωπος γίνεται δοῦλος (Ματθ. ζ' 24). Κανείς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ δουλεύη σὲ δυὸ κυρίους. Ὁ ἄνθρωπος ἢ θὰ ὑπηρετῇ τὸ Θεὸ καὶ θὰ ἔχῃ στὸ νοῦ του τὴ Βασιλεία Του ἢ θὰ παραδοθῇ χειροπόδαρα στὸ Μαμωνᾶ (Ματθ. ζ' 25).

Τὸ λυχνάρι τοῦ σώματος. Ἡ διαγωγή τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ σημάδι ποῦ ἔχει βάλει γιὰ στόχο στὴ ζωὴ του. Ἄν τὸ μάτι του ἔχῃ πέσει στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τότε ὅλα τὰ πράγματα θὰ πᾶνε καλά. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ του θὰ εἶναι ἓνα φωτεινὸ παράδειγμα («ὅλον τὸ σῶμα σου φωτεινὸν ἔσται»). Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ ἀποκτήσῃ στὴ ζωὴ του ἐπίγειους θησαυροὺς, ποῦ δὲ θὰ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ τὸν βλάψουν. Γιατὶ ἡ δύναμὴ του εἶναι θεμελιωμένη πάνω στὸ Θεό.

Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ ἔχει γιὰ ἄγκυρα τοὺς ἐπίγειους θησαυροὺς δὲ βλέπει καμιὰ ἀχτίδα φῶς. Ὅλη ἡ ζωὴ του πλέει στὸ σκοτάδι ἐνὸς κόσμου ποῦ βουλιάζει, γιὰτὶ ξεμάκρυνε ἀπὸ τὸ Θεό (Ματθ. ζ' 23).

Συνοπτικὸς Πίνακας

1. Ὁ ἄνθρωπος νομίζει πὼς στοὺς ἐπίγειους θησαυροὺς βρίσκει τὴν ἀσφάλειά του.
2. Θεριοῦν λοιπὸν οἱ ἀγωνίες, οἱ μέριμνες καὶ οἱ φροντίδες γιὰ νὰ λύξῃ αὐτοὺς τοὺς θησαυροὺς.
3. Ὁ Κύριος κλονίζει τὸ θεμέλιο τῶν ἐπίγειων θησαυρῶν.
4. Ὁ Κύριος ὑπογραμμίζει τὸν κίνδυνο τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐξουσία τῶν ἐπίγειων θησαυρῶν.
5. Ὁ Μαμωνᾶς ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ὀλοκληρωτικὴ παράδοση.
6. Ἡ ἀσφάλεια τοῦ χριστιανοῦ βρίσκεται στὴ Βασιλεία καὶ στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.
7. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὶς μέριμνες τοῦ κόσμου αὐτοῦ.

Ἀσκήσεις

- 1) Ποιὰ δύναμη κρύβουν μέσα τους οἱ ἐπίγειοι θησαυροί;
- 2) Στὸ Χερουβικὸ Ὕμνο ψάλλουμε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς: «Πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν». Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία του;
- 3) Διάβασε τὸ Α' Τιμ. ζ' 9. Ποιὰ σχέση ἔχει μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα;
- 4) Ποιὰ σχέση ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀγωνία ποῦ ἔχει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς ζωῆς του;

5) Τί σχέση βρίσκεις ανάμεσα στην πρώτη εντολή του Δεκαλόγου και στους ἐπίγειους θησαυρούς;

3. Κρίση και φιλανθρωπία.

Ματθ. ζ' 1 - 12.

Ὁ Κύριος κατόπιν δίνει ὁρισμένες βασικές παραγγελίες στοὺς μαθητές Του. Μὲ ὅσα λέει φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τὸ πιὸ βαθὺ στρῶμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μας. Ἀς παρακολουθήσουμε λοιπὸν τὸ μήνυμα τῶν λόγων Του.

Ὅποιοι κρίνει, κρίνεται. Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ φυσικοῦ του θέλει νὰ φαίνεται στὸ Θεὸ πλούσιος σὲ καλὰ ἔργα καὶ ἄψογος σὲ ὥραϊα λόγια. Θέλει νὰ εἶναι ὁ «ἀδίκιος» ἄνθρωπος. Αὐτὴ του τὴ δικαιοσύνη τὴ δείχνει καὶ στοὺς συνανθρώπους του. Τοὺς φέρεται μὲ μεγάλη ἀυστηρότητα καὶ σκληρότητα. Κάθε πράξη τους τὴν κρίνει μὲ πολὺ περίεργα κριτήρια. Κρίνει καὶ κατακρίνει χωρὶς καμιά δυσκολία. Δικάζει καὶ καταδικάζει τοὺς ἄλλους δοκιμάζοντας γιὰ αὐτὸ μιὰ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση. Τὸ μάτι του ἔχει ἐξασκῆθῃ νὰ ξεριπώνη καὶ νὰ ἀνακαλύπτῃ τὰ σφάλματα, τὰ ἐλαττώματα, τὶς ἀδυναμίες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Συναϊσθάνεται πολὺ βαθιὰ τοῦτο. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού καταδικάζει τὸν ἄλλο ἄνθρωπο, ἀθωώνει καὶ δικαιώνει τὸν ἑαυτὸ του. Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς του. Ἡ δική του ὑπεροχή. Γιὰ νὰ τὸν πετύχῃ, βάζει ὅλες του τὶς δυνάμεις καὶ τὶς ἱκανότητες. Μόνον μιὰ ἱκανότητά του δὲ λειτουργεῖ: **δὲν βλέπει τὸν ἑαυτὸ του.**

Ὅ,τι κάνουν οἱ ἄλλοι, τὸ κατακρίνει καὶ τὸ ἀπορρίπτει. Ὅ,τι κάνει αὐτὸς εἶναι καλὰ καμωμένο. Νὰ γιὰτὶ ὁ Κύριος, μιῶντας γιὰ τὴν κατάκριση, ξεσκεπάζει τὸν ἀληθινὸ μας ἑαυτό. Ἀπὸ τὴ μικρή μας ἡλικία πολὺ εὐκόλα κατακρίνουμε καὶ καταδικάζουμε τοὺς συνανθρώπους μας, τοὺς γνωστούς μας, τοὺς συμμαθητές μας. Ἀπὸ τὴν καταδίκη ἐξαιροῦμε πάντα τὸν ἑαυτὸ μας. Εἶναι τὸ μεγάλο μας σφάλμα. Ὁ Κύριος μᾶς βοηθεῖ νὰ τὸ καταλάβουμε σήμερα:

«Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε».

Ματθ. ζ' 1

Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ κρίνω τὸν ἄλλον, κρίνω στὴν πραγματικότητα τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μου. Στενοχωριέμαι καὶ θυμώνω γιὰ ἀδυναμίες τοῦ πλησίον μου, ἐνῶ τίς ἴδιες ἀδυναμίες τίς ἔχω καὶ ἐγώ. Κατακρίνω καὶ καταδικάζω τὸν ἄνθρωπο ποὺ λέει ψέματα, ὅμως καὶ ἐγώ προσωπικά χρησιμοποιοῦ τὸ ψέμα στὴ ζωὴ μου. Κατακρίνω τὴν ἀνυπομονησία καὶ τὴν περιέργεια στοὺς ἄλλους, τὴν ὥρα ποὺ καὶ ἐγώ εἶμαι ἀνυπόμονος καὶ περίεργος. Μὲ τὴν κατάκριση νομίζουμε πὼς τοποθετοῦμε τὸν ἑαυτό μας πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὁ Κύριος μᾶς φανερώνει τὴν πραγματικότητα. Ὅποιος κρίνει τὸν ἄλλον, καταδικάζει τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑπογραμμίζει:

«Ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράξεις ὁ κρίνων».

Ρωμ. β' 1

Ἡ καταδίκη τῆς κατακρίσεως ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τοὺς Φαρισαίους. Τὴν κατάκριση καὶ τὴν ἀπόρριψη τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων τὴ θεωροῦσαν ἰδιαιτέρο θρησκευτικὸ τους καθήκον. Ἦθελαν ἀπὸ τώρα νὰ καταδικάσουν τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἔδειχναν στὸ Θεό... τὰ καθήκοντά Του! Ἐπαίρναν τὴ θέση τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος ἤξερε περιστάτικὰ ποὺ φανέρωναν τὴν ἀπάνθρωπη («δικαιοσύνη») τους. Τὸ πρὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι αὐτό: καταδικάζουν σὲ λιθοβολισμὸ μιὰν ἁμαρτωλὴ γυναῖκα (Ἰωάν. η' 1 - 11).

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος ἐπεμβαίνει καὶ τοὺς ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάζουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μὲ τὰ λόγια:

«Ὁ ἀναμάρτητος ὡμὼν πρῶτος βαλέτω λίθον ἐπ' αὐτήν».

Ἰωάν. η' 7

Μὲ τὴ στάση Του ὁ Κύριος δὲν ἀθωώνει τὴν ἁμαρτία. Δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴν εὐκαιρία, σὲ τούτῃ τὴ ζωὴ, νὰ μετανόησιν καὶ νὰ διορθώσῃ τὸν ἑαυτό του. Στὸν κόσμον αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος παίρνει τίς ἀποφάσεις του γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ. Ὁ Κύριος ἤρθε γιὰ νὰ μᾶς προσφέρῃ αὐτὴ τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ ὅχι νὰ μᾶς τὴν ἀφαιρέσῃ. Ὁ Κύριος ἤρθε στὸν κόσμον, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ καὶ ὅχι νὰ μᾶς καταδικάσῃ. Θὰ ὑπάρξῃ ὅμως καιρὸς, ποὺ θὰ

έρθη για δεύτερη φορά. Τότε θα αποδώση τὸ δίκαιο σύμφωνα με τὰ ἔργα τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἡ ἐπίγεια ζωὴ εἶναι ἀληθινή, ὅταν εἶναι γεμάτη ἀγάπη, φιλανθρωπία, συγχώρηση. Για τοῦτο ὁ Κύριος μᾶς ἀφαιρεῖ ὁλό- τελα τὸ δικαίωμα νὰ κατακρίνουμε καὶ νὰ καταδικάζουμε τοὺς ἀνθρώπους.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕ ΤΟΝ ΠΙΝΑΚΑ

Ὁ καλὸς ποιμένας

1. «Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ» (Ἰωάν. γ' 17).

2. «Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον». (Ἰωάν. ιβ' 47).

3. «Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα». (Ἰωάν. η' 15).

4. Βλέπε παραβολὴ ζιζανίων (Ματθ. ιγ' 24 - 30)

Ὁ δίκαιος κριτὴς

1. «Ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ρήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρίνει αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ» (Ἰωάν. ιβ' 48).

2. «Ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως». (Ἰωάν. ε' 28 - 29)

3. «... Ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρίνει ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». (Ρωμ. β' 16).

4. «Αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν». (Πράξ. ι' 42).

Κάθε ξεχώρισμα τῶν ἀνθρώπων στὸν κόσμο αὐτὸ σὲ δίκαιους καὶ σὲ ἀδίκους, σὲ καλοὺς καὶ σὲ κακοὺς, σὲ λυτρωμένους καὶ σὲ καταδικασμένους, εἶναι μάταιο. «Ὅποιος κάνει αὐτὸ τὸ διαχωρισμὸ, παίρνει τὴ θέση τοῦ Θεοῦ καὶ κρίνει τὸν κόσμο ἀπὸ τώρα.» Ὅποιος κρίνει, βλέπει τὸ κάρφος στὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ δὲν παρατηρεῖ τὸ δοκάρι στὸ δικό του τὸ μάτι. Δηλαδή ξεχνᾷ τὴ μεγάλη του ἐνοχὴ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ θυμᾶται μόνο τίς μικροσφειλές τοῦ συνανθρώπου του (Ματθ. ζ' 5).

Ὁ Κύριος ζητεῖ ἀπὸ τὸν κάθε μαθητὴ Του νὰ βλέπη τοὺς συναθρώπους του γεμάτους ἀγάπῃ καὶ φιλανθρωπία, ὅπως δηλαδὴ ὁ Θεός. Τότε τὴν κρίση τοῦ ἀδελφοῦ τὴν παραδίνει ἐντελῶς στὸ Θεό, πού θὰ ἔρθῃ «κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς». Τῇ θέσῃ τῆς κατακρίσεως παίρνει ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον. «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται» (Ματθ. ε' 7). Ἡ ἀγάπη προσφέρεται χωρὶς περιορισμό.

Ὁ ἀπεριόριστος σεβασμὸς (Ματθ. ζ' 6). Ἡ ἀγάπη σέβεται ἀπεριόριστα τὸν πλησίον. Ὁ σεβασμὸς αὐτὸς ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὸ Εὐαγγέλιο, τότε καμιά πίεση δὲν μπορούμε νὰ ἀσκήσουμε ἐπάνω του. Ὑπάρχει ὁ μέγας καὶ φοβερὸς κίνδυνος νὰ δώσουμε (αὐτὸ ἅγιο στους σκύλους καὶ νὰ βάλουμε τὰ μαργαριτάρια στους χοίρους). Τότε ἡ ζημιὰ θὰ εἶναι ἀνεπανόρθωτη. Θὰ καταπατήσουν ἐκεῖνο πού τοὺς προσφέρουμε (Ματθ. ζ' 6). Ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου ἀγαπᾷ καὶ δὲν ἐξαναγκάζει τὸν πλησίον. Ὅταν οἱ ἄλλοι περιφρονοῦν τὸ λόγο καὶ τὴν ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, μόνο μιὰ λύση τοῦ ἀπομένει:

Ἡ ἐπίμονη προσευχὴ (Ματθ. ζ' 7 - 11). Μὲ τὴν προσευχὴν παραδίνουμε στὸ Θεὸ τὸν ἄνθρωπο πού δὲ δέχεται τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι μόνον ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄνθρωπο. Στὴν προσευχὴ μας παρακαλοῦμε θερμὰ τὸ Θεὸ νὰ βρεθῇ πολὺ κοντὰ σ' ἐκεῖνον πού ἀρνιέται νὰ Τὸν δεχτῇ. Ὅποιος ἀρνιέται τὸ Θεό, ἀρνιέται στὴν πραγματικότητα τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καὶ γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ συνεργεῖ κάθε ἄνθρωπος, εἴτε τὸ ξέρει εἴτε δὲν τὸ ξέρει. Καὶ πρῶτα ἀπὸ ὅλους ἐκεῖνος πού προσεύχεται. Τὸ περιεχόμενο τῆς προσευχῆς ἔχει γιὰ σταθερὸ κέντρο τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ (Ματθ. ζ' 7 - 11). Μὲ αὐτὴ τὴ Βασιλεία συνδέει ὁ Κύριος καὶ πάλι τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ Θεό, ἀπὸ Τὸν Ὅποιο εἶχε ἀπομακρυνθῇ. Ἐπομένως ὁ Κύριος :

1. Μᾶς ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεό.
2. Μᾶς δείχνει τὸν τρόπο νὰ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ καὶ
3. Μᾶς παρουσιάζει τὴν ἀπάντησι τοῦ Θεοῦ στὶς ἀνάγκες μας.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται,
ζητεῖτε, καὶ εὕρεσεται,
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται.

Ὁ αἰτῶν λαμβάνει
ὁ ζητῶν εὕρισκει,
τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.

Ματθ. ζ' 7 - 8.

1. Ἡ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸ Θεὸ γίνεται πραγματικότητα μόνο

μέ το μέσο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό Θεό Τόν παρακαλοῦμε μόνο στοῦ Ὄνομα τοῦ Κυρίου: «Ὅσα ἂν αἰτήσητε τόν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσω ὑμῖν» (Ἰωάν. 15' 23). Ὁ μαθητής πού ἀγαπᾷ τὸ Θεό, παρακαλεῖ γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Νὰ ἀνοίξουν οἱ πόρτες τῆς Βασιλείας γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πού τὴ λαχταροῦν καὶ τὴ ζητοῦν.

2. Ἡ ἀδίακοψη καὶ ἐπίμονη παράκληση τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀπάντηση στοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἓνα σημάδι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ἀνθρώπου στοῦ Θεοῦ. Τέτοια ἐμπιστοσύνη σὰν ἐκείνη πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν πατέρα καὶ στοῦ παιδί. Ὁ ἄνθρωπος στὴν προσευχὴ βρίσκει τὴν πραγματικὴ του θέση. Εἶναι τὸ παιδί πού ἀπευθύνεται καὶ μιλεῖ στὸν οὐράνιο Πατέρα του. Καὶ ὅταν βαθιὰ ὁ ἄνθρωπος νιώσῃ τὸ περιεχόμενο τῶν δυὸ μόνον λέξεων: «Π α τ ε ρ ἡ μ ὦ ν», τότε εὐκολα καταλαβαίνει:

3. Τὴν ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ Πατέρα στὶς παρακλήσεις καὶ τὶς ἀνάγκες μας. Ἐνας πατέρας δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ στοῦ παιδί του ἀντὶ γιὰ ψωμὶ λιθάρια καὶ ἀντὶ γιὰ ψάρι φίδι (Ματθ. 5' 11). Καὶ ἂν ὁ κατὰ σάρκα πατέρας, πού εἶναι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος μὲ κακίες, δὲν κάνει τέτοια πράξη,

«πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...»;

Ματθ. 5' 11

Ὅ,τι προσφέρει ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἀποκλειστικὰ δικό Του δῶρο. Ὅλα βγαίνουν ἀπὸ τὴν ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ, πού γίνεται:

Ὁ χρυσὸς κανόνας (Ματθ. 5' 12). Ἐνας εἶναι ὁ δρόμος γιὰ νὰ κερδίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἡ μετάδοση τῆς ἀγάπης αὐτῆς στὸν ἄλλον ἄνθρωπο, πού στέκεται δίπλα του. Μόνον αὐτὸ πού μᾶς δίνει ὁ Θεὸς μπορούμε νὰ μοιράσουμε μὲ τὸν πλησίον μας. Ὅ,τι ἔχουμε ἀπὸ τὴ δική μας ἀνθρώπινη περιουσία—τὸν ἐγωισμό—δὲν μπορούμε νὰ τοῦ μοιράσουμε. Τὸ κρατᾶμε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας.

«Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς».

Ματθ. 5' 12

Ὁ χρυσὸς κανόνας ἐφαρμόζεται μόνο μὲ τὴν ἀγάπην, πού ἀντιπροσωπεύει «τὸ νόμο καὶ τοὺς προφῆτες» (Ματθ. 5' 12). Ἡ ἀδαιανὴ καρδιά μας γεμίζει ἀπὸ τὸν ἀπέραντο πλοῦτο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὑστερα

ξεχειλίζει καὶ ποτίζει, καθὼς τὸ ἥσυχο καὶ πλούσιο ποτάμι, ὅσους βρίσκει στὸ δρόμο της.

Ἀσκήσεις

- 1) Ποιά ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ὁ στίχος 11 ἀπὸ τὸ 7ο κεφάλαιο τοῦ Ματθαίου γιὰ τὸ μαθητὴ τοῦ Κυρίου;
- 2) Τί με ὀδηγεῖ νὰ κρίνω ἀπεριόριστα τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;
- 3) Τί ὑπόδειγμα μᾶς δίνει ὁ Κύριος μετὰ τὸ προσωπικὸ Του παράδειγμα γιὰ τὴν κρίση τῶν ἄλλων ἀνθρώπων;
- 4) Πῶς συνδέει τὸ Ἰωάν. ε' 24 μετὰ τὸ σημερινὸ σου μάθημα;
- 5) Γιὰ ποῦ πράγμα παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ στὴν προσευχή μας καὶ πῶς;
- 6) Ποῖο εἶναι τὸ βαθύτερο περιεχόμενο τοῦ χρυσοῦ κανόνα;
- 7) Πῶς συνδέει τὸ «εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν...» (Ματθ. ις' 24), μετὰ τὸ Ματθ. ζ' 6;

4. «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή».

Ἰωάν. ιδ' 6

Φτάνουμε πρὸς τὸ τέλος τῆς Ὀμιλίας. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ κύριο θέμα. Ὁ Κύριος τὴν ἔφερε πολὺ κοντὰ στοὺς ἀκρατὲς καὶ στοὺς μαθητὲς Του. Τώρα ὅμως χρειάζεται οἱ ἴδιοι νὰ βρεθοῦν κοντὰ Τῆς. Νὰ περπατήσουν τὸ δρόμο πού θὰ τοὺς φέρῃ στὸ βασιλεῖο τῆς ζωῆς.

Ὁ Κύριος κάνει τὶς τελευταῖες ὑποδείξεις. Παρουσιάζει τοὺς κινδύνους πού διατρέχουν οἱ μαθητὲς Του ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀρχίζουν αὐτὴ τὴν πορεία. Μὲ τρεῖς θαυμάσιες εἰκόνες τοὺς ἐπισημαίνει. Εἶναι:

1. Ὁ εὐρύχωρος καὶ ὁ στενόχωρος δρόμος (Ματθ. ζ' 13 - 14).
2. Τὸ καλὸ καὶ τὸ σάπιο δέντρο (Ματθ. ζ' 15 - 20).
3. Τὸ σπῖτι πού χτίζεται πάνω στὴν πέτρα ἢ στὴν ἄμμο (Ματθ. ζ' 24 - 27).

Ὁ χειρότερος ὅμως κίνδυνος γιὰ τὸ μαθητὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μὴπως δὲν ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῶν τῶν κινδύνων. Γιὰ τοῦτο συναντᾶμε πολὺ συχνὰ σὲ ὅλη τὴν Κινητὴ Διαθήκη τὶς ὑποδείξεις:

1. «Πρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε»	(Ματθ. κς' 41).
2. «Ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε»	(Α' Κορ. ις' 13).
3. «...Καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες»	(Ἐφ. ε' 18).
4. «Νήψατε, γρηγορήσατε...»	(Α' Πέτρ. ε' 7).
5. «Γίνου γρηγορῶν»	(Αποκ. γ' 2).

Οἱ δυὸ δρόμοι. *Ματθ. ζ' 13 - 14.* 'Ο ἕνας δρόμος εἶναι φαρυδὺς καὶ τελειώνει σὲ μιὰ εὐρύχωρη πύλη. 'Ο ἄλλος εἶναι στενὸς καὶ στὸ τέλος βρῖσκεται κανεὶς μπρὸς σὲ μιὰ στενὴ πόρτα. 'Ο δρόμος ποὺ φέρνει τὸν ἄνθρωπο στὸ βασίλειο τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ δεύτερος. 'Αντίθετα, ὁ ἄνετος καὶ εὐρύχωρος δρόμος, ποὺ μᾶς χαρίζει, ἕνα θαυμάσιο καὶ εὐχάριστο ταξίδι, μᾶς ὁδηγεῖ «εἰς τὴν ἀπώλειαν» (*Ματθ. ζ' 13*). Τί σημαίνουν τάχα οἱ εἰκόνες, ποὺ χρησιμοποιοῖ ἐδῶ ὁ Κύριος; Ποιὰ σημεῖα θέλει νὰ υπογραμμίσῃ γιὰ νὰ τὰ προσέξουμε;

Στὴν ἀρχὴ σημειώνουμε πῶς οἱ εἰκόνες αὐτὲς τῆς ἐκλογῆς τῶν δρόμων ἦταν γνωστὲς στοὺς Ἰσραηλίτες ἀκροατὲς τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Παρουσιάζονται μὲ τὶς ζευγαρωμένες ἀλλὰ ἀντίθετες ἐννοίες: τῆς εὐλογίας καὶ τῆς κατάρας, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Δευτερ. ια' 26 - 28 «Ἴδου ἐγὼ δίδωμι ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν κατάραν· τὴν εὐλογίαν, ἐὰν ἀκούσῃτε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν... καὶ τὴν κατάραν, ἐὰν μὴ ἀκούσῃτε τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν...».

'Ιερει. κα' 8 «Ἴδου ἐγὼ δέδωκα πρὸ προσώπου ὑμῶν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θανάτου».

'Ο εὐρύχωρος δρόμος. Δὲν εἶναι μόνον ὁ δρόμος τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν εὐχαριστήσεων. Εἶναι ὁ πραγματικὸς δρόμος τῆς ἁμαρτίας. Τὸν ἀκολουθοῦν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, γιατί εἶναι εὐκολός καὶ βολεύει. Χωρὶς δυσκολία ὁρμᾷ κανεὶς ἀκράτητος νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ διάφορα ὕλικά ἀγαθὰ, ἄσχετα μὲ τὸ Θεό. Στὴ θέση τοῦ Θεοῦ βάζει ὁ ἄνθρωπος σὺτὰ καὶ ἀποτραβιέται σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ 'Εκεῖνον. 'Εδῶ βρῖσκεται ὁλόκληρη ἡ ἁμαρτία, ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὸν τελικὸ ἀποχωρισμὸ ἀπὸ τὸ Θεό. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐννοια τῆς «ἀπωλείας», ποὺ ἀναφέρει ὁ Κύριος (*Ματθ. ζ' 13*). 'Ο ἄνθρωπος ὅμως μπορεῖ νὰ βρεθῇ μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ μὲ ἄλλον τρόπο: ὅταν προσπαθῇ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στηρίζεται μονάχα στὶς δικές του δυνάμεις. Αὐτὸ εἶναι πολὺ σοβαρὸ. Πλησιάζει τὸ Θεὸ μὲ τὶς ἀποσκευές του, ποὺ εἶναι γεμάτες ἀπὸ τὶς «ἡθικὲς πράξεις καὶ τὰ κατορθώματά του». Παρουσιάζει καὶ προσφέρει στὸ Θεὸ τὶς ἐλεημοσύνες, τὶς προσευχές, τὶς νηστείες του.

Και νομίζει πώς Τὸν ὑποχρεώνει. Ἀρχίζει νὰ ἐγκωμιάζῃ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτοῦ: «Ὁ Θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων...» (Λουκ. ιη' ΙΙ). Εἶναι τόσο βαρυφορτωμένος μετὰ τὴν «ἀρετὴν» του, ὥστε τοῦ χρειάζεται εὐρύχωρος δρόμος γιὰ νὰ περπατήσῃ καὶ νὰ χωρέσῃ. Περπατώντας λοιπὸν στὴν ἄπλα λῆσι στὸ Θεό :

«Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προσηγορεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν;»

Μαθ. ζ' 22

Παίρνει ὅμως, ἀνάλογη ἀπόκριση:

«Οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν».

Μαθ. ζ' 23

Τέτοιος ἦταν ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθοῦσαν οἱ Φαρισαῖοι. Ἀπὸ τὸ δρόμο αὐτὸν προσπαθεῖ ὁ Κύριος νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς μαθητὰς Του. Ἀλλιώτικα θὰ βρεθοῦν μακριὰ Του. Τοὺς συμβουλεύει νὰ πορευτοῦν στό:

Στενόχωρο δρόμο. Εἶναι ὁ δρόμος τοῦ Κυρίου. Τὸν ἔδειξε ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Ἡσ. μ' 3, Μαθ. γ' 3). Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὸν ἀκολούθησε σὲ ὅλη Του τὴ ζωὴ. Εἶναι ὁ δρόμος τοῦ πόνου, τῆς θλίψεως, τοῦ σταυρικοῦ θανάτου. Ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου ταυτίστηκε μετὰ ὅλα αὐτά. «Εγὼ εἰμι ἡ ὁδός... καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰωάν. ιδ' 6). Ὁ ἄνθρωπος φτάνει στὸ Θεὸ μόνο διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰωάν. ιδ' 6). Στὸ δρόμο τοῦτον προσκαλεῖ ὁ Κύριος τοὺς ἀνθρώπους: «Ἀκολουθεῖ μοι» (Λουκ. ε' 27 - 28, Μαθ. δ' 18 - 22). Στὴν πρόσκληση αὐτὴ ἀπαντᾷ ὁ ἄνθρωπος μόνο μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ τὴ δεχτῇ χρειάζεται νὰ ἀπαρνηθῇ τίς δικές του δυνάμεις, δηλαδὴ τὸν ἑαυτοῦ (Μαθ. ι' 38). Ἡ ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, τοῦ δικοῦ μας θελήματος, εἶναι πολὺ δύσκολη καὶ δυσάρεστη. Γιὰ τοῦτο ὁ δρόμος εἶναι στενόχωρος καὶ τὸν ἀκολουθοῦν λίγοι ἄνθρωποι.

«Ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν».

Μαθ. ζ' 14

Μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἀναγνωρίζουν πόσο φτωχοὶ εἶναι μπροστὰ στὸ Θεό, μποροῦν νὰ περάσουν τὴ στενὴ πύλη. Ὅταν ὅμως τὸ κατορθώσουν,

γεύονται τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, βρίσκονται στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ (Ματθ. ζ' 14).

Ὁ ἕνας δρόμος (στίχος 13)

1. Εἶναι πλατύς.
2. Πολλοὶ οἱ εἰσερχόμενοι.
3. Ὁδηγεῖ σὲ εὐρύχωρη πύλη.
4. Τέρμα : ἡ ἀπόλεια.

Ὁ ἄλλος δρόμος (στίχος 14)

1. Εἶναι στενός.
2. Ὀλίγοι οἱ εὐρίσκοντες.
3. Ὁδηγεῖ σὲ στενὴ πύλη.
4. Τέρμα : ἡ αἰώνια ΖΩΗ.

ΜΕΛΕΤΗΣΕ ΜΕ ΠΡΟΣΟΧΗ

Στὸ στενόχωρο δρόμο ὁ ἄνθρωπος :

1. Δύσκολα πορεύεται καὶ δύσκολα τὸν βρίσκει.
Καλεῖται :
2. Νὰ κάνῃ ἔργα θαυμαστά καὶ ὅμως νὰ μὴ βλέπῃ καὶ νὰ μὴ θαυμάζῃ, τι κάνει.
3. Νὰ μαρτυρῇ καὶ νὰ ὁμολογῇ τὴν ἀλήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συγχρόνως, τὸν ἐχθρὸ αὐτῆς τῆς ἀλήθειας νὰ τὸν ἀγαπᾷ μὲ τὴν ἀπέραντη ἀγάπη τοῦ Κυρίου.
4. Νὰ πιστεῦσιν πὺς ὅσοι ἀκολουθοῦν τὸ Χριστὸ θὰ κληρονομήσουν τὴ γῆ καὶ νὰ ὑπομένῃ τὸ ἄδικο παρὰ νὰ ἀδικῇ.
5. Νὰ βλέπῃ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μὲ τίς ἀδυναμίες τους καὶ ὅμως νὰ μὴν τοὺς κατακρίνῃ ποτέ.
6. Νὰ προσφέρῃ στὸν πλησίον τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὅμως νὰ προσέχῃ μήπως ρίξῃ τὰ μαργαριτάρια στοὺς χοίρους.

Ἀσκήσεις

- 1) Γιατί μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ βρεθῇ μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό, ὅταν ἀκολουθῇ τὸν εὐρύχωρο δρόμο;
- 2) Πὺς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ βρῇ καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ στενόχωρο δρόμο;
- 3) Γιατί ἡ Καινὴ Διαθήκη καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ «γρηγορῇ» συνεχῶς;
- 4) Διάβασε : Ματθ. ι' 38, Ματθ. ις' 24 καὶ Μάρκ. ιγ' 13 καὶ κατόπιν δώσε ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα : Γιατί ὁ Κύριος χαρακτηρίζει τὸ δρόμο Του «στενὸν καὶ τεθλιμμένον»;
- 5) Ὁ ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὸ σημερινό σου μάθημα καλεῖται νὰ ἀποφασίσῃ, ποῖόν ἀπὸ τοὺς δυὸ δρόμους θὰ διαλέξῃ. Μήπως ὑπάρχει ἡ δυνατότητα μιᾶς «μέσης ὁδοῦ»; Ποιὰ εἶναι ἡ δική σου γνώμη;
- 6) Ποιὰ εἶναι ἡ «ὁδός», πού ὁδηγεῖ στὴν αἰώνια ζωή;

5. Θερισμός και συγκομιδή.

«Αγωνίζεσθε εισελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης» (Λουκ. ιγ' 23) ἔλεγε συχνά ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς Του. Δὲν ἔκρυβε τοὺς κινδύνους ποὺ εἶχαν νὰ ἀντιμετωπίσουν. Οἱ κίνδυνοι καὶ οἱ δυσκολίες ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας παρουσιάστηκαν στὸ προηγούμενο μάθημα. Τώρα ἐμφανίζονται οἱ κίνδυνοι ποὺ προκαλοῦν οἱ διάφοροι ψεύτικοι προφῆτες καὶ διδάσκαλοι.

Λύκοι με ἐνδύματα προβάτων (Ματθ. ζ' 15). Ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι γνωστὴ ἡ ὥραία εἰκόνα ποὺ χρησιμοποιοῖ ὁ Θεός. Ὁνομάζει τοὺς Ἰσραηλίτες πρόβατά Του. Ἐνδιαφέρεται σὰν ἀληθινὸς βοσκὸς νὰ τὰ βοσκήσῃ καὶ νὰ τὰ ἀναπαύσῃ. Μόνον ἔτσι μποροῦν νὰ ἀναγνωρίσουν «ὅτι ἐγὼ Κύριος ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεὸν» (Ἰεζεκ. λδ' 24). Ἀπὸ τὸν οἶκο Δαβὶδ θὰ ἀναστήσῃ ἓναν ποιμένα ποὺ θὰ ποιμάνῃ «τὰ πρόβατά μου καὶ πρόβατα ποιμνίου μου» (Ἰεζεκ. λδ' 23 - 31). Ὁ Κύριος παρουσιάζει τοὺς Ἰσραηλίτες ὡς «πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα» (Ματθ. θ' 36). Καὶ τὸν ἑαυτὸ Του: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός» (Ἰωάν. ι' 11). Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς εἰλικρινεῖς καὶ ἀληθινούς ποιμένες (προφῆτες, Ἀποστόλους) ὑπάρχουν καὶ οἱ ψεύτικοι. Βρίσκονται ἀνάμεσα στὰ λογικὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ καὶ δουλεύουν δίχως διακοπή. Ὁ σκοπὸς τοὺς εἶναι ἓνας: νὰ ἀρπάξουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τὸν ποιμένα. Τότε, ἐλεύθερα πιά, θὰ τὰ κατασπαράξουν, γιατί εἶναι λύκοι.

Χειρότεροι λύκοι ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ὑπάρχουν. Τὸ περίεργο ὅμως εἶναι πὼς παρουσιάζονται μὲ τὴ μορφή τῶν προβάτων. Ξεγελοῦν ἔτσι τὰ πρόβατα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς ξεχωρίσουν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ καταστροφή. Στὴ δύσκολη αὐτὴ περίπτωσι οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου χρειάζονται μιὰ ἰδιαίτερη φώτιση, ἓνα ἰσχυρὸ κριτήριο. Μὲ τοῦτο θὰ γνωρίζουν ἂν ὁ δρόμος ποὺ τοὺς δείχνουν οἱ προφῆτες αὐτοὶ τοὺς ὁδηγεῖ στὴν ἀληθινὴ ζωή.

Τὸ δέντρο με τοὺς καρπούς. Νὰ τὸ κριτήριο, ποὺ προσφέρει ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς Του, γιὰ νὰ διακρίνουν τοὺς γνήσιους ἀπὸ τοὺς ψεύτικους προφῆτες: «Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς» (Ματθ. ζ' 16). Ὁ Κύριος χρησιμοποιοῖ τὴν εἰκόνα ἑνὸς δέντρου. Ἄν τὸ δέντρο εἶναι καλὸ, θὰ φανῇ ἀπὸ τοὺς καρπούς ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ. Γιὰ νὰ δοῦμε ὅμως τοὺς καρπούς, πρέπει νὰ περιμένουμε τὴ συγκομιδή. Τὸν καρπὸ ἑνὸς δέντρου δὲν μποροῦμε ἀμέσως νὰ τὸν ἐλέγξουμε. Ἴσως

«Καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κε' 32). (Χριστὸς Παντοκράτωρ. Πάτριος, Μονὴ Θεολόγου, 15ος αἰώνας).

ἡ ὄψη του καὶ ἡ ἐμφάνισή του νὰ εἶναι θαυμάσια. Ἄν ὅμως τὸν δοκιμάσουμε, δὲν ἀποκλείεται νὰ διαπιστώσουμε πὼς εἶναι σάπιος. Τὸ δέντρο ποὺ μᾶς δίνει σάπιους καρποὺς εἶναι καὶ αὐτὸ σάπιο. Καὶ τότε:

«Πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται».

Ματθ. ζ' 19

Τὸ καλὸ δέντρο μᾶς δίνει καλοὺς καρποὺς. Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὁ μαθητὴς τροφοδοτεῖ τὸ δέντρο τῆς ζωῆς του μὲ τὶς δυνάμεις ποὺ τοῦ δίνει ὁ Θεὸς μὲ τὸ μέσο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ο ΚΑΡΠΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

«ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραύτης, ἐγκράτεια».

Γαλ. ε' 22

Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴ δοξα Του. Μόνον ὁ Κύριος μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ τοὺς καλοὺς ἀπὸ τοὺς σάπιους καρποὺς. Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ «συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κε' 32). Ἐδῶ θὰ παρουσιαστῇ τὸ πραγματικὸ ἔργο τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Θὰ ἐμφανιστοῦν ἄνθρωποι ποὺ θὰ ποῦν στὸν Κύριο: «Κύριε Κύριε, οὐ τῷ

σὺ ὀνόματι προσεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σὺ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν καὶ τῷ σὺ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;» (Ματθ. ζ' 22). Καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου:

«Οὐδέποτε ἔγνω ὑμεῖς».

Ματθ. ζ' 23

Πίσω ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν ποὺ κάνουν τὰ χεῖλη, κρύβονται οἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου. Δὲ φτάνει νὰ μιλῇ κανεὶς γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Χρειαζέται νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ θέλημά Του:

«Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς».

Ματθ. ζ' 21

Τὰ θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ (Ματθ. ζ' 24 - 27). Ὁ Κύριος τελειώνει τὴν ὁμιλίαν Του χωρίζοντας τοὺς ἀκροατὲς του σὲ δύο ὁμάδες:

Τὴν πρώτη ὁμάδα τὴν ἀποτελοῦν οἱ ἀκροατὲς ποὺ ἀκοῦν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐφαρμόζουν στὴν καθημερινή τους ζωὴ. Αὐτοὶ μοιάζουν μὲ τὸν φρόνιμο ἄντρα, ποὺ ἔχτισε τὸ σπίτι του ἐπάνω στὴν πέτρα. «Ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς» (Α' Κορ. ι' 4). Τὸ θεμέλιον τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος, εἶναι ὁ Χριστὸς (Εφ. β' 20). Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ.

«Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἸΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ».

Α' Κορ. γ' 11

Τὸ πνευματικὸ οἰκοδόμημα ποὺ στηρίζεται σὲ τέτοιο θεμέλιο λιθάρη. μπορεῖ νὰ ἀντιπαλέψῃ μὲ κάθε «πνευματικὸ κατακλυσμὸ».

«Κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι

καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καὶ οὐκ ἔπεσε·
τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν».

Ματθ. ζ' 25

Τὴ δεύτερη ομάδα τὴν ἀποτελοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἀκοῦν τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸν μεταφέρουν στὴν καθημερινή τους ζωὴ. Τὸ σπί-
τι τους τὸ χτίζουσιν ἐπάνω στὴν ἄμμο. Εἶναι μωροὶ καὶ ἀνόητοι. Μὲ τὴν
πρώτη βροχὴ, τὸ πρῶτο ξεχείλισμα τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸ πρῶτο φύσημα
τοῦ ἀνέμου ἡ οἰκία «ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. ζ' 27).

Τὰ λόγια τοῦ Κυρίου ἔπεσαν στὶς καρδιὰς τῶν ἀκροατῶν. Ποτὲ δὲν
εἶχαν ἀκούσει παρόμοια λόγια. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος σημειώνει:
«Ἐξεπλήσσαντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ». Ἡ ἐκπληξὴ τους ἦταν
μεγάλη, γιατί ἓνας ἄνθρωπος ποτὲ δὲ θὰ μπορούσε νὰ πῇ τέτοια λόγια. Ὁ
Κύριος δίδασκε «ὡς ἐξουσίαν ἔχων», καὶ ὄχι ὅπως οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ
Φαρισαῖοι (Ματθ. ζ' 28 - 29).

Ὁ Κύριος ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶχε ἀπευθύνει τὰ λόγια Του στὸν κάθε
ἀκροατὴ π ρ ο σ ω π ι κ ἁ. Ἡ πρόσκληση αὐτὴ ἦταν μιὰ ἐκπληξὴ γιὰ
τοὺς ἀκροατές.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τελειώνει ἡ Ὁμιλία πάνω στὸ Ὅρος.

Ἡ πρόσκληση τοῦ Κυρίου ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὸν καθένα ἀπὸ
μᾶς π ρ ο σ ω π ι κ ἁ καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνεται «ἕως τῆς συντελείας τοῦ
αἰῶνος» (Ματθ. κη' 20).

«Ταῦτα λέγων ἐφώνει· ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω».

Λουκ. η' 8

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Ποῦ προσπαθοῦν νὰ θεμελιώσουν τὴ ζωὴ τους οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἀναγνωρί-
ζουν τὸ Χριστὸ ὡς τὸ μοναδικὸ θεμέλιο;
- 2) Διάβασε τὸ Ἰωάν. ι' 27 - 29. Τί σχέση βρίσκεις νὰ ἔχη μὲ τὸ σημερινό σου
μάθημα;
- 3) Τί μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ Ματθ. ζ' 19;
- 4) Μπορεῖ νὰ παρουσιάζω στὴ ζωὴ μου ἔργα εὐσεβείας καὶ ὅμως νὰ μὴ στηρίζω-
μαι στὸ Χριστό, ἀλλὰ στὸν ἑαυτό μου; Πῶς γίνεται αὐτό; Ἀνάφερε παραδείγματα
ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

1. 'Ο 'Ιησοῦς Χριστός, ὁ δρόμος γιὰ τὸν Πατέρα.

Τὰ τελευταῖα λόγια ποὺ λέγει ἓνας ἄνθρωπος, ὅταν πρόκειται νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμὸ αὐτό, φανερώουν τὸ πραγματικὸ βάθος τῆς ζωῆς του. Τὰ παιδιὰ προσπαθοῦν νὰ θυμοῦνται πάντοτε τὶς τελευταῖες συμβουλές ποὺ τοὺς ἔδωσε ὁ πατέρας τους πρὶν πεθάνῃ.

'Ο Κύριος, πρὶν ὁδηγηθῇ πρὸς «τὸ ἐκούσιον πάθος», μίλησε στοὺς μαθητές Του καὶ τοὺς ἀποκάλυψε ὑπέρτατες ἀλήθειες, ποὺ ἔχουν στενὴ σχέση μὲ ὅλη τὴ διδασκαλία καὶ τὸ ἔργο Του.

Τὸ θεσχυρὸ αὐτόν, ποὺ ὑπάρχει στὰ ἀποχαιρετιστήρια λόγια τοῦ Κυρίου, μᾶς τὸν διαφύλαξε ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Προσφέρεται σὲ ὅλους τοὺς μαθητές τοῦ Χριστοῦ, σὲ ὅποια ἐποχὴ καὶ ἂν ἀνήκουν. Τρέφονται μὲ αὐτόν καὶ μεγαλάνουν πνευματικὰ μέσα στὴν ΚΙΒΩΤΟ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ τὴν κατευθύνει τὸ ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ.

Ἡ στενοχώρια τῶν μαθητῶν. 'Ο Κύριος εἶναι ἔτοιμος νὰ δεχτῇ τὸ ποτήρι τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ποὺ Τοῦ προσφέρει ὁ οὐράνιος Πατέρας. Οἱ μαθητές, μόλις ἤκουσαν ὅτι ὁ Κύριος θὰ παραδοθῇ σὲ θάνατο, λυπήθηκαν βαθιά. Βέβαια, δὲν ἤθελαν νὰ χάσουν τὴν παρουσία τοῦ διδασκάλου. Ἡ στενοχώρια τους ὅμως εἶχε καὶ βαθύτερη αἰτία. Οἱ μαθητές ἦταν προσκολλημένοι στὶς ἐσφαλμένες ἀντιλήψεις τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸ Μεσσία. Νόμιζαν πὼς ὁ Μεσσίας θὰ μείνῃ σὲ τοῦτο τὸν κόσμὸ ὡς αἰώνιος βασιλέας. Ἡ λύπη τους ἦταν σύγχρονα καὶ ἀπογοήτευση γιὰ τὸ Πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Ἀκολούθησαν τὰ βήματά Του πάνω στὴ γῆ. Τὸν εἶχαν πιστέψει ὡς Μεσσία. Τώρα λοιπόν, ποὺ τοὺς μιλεῖ γιὰ τὸ θάνατό Του, κλονίζονται φοβερά.

Ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸ τὸν κλονισμὸ ἔχει στὸ νοῦ Του ὁ Κύριος, ὅταν τοὺς λέγῃ: «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ

καρδία» (Ίωάν. ιδ' 1). Ἡ ταραχὴ πού δοκίμασαν οἱ μαθητὲς κυρίεψε τὴν καρδιά τους. Ἀπὸ τὴν καρδιά ὅμως γεννιέται ἡ ἐμπιστοσύνη στὸ Πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Χρειάζεται νὰ ἐμπιστευθοῦν οἱ μαθητὲς ὅπως δὴ ποτε τὸν ἑαυτὸ τους στὸ Θεὸ καὶ στὸν Ἰησοῦ Χριστό.

Ἡ πίστη στὸ Χριστό, ὡς Μεσσία, δὲν προέρχεται ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς ἀντιλήψεις τῶν Ἰουδαίων. Γεννιέται ἀπὸ προσωπικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ Χριστό. Τότε ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν γεμίζει μὲ ἐμπιστοσύνη στὸ Πρόσωπό Του. «Κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν» (Ἐφεσ. γ' 17). Ἡ καρδιά πού πιστεύει δὲ δοκιμάζει μέσα τῆς ταραχῇ καὶ ἀπογοήτευση, δὲν κλονίζεται ἐπικίνδυνα.

Ὁ Κύριος πού μᾶς προσφέρει αὐτὴ τὴν ἐπικοινωνία, φροντίζει γιὰ τὸν τόπο ὅπου οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι θὰ βρεθοῦν ὅλοι μαζί. Ἐκεῖ θὰ εἶναι καὶ ὁ Ἰδιος (Ίωάν. ιδ' 3β). Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ φύγῃ τώρα, νὰ πορευθῇ, γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸν τόπο ὅπου θὰ μείνουν ὅσοι τὸν πιστεύουν. Ὁ χῶρος πού ὑπάρχει στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπέραντος. «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν» (Ίωάν. ιδ' 2). Καὶ θὰ ἔρθῃ ὁ Κύριος νὰ παραλάβῃ τὸν κάθε πιστὸ ἄνθρωπο στὴν ὥρα τοῦ θανάτου του, γιὰ νὰ τὸν φέρῃ κοντά Του. Θὰ τὸν ἔχῃ ἐκεῖ ὅπου βρίσκεται καὶ ὁ Ἰδιος (Ίωάν. ιδ' 3).

«Ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ίωάν. ιδ' 6). Ὁ Κύριος μὲ τὴ σταυρική Του θυσία ἀνοίγει τὸ δρόμο πού θὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους στὸ σπίτι τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Ἀνοίγει τὴν εἴσοδο καὶ γίνεται ὁ πρόδρομος. «Εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἐβρ. ζ' 20). Οἱ μαθητὲς ὅμως ἔχουν κοσμικὲς ιδέες γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ Μεσσία. Δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν τὰ λόγια Του. Πρωτοῦν λοιπὸν μὲ τὸ στόμα τοῦ Θωμᾶ:

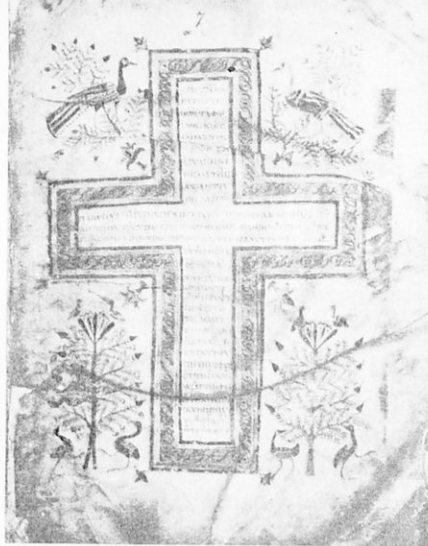
«Κύριε, οὐκ οἶδαμεν πού ὑπάγεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;»
Ίωάν. ιδ' 5

«Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»

Ίωάν. ιδ' 6

ἦταν ἡ ἀπάντησή τοῦ Κυρίου.

Μὲ τὸ Σταυρό Του ὁ Κύριος μᾶς ἀνοίξε τὸ δρόμο γιὰ τὸν οὐράνιο Πατέρα. «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰωάν. ιδ' 6). (Ἐπίγραμμα μέσα σὲ σταυρόσχημο πλαίσιο, Πάτριος, Μονὴ Θεολόγου).

Ὁ Κύριος εἶναι ὁ πραγματικὸς καὶ μοναδικὸς δρόμος γιὰ τὸν Πατέρα. Τὸν ἀνοίξε μὲ τὴ σταυρικὴ Του θυσία. Μὲ τὸ Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἄρχισε καὶ πάλι ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ. Ὁ Θεὸς συνδέεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ Προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται στὸ Θεό, σύγχρονα ὅμως παρακαλεῖ τὸν Κύριο: «Κύριε, δίδαξόν ἡμᾶς προσεύχεσθαι» (Λουκ. ια' 1). Χωρὶς τὸ Πρόσωπο τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ εἶναι ἀδύνατο στὸν ἄνθρωπο νὰ πλησιάσῃ τὸ Θεὸ Πατέρα (Ἰωάν. ιδ' 6). «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ» (Ἰωάν. ιδ' 6).

Τὴν ὥραία εἰκόνα τῆς «ὁδοῦ» τὴ συμπληρώνει ὁ Κύριος μὲ δυὸ λέξεις, ποὺ ἀποκαλύπτουν στοὺς ἀνθρώπους τὸ μυστήριό τῆς Θεότητός Του. Ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι μόνον ἡ «ὁδός», εἶναι «καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ Ἀλήθεια καὶ ἀποκαλύπτεται στὸν κόσμον μὲ τὴν ἀγάπη Του. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους τὴν αἰώνια ζωὴ μὲ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος λοιπὸν εἶναι ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Δηλαδή εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

Ὁ Κύριος καὶ ὁ Πατέρας Του. Τὰ λόγια τοῦ Κυρίου πάλι δὲν μπόρεσαν νὰ τὰ κατανοήσουν οἱ μαθητές. Τὸν ξαναρωτοῦν μὲ τὸ στόμα τῶρα τοῦ Φιλίππου:

«Κύριε, δεῖξόν ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν».

Ἰωάν. ιδ' 8

Ὁ Φίλιππος συλλογίζεται τίς Θεοφάνειες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (᾿Εξοδ. λγ' 18). Νόμιζε ὅτι καί οἱ προφῆτες ἔβλεπαν τὸ Θεὸ μετὰ τὰ σωματικὰ τοὺς μάτια. Ἔτσι ἐρμήνευε τίς βαθύτερες ἐπιθυμίες τοῦ προφήτη Δαβίδ:

«Πότε ἤξω καὶ ὁφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ»;

Ψαλμ. 41, 3

«Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὁφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου».

Ψαλμ. 16, 15

Ζητεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο κάτι παρόμοιο. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως αἰσθάνεται καὶ βλέπει τὸ Θεὸ μόνο ὅταν ζῇ μαζί με Αὐτόν, ὅταν συνδέεται καὶ ἐπικοινωνῇ μαζί Του ἐσωτερικά. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη καὶ ἡ ἀγιότητα. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τότε Τὸν βλέπει καὶ Τὸν αἰσθάνεται πνευματικά.

Οἱ μαθητὲς ζοῦσαν ἐδῶ καὶ τρία χρόνια αὐτὴ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν ὅτι: «Ἐκεῖνος πού ἔχει δεῖ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ δέχτηκε τὴ διδασκαλίαν καὶ τὸ ἔργο Του ἔχει δεῖ τὴν ἴδια στιγμή καὶ τὸν οὐράνιο Πατέρα» (Ἰωάν. ιδ' 9). Γιὰ τοῦτο μετὰ κάποιο παράπονο ὁ Κύριος ρωτᾷ τὸ Φίλιππο:

«Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὧν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε»;

Ἰωάν. ιδ' 9

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου φωτίζεται τότε μετὰ τὴν ΠΙΣΤΗ. Ἔτσι πιὰ καταλαβαίνει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου:

«Εγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί».

Ἰωάν. ιδ' 11

Ἀφοῦ ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἐνωμένοι, τότε ὁ Πατέρας γίνετα φανερός καὶ μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ Τὸν δοῦν στὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖ ὅπου βρίσκεται ὁ Υἱὸς, βρίσκεται καὶ ὁ Πατέρας. Γιατί, «ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν» (Ἰωάν. ι' 30), μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ Κύριος.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Τί χαρίζει στήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ἡ πίστη στό Θεό καί στόν Ἰησοῦ Χριστό;

2) Τί ἀποκαλύπτει ὁ Κύριος λέγοντας: «Εγώ εἰμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή»;

3) Πῶς μᾶς δείχνει ὁ Κύριος ὅτι εἶναι ὁ πραγματικός Θεός;

4) Σέ ποιό ἄρρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεώς μας ὁμολογοῦμε τή Θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

5) Διάβασε τὸ Ἑφ. γ' 17-19. Ποιὸ εἶναι τὸ ἀπχραίτητο στοιχεῖο, γιὰ νὰ μπορέσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ καταλάβῃ ὅτι σὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἀκατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς; (Κολ. β' 9).

2. Ὁ Κύριος ὑπόσχεται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Ἰωάν. ιδ' 11 - 28

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ πιστεύει στόν Κύριο ἀναγνωρίζει στὰ ἔργα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ ἔργα τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Ὅποιος συνδέσταν προσωπικά μὲ τὸ Χριστὸ μπορούσε νὰ ἀντιληφθῇ, βλέποντας τὰ διάφορα θαύματά Του, ὅτι εἶναι ὁ πραγματικός Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα, οἱ Φαρισαῖοι ποὺ δὲν Τὸν πίστευαν, θεωροῦσαν τὰ θαυμαστὰ σημάδια τοῦ Κυρίου βλαστήμια ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ. Μάνιαζαν, γιὰ τὸ τολμοῦσε νὰ ὀνομάζῃ Τὸν Ἐαυτὸ Του Υἱὸν τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ (Βλέπε Μαθ. κς' 64-65, κς' 43). Μόνο λοιπὸν μὲ τὴν πίστη αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος τὴ Θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἔργο τῆς προσευχῆς. Μέσα στὰ ἔργα τοῦ Κυρίου βρίσκεται καί ἡ ἀναχώρησή Του γιὰ τὸν Πατέρα. «Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω» (Ἰωάν. ις' 7) ἔχει πεῖ ὁ Κύριος στοὺς μαθητές Του. Ὅταν ὁ Χριστὸς βρεθῇ κοντὰ στόν Πατέρα Του, τότε θὰ μπορούν καὶ ὅλοι οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ Θεό. Μέσο ἐπικοινωνίας εἶναι ἡ Π Ρ Ο Σ-Ε Υ Χ Η. Ἐκεῖνα ποὺ θὰ χρειαστοῦν οἱ μαθητές, μπορούν νὰ τὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Θεό, ἀλλὰ μονάχα σὸ Ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Καὶ ὅ,τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ».

Ἰωάν. ιδ' 13

Τὰ αἰτήματα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ προσεύχεται ἔχουν σκοπὸ τὴ δόξα τοῦ ἀγίου Ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. «Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου». Εἶναι τὸ πρῶτο αἶτημά μας στὴν Κυριακὴ Προσευχή. «Ὅποιος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ δοξάζῃ πάντοτε τὸ Θεό, ξέρεי τὶ θὰ πῇ προσευχή καὶ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ Θεό.

Ἡ ἐπικοινωνία τῆς ἀγάπης. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν προσεύχεται, ἐπικοινωνεῖ μετὰ τὸ Θεό. Καὶ ἡ ἐπικοινωνία αὕτη εἶναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης. Ὁ Θεὸς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους στέλνοντάς στὸν κόσμον τὸ Μονογενῆ Υἱό Του, τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ποὺ εἶναι ὁ αὐτὸς τῆς ἀγάπης αὐτοῦ» (Κολ. α' 13). Ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἀνάμεσά μας εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἔκφραση τῆς ἀγάπης ποὺ ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ τὸν κόσμον (Ἰωάν. γ' 16). «Αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἀπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἰλασμόν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν» (Α' Ἰωάν. δ' 10).

Στὴν ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀπαντᾷ σωστά, ὅταν δέχεται τὴν ἐπικοινωνία ποὺ τοῦ προσφέρει ὁ Θεός. Ἡ ἀγάπῃ τοῦ ἀνθρώπου στὸ Θεό δεῖχεται μόνο μετὰ τὴν τήρησιν καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν Του. «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με» (Ἰωάν. ιδ' 21). Μετὰ τίς ἐντολές Του ὁ Κύριος δὲ βάζει στοὺς ὡμούς μας «φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα» (Ματθ. κγ' 4). Ἀντίθετα ὁ «ζυγὸς τοῦ εἶναι χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον τοῦ ἐλαφρόν» (Ματθ. ια' 30). Μετὰ τίς ἐντολές Του μᾶς ὑπεθυμίζει μετὰ ποιὸ τρόπο θὰ γίνουν ὁμαλές οἱ σχέσεις μας :

- α) Μετὰ τὸ Θεὸ Πατέρα.
- β) Μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.
- γ) Μετὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ μας.

Μετὰ τὴν «καινὴ ἐντολή» τῆς ἀγάπης μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ξεπληρώσῃ ὅλες του τίς ὀφειλές. «Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους» (Ρωμ. ιγ' 8).

Ὁ Θεὸς Πατέρας θὰ ἀγαπήσῃ ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ τὸ Χριστό, ποὺ

τηρεῖ καὶ ἐφαρμόζει τὸ λόγο Του. Ὁ Πατέρας μαζί με τὸν Υἱὸ θὰ ἔρθουν καὶ θὰ κατοικήσουν στὴν καρδιά του (Ἰωάν. ιδ' 23). Γιὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει στοὺς Κορινθίους:

«Ὅκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματός ἐστιν»;

Α' Κορ. ζ' 19

Ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀγαπᾷ καὶ πιστεύει στὸ Χριστὸ γίνεται ὡς ὁ δέχεται καὶ χωρεῖ τὸν ἄπειρο Θεό. Ὁ ἄνθρωπος ἀξιῶνεται καὶ γίνεται ὁ «Ναὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Καθὼς εἶπεν ὁ Θεός: «Ἐν-οικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω...» (Β' Κορ. ζ' 16). «Ὁλη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου γεμίζει τώρα ἀπὸ τὴν παρουσία Του.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ ἄνθρωπος δέχεται, μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὴν ἐτοιμάζει ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀναχώρησίν Του πρὸς τὸν Πατέρα. Προ-ετοιμάζει τὸν ἐρχομὸ τοῦ Παρακλήτου, ποὺ εἶναι τὸ «Πνεῦμα τῆς ἀλη-θείας, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν».

Ὁ Κύριος ὑπόσχεται στοὺς μαθητὲς Του ὅτι ὁ Πατέρας θὰ στείλῃ στὸν κόσμον τὸν Παράκλητο. Εἶναι ἡ μεγάλη ὑπόσχεση τῆς Καινῆς Δια-θήκης (Πράξ. α' 4), ὅπως ἀκριβῶς ἡ μεγάλη ὑπόσχεση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦταν ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μεσσία στὸν κόσμον. Ὁ Χριστὸς παρηγοροῦ-σε καὶ ἐνίσχυε τοὺς μαθητὲς Του, ὅταν βρισκόταν μαζί τους. Τώρα ποὺ ἐτοιμάζεται νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τοῦτο τὸν κόσμον, τοὺς ὑπόσχεται ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσει «ὄρφανούς», ἀλλὰ θὰ τοὺς στείλῃ ἄλλον «Παράκλητο». Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ ἰδρῦσῃ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὴν Ἁγία Ἐκκλησίαν μας, τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία θὰ στηριχτῇ «στὸν ἀκρογωνιαῖο λίθον», τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ θὰ οἰκοδομηθῇ «στὸ θεμέλιον τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν προφητῶν» (Ἐφεσ. β' 20). Τὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θὰ συνεχιστῇ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐκεῖ, ὁ ἄνθρω-πος ποὺ πιστεύει καὶ ἀγαπᾷ βρίσκει τὴν πραγματικὴν του σωτηρίαν. Τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας θὰ τὸ παρακολουθήσῃς στὸ δεύτερο ἐξάμηνο, μετὰ τὰ μαθήματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας.

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ ἀλλάξῃ ὁλόκληρην τὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων τοῦ Κυρίου. Θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ «ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ις' 13). Καὶ «ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν» (Ἰωάν. ιδ' 26). Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ φωτίσῃ τοὺς

μαθητές, θά καταλάβουν τότε τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, πού δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἀντιληφθοῦν ὅταν ὁ Κύριος βρισκόταν κοντά τους. Θά τοὺς δώσῃ τὴ δύναμη νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμος. Θά μεγαλῶνῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἐκεῖνος θά προσθέτῃ «τοὺς σφζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ» (Πράξ. β' 47).

Τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα θά τὸ λάβουν ἐκεῖνοι πού αἰσθάνονται ἀπαραίτητη τὴν παρουσία Του, τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴ βοήθειά Του. Ὁ ἄνθρωπος πού δὲ συνδέεται μὲ τὸ Θεό, καὶ ἐπομένως βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας, δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὔτε, Τὸ γνωρίζει (*Ἰωάν. ιδ' 17*). Θαρρεῖ πὼς δὲν Τὸ χρειάζεται στὴ ζωὴ του. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἁμαρτία πού μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ κάνῃ: νὰ μὴ δέχεται τὴν ἐπίσκεψή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Χωρὶς τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα ὁ ἄνθρωπος παραδίνει τὸν ἑαυτὸ του στὴν κυριαρχία τοῦ θανάτου. «Ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου» εἶναι ἡ ἄρνηση τοῦ ἀνθρώπου νὰ δεχτῇ τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα στὴ ζωὴ του. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος εἶπε: «Ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι» (*Ματθ. ιβ' 31-32*).

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως πού ἀφήνει τὴ ζωὴ του κάτω ἀπὸ τὴ διακυβέρνηση καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ζῇ ἀληθινὴ ζωὴ καὶ μᾶς δίνει τὸν καρπὸ τοῦ Πνεύματος:

«Ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια».

Γαλ. ε' 22

Ἀσκήσεις

- 1) Πὼς μᾶς βοηθεῖ ὁ Κύριος ὅταν προσευχώμαστε στὸ Θεό;
- 2) Διάβασε τὸν ὕμνο τῆς Ἐκκλησίας μας : «Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, βρῦει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁμοούσιε καὶ ὁμόθρονε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, Παράκλητε, δόξα σοι». Ποιά σημεῖα ὑπογραμμίζεις ἰδιαίτερα;
- 3) Πὼς ἀπαντᾷ ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐπικοινωνία τῆς ἀγάπης πού τοῦ προσφέρει ὁ Θεός;
- 4) Διάβασε τὸν καρπὸ τοῦ Πνεύματος στὸ Γαλ. ε' 22. Ποιά ἀντίστοιχα σημεῖα βρίσκεις στὴν Ὁμιλία πάνω στὸ Ὅρος;

«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή» (Ραβέννα, "Ἅγιος Ἀπολλινάριος, 6ος αἰ.).

3. « Εγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα ».

Ἰωάν. ιε' 5

Ὁ Κύριος, φεύγοντας ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο, θὰ βρῖσκεται κοντὰ στὸν οὐράνιο Πατέρα Του καὶ θὰ μᾶς δωρίζῃ ὅσα ζητοῦμε στὴς προσευχές μας. Ὁ Κύριος θὰ βρῖσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμος. Θὰ εἶναι ὅμως ἐνωμένος μὲ τοὺς μαθητές Του καὶ μὲ ὅλους ἐκείνους, πρὶν θὰ πιστεύουν τὸ Ὄνομά Του. Τὸν ἀδιάσπαστο αὐτὸ σύνδεσμο τὸν παρουσιάζει ὁ Κύριος μὲ τὴ θαυμάσια εἰκόνα τῆς κληματαριᾶς μὲ τὰ κλήματα τῆς.

Τὸ ἀμπέλι στὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Τὸ ἀμπέλι μὲ τὰ κλήματα εἶναι μιὰ γνωστὴ καὶ πολὺ ἀγαπητὴ εἰκόνα γιὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διάβαζαν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πὼς τὸ σταφύλι καὶ τὸ κρασί ἦταν ἓνα συμβολικὸ σημάδι γιὰ τὸ Μεσσία πὺν περίμεναν. Μέσα στὸν πλοῦτο τοῦ κρασιοῦ ἔβλεπαν τὰ ἀγαθὰ τῆς μεσσιανικῆς Βασιλείας (*Γένεσ. ρθ' II*). "Ἦξεραν ἐπίσης πὼς ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς εἶναι τὸ ἀμπέλι ἐκεῖνο πὺν τὸ φύτεψε ὁ Ἰδιος ὁ Θεός. Προσεύχονταν λοιπὸν:

Ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή. (Τοιχογραφία, Καισαριανή, 17ος αἰώνας).

«Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἀμπελον ταύτην καὶ κατάρτισαι αὐτήν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου».

Ψαλμ. 79, 15 - 16

Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως πολλὰς φορὰς παράκουσαν τὸ Θεὸ καὶ ἔκαναν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα τοὺς ζητοῦσε. Φάνηκαν ἀνάξιοι τῆς προστασίας καὶ τῆς εὐλογίας Του. Τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἄθλιας διαγωγῆς τοὺς ἦταν ἡ στάση τοὺς ἀπέναντι στὸν ἀληθινὸ Μεσσία, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Τὸν ἀρνήθηκαν, ἀδιαφόρησαν γιὰ τὴ διδασκαλία Του, τὸν καταδίκασαν σὲ θάνατο. Τὸ ἀμπέλι ἐξακολούθοῦσε νὰ εἶναι ἡ εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ ἀχάριστου λαοῦ. Ἐνα ἀμπέλι ὅμως χωρὶς καρπούς, μὲ κλήματα κιτρινισμένα καὶ ξεραμένα.

1. «... Ὅν τρόπον τὸ ξύλον τῆς ἀμπέλου, ὃ δέδωκα αὐτὸ πυρὶ εἰς ἀνάλωσιν, οὕτως δέδωκα τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ».

Ἰεζεκ. ιε' β

2. «Ὁ γὰρ ἀμπέλων Κυρίου σαβαὼθ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐστὶ... ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι κρίσιν, ἐποίησε δὲ ἀνομίαν καὶ οὐ δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν».

Ἠσ. ε' γ

3. «Εγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν» πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἢ ἄμπελος ἢ ἄλλοτρία;»

Ἱερ. β' 21

«Εγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή». Αὐτὴ τὴν εἰκόνα τοῦ ἄμπελιοῦ χρησιμοποιοεῖ καὶ πάλι ὁ Κύριος. Μιλεῖ ὅμως γιὰ τὴν ἀληθινὴ κληματαριά (Ἰωάν. ιε' 1), ποὺ εἶναι Αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τὰ κλήματα, οἱ βέργες τῆς κληματαριάς, εἶναι οἱ μαθητὲς Του καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ πιστέψουν σὲ Αὐτόν. Ἡ εἰκόνα εἶναι μοναδική. Φανερῶνει τὸν ἐσωτερικὸ σύνδεσμο τοῦ Κυρίου μὲ ὅλους τοὺς πιστοὺς. Τὴν κληματαριά τὴ φύτεψε ὁ οὐράνιος Πατέρας, ὅταν ἔστειλε τὸν Μονογενῆ Υἱό Του στὸν κόσμο, γιὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃ τὴ συμφιλίωση ἀπὸ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται ὁ μοναδικὸς μεσίτης ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους (Α' Τιμ. β' 5). Μὲ τὸν Κύριο ἰδρύεται ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ συνδέεται ἀδιάσπαστα μὲ ὅλα τὰ μέλη Τῆς.

Μιὰν ἀνάλογη παρομοίωση τοῦ Ἰησοῦ μὲ δέντρο καὶ τῶν μαθητῶν Του μὲ τὰ κλαδιὰ τοῦ δέντρου βρίσκουμε καὶ στὸν Ἀπόστολο Παῦλο. Παραβάλλει τὸν Ἰσραὴλ μὲ μιὰ ἡμερὴ ἐλιά. Τὴ θέσῃ τῆς ρίζας τὴν ἔχουν ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ Πατριάρχες καὶ τὰ κλαδιὰ τῆς ἐλιάς τὰ ἀποτελοῦν οἱ ἀπόγονοί τους, οἱ Ἰουδαῖοι (Ρωμ. ια' 16 - 24).

Κάνοντας μιὰ σύντομη σύγκριση τῆς κληματαριάς μὲ τὰ κλήματά της καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μὲ ὅλους τοὺς μαθητὲς Του, μπορούμε νὰ παρατηρήσουμε τὰ ἑξῆς:

Ἡ κληματαριά καὶ τὰ κλήματα

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ μαθητὲς

1. Τὸ ἄμπελι μὲ τὴν κληματαριά καὶ τὰ κλήματα.

1. Εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, μὲ κεφαλὴ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ μέλη ὅλους τοὺς μαθητὲς.

2. Ἡ κληματαριά μὲ τὶς ἀναδεντράδες σκεπάζει μεγάλες ἐκτάσεις.

2. Ἡ σωτηρία ποὺ προσφέρει ὁ Κύριος μὲ τὴν Ἐκκλησία Του θὰ γίνῃ γνωστὴ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

3. Οἱ καρποὶ τῆς κληματαριᾶς «εὐφραίνουσι Θεὸν καὶ ἀνθρώπους» (Κριτ. θ' 13).

4. Ἡ ρίζα τῆς κληματαριᾶς κρατᾷ τὰ κλαδιά καὶ τὰ τρέφει με τοὺς χυμούς της.

5. Ὅλα τὰ κλαδιά δένονται με τὴ ρίζα, εἶναι ἐνωμένα με αὐτήν.

6. Τὰ κλήματα ποὺ εἶναι ἐνωμένα με τὴν κληματαριά, φέρνουν πολὺν καρπὸ.

7. Τὰ ξερά κλήματα ρίχνονται στὴ φωτιά.

3. Οἱ καρποὶ τῆς μεσιτείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας Του προξενοῦν χαρὰ στὸν οὐρανὸ (Λουκ. ιε' 7) καὶ στοὺς ἀνθρώπους (Ἰωάν. ιζ' 13).

4. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς στηρίζει καὶ ἐνισχύει τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς τρέφει πνευματικὰ (Ἰωάν. ζ' 54).

5. Οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐνωμένοι στὸ Πρόσωπο τοῦ Κυρίου.

6. Οἱ μαθητὲς ποὺ συνδέονται με τὸ Χριστὸ καρποφοροῦν πνευματικὰ (Ἰωάν. ιε' 5).

7. Οἱ ἄκαρποι μαθητὲς ἀποκόβονται ἀπὸ τὴν κοινωνία τοῦ Χριστοῦ.

«Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε' 5). Ἡ καρποφορία τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν προσωπικὸ του σύνδεσμο με τὸ Χριστό. Γιὰ τὸ χριστιανὸ ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸ Χριστό. Βρίσκει τὴν πραγματικὴ του ζωὴ στὸ Πρόσωπο τοῦ Κυρίου: «... Καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ὑμῶν...» (Κολ. γ' 3-4). Χωρὶς τὸν Κύριο ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ τίποτε ἀπολύτως νὰ προσφέρει. Ἡ ἀποκλειστικότητα τῆς ἀλήθειας αὐτῆς δημιουργεῖ στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους μιὰ περιέργη ἐκπληξή. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος ὅλων τῶν ἐποχῶν προσπαθεῖ πάντα νὰ προσφέρει κάτι στὸ Θεό, ποὺ νὰ εἶναι καταδικὸ του. Νὰ αἰσθάνεται δηλαδὴ τὶς δυνάμεις τοῦ ἐξω ἀπὸ κάθε βοήθεια καὶ ἐνίσχυση τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατο. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀφήνει τὸ Θεὸ δὲν ἔχει πιά καμιά δύναμη. Νομίζει πὺς εἶναι δυνατὸς καὶ ἱκανός. Στὴν πραγματικότητα παρουσιάζεται ἀδύνατος καὶ ἀνίκανος. Τὸν ἴδιο πειρασμὸ δοκίμασε καὶ ὁ Πέτρος, τότε ποὺ θέλησε νὰ δείξῃ στὸν Κύριο τὶς ἱκανότητές του (Ματθ. κς' 33). Ἡ μόνη ἱκανότητά τοῦ Πέτρου ἦταν στὴ περίπτωσι αὐτὴ ἡ ἄρνησι τοῦ Διδασκάλου (Ματθ. κς' 69-75).

Καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ θέλουν νὰ εἶναι «καλοὶ καγαθοὶ» χωρὶς ὅμως προσωπικὴ σχέση με τὸ Χριστό. Εἶναι ἀλήθεια πὺς παρουσιάζουν ζηλευτὲς ἀρετὲς στὴ ζωὴ τους. Ἔχουν μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους, στὴν ἡθικὴ τους ἀξία, στὴ δικαιοσύνη τους. Ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἡ περηφάνια τοὺς ἀπομακρύνει τότε ἀπὸ τὸ Θεό. Φτάνουν μάλιστα στὸ σημεῖο νὰ βάζουν στὴ θέσῃ τοῦ Θεοῦ τὸν ἑαυτὸ τους. Τέτοια δια-

γαυγή είχαν δείξει στα χρόνια του Κυρίου οι Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ὁ Κύριος ἀρνήθηκε τὴν ἀξία τους. Σὲ ὅλη Του τὴ διδασκαλία διακήρυξε πὼς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ βρίσκονται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικὴ σωτηρία (Ματθ. κγ'). Ὁ ἄνθρωπος δὲ σώζεται μὲ τὰ δικά του ἔργα.

Ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης. Μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ παρουσιάσῃ μιὰ ζωὴ γεμάτη ἀπὸ πνευματικούς καρπούς. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου στὸ Χριστὸ εἶναι ἡ ἀπάντησή του στὴν «ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ στὴν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ἡ ἀγάπη τοῦ χριστιανοῦ στὸ συνάνθρωπό του βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχει ὁ Χριστὸς γιὰ μᾶς (Ἰωάν. ιε' 12). Εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ μᾶς ὀνομάζει φίλους καὶ ὄχι δούλους (Ἰωάν. ιε' 15). Μόνο μέσα σὲ μιὰ τέτοια ἀγάπη ὠριμάζει καὶ διατηρεῖται ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν καρδιά τοῦ χριστιανοῦ. Ἡ καρποφορία του εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ δείχνει στὸν ἄδερφό καὶ στὸν πλησίον (Ἰωάν. ιε' 16 - 17).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Διάβασε ἀπὸ τὸ σημερινό σου μάθημα τὸ Ψαλμ. 79, 15 - 16. Σὲ ποῖο σημεῖο τῆς θείας Λειτουργίας ἀκοῦς τοὺς στίχους αὐτούς, ὅταν λειτουργῇ Ἀρχιερέας στὴν Ἐκκλησία;

2) Γιατί ὁ Κύριος λέγει ὅτι εἶναι ἡ «ἀληθινὴ» ἄμπελος;

3) Ποιὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ στίχου: «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ἰωάν. ιε' 5);

4) Μελέτησε τὸ συγκριτικὸ πῖνακα ἀπὸ τὸ μάθημά σου καὶ ὑπογράμμισε τὰ σημεῖα ποὺ θεωρεῖς ἀπαραίτητα.

5) Μὲ ποιούς τρόπους ἐκφράζει ὁ χριστιανὸς τὴν ἀγάπην του στὸ Χριστό;

6) Πῶς συμβαίνει ὥστε «καλοὶ ἄνθρωποι» νὰ εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστό;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἑκκλησιαστική Ἱστορία

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ ΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ, ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΟΙ ΛΙΘΟΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Ἡ Πεντηκοστή, ἡ γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἑκκλησίας.

Πράξ. β' 1 - 41

Ὁ Κύριος μετὰ τὴν Ἀνάληψή Του ὁλοκλήρωσε τὴν ἀποστολή Του πάνω στὴ γῆ. Τὸ ἔργο Του θὰ τὸ συνέχιζαν οἱ διάδοχοί Του, οἱ Ἀπόστολοι. Αὐτοὶ θὰ σκορπίζονταν γιὰ νὰ μαθητέψουν «πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη' 19). Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ πίστευαν καὶ θὰ βαπτίζονταν, θὰ κέρδιζαν τὴ σωτηρία τους. Ἡ καρδιά τους θὰ ἦταν ἀναγεννημένη καὶ τὸ μυαλό τους φωτισμένο ἀπὸ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀπόστολοι εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ πνευματικὴ ἀναγέννηση καὶ φωτισμό. Ὁ Κύριος, πρὶν ἀναληφθῆ, τοὺς εἶχε ὑποσχεθῆ ὅτι θὰ

τούς δυνάμωνε με τὸ "Ἅγιο Πνεῦμα: «Οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας... λήψετε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α' 5, 8).

Ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πενήντα ἡμέρες μετὰ τὸ Πάσχα, τῇ γιορτῇ τῆς Πεντηκοστῆς, τὰ Ἱεροσόλυμα εἶναι κατάμεστα ἀπὸ κόσμου. Εἶναι οἱ προσκυνητὲς Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὶς χῶρες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι, ἀφοῦ ἀναπλήρωσαν τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μ α τ θ ί α, εἶναι συγκεντρωμένοι μετὰ ἄλλους μαθητὰς—συνολικὰ ἑκατὸν εἴκοσι ψυχές—σὲ ἓνα γνωστὸ τοῦ σπίτι.

Ξαφνικὰ κατὰ σὰν βοήθοντα ἀνέμου ἤλθε στὸ σπίτι τῶν Ἀποστόλων. Ἦταν τὸ σημεῖο τῆς μυστικῆς καὶ ἀόρατης δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ σὰν πύρινες γλώσσες πλημύρισε τὸ μυαλὸ καὶ τὴν καρδίαν τῶν παρευρισκομένων. «Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέροις γλώσσαις καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πράξ. β' 4).

Ὁ θόρυβος τοῦ ὁρμητικοῦ ἀνέμου φυσικὸ ἦταν νὰ τραβήξῃ τὴν προσοχὴν τῶν προσκυνητῶν, ποὺ ἔτρεξαν καὶ μαζεύτηκαν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν Ἀποστόλων. Ἦταν Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν Περσίαν, τὴν Μικρασίαν, τὴν Ἀφρικήν, τὴν Ρώμην. Ἡ μιὰ ἐκπληξὴ διαδέχτηκε τὴν ἄλλην. Οἱ Ἀπόστολοι, ποὺ ἐδῶ καὶ λίγες ἡμέρες δὲν τολμοῦσαν νὰ ἐμφανιστοῦν «διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων» (Ἰωάν. κ' 19), ποὺ ἦταν δειλοὶ καὶ διστακτικοί, ἂν καὶ βεβαιώθηκαν γιὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, τ ὁ ρ α ἦταν ἑτοιμοὶ νὰ μιλήσουν στὸ λαό. Εἶχαν ἀκόμην ἀποκτήσει, οἱ ἀγράμματοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, τὸ χάρισμα νὰ μιλοῦν ξένες γλώσσες.

Οἱ Ἰουδαῖοι δὲ μπόρεσαν νὰ ἐξηγήσουν τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ μεταβολὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ· τὴν παρεξήγησαν λέγοντας «ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν», δηλαδὴ ὅτι ἦσαν μεθυσμένοι. Τὴ συκοφαντίαν αὐτὴ τὴν ἀντιμετώπισε ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, χρησιμοποιώντας τὴν μάλιστα σὰν μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου καὶ ἡ καρποφορία του. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος μίλησε στὸ συγκεντρωμένον πλῆθος, ὡς ἐκπράσωπος τῶν μαθητῶν. Τοὺς διαβεβαίωσε ὅτι ὅσα βλέπουν καὶ ἀκοῦν δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα μέθης ἀπὸ κρασί. Ἦταν καρπὸς μιᾶς ἄλλης μέθης, π ν ε υ μ α τ ι κ ῆ ς. Αὐτὴν ἔδωσε ὁ Θεὸς στοὺς Ἀποστόλους μετὰ τὰ χαρίσματα

«Καὶ ἐν τῷ συμπληρῶσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν ἅπαντες
ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό» (Πραξ. β' 1).

τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὅπως εἶχε ὑποσχεθῇ μετὰ τὸν προφήτη Ἰωήλ (Πράξ. β' 14 - 21, Ἰωήλ γ' 1 - 5).

Ἐπειτα τοὺς μίλησε γιὰ τὸν Κύριο ποὺ Τὸν σταύρωσαν καὶ ποὺ ἀναστήθηκε, σύμφωνα μετὰ τὶς προφητεῖες τοῦ Δαβίδ. Οἱ Ἰουδαῖοι συναισθάνθηκαν τὴν ἐνοχλή τους, πόνεσαν ψυχικὰ καὶ ρώτησαν τοὺς Ἀποστόλους: «Τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί;» (Πράξ. β' 37). Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος τοὺς κάλεσε νὰ γίνουν μέλη τῆς νέας κοινωνίας, τῆς χριστιανικῆς, ἀφοῦ πρῶτα μετανόησουν, πιστέψουν στὸν Κύριο καὶ βαπτιστοῦν («ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν»). Ἔτσι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ χάριζε τὰ δῶρα Του καὶ σὲ αὐτοὺς.

Τὴν καρποφορία τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου τὴ σημειώνει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ποὺ ἔχει γράψει τὶς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», μετὰ τὸ στίχο: «Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὥσει τρισχίλιαι» (Πράξ. β' 41).

Ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία γεννήθηκε τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ Πεντηκοστὴ στα χρόνια τοῦ Κυρίου γιορταζόταν καὶ γιὰ ἀνάμνηση τῆς Νομοθεσίας ποὺ δόθηκε στὸ Σινᾶ. Μετὰ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὁ νέος Νόμος τῆς Καινῆς Διαθήκης θὰ γινόταν γνωστός «εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα» (Μάρκ. 15' 15).

Οἱ δωρεές τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στοὺς Ἀποστόλους. Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τί ἔδωσε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς Του, καὶ μετὰ αὐτοὺς στὴν Ἐκκλησία Του τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ θυμηθοῦμε σὲ ποιά πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ κατάσταση βρισκόνταν οἱ Ἀπόστολοι πρὶν ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή.

Σὲ διάφορα μαθήματα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶδαμε ὅτι ἦταν:

1. Ὀλιγόπιστοι καὶ χωρὶς τὴν ἀπαραιτήτῃ ἐμπιστοσύνη στὸν Κύριο (Λουκ. η' 22-25).

2. Βραδεῖς στὴν ἀντίληψη (Ἰωάν. 18' 7 - 9, Πράξ. α' 6).

3. Φιλόδοξοι (Ματθ. κ' 20 - 28).

4. Ἀσύνετοι (Λουκ. θ' 51 - 56).

5. Ἀνθρώποι μετὰ ὑπερβολικὴ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους (Ματθ. κς' 35).

6. Δειλοὶ καὶ ἀπελπισμένοι (Ἰωάν. κ' 19, Λουκ. κδ' 13 - 35).

Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τοὺς χάρισε ἕναν ἄλλο πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμον. Ἡ καρδιά τους πλημμύρισε ἀπὸ χα-

ρά, τὴ χαρὰ τῆς πίστεως. Ὁ δισταγμὸς καὶ ὁ φόβος ἐξαφανίστηκαν, γιὰ νὰ δώσουν τὴ θέση τους στὴν τόλμη καὶ τὴν παρρησία. Στὴν πόλη ὅπου σταυρώθηκε ὁ Κύριος μίλησαν οἱ Ἀπόστολοι. Μέσα στοὺς ἀκρατές τους ἦταν καὶ οἱ σταυρωτὲς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι ἐμπιστεύθηκαν τὸν Κύριο καὶ Ἐκεῖνος φώτισε τὸ λαὸ καὶ καρποφόρησαν οἱ ἐνέργειές τους.

Τὴ μεταβολὴ αὐτὴ ποὺ χαρίζει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σὲ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς τὴν ἐκφράζει ὠραῖα τὸ παρακάτω τροπάριο τῆς Ἐκκλησίας μας:

«Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον φῶς καὶ ζωὴ
καὶ ζῶσα πηγὴ νοερά·
Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως,
ἀγαθόν, εὐθές, νοερόν, ἡγεμονεύον,
καθαῖρον τὰ πταισμάτα·
Θεὸς καὶ θεοποιούν, πῦρ ἐκ πυρὸς
προϊόν, λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν
τὰ χαρίσματα· δι' οὗ προφῆται ἅπαντες
καὶ Θεοῦ ἀπόστολοι μετὰ μαρτύρων
ἐστέφθησαν. Ξένον ἄκουσμα, ξένον
θέαμα, πῦρ διαιρούμενον εἰς νομάς
χαρισμάτων».

(Ἰδιόμelo τῆς Πεντηκοστῆς)

Ἀσκήσεις

- 1) Γράψε στὸ τετράδιό σου τὴν προσευχὴ «Βασιλεῦ Οὐράνιε...» κ.λ.π. καὶ σημείωσε παράπλευρα, πῶς παρουσιάζεται τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὴν προσευχὴ αὐτή.
- 2) Διάβασε καὶ σύγκρινε τὰ χωρία: 1) Ἰωάν. ιη' 25 - 27 καὶ 2) Πράξ. β' 37-38. Τί διδάσκεις ἀπὸ τὴ σύγκρισή αὐτή;
- 3) Ποιὰ εἶναι ἡ σχέση μετὰ τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς Πεντηκοστῆς;
- 4) Διάβασε τὸ πῶς πάλιν Ἰδιόμelo τῆς Πεντηκοστῆς. Κατάγραψε τὰ δῶρα ποὺ χαρίζει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στοὺς ἀνθρώπους.

2. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα.

Πράξ. β' 42 - η'

Ὁ σπόρος τοῦ Εὐαγγελίου εἶχε πέσει σὲ γόνιμο ἔδαφος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ θὰ πληθύνουν καὶ θὰ ἀποτελέσουν τὴν πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα. Τρεῖς παράγοντες θὰ βοηθήσουν στὴ σύσταση καὶ τὴν αὐξηση τῆς πρώτης Ἐκκλησίας:

1. Ἡ θαυμαστή ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν.
2. Τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ
3. Τὸ μαρτύριο τοῦ πρωτομάρτυρα Στεφάνου.

Ἡ θαυμαστή ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν. Ὁμόφυχοι καὶ ὁμοτράπεζοι ἦταν οἱ πρῶτοι χριστιανοί. Ἡ θερμὴ πίστις τοὺς στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ εἶχε θάψει τὸν ἐγωισμό, τὴν πλεονεξία, τὴν προσκόλλησιν στὰ ὕλικά ἀγαθὰ. Εἶχε βλαστήσει στὴν ψυχὴ τοὺς τὴν ἀγάπην, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ πνεῦμα τῆς θουσίας. Ἀπὸ τὶς ἀρετὲς αὐτὲς ξεπήγασαν ἥρωικὲς ἀποφάσεις. Ὅσοι εἶχαν σπίτια ἢ κτήματα τὰ πουλοῦσαν μὲ τὴ θέλησίν τοὺς καὶ ἔβαζαν τὰ χρήματα σὲ κοινὸ ταμεῖο. Μὲ τὰ κοινὰ χρήματα ἀντιμετώπιζαν τὶς ὕλικές ἀνάγκες, καὶ τὶς δικές τοὺς καὶ τῶν φτωχῶν. Ἔτσι φτωχὸς δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσά τοὺς, γιατί (ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινὰ) (Πράξ. δ' 33).

Ἐνα δεῖγμα τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης καὶ τῆς θαυμαστῆς ἀπλότητος τῶν πρώτων χριστιανῶν ἦταν τὰ κοινὰ δεῖπνα, οἱ λεγόμενες ἀ γ ά π ε ς (Ἰουδα 12). Συνδυάστηκαν μὲ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ποὺ γινόταν πρὶν ἀπὸ τὰ δεῖπνα αὐτά, γιὰ νὰ παρέχεται ἔτσι συνδυασμένη ἡ ὕλικὴ μὲ τὴν πνευματικὴ τροφή.

Οἱ ἀγάπες ἦταν: α) Κοινὰ συμπόσια, ὅπου τοὺς συναδέλφωνε ὅλους ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη. β) Λατρευτικὲς συναῖξεις, ὅπου ὁ Κύριος τοὺς ἔτρεφε μὲ τὸ Σῶμά Του καὶ τὸ Αἷμά Του. γ) Τόποι φιλανθρωπίας, ὅπου ὁ καθένας μὲ τὴν καρδιά του καὶ τὴ θέλησίν του ἔριχνε μπροστὰ στὸν «προεστώτα» τὸν ὀβολό του γιὰ τὰ ὀρφανά, τὶς χῆρες, τοὺς ἄρρωστους, τοὺς φυλακισμένους καὶ τοὺς ξένους.

Ἡ ὑποδειγματικὴ ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν κίνησε τὸ θαυμασμό τῶν ἀνθρώπων. Ἐβλεπαν ὅτι οἱ χριστιανοὶ «ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται» (Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, κεφ. 5). Ζοῦσαν πραγματικὰ μίαν ἀνώτερη πνευματικὴ ζωή.

Τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων. Οἱ «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» μετὰ τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς ἀναφέρουν ἰδιαιτέρα τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἰωάννη. Οἱ δυὸ Ἀπόστολοι μετέφεραν τὸ κήρυγμα τῆς Πεντηκοστῆς στὸ Ναό. Ὡς Ἰουδαῖοι ἀνέβαιναν στὸ Ναὸ γιὰ προσευχή. Στὶς αὐλὲς τοῦ Ναοῦ ἔβρισκαν ἔτοιμο τὸ ἀκροατήριό

τους. Τὸ κήρυγμα τὸ συμπλήρωσαν μὲ τὴ θεραπεία ἑνὸς γεννημένου χωλοῦ. Ὁ λαὸς ἔτρεξε μὲ θαυμασμό κοντά τους. Οἱ Ἀπόστολοι ζήτησαν ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς τοὺς μετάνοια καὶ ἀφοσίωση στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνθηκαν τὴ θεία δύναμη ποὺ τροφοδοτοῦσε τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, πίστεψαν καὶ ἔγιναν μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ τρεῖς χιλιάδες τῆς Πεντηκοστῆς ἔφτασαν τὶς πέντε χιλιάδες.

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν ἀδιάφορο γιὰ τοὺς ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων. Ἀντίθετα, τὸ κήρυγμα, τὰ θαύματα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν τοὺς ἀνησύχησαν. Ἀντέδρασαν μὲ τὸν ἐκφοβισμό, τὴ μαστίγωση καὶ τὴ φυλάκιση τῶν Ἀποστόλων. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης βρῆκαν ἔτσι νέες εὐκαιρίες γιὰ νὰ κηρύξουν. Στὸ μεγάλο Συνέδριο, ποὺ πῆγαν κατηγορούμενοι καὶ τοὺς συστήθηκε νὰ μὴ κηρύττουν, συνόψισαν τὴν ἀπολογία τους μὲ τὴ διακήρυξη:

«Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (Πράξ. δ' 12).

«Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πράξ. ε' 29).

Στὸ Συνέδριο ἀκούστηκε καὶ μιὰ λογικὴ φωνή: τοῦ Γαμαλιήλ, ποὺ ἦταν μέλος τοῦ Συνεδρίου. Ὁ Γαμαλιήλ σύστησε στοὺς συναδέλφους του προσοχὴ στὰ μέτρα ποὺ θὰ λάβουν ἐναντίον τῶν Ἀποστόλων καὶ τοὺς εἶπε: «Ἐὰν ἡ ἐξ ἀνθρώπων ἢ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτό, μή ποτε καὶ θεωμάχοι εὐρεθῆτε» (Πράξ. ε' 38 - 39). «Ἄν οἱ Ἀπόστολοι μιλοῦσαν γιὰ λογαριασμὸ ἀνθρώπων, τὸ ἔργο τους θὰ διαλυόταν. Ἄν ὅμως ἐνεργοῦσαν γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Θεοῦ, στὸ ἔργο τους θὰ ἦταν ἀκατάλυτο. Οἱ σύμβουλοι πρόσεξαν τὴ σύσταση τοῦ Γαμαλιήλ.

Οἱ Ἀπόστολοι ἔμειναν ἐλεύθεροι γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ κήρυμά τους. Ἦταν ὅλο χαρά, γιατί «ὡπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι» (Πράξ. ε' 41).

Ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος. Οἱ Ἀπόστολοι ἀφοσιώθηκαν στὸ κήρυγμα καὶ στὴν πνευματικὴ διεύθυνση τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Σύστησαν ὅμως στοὺς χριστιανούς νὰ ἐκλέξουν ἑπτὰ ἄντρες «πλήρεις Πνεύματος Ἁγίου καὶ σοφίας» (Πράξ. ζ' 3). Ἡ δουλειά τους θὰ ἦταν ἡ ἐπίβλεψη καὶ ἡ φροντίδα γιὰ τίς διάφορες ὕλικές ἀνάγκες τῶν χριστιανῶν. Διάλεξαν ἑπτὰ, ποὺ μὲ τὴν εὐλογία τῶν Ἀποστόλων ἔγιναν οἱ

ἑπτὰ διὰ κοινὸν τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Εἶχαν ὅλοι τοὺς ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ ἦταν:

ὁ Στέφανος, ὁ Φίλιππος, ὁ Πρόχορος, ὁ Νικάνωρ, ὁ Τίμων, ὁ Παρμενᾶς καὶ ὁ Νικόλαος.

Ἀνάμεσά τοὺς ξεχώριζε ὁ Στέφανος. Ἦταν γεμάτος πίστη καὶ Πνεῦμα Ἅγιο. Ἡ καρδιά του φλεγόταν ἀπὸ ἀγάπη γιὰ τὸν Κύριο, καὶ θέλησε νὰ μεταδώσῃ τὴ φλόγα αὐτὴ καὶ στοὺς Ἰουδαίους.

Τὸ κήρυγμά του ἦταν πειστικὸ καὶ ἀκαταμάχητο. Οἱ ἀντίπαλοί του ἦταν ἀνίσχυροί μπροστὰ στὴ σοφία καὶ τὴ φλόγα του· οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει» (Πράξ. σ' 10). Κήρυττε στὶς Συναγωγὰς καὶ θαυματουργοῦσε. Μὲ τὸ κήρυγμά του κέρδιζε ψυχές. Γι' αὐτὸ τὸν ἔσυραν στοὺς ἄρχοντες μὲ τὴν ψεύτικη κατηγορία ὅτι ἔλεγε βλάσφημα λόγια γιὰ τὸ Ναὸ καὶ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο. Ὁ Στέφανος στὸ δικαστήριον εἶχε καθρεφτισμένη στὸ πρόσωπο τὴν ψυχικὴ ἡρεμία. Ὑπενόμισε στοὺς κατηγοροῦς του τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ἱστορία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ τὴν ἀχαριστία ποὺ ἔδειξε ὁ λαός. Διακήρυξε: ὁ Θεὸς δὲν κατοικεῖ σὲ χειροποίητους ναοὺς γιὰ νὰ λατρεύεται ἀποκλειστικὰ σὲ αὐτοὺς. Φανερώθηκε στὸν Ἀβραάμ καὶ τὸ Μωυσῆ καὶ λατρεύτηκε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους στὴν ἔρημο. Ἐπειτα τοὺς κατηγορήσε: οἱ πατέρες τοὺς ἐγίναν φονιάδες τῶν προφητῶν. Οἱ ἴδιοι ἐγίναν προδότες καὶ φονιάδες «τοῦ δικαίου», δηλαδὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὰ λόγια τοῦ Στεφάνου ἐξαγρίωσαν «τοὺς δικαστές», ποὺ πρόσταξαν τὸ λιθοβολισμό του. Στὸ μαρτύριό του φάνηκε τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του. Σφράγισε τὰ χεῖλιά του μὲ τό:

«Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην».

Πράξ. ζ' 60.

Ὁ μεγάλος διώκτης τῶν χριστιανῶν καὶ ἔπειτα Ἀπόστολος Παῦλος παραβρέθηκε στὸ λιθοβολισμό. Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος εὐστοχα παρατήρησε:

«Ὁ Παῦλος φύλαγε τὰ ἱμάτια ἐκείνων ποὺ λιθοβολοῦσαν τὸ Στέφανο, γιὰ νὰ λιθοβολῇ αὐτὸς μὲ ὅλων τὰ χεῖρια. Χωρὶς τὴν τέτοια προσευχὴ τοῦ μάρτυρος Στεφάνου ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ εἶχε τὸν Παῦλο».

(HOLZNER, Παῦλος, μετ. Ἱερ. Κοτσώνη, Ἀθῆναι 1948, σελ. 40).

Ἀσκήσεις

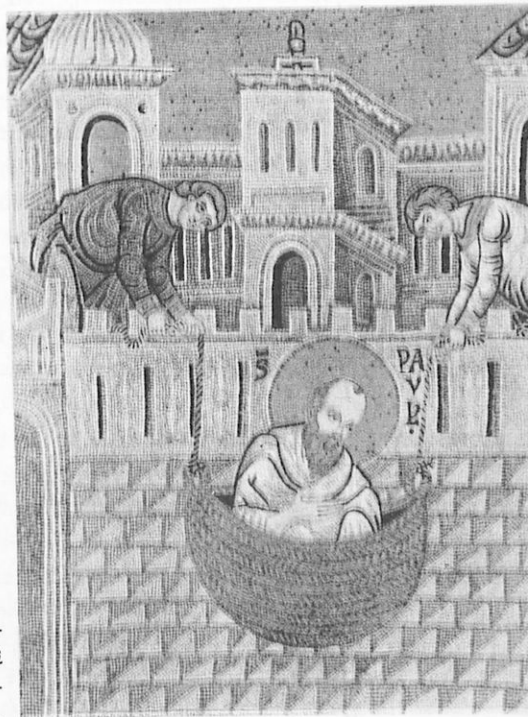
- 1) Διάβασε Πράξ. η' 26 - 40 για νά δῆς τὴν ιεραποστολικὴ δράση τοῦ διακόνου Φιλίππου. Τί διδάσκεισαι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Αἰθίοπα;
- 2) Πῶς οἱ παράγοντες ποὺ βοήθησαν στὴν αὐξήση καὶ τὴν καρποφορία τῶν πρώτων χριστιανῶν θὰ βοηθήσουν καὶ τὴ δική μας χριστιανικὴ κοινωνία;
- 3) «Δὲν ὑπάρχει μεγάλη νίκη χωρὶς θύματα αἵματος. Αὐτὸ εἶναι ἡ βασικὴ ἀρχὴ καὶ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (HOLZNER, Παῦλος, σελ. 39). Πῶς τὸ νιώθεις αὐτό;
- 4) Διάβασε τὴν παραπάνω παρατήρηση τοῦ ἁγίου Λύγουστίνου. Ποιὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημά της;
- 5) Τί σημασία εἶχαν τὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ Γαμαλιὴλ στὸ Συνέδριο;
- 6) Ποιὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας στὴν πρώτη χριστιανικὴ ιεραποστολή;

3. Ὁ Παῦλος: Ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν — Ἡ μεταστροφή καὶ ἡ πρώτη περιοδεία του.

Πράξ. η' 1 - 3, θ' 1 - 30, ιγ' 1 - ιδ' 28

Ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πρωτομάρτυρα Στεφάνου ξέσπασε μεγάλος διωγμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄντρες καὶ γυναῖκες ὁδηγήθηκαν στὶς φυλακές. Οἱ χριστιανοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, σκορπίστηκαν σὲ διάφορα μέρη ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἐκεῖ οἰκήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου κέρδιζαν ψυχές. Μέσα στὸ διωγμὸ αὐτὸν ὁ Χριστὸς κέρδισε μὲ τὸ μέρος Του ἓνα μεγάλο διώκτη τῆς Ἐκκλησίας, τὸ Σ α ο ῦ λ, ποὺ ἔγινε ὁ μεγάλος Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ μεταστροφή τοῦ Παύλου εἶναι μετὰ τὴν Πεντηκοστή τὸ μεγαλύτερο γεγονός τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἡ φυγάδευση τοῦ Παύλου ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ. «Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους χιλάσσαντες ἐν σπιρίδι (=κοφίνι) (Πράξ. θ' 25).

Ἡ μεταστροφή τοῦ Παύλου. Γεννήθηκε στήν Ταρσό τῆς Κιλικίας. Ὁ πατέρας του, ποῦ ἦταν Φαρισαῖος, τὸν μόρφωσε, τοῦ ἔδωσε τὴ ρωμαϊκὴ ὑπηκοότητα καὶ τοῦ ἔμαθε τὴν τέχνη τοῦ σκηνοποιοῦ. Ὁ Παῦλος ἀπόκτησε τὴν ἑλληνικὴ του μόρφωση στήν Ταρσό, ὅπου ἤρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ τὴν ἑλληνικὴ σκέψη. Τὴν Ἰουδαϊκὴ του μόρφωση τὴ συμπλήρωσε στὰ Ἱεροσόλυμα κοντὰ στὸ νομοδιδάσκαλο Γαμαλιήλ, γιὰ νὰ λέγῃ ἀργότερα μὲ καύχησι: «Καὶ πρόεκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου περισσοτέρως ζηλωτῆς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων» (Γαλάτ. α' 14). Τὰ δυὸ του ὀνόματα, τὸ ἑλληνορωμαϊκὸ Παῦλος καὶ τὸ ἑβραϊκὸ Σαοὺλ μαρτυροῦσαν τὴν πολὺπλευρὴ μόρφωσή του.

Τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ τοῦ Στεφάνου βρῆκε ἀντιμέτωπο τὸ νεαρὸ Φαρισαῖο Παῦλο. Τὸ χριστιανικὸ κίνημα τὸ εἶδε σὰν κίνδυνο γιὰ τὸ Μωσαϊκὸ νόμο καὶ τὴν προφορικὴ παράδοση τῶν Φαρισαίων. Θέλησε νὰ γίνῃ ὑπερασπιστὴς τους. Ζήτησε τὴν ἐγκριση ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἱεροσολύμων νὰ διαλύσῃ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δαμασκοῦ καὶ «δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ» (Πράξ. θ' 3).

Στὸ δρόμο ὅμως γιὰ τὴ Δαμασκό, τὸ 34 μ.Χ., ὁ Παῦλος, ἀπὸ διώκτης ἔγινε διωκόμενος καὶ ἔφτασε στὴ Δαμασκὸ χριστιανός. Λίγο πρὶν μπῆ στὴν πόλη, εἶδε ἓνα καταπληκτικὸ ὄραμα καὶ ἔχασε τὸ φῶς του. «Καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαοὺλ Σαοὺλ, τί μὲ διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν» (Πράξ. θ' 3 - 4, κς' 14). Ἔτσι ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο ὅτι οἱ χριστιανοὶ ποῦ καταδίωκε, ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἦταν «ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορ. ιε' 9). Ἡ τύφλωσις τῶν ματιῶν του ἀνοίξε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του.

Στὴ Δαμασκὸ θεραπεύτηκε ἀπὸ τὴν τύφλωσις καὶ βαπτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀνανία. Ἐγινε ὅχι ἓνας ἀπλὸς χριστιανός, ἀλλὰ «σεκεῖνος ἐκλογῆς» τοῦ Θεοῦ. Μετὰ κατευθύνθηκε στὴν Ἀραβία, πρὸς νότο τῆς Δαμασκοῦ, ὅπου ἀνασύνταξε τὶς πνευματικὲς του δυνάμεις καὶ κήρυξε στοὺς Ἰουδαίους. Ὅταν ξαναγύρισε στὴ Δαμασκό, οἱ Ἰουδαῖοι ξεσηκώθηκαν ἐναντίον του. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν χριστιανῶν ἔφυγε γιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα. Εἶχαν περάσει τρία χρόνια ἀπὸ τὴ μεταστροφή του. Οἱ χριστιανοὶ τὸν ὑποπευθύνονται καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἐχθρεύονται. Ὁ Κύριος Βαρνάβας τὸν γνωρίζει στοὺς ἄλλους Ἀποστόλους. Στὰ Ἱεροσόλυμα δὲν μπορούσε

Τὸ βουνὸ Ταῦρος

νὰ μείνῃ. Ἔτσι κατέφυγε στὴν Καισάρεια καὶ κατέληξε στὴν Ταρσό, ὅπου κήρυξε μὲ ἐπιτυχία τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀργότερα Παῦλος καὶ Βαρνάβας ἐργάζονται ὡς προφῆτες καὶ διδάσκαλοι στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀντιόχειας, ὅπου οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ὀνομάστηκαν γιὰ πρώτη φορὰ **Χριστιανοί**. Ἀπὸ ἐδῶ θὰ ἀρχίσῃ τὸ μεγάλο καὶ σωτήριο ξεκίνημα τοῦ Παύλου γιὰ τὸ εὐαγγελιστῆ τὸ Χριστὸ στοὺς εἰδωλολάτρες.

Ἡ πρώτη περιοδεία (45 - 48 μ.Χ.). Τρεῖς ἦταν οἱ ἱεραπόστολοι αὐτῆς τῆς περιοδείας: ὁ Παῦλος, ὁ Βαρνάβας καὶ ὁ ἀνεψιὸς του ὁ Μάρκος. Κατέβηκαν στὴ Σελεύκεια καὶ μὲ ἐφόδιο τὴν πίστη στὸ Χριστὸ ξεκίνησαν, ἀν καὶ δὲν ἤξεραν τὸ δρομολόγιο ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσαν. Πρῶτος σταθμὸς ἦταν ἡ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Ἀφοῦ κήρυξαν στὴ Συναγωγὴ τῆς κατευθύνθηκαν στὴν πρωτεύουσα, τὴν Πάφο, στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Στὶς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» δὲ γίνεται λόγος γιὰ τὴν καρποφορία τοῦ κηρύγματος. Τὰ ἀποτελέσματα ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἦταν φτωχά. Ἕνα περιστατικὸ ποὺ ἔγινε στὴν Πάφο εἶναι χαρακτηριστικόν. Ὁ εἰδωλολάτρης ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος παρ' ὅλες τὶς ἀντιδράσεις ἐνὸς Ἰουδαίου μάγου, τοῦ Ἑλύμα, κερδίσθηκε ἀπὸ τὸ Χριστό.

Παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴν περίπτωσι τοῦ Ρωμαίου αὐτοῦ ἐπίσημου ἡ ἱεραποστολικὴ ὁμάδα πέρασε στὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας,

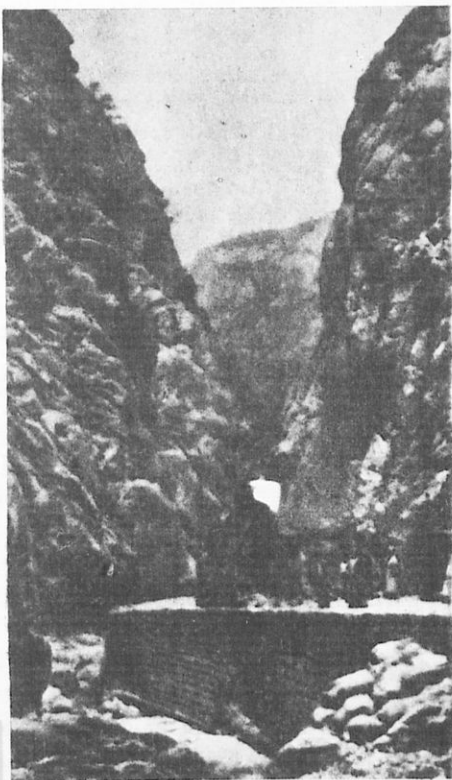
στην Πέργη τῆς Παμφυλίας. Οἱ απότομες καὶ ἄγριες χαράδρες τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Τ α Ὑ ρ ο ὕ ὁρθώθηκαν μπροστά τους. Χωρὶς νὰ ξέρομε τὸ λόγο, ὁ Μάρκος ἐγκατέλειψε τὸν Παῦλο καὶ τὸ Βαρνάβα καὶ γύρισε στὰ Ἱεροσόλυμα (Πράξ. ιγ' 13).

Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας συνέχισαν τὸ ἐπικίνδυνον ταξίδι τους στὰ μέρη τῆς νότιας Γαλατίας. Ἡ Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, τὸ Ἰκόνιο, τὰ Λύστρα καὶ ἡ Δέρβη τῆς Λυκαονίας ἦταν οἱ πόλεις ὅπου κήρυξαν σὲ Ἰουδαίους καὶ εἰδωλολάτρεις. Δὲν ἦταν παντοῦ εὐπρόσδεκτοι. Ἀλλοῦ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἄλλοι ἀπὸ εἰδωλολάτρεις καὶ Ἰουδαίους μαζὶ καταδιώχτηκαν καὶ λιθοβολήθηκαν. Στὰ Λύστρα ὁ κίνδυνος γιὰ τὸν Παῦλο ἄγγιξε τὰ ὅρια τοῦ θανάτου. «Καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι» (Πράξ. ιδ' 19). Ψυχικὰ ὅμως ἦταν ἀκατάβλητοι. Κήρυξαν καὶ θαυματουργήσαν. Στὰ Λύστρα, πρὶν ξεσπάσῃ ὁ διωγμὸς, ἓνας γεννημένος χωλὸς μὲ πρόσταγμα τοῦ Παύλου «ἤλατο καὶ περιεπάτει» (Πράξ. ιδ' 10). Θεραπεύτηκε, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πάρουν τοὺς Ἀποστόλους γιὰ θεοὺς.

Καθὼς γύριζαν στὴν Ἀντιόχεια ἐπισκέφτηκαν τὰ ἴδια μέρη, χειροτόνησαν ἱερεῖς καὶ σύστησαν στοὺς χριστιανοὺς σταθερότητα στὴν πίστιν τους. Ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια κατέβηκαν στὴν Πέργη, ὕστερα στὴν Ἀττάλεια καὶ ἀπὸ κεῖ κατέληξαν στὴν ἀφετηρία τους, τὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ

1. Τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπευθύνθηκε ὄχι μόνον στοὺς Ἰουδαίους ἀλλὰ καὶ στοὺς ἐθνικοὺς. Ἔτσι ἀνοίχτηκε καὶ σὲ αὐτοὺς ἡ θύρα τῆς πίστεως.

Μιά ἀπὸ τίς πύλες τῆς Κιλικίας. Μέρη δύσβατα καὶ ἐπικίνδυνα (Β' Κορ. ια' 26).

2. Οι κήρυκες του Ευαγγελίου εργάσθηκαν μέσα σε μύριους κινδύνους (Βλέπε Β' Κορ. ζ' 4 - 10 και ια' 23 - 28).
3. Τα πενήχρα αποτελέσματα που είχαν σε μερικά μέρη δεν απογοήτευσαν τους 'Αποστόλους. Θυμήθηκαν τα λόγια του Κυρίου: «Μη φοβού το μικρόν ποίμνιον» (Λουκ. ιβ' 32).
4. 'Η καρποφορία του κηρύγματος αποδόθηκε αποκλειστικά στο Θεό. Οι 'Απόστολοι ήταν γύρισαν, «ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς ὅς μετ' αὐτῶν» (Πράξ. ιδ' 27). Οι χριστιανοί χρησιμοποιούνται από το Θεό σάν ὄργανα γιὰ τὴ σωτηρία τῶν συνανθρώπων τους.

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Διάβασε ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκῃ τὸ θαῦμα τοῦ Παύλου στὰ Λύστρα (Πράξ. δ' 8 - 18). Τί διδάσκεσαι ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῶν 'Αποστόλων;
- 2) Γιὰ ποιὲς ἀρετὲς τοῦ Παύλου μιλοῦν τὰ χωρία: α) Α' Κορ. ιε' 9 καὶ β) Πράξ. κβ' 20;
- 3) 'Ανάφερε μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ διώκτες καὶ ἀρνητὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ ἔγιναν μετὰ πιστὰ καὶ ζωντανὰ μέλη τῆς 'Εκκλησίας.
- 4) Τί ἐσπρωξε τὸν Παῦλο νὰ γίνῃ διώκτης τοῦ Χριστιανισμοῦ;
- 5) Κατάγραψε τὰ ἐμπόδια ποὺ συνάντησαν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας στὴν πρώτη τους περιοδεία.
- 6) Διάβασε Α' Κορ. γ' 6. Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὴν τέταρτὴ παρατήρηση τοῦ πῶ πάνω πίνακα;
- 7) Πῶς πρέπει νὰ ἐργάζεται ὁ σημερινὸς ἱεραπόστολος καὶ μὲ ποιὰ μέσα;

4. Ἡ δεῦτερη περιοδεία — Τὸ κήρυγμα στὴν Ἑλλάδα.

Πράξ. ιε' 35 - ιη' 23

'Ανάμεσα στὴν πρώτη καὶ στὴ δεῦτερη περιοδεία μεσολάβησε στὰ 'Ιεροσόλυμα ἡ πρώτη 'Αποστολικὴ Σύνοδος (49 μ.Χ.). Στὴ Σύνοδο αὕτῃ αποφασίστηκε νὰ μὴν τηροῦν τὲς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου οἱ ἔθνηκοι ποὺ γίνονταν χριστιανοὶ (Πράξ. ιε' 1 - 29).

Καὶ στὴ δεῦτερη περιοδεία (49 - 52 μ.Χ.) ἀφετηρία εἶναι ἡ Ἀντιόχεια τῆς Συρίας. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔριξε τὴν ἰδέα στὸ Βαρνάβα νὰ ἐπισκεφθοῦν τὲς πόλεις, ὅπου κήρυξαν τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ στὴν πρώτη περιοδεία. Δὲν πρόκειται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πάλι συνεργάτες. Ὁ Βαρνάβας θέλησε νὰ πάρουν μαζί τους καὶ τὸ Μάρκο καί, ἐπειδὴ ὁ Παῦλος δὲ δέχτηκε, χώρισαν. Ὁ Βαρνάβας μὲ τὸ Μάρκο κατευθύνθηκαν πρὸς

τὴν Κύπρο. Ὁ Βαρνάβας ἔγινε καὶ πάλι ὁ ἱεραπόστολος τῆς Κύπρου, ποὺ τὸν ἔχει ἅγιο καὶ προστάτη της. Ὁ Μάρκος θὰ γράψῃ ἀργότερα τὸ Εὐαγγέλιό του καὶ θὰ φανῇ χρήσιμος στὸν Παῦλο (Β' Τιμ. δ' 11, Φιλημ. 24).

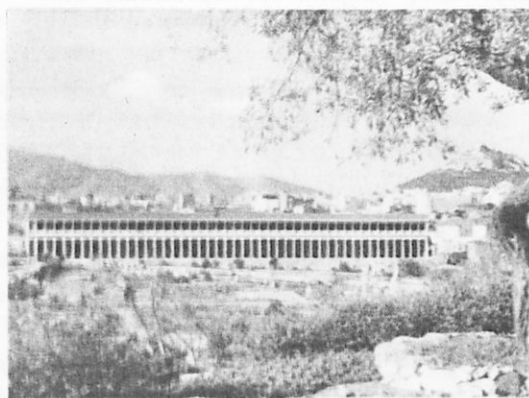
Συνεργάτες τοῦ Παύλου εἶναι τώρα ὁ Τιμόθεος ἀπὸ τὰ Λύστρα, ὁ Σίλας ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Λουκᾶς, ποὺ γράφει τὶς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Ἀφοῦ ἐπισκέφθηκαν τὶς Ἐκκλησίες στὴ νότια Γαλατία ἀναζήτησαν νέα περιοχή γιὰ κήρυγμα. Αὐτὴ τὴν ἔδειξε ὁ Θεὸς μὲ ὄραμα στὸν Παῦλο. "Ὅταν ἔφτασαν στὴν Τρωάδα:

«ἀνὴρ τις ἦν Μακεδὼν ἐστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν».

Πράξ. ις' 9

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Ἑλλάδα. Πρῶτος σταθμὸς γιὰ δράση ἦταν ἡ πόλη τῶν Φιλίππων. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας εὐαγγελίστηκαν ἐδῶ μὲ παρρησία τὸ Χριστό. Ἔτσι ὁ κόσμος ἔδειξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ κήρυγμα. Ὁ Παῦλος θεράπευσε μὲ θαῦμα μιὰ δυστυχισμένη κοπέλα. "Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἔγιναν ἀφορμὴ καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως συνέλαβαν καὶ τοὺς δυό. Τοὺς ράβδισαν καὶ τοὺς φυλάκισαν. Στὴ φυλακὴ «τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν» (Πράξ. ις' 25). Οἱ προσευχὲς καὶ οἱ ὕμνοι τοὺς εἶχαν κάνει τὸ χῶρο τῆς φυλακῆς τόπο λατρείας τοῦ Θεοῦ. "Ενας σεισμὸς ἀνοιξε

Ἀθήνα: Ἡ στοὰ τοῦ Ἀττάλου στὴν ἀρχαία ἀγορά. «Διελέγετο... καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας» (Πράξ. ις' 17).

τις πόρτες τῆς φυλακῆς καὶ ἔσπασε τὰ δεσμὰ τῶν Ἀποστόλων. Ὁ δεσμοφύλακας δέχτηκε στὴν ψυχὴ του τὸ λόγο τοῦ Κυρίου καί :

«παρалаβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα».

Πράξ. ις' 33

Τὴν ἄλλῃ ἡμέρα ὁ Παῦλος ἔκανε χρῆση τῆς ιδιότητος τοῦ Ρωμαίου πολίτη καὶ ἀφέθηκε ἐλεύθερος. Ἀφῆσε στοὺς Φιλίππους τὸ Λουκᾶ καὶ βάλισε μὲ τοὺς ἄλλους συνεργάτες του πρὸς τὴ Θεσσαλονίκη.

Καὶ στὴ Θεσσαλονίκη τὸ κήρυγμα προκάλεσε ἀντιδράσεις ἀνάμεσα στοὺς Ἰουδαίους. Ἡ κατηγορία ἦταν : κήρυτταν γιὰ κάποιο βασιλέα ποὺ λεγόταν Ἰησοῦς (Πράξ. ις' 7). Ἀλλὰ καὶ στὴ Βέροια, ποὺ ἦταν ὁ ἐπόμενος σταθμός, τὸ καρποφόρο κήρυγμα διακόπηκε ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ἤρθαν γιὰ αὐτὸ ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Παῦλος ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ μὲ πλοῖο μόνος του γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὸν Ἀρειο Πάγο. Στὴν Ἀθήνα ὁ Παῦλος δὲν περιορίστηκε στὸ κήρυγμα τῆς Συναγωγῆς, ἀλλὰ κήρυττε παντοῦ : «Διελέγετο... καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρὰτυγχάνοντας» (Πράξ. ις' 17). Ἡ κατάσπαρτη ἀπὸ εἰδωλα Ἀθήνα γέμισε θλίψῃ τὴν ψυχὴ τοῦ Ἀποστόλου. Στὸν Ἀρειο Πάγο, ὅπου τὸν κάλεσαν γιὰ νὰ μιλήσῃ, βρῆκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ κηρύξῃ τὴν πίστη του στὸν Ἐνα, Ἀληθινὸ καὶ Προσωπικὸ Θεό.

«Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἄ γ ν ὡ σ τ φ Θ ε ῶ. Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν» (Πράξ. ις' 22 - 23).

Πῆρε ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ βωμὸ τοῦ «ἄγνωστου θεοῦ», ποὺ εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τοὺς μίλησε γι' Αὐτόν, ποὺ «οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ» (Πράξ. ις' 24).

Ἡ ὁμιλία του ἦταν ἀριστοτεχνική. Ἐδῶ, ἀφοῦ μιλοῦσε σὲ εἰδωλολάτρες, ἀκολούθησε ξεχωριστὴ τακτική. Χρησιμοποίησε στὴν ὁμιλία του

ένα σημεῖο ἐπαφῆς μὲ τοὺς ἀκροατὲς του. Τοὺς ὀνόμασε «δεισιδαιμονε-
στέρους», δηλαδὴ θρησκούς. Συνεχίζοντας ὅμως μίλησε γιὰ Θεὸ Δημιουργό,
Κύριο, Κριτὴ, ποὺ ζητεῖ μετάνοια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Τέλειωσε
τὴν ὑπέροχη ὁμιλία του μὲ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ πάνω
σὲ Αὐτὴν στήριξε τὸ κήρυγμά του.

Οἱ ἀκροατὲς, συνηθισμένοι στὴ φιλοσοφικὴ σκέψη, δὲν μπόρεσαν νὰ
καταλάβουν ὅσα τοὺς εἶπε ὁ Παῦλος γιὰ μετάνοια, κρίση καὶ ἀνάστασι
τῶν νεκρῶν. Τέτοια θέματα, καὶ μάλιστα ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, γί-
νονται ἀντιληπτὰ μόνο μὲ τὴν πίστη, ὅπως λέγει ἓνας ωραιότατος ὕμνος
τῆς Ἐκκλησίας μας :

« Ἐσφράγισται τοῖς ἐρευνῶσι, πεφανέρωται δὲ τὰ θαύματα
τοῖς προσκυνοῦσιν ἐν πίστει τὸ μυστήριον ».

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πέφτει πρῶτα στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὕστε-
ρα ἀνεβαίνει στοὺς λογικοὺς του.

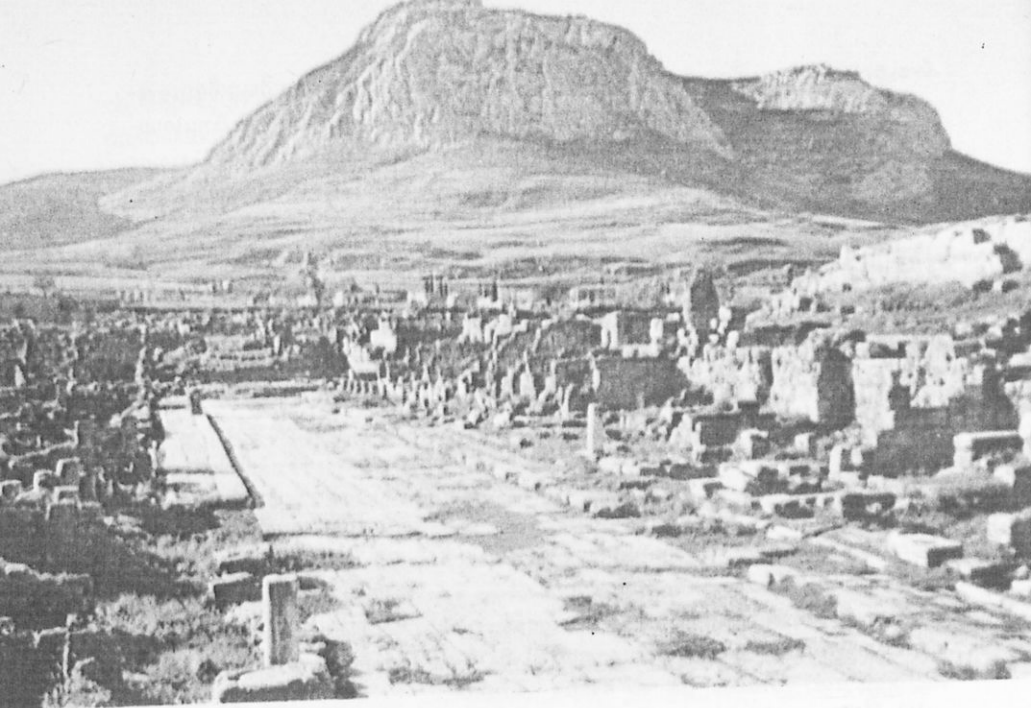
Στὴν Ἀθήνα μερικοὶ μονάχα πίστεψαν στὸ Χριστὸ καὶ μέσα σὲ αὐ-
τοὺς Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ποὺ εἶναι ὁ προστάτης ἅγιος τῆς Ἀθή-
νας καὶ μιὰ γυναίκα μὲ τὸ ὄνομα Δάμαρις.

Ὁ Παῦλος, εὐχαριστημένος καὶ μὲ τοὺς λίγους πιστοὺς ποὺ κέρδισε,
προχώρησε γιὰ τὴν Κόρινθο. Ἐκεῖ ἔμεινε ἐνάμιση χρόνο. Ὁ Σίλλας καὶ
ὁ Τιμόθεος, ποὺ ἤρθαν ἀπὸ τὴ Μακεδονία, καθὼς καὶ τὸ χριστιανικὸ
ζευγάρι Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, ποὺ ἤρθαν ἀπὸ τὴ Ρώμη, ἔγιναν βοη-
θοὶ του στὸ νέο ἱεραποστολικὸ κέντρο τῆς Κορίνθου. Τὸ κήρυγμα, παρ'
ὅλες τὶς ἀντιδράσεις τῶν Ἰουδαίων, καρποφόρησε. Οἱ ἀρχισυνάγω-
γοι Κρίσπος καὶ Σωσθένης, καθὼς καὶ πολλοὶ ἐθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι,
ποὺ πίστεψαν, ἔφτιαξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου.

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ὁ Παῦλος πῆγε στὴν Ἐφεσο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
Κήρυξε στὴ Συναγωγὴ καὶ ἄφησε ἐκεῖ τὸν Ἀκύλα καὶ τὴν Πρίσκιλλα.
Αὐτός, μὲ σταθμοὺς τὴν Καισάρεια καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα, κατέληξε στὴν
ἱεραποστολική του βάση, τὴν Ἀντιόχεια.

Ἡ φροντίδα τοῦ Παύλου γιὰ τὶς Ἐκκλησίες ποὺ ἱδρυσε. Ἡ
δεύτερη περιοδεία εἶναι ἓνας δεύτερος καθρέφτης τῆς δοσμένης στὸν Κύ-
ριο καρδιάς τοῦ Παύλου. Μὲ βάση τὴ διήγησι τοῦ Λουκᾶ καὶ τὶς ἐπι-
στολὲς τοῦ Παύλου ἔχουμε τοῦτες τὶς ἀχτίνες τῆς λάμπουσας προσωπι-
κότητας τοῦ Ἀποστόλου :

Κόρινθος : ὁ δρόμος πρὸς τὸ Λέχαιο. «Λαὸς ἐστὶ μοι πολλὸς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ»
(ὁ Κύριος στὸν Παῦλο, Πράξ. ιη' 10).

1) "Όταν ὁ Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἦρθαν ἀπὸ τῇ Βέροια στὴν Ἀθήνα, δὲν ἔμειναν πολὺ. Ὁ Παῦλος τοὺς ἔστειλε στὶς Ἐκκλησίες τῆς Μακεδονίας, γιὰ νὰ στηρίζουν καὶ νὰ ἐνισχύσουν στὴν πίστι τὸς νεοφώτιστους χριστιανοὺς (Α' Θεσ. γ' 1 - 5). "Όπως ὁ ἴδιος λέγει, ἡ πνευματικὴ προκοπὴ τῶν χριστιανῶν ἦταν ἡ φροντίδα του, ἡ χαρὰ καὶ τὸ στεφάνι τῆς καυχήσεώς του (Β' Κορ. ια' 28, Α' Θεσ. β' 19).

2) "Όταν ὁ Παῦλος ἦταν στὴν Κόρινθο, ἔγραψε τὶς δύο του ἐπιστολὲς στοὺς Θεσσαλονικεῖς. Ἔτσι ἄρχισε καὶ τὸ γραπτὸ κήρυγμα. Εἶναι καὶ αὐτὸ δεῖγμα τῆς ἀγάπης του στοὺς χριστιανούς. Μὲ τὶς ἐπιστολὰς συμβούλευε, καθοδηγοῦσε καὶ μὀρφωνε σὰν πατέρας τὰ πνευματικά του παιδιὰ, τοὺς χριστιανούς.

3) Ἀπὸ τῇ δράσει τοῦ Παύλου στὴν Κόρινθο μαθαίνουμε γιὰ πρώτη φορὰ ὅτι ὁ Παῦλος ἐργαζόταν ὡς σκηνοποιός. Μὲ τὴν ἐργασία αὐτὴ κάλυπτε καὶ τὶς δικές του ἀνάγκες καὶ τῶν συνεργατῶν του. Ἔτσι θὰ μπο-

ρῆ νὰ πῆ μὲ καύχησι: «Καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω» (Β' Κορ. ια' 9).

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος βραβεύει τὸν ἱεραποστολικὸ ζῆλο τοῦ Παύλου καὶ τοῦ συμπαραστέκεται: «Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ» (Πράξ. ιη' 9).

Ἔτσι τὸν θωράκισε στὴν Κόρινθο, ποὺ συνάντησε ἀντιδράσεις.

Ἀσκήσεις

1) Διάβασε τὴν ὁμιλία τοῦ Παύλου στὸν Ἀρειο Πάγο (Πράξ. ιζ' 22 - 31). Ποιὲς λέξεις χρησιμοποιοῖ ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ μᾶς πῇ ὅτι ἡ ζωὴ μας ὀφείλεται στὸ Θεό;

2) Σὲ τί βοηθοῦν τὰ λόγια τοῦ Παύλου στὴν περικοπὴ Α' Θεσ. ε' 14 - 22;

3) Γράψε στὸ τετράδιό σου καὶ ἐξήγησε παράπλευρα τοὺς στίχους: Φιλιπ. δ' 4, 8.

4) Γιατί ὁ Παῦλος θεωροῦσε τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου ὡς τὸ μοναδικὸ γεγονός ποὺ ἔχει βασικὴ σημασία; (Διάβασε Α' Κορ. ιε' 14 - 20 γιὰ νὰ βοηθηθῇς).

5) Μὲ ποιὸ τρόπο ἔδειξε ὁ Παῦλος τὴ φροντίδα του γιὰ τίς Ἐκκλησίες ποὺ ἱδρυσε;

6) Ἀνάλυσε τὴν ὁμιλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὸν Ἀρειο Πάγο, γράφοντας τὰ κύρια σημεῖα της.

5. Οἱ λοιπὲς περιοδεῖες—Τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης.

Πράξ. ιη' 23—κη'

Τὸ τέρμα τοῦ δρόμου εἶναι ὁ στόχος κάθε δρομέα. Σ' ἐκεῖνον ποὺ τερματίζει πρῶτος, δίνει ἡ ἐλλανόδικη ἐπιτροπὴ τὸ βραβεῖο. Ἀγωνιστὴς ἦταν καὶ ὁ Παῦλος. Μέσα στὸ στάδιο τῆς κοινωνίας ἀγωνιζόταν τὸν καλὸν ἀγώνα τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν εἶχε φτάσει ὅμως στὸ τέρμα, ὅπου τὸν περίμενε τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης (Β' Τιμ. δ' 8). Γι' αὐτὸ συνεχίζει τὸ ἱεραποστολικὸ του ἔργο.

Ἡ τρίτη περιοδεία (53-58 μ.Χ.). Κέντρο τῆς δράσεως τοῦ Παύλου στὴν τρίτη περιοδεία ἔγινε ἡ Ἐφεσος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου ἐργάστηκε τρία χρόνια. Συνεργάτες του μετέφεραν τὸ κήρυγμα στὴν ἐπαρχία τῆς Ἐφέσου. Τότε ἱδρύθηκαν οἱ Ἐκκλησίες τῶν Κολασσῶν, τῆς Λαοδικείας καὶ τῆς Ἱεραπόλεως (Κολ. α' 2, δ' 13). Ἀπὸ τὴν Ἐφεσο ἔγραψε τίς ἐπιστολὲς πρὸς Γαλάτες καὶ Α' πρὸς Κορινθίους.

Ένας τεχνίτης πού έφτιαχνε αγάλματα τής θεάς Άρτεμης άναστά-
τωσε τήν Έφεσο. Ή παρουσία τοῦ Παύλου στήν πόλη έβλαπτε τά ὕλι-
κά του συμφέροντα. Δημιουργήθηκε άναταραχή καί ὁ Παῦλος άναγκά-
στηκε νά φύγῃ ἀπό τήν Έφεσο (Πράξ. ιθ' 23-41).

Οἱ χριστιανοί τῆς Ἑλλάδας τράφηκαν πάλι μέ τὸ κήρυγμα τοῦ Παύ-
λου. Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Μακεδονίας καί τῆς Νότιας Ἑλλάδας τὸν δέχτη-
καν ἀνάμεσά τους. Ἐμεινε στήν Ἑλλάδα τρεῖς μῆνες (Πράξ. κ' 3).
Οἱ ἐπιστολές Β' πρὸς Κορινθίους καί Ρωμαίους γράφτηκαν σέ αὐτὸ
τὸ διάστημα. Ἐδῶ συγκέντρωσε καί χρήματα γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῶν
Ἱεροσολύμων.

Ἡ ζωὴ του ὅμως κινδύνευε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Γι' αὐτό, ἀφοῦ γιόρ-
τασε τὸ Πάσχα στοὺς Φιλίππους, πέρασε στήν Τρωάδα. Ὁ Λουκάς
μας περιγράφει τὴ θεία Λειτουργία πού τελέστηκε ἐκεῖ (Πράξ. κ' 7-12).
Στὴ Μίλητο ὅπου προχώρησε συναντήθηκε μέ τοὺς πρεσβυτέρους τῆς
Ἐφέσου. Καί ἐπειδὴ εἶχε τὴν προαίσθηση ὅτι δὲν θὰ τοὺς ξανάβλεπε,
τοὺς ἔδωσε ὁδηγίες γιὰ τὸ πῶς νὰ ποιμαίνουν τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ ἄγρυπνη παρακολούθηση τοῦ χριστιανικοῦ ποιμνίου, ἡ ταπεινο-
φροσύνη, ἡ ἀφιλοκέρδεια, ἡ ἐργατικότητα καί ἡ ὑποδειγματικὴ ζωὴ
ἔπρεπε νὰ ἦταν τὰ προτερήματα τῶν διαδόχων τοῦ Παύλου. Ἡ ζωὴ
πού πέρασε ἀνάμεσά τους τρία χρόνια ἦταν ὑπόδειγμα γιὰ μίμηση (Πράξ.
κ' 17 - 38).

Ἡ Κῶς, ἡ Ρόδος, τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας, ἡ Τύρος, ἡ Πτολεμαῖδα
καί ἡ Καισάρεια ἦταν οἱ ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ στὸ δρόμο του πρὸς τὰ
Ἱεροσόλυμα. Στὴν Καισάρεια ὁ Ἀγαθὸς προφήτεψε τὴ σύλληψη τοῦ
Παύλου. Οἱ χριστιανοὶ προσπάθησαν νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ ἀνεβῇ στὰ
Ἱεροσόλυμα, στήν Ἀγία Πόλη. Ὁ Παῦλος τοὺς τόνισε ὅτι εἶναι ἔτοι-
μος νὰ ὑποφέρει τὰ πάντα γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ :

«Ἐγὼ γάρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐτοιμῶς
ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

Πράξ. κα' 13

Ἡ γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς βρῆκε τὸν Παῦλο στὰ Ἱεροσόλυμα. Στὴν
αὐλὴ τοῦ Ναοῦ τὸν συνέλαβαν οἱ Ἰουδαῖοι καί τὸν ἔριξαν στὴ φυλακὴ.
Μετά, ἐπειδὴ κινδύνευε ἡ ζωὴ του, τὸν ὁδήγησαν στὸν κυβερνήτη Ἀν-
τώνιο Φήλικα, πού ἔμενε στήν Καισάρεια. Ἀκολούθησε δίχρονη φυλάκι-

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ δρόμο ποὺ λεγόταν « Ἀππία ὁδὸς », ἔφθασε ὁ Παῦλος στὴ Ρώμη (Πράξ. κη' 15).

ση. Ὁ διάδοχος τοῦ Φήλικα, ὁ Πόρκιος Φῆστος, δέχτηκε νὰ ἐπιτρέψῃ στὸν Παῦλο νὰ ἀπολογηθῇ στὸν Καίσαρα στὴ Ρώμη, ὅπως εἶχε τὸ δικαίωμα ὡς Ρωμαῖος πολίτης.

Τὸ ταξίδι στὴ Ρώμη καὶ ἡ φυλάκιση. Ὁ Λουκάς καὶ ὁ Ἀρίσταρχος ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη συνόδεψαν τὸν Παῦλο στὸ ταξίδι του. Στὴ Μάλτα ναυάγησαν καὶ ἀφοῦ φιλοξενήθηκαν στὸ νησί τρεῖς μῆνες, μεῖς ἄλλο πλοῖο ἔφτασαν στὴ Ρώμη. Ὁ Παῦλος φυλακίστηκε, ἀλλὰ εἶχε ἐλευθερίαν νὰ δέχεται τοὺς χριστιανοὺς καὶ νὰ συζητῇ μετὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ Λουκάς κλείνει τὴν ἀφήγησή του μετὰ τὴν πληροφορία: « Ἐμείνου δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρησίας ἀκωλύτως » (Πράξ. κη' 30 - 31).

Ἀπὸ τὴ Ρώμη ἔστειλε ὁ Παῦλος τὶς λεγόμενες ἐπιστολὲς τῆς αἰχμαλωσίας (πρὸς Ἐφεσίους, Κολασσαεῖς, Φιλήμονα καὶ Φιλιππησίους). Μετὰ τὴ δέχρονη φυλάκιση λευτερώθηκε, χωρὶς ὅμως νὰ ξέρουμε με ποιὲς συνθήκες.

Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισή του. Οἱ « Πράξεις τῶν Ἀποστόλων » δὲ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὴ δράση τοῦ Παύλου μετὰ τὴν ἀποφυλάκισή του. Ἀρχαῖες ὅμως μαρτυρίες καὶ ὑπαινιγμοὶ ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς του μιλοῦν γιὰ ταξίδι τοῦ Παύλου στὸ « τέρμα τῆς δύσεως », δηλαδὴ στὴν Ἰσπανία, καὶ γιὰ ἐπίσκεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἐφέσου, τῆς Μιλήτου, τῆς Τρωάδας, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Κορίνθου (Ἀ' ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώ-

μης ε' 7, Α' Τιμ. α' 3, Β' Τιμ. δ' 13, 20). Μέρη, όπως ή Κρήτη και ή Νικόπολη τῆς Ἡπείρου, δέχτηκαν γιά πρώτη φορά τὸ κήρυμά του (Τίτ. α' 5, γ' 12).

Στὴν Ἐφεσο ἐγκατέστησε ἐπίσκοπο τὸν Τιμόθεο καὶ στὴν Κρήτη τὸν Τίτο. Σὲ αὐτοὺς ἀπευθύνονται τρεῖς ἐπιστολές τοῦ Παύλου.

Στὸ διωγμὸ τοῦ Νέρωνα τὸν συνέλαβαν, τὸν φυλάκισαν στὴ Ρώμη καὶ τὸ 67 μ.Χ. τὸν ἀποκεφάλισαν. Μιά ἐκκλησία στολίζει σήμερα τὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του. Πάνω ἀπὸ τὴν ἀγία Τράπεζα διαβάζουμε τὰ λόγια του, ποὺ ἦταν σύνθημα καὶ σκοπὸς τῆς ζωῆς του:

«Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθνεῖν κέρδος».

Φίλιπ. α' 21

Στὸν Ἑσπερινὸ τῆς γιορτῆς του (29 Ἰουνίου), ἡ Ἐκκλησία μας χύνει τὸ βάλσαμο τῆς εὐγνωμοσύνης της στὶς πληγές του μὲ τὸν ὕμνο της :

«Τὰ κατὰ πόλιν δεσμὰ καὶ τὰς θλίψεις σου τίς διηγῆσεται, ἔνδοξε ἀπόστολε Παῦλε! Τοὺς κόπους, τοὺς μόχθους, τὰς ἀγρυπνίας, τὰς ἐν λιμῶ καὶ δίψει κακοπαθείας, τὰς ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, τὴν σαργάνην, τοὺς ραβδισμούς, τοὺς λιθασμούς, τὴν περίοδο, τὸν βυθόν, τὰ ναυάγια; Θεάτρον ἐγένεο καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους. Πάντα οὖν ὑπέμεινας ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Χριστῷ, ἵνα κόσμον κερδίσης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ σου. Διὸ δυσωποῦμέν σε οἱ τελούντες τὴν μηνῆμν σου πιστῶς, ἀδιαλείπτως ἔχετεσε τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Ἀσκήσεις

1) Διάβασε τὸ β' κεφάλαιο τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς. Γιατὶ εἶναι ἓνα ἐκλεκτὸ κομμάτι ἀπὸ τὶς ἐπιστολές τοῦ Παύλου;

2) Ὁ Παῦλος στὰ Ἱεροσόλυμα, χτυπημένος μὲ κίνδυνο νὰ θανατωθῇ, ζήτησε ἀπὸ τὸν Ρωμαῖο χιλιάρχο ὁ χι νὰ λευτερωθῇ, ἀλλὰ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μιλήσῃ πρὸς τὸ μινόμενο ἰουδαϊκὸ ὄχλο. Μίλησε γιὰ τὸ ὄραμα τῆς Δαμασκού (Πράξ. κα' 31 - κβ' 21). Πῶς τὸν χαρακτηρίζει γι' αὐτὸ τοῦ τὸ κήρυγμα;

3) Δικαιολόγησε τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὸν Ἀπ. Παῦλο: «Οὐκ ἂν τις ἀμέτροι λειμῶνα (λιβάδι) ἀρετῶν καὶ παρὰ δεισιν πνευματικὸν καλέσας τὴν Παύλου ψυχὴν» (Ρ.Γ. 50, 473).

4) Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἑλλάδας ἔστειλαν μὲ τὸν Παῦλο χρηματικὸ βοήθημα στὴν Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων. Τί λέγει αὐτὸ γιὰ τὶς πρῶτες χριστιανικὲς κοινότητες;

5) Τί σημαίνουν τὰ λόγια τοῦ Παύλου: «Ἐάν δὲ καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐάν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ»; (Β' Τιμ. β' 5).

6) Πῶς ἐξηγεῖς τὴ μεταστροφή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Γνωρίζεις παρόμοια παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία;

6. Ἡ προσωπικότητα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου.

Οἱ ἐπιστολὲς ποὺ γράφουμε εἶναι ὁ καθρέφτης τοῦ ψυχικοῦ μας κόσμου. Σὲ αὐτὲς ἀποτυπώνουμε τὶς σκέψεις μας, τὰ συναισθήματά μας, τὶς ἀγωνίες καὶ τὶς ἐλπίδες μας. Οἱ ἐπιστολὲς βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια μας σὲ διάφορες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Γι' αὐτὸ εἶναι ὁ καλῦτερος μάρτυρας τοῦ χαρακτήρα μας.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Παῦλο. Οἱ ἐπιστολὲς του εἶναι τὰ κείμενα ὅπου πρέπει νὰ καταφύγουμε γιὰ νὰ βροῦμε τὴ θεολογικὴ του σκέψη, τὴ διδασκαλίαν του, τὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητάς του. Γράφτηκαν σὲ διάφορα χρονικὰ διαστήματα καὶ κάτω ἀπὸ διαφορετικὲς συνθῆκες. Ἀπευθύνονται σὲ Ἐκκλησίες καὶ μερικὲς σὲ συγκεκριμένα πρόσωπα. Μιλοῦν γιὰ τὴ δράση του καὶ γιὰ τὰ προβλήματα τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ ἴδρυνε. Ἔχουν μέσα τὶς χαρές, τὶς λύπες καὶ τὴ διδασκαλίαν τοῦ Παύλου. Εἶναι τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς εἰκόνας ποὺ μᾶς δίνουν οἱ «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» γιὰ τὸν Παῦλο. Γι' αὐτὸ εἶναι τὸ καλῦτερο νῆμα μὲ τὸ ὁποῖο πλέκεται ἡ βιογραφία του.

Παῦλος καὶ Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ Παῦλος, ὅπως εἶδαμε, ἀγάπησε τὸ Χριστὸ καὶ ἐργάστηκε γιὰ τὸ Εὐαγγέλιό Του. Ἔγινε μιμητὴς καὶ συσταυρωμένος Του (Α' Κορ. ια' 1, Γαλ. β' 20). Μορφώθηκε καὶ μόρφωσε τοὺς χριστιανούς σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος γιὰ τὸν Παῦλο εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ποὺ «παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἡγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ' 25). Ὁ λυτρωτικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἐνδοξὴ Ἀνάστασή Του εἶναι ἡ δύναμις καὶ τὸ καύχημα τοῦ Παύλου. Εἶναι οἱ βρύσες τῆς θείας Χάρως, μὲ τὴν ὁποία ἀναγεννιέται ὁ ἄνθρωπος καὶ γίνεται νέο δημιούργημα (Β' Κορ. ε' 17).

Ὁ «καινούργιος ἄνθρωπος» στὴ διδασκαλίαν τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος ἐργάστηκε καὶ σὲ ἰουδαϊκὴ καὶ σὲ εἰδωλολατρικὴ κοινωνία. Κήρυξε σὲ ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν τὶς δικές τους ἀντιλήψεις καὶ παραδόσεις. Ἀγωνίστηκε νὰ ξεριζώσῃ τὶς σφαλερὲς αὐτὲς ἀντιλήψεις καὶ τὶς

ἀμαρτωλὲς συνήθειες καὶ νὰ φυτέψῃ «τὸν καινούργιο ἄνθρωπο, ποὺ πλάστηκε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ζῇ μὲ δικαιοσύνη καὶ ἀγιότητα» (Ἐφεσ. δ' 24).

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δὲν ξεχωρίζει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ δοῦλος, ὁ Ἕλληνας, ὁ Ἰουδαῖος, ἡ γυναίκα, εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ ποὺ συναδελφώνονται μέσα στὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

«Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ' 28).

Ὁ χριστιανὸς λευτερώνεται ἔτσι ἀπὸ τὶς διακρίσεις, τοὺς ἐγωισμούς, τὶς τυπικὲς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, τὶς δεισιδαιμονίες τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀναπνέει τὸν ἀέρα τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας. Χαίρεται τὴ λύτρωση καὶ τὴν εἰρήνη. Ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθεια, τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἀγνότητα. Σκέπτεται τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κάνει πράξη στὴ ζωὴ του. Ὁ Παῦλος μᾶς τὸ φωνάζει :

«Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφυλῆ, ὅσα εὐφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίσεσθε καὶ... ταῦτα πράσσετε» (Φιλ. δ' 8 - 9).

Διαλεχτοὶ στίχοι ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Παύλου.

1. «Θλίψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν... Δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν» (Ρωμ. β' 9 - 10).
2. «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ ἥχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον» (Α' Κορ. ιγ' 1).
3. «Ὡστε εἴ τις ἐν Χριστῷ κινήσῃ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε κινήσιν τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε' 17).
4. «Χριστῷ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» (Γαλ. β' 20).
5. «Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχρησάτο ὑμῖν» (Ἐφεσ. δ' 32).

6. «Πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ» (Φιλ. δ' 13).
7. «Τὰ ἅνα φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς». «Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἕλκτι ἡρτυμένος» (Κολ. γ' 2, δ' 6).
8. «Πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε» (Α' Θεσ. ε' 16 - 18).
9. «Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω» (Β' Θεσ. γ' 10).
10. «Χριστὸς Ἰησοῦς ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ» (Α' Τιμ. α' 15).
11. «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ» (Β' Τιμ. δ' 7 - 8).
12. «Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται» (Τίτ. α' 16).
13. «Μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ἦ, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον» (Φιλήμ. α' 14).

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος γιὰ τὸν Παῦλο. Ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας περισσότερο ὕμνησε τὸν Παῦλο ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Ἐρμήνεψε τὶς ἐπιστολές του καὶ ἀφιέρωσε ἑπτὰ ἰδιαιτερές ὁμιλίες στὴν προσωπικότητα καὶ στὸ ἔργο τοῦ Παύλου. Δίκαια λοιπὸν σὲ ἑλληνικὸ χειρόγραφο τοῦ 11ου αἰῶνα γράφεται :

«Χριστοῦ στόμα πέφυκε (δηλ. ἔγινε) τὸ Παύλου στόμα, στόμα δὲ Παύλου τὸ Χρυσοστόμου στόμα».

Χαρακτηρισμοὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὸν Παῦλο.

1. «Ὅταν δὲ Παῦλον εἶπω, τὸν Χριστὸν λέγω πάλιν».
2. «Οὐδεὶς δὲ ἐκείνου (Παύλου) μείζων, ἀλλ' οὐδὲ ἴσος ἐστί».
3. «Ἐν τούτῳ φοβερὸν ἦν μόνον καὶ φευκτόν, τὸ προσκροῦσαι Θεῷ, ἕτερον δὲ οὐδέν».

4. «Καὶ ὢν μέγας, ἐν τῷ κεφαλαιῷ τῶν ἀγαθῶν, τῇ ἀγάπῃ, φλογὸς πάσης σφοδρότερος ἦ».
5. «Καὶ γὰρ ὥσπερ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν γεννήσας αὐτός, οὕτως ἐθορυβεῖτο, οὕτως ἔτρεχεν, οὕτω πάντας ἐσπούδαζεν εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν βασιλείαν, θεραπέων, παρακαλῶν, ὑπισχνούμενος, εὐχόμενος, ἱκετεύων, τοὺς δαίμονας φοβῶν, τοὺς διαφθείροντας ἐλαύνων, διὰ παρουσίας, διὰ γραμμάτων, διὰ ρημάτων, διὰ πραγμάτων, διὰ μαθητῶν, δι' ἐαυτοῦ τοὺς πίπτοντας ἀνορθῶν, τοὺς ἐστῶτας στηρίζων, διεγείρων τοὺς γαμκι κειμένους, θεραπέων τοὺς συντετριμμένους, ἀλείφων τοὺς ραθυμοῦντας, φοβερὸν ἐμβοῶν ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς, δρμὺ βλέπων ἐπὶ τοῖς πολεμίοις».

(P.G. 47, 373, 441 - P.G. 50, 480, 486, 485)

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

1) Σημείωσε στὸ τετράδιό σου σὲ ποιά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας ἀκοῦς τοὺς στίχους τοῦ Παύλου :

α) «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. γ' 27) καὶ

β) «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» (Β' Κορ. ιγ' 13).

2) Γράψε στὸ τετράδιό σου, ἐξήγησε καὶ ἀποστήθισε τοὺς στίχους ἀπὸ τίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου ποὺ ἀναφέρονται στὸν παραπάνω πίνακα μὲ ἀριθμὸ 6, 8 καὶ 9.

3) Τί λέγει ὁ Παῦλος γιὰ τὴ χριστιανικὴ ἀγάπη;

4) Τί συνείσθηση εἶχε ὁ Παῦλος γιὰ τὸν ἐαυτό του; (Νὰ βοηθηθῇς ἀπὸ τὸν πίνακα μὲ τοὺς διαλεχτοὺς στίχους).

5) Ποιὸς στίχος μᾶς λέγει πὼς ὁ Παῦλος βρίσκεται στὸ τέρας τοῦ πνευματικοῦ του ἀγῶνα πάνω στὴ γῆ;

6) Διάβασε τὸ Γαλ. γ' 28. Σὲ τί μᾶς βοηθεῖ προσωπικά;

7) Δῶσε ἓνα σύντομο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

7. Πέτρος, ὁ μαθητὴς τῆς ὁμολογίας.

Πράξ. η' 4 - 25, θ' 32 - ια' 18, ιβ' 1 - 19

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ὅπως εἶδαμε, μίλησε τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς στὴν καρδιά τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, στὰ Ἱεροσόλυμα. Μετὰ τὴν Πεντηκοστὴ δὲν περιόρισε τὴ δράση του στὴν Ἀγία Πόλη. Κήρυξε στὴ Σαμάρεια καὶ στὶς πόλεις Λύδδα, Ἰόππη καὶ Καισάρεια.

Ὁ Πέτρος στὴ Σαμάρεια. Στὴ Σαμάρεια ἐργαζόταν ιεραποστολικά ὁ διάκονος Φίλιππος. Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης πῆγαν ἐκεῖ νὰ τὸν βοη-

θήσουν. Κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο σὲ πολλές πόλεις τῶν Σαμαρειτῶν καὶ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τοὺς μετέδωσαν τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς χριστιανούς. Ὁ Σίμων ὁ μάγος, ὃν καὶ πίστεψε καὶ βαπτίστηκε, θέλησε νὰ ἀγοράσῃ ἀπὸ τοῦς Ἀποστόλους τὴ δύναμιν νὰ μεταδίδῃ καὶ αὐτὸς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Ὁ Πέτρος ὅμως τὸν κεραινοβόλησε :

«Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι».

Πράξ. ἡ' 20

Ἡ θεία Χάρη δὲν ἀγοράζεται. Δίνεται μόνο σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν κλήσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κλίσιν τῆς καρδιᾶς τοὺς γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὸ Θεὸ καὶ τὸ ἔργο Του.

Τὰ θαύματα στὴ Λύδδα καὶ Ἰόππη. Στὴ Λύδδα ὁ Πέτρος θεράπευσε τὸν παράλυτον Αἰνέα «ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάτῳ» (Πράξ. θ' 33). Στὴν Ἰόππη ὑπῆρχε ἓνα ἐργαστήρι καλωσύνης. Ἦταν τὸ σπίτι τῆς Ταβιθά, ποὺ σκορποῦσε ἐλεημοσύνας καὶ καλὰ ἔργα στοὺς φτωχοὺς καὶ ἰδιαίτερα στὶς χῆρες. Μιὰ ἀσθένεια ὅμως ἔστειλε τὴν φιλάνθρωπὴ μαθήτριά τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ταβιθά, ποὺ λεγόταν καὶ Δορκάς, στὸν τάφο. Ὁ Πέτρος ποὺ ἔφτασε στὴν Ἰόππη μὲ πρόσκληση τῶν χριστιανῶν, ἀντίκρισε συγκινητικὸ θέαμα :

«Καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὕσα ἡ Δορκάς».

Πράξ. θ' 39

Ὁ Πέτρος, ὕστερα ἀπὸ θερμὴ προσευχή, ἀνάστησε τὴν Ταβιθά καὶ τὴν παρέδωσε ζωντανὴ στὴ χριστιανικὴ κοινότητα, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ φιλάνθρωπικὸ τῆς ἔργο (Πράξ. θ' 40 - 41).

Πέτρος καὶ Κορνήλιος. Στὴν Καισάρεια ὑπηρετοῦσε ὁ ἐκατόνταρχος Κορνήλιος. Ἦταν θεοφοβούμενος καὶ φιλάνθρωπος· «εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ διὰ παντός» (Πράξ. ι' 2). Παρ' ὅλο ποὺ ἦταν εἰδωλολάτρης, συμπαθοῦσε τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν ἰουδαϊκὴ λατρεία. Ὁ Θεός, ἀμείβοντάς τον, τοῦ παράγγειλε μὲ ἓναν ἄγ-

‘Ο Αποστόλος Πέτρος. «...Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρεῖς ἀπαρνῆσθαι με». (Ματθ. κς’ 34, - Ρώμη, Μουσεῖο Λατερανοῦ)

γελοὺς νὰ προσκαλέσῃ στὸ σπίτι τοῦ τὸν Πέτρο. Τὴν ἴδια ὥρα τὸ Ἅγιο Πνεῦμα φώτισε μὲ ὄραμα τὸν Πέτρο νὰ δεχτῇ τὴν πρόσκληση τοῦ ἐθνικοῦ. Ὁ Πέτρος κήρυξε τὸ Χριστὸ στὴν οἰκογένεια, τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους τοῦ Κορνηλίου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ βαπτιστοῦν (Πράξ. ι’ 1 - 48).

«Καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρα καὶ μετὰπειψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον»
(ὁ ἄγγελος στὸν Κορνήλιο, Πράξ. ι’ 5).

ΠΕΤΡΟΣ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ

«Καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς» (τὸ Ἅγιο Πνεῦμα στὸν Πέτρο, Πράξ. ι’ 20).

Ἀπὸ τὸν Ἡρώδη στὸ Νέρωνα. Ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας (37 - 44 μ.Χ.), μὲ προτροπὴ τῶν Ἰουδαίων, συνέλαβε τὸν Πέτρο τις ἡμέρες τοῦ Πάσχα καὶ τὸν φυλάκισε. Τὸ σχέδιό του ἦταν νὰ τὸν σκοτώσῃ, ὅπως εἶχε σκοτώσει καὶ τὸν Ἀπόστολο Ἰάκωβο. Οἱ προσευχῆς τῶν χριστιανῶν συντρόφευαν τὸν Πέτρο στὴ φυλακή. Ὁ Κύριος μὲ τὸν ἄγγελό Του τὸν ἐλευτέρωσε θαυματουργικά (Πράξ. ιβ’ 1 - 19). Ἀργότερα ὁ Πέτρος βρέθηκε στὴν Ἀντιόχεια (Γαλ. β’ 11). Φαίνεται ὅτι κήρυξε στὸν Πόντο, τὴ Γαλατία, τὴν Καππαδοκία, τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ τὴ Βιθυνία. Ἴσως νὰ ἐπισκέφθηκε καὶ τὴν Κόρινθο (Α’ Κορ. α’ 12). Στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του βρέθηκε στὴ Ρώμη, ὅπου μαρτύρησε στὸ διωγμὸ τοῦ Νέρωνα τὸ 64 ἢ τὸ 67 μ.Χ. Ἐγράψε δυὸ καθολικὲς ἐπιστολές. Ἡ Ἐκκλησία μας ψάλλει στίς 29 Ἰουνίου, ποὺ συνεορτάζει τοὺς κορυφαίους Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο :

«Ταβιθά ἀνάστηθι». Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ θερμὴ προσευχὴ ὁ Πέτρος ἀνάστησε τὴ φιλόνηρωπὴ χριστιανὴ τῆς Ἰόππης.

«Ἡ πέτρα Χριστὸς τὴν πέτραν τῆς πίστεως δοξάζει φαεινῶς, τῶν μαθητῶν τὸν πρόκριτον, καὶ σὺν Παύλῳ ἄπασαν δωδεκάριθμον φάλαγγα σήμερον ὄν τὴν μνήμην τελοῦντες πιστῶς τὸν τούτοις δοξάσαντα δοξάζομεν»
(Κοντάκιο τῶν Ἀποστόλων).

Ἀξιοσημειώτοι στίχοι ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου.

1. «...Κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε» (Α' Πέτρ. α' 15).
2. «Εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἔχουσιν αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. β' 21).

3. «Τὸ δὲ τέλος πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὖσπλαγχοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδίδοντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοῦναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε» (Α' Πέτρ. γ' 8 - 9).
4. «Κύριον δὲ τὸν Θεὸν ἀγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι δὲ αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραύτητος καὶ φόβου» (Α' Πέτρ. γ' 15).
5. «Πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν» (Α' Πέτρ. δ' 8).
6. «Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. Νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπῆρῃ» (Α' Πέτρ. ε' 7 - 8).
7. «...Ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνώσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατεῖᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην» (Β' Πέτρ. α' 5 - 7).
8. «Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ ἀνθρώποι» (Β' Πέτρ. α' 21).
9. «Οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦνται, ἀλλὰ μικροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι» (Β' Πέτρ. γ' 9).
10. «Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρ. γ' 13).

Ἀσκήσεις

- 1) Γράψε στὸ τετράδιό σου τοὺς στίχους Α' Πέτρ. γ' 8 - 9. Γιατὶ βοηθοῦν σὲ τὴν πρὸδο τοῦ χριστιανοῦ καὶ τῆς κοινωνίας;
- 2) Νὰ βρῆς τὴ σχέση πού ἔχουν μὲ τὸ μάθημα τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη: «Ἀγαθὸν ἡ ἐλεημοσύνη· τῇ μὲν γὰρ ὕψει σκορπιζομένη, τῇ δὲ ἀληθείᾳ συνάγει· ὡς γὰρ γεωργὸς τῇ γῇ δανεῖζει, ἀφ' ἧς ἐκδέχεται τὰ σπέρματα, οὕτως ἡ ἐλεημοσύνη δοκεῖ μὲν ἄλλοις δίδοσθαι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τῷ δεδωκότι ταμιεύεται» (Νεκταρίου Κεφαλᾶ, Ἱερῶν καὶ Φιλοσοφικῶν Λογίων Θησαύρισμα, τόμ. Α', ἐν Ἀθῆναις 1895, σελ. 455).
- 3) Τί ξέρεις ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Πέτρου;
- 4) Ἄγγελος φώτισε τὸν Κορνήλιο καὶ λευτέρωσε τὸν Πέτρο. Τί ξέρεις γιὰ τὴν προστασία πού μᾶς χρίζουν οἱ ἄγγελοι;

3. 'Ο 'Ιωάννης, ὁ ἀγαπημένος μαθητής.

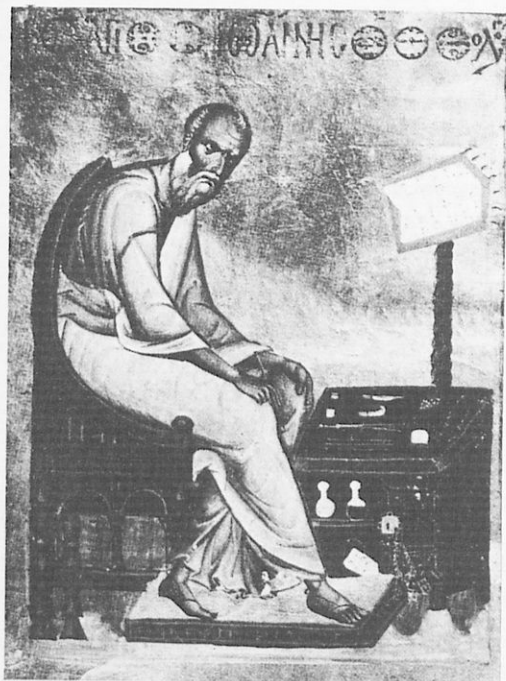
'Ο 'Απόστολος 'Ιωάννης ἦταν στήν ἀρχή μαθητῆς τοῦ 'Ιωάννη τοῦ Προδρόμου. Ἡ μελέτη τῶν προφητειῶν καί τὸ κήρυγμα τοῦ Βαπτιστῆ τὸν προετοίμασαν γιὰ νὰ γίνη καί μαθητῆς τοῦ Μεσσία. Στὴν πρόσκληση τοῦ Κυρίου ἄφησε τὸν πατέρα του τὸ Ζεβεδαῖο καί τὴν ἀλιευτικὴ του ἐργασία καί ἐγίνε ὁ μαθητής, «ὃν ἠγάπα ὁ 'Ιησοῦς», «ὃς καί ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ» ('Ιωάν. κα' 20). Κάτω ἀπὸ τὸ Σταυρὸ συμπαραστάθηκε στὸ Πάθος τοῦ Διδασκάλου καί πῆρε στήν προστασία του τὴ Μητέρα τοῦ Κυρίου ('Ιωάν. ιθ' 26 - 27). Κατὰ τὴν παράδοση ὁ αὐτοκράτορας Δομιτιανὸς (81 - 96 μ.Χ.) τὸν ἐξόρισε στὴ νῆσο Πάτμο. Πέρασε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στὴν Ἔφεσο.

Περιστατικὰ τῆς ζωῆς τοῦ 'Ιωάννη στὴν Ἔφεσο. Δύο ἀρχαῖοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, ὁ Κλήμης ὁ 'Αλεξανδρεὺς καί ὁ 'Ιερώνυμος, διέσωσαν χαρακτηριστικὰ ἐπεισόδια καί λόγια τοῦ 'Ιωάννη ἀπὸ τῆ διαμονῆς του στὴν Ἔφεσο. Ἐτσι μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Κλήμη ὅτι ὁ 'Ιωάννης γνώρισε καί προστάτευσε ἓνα καλοπρωαίρετο νεανία, ποὺ παρασύρθηκε ὅμως καί ἐγίνε λήσταρχος. Ὁ 'Ιωάννης ἂν καί γέροντας, τὸν ἀναζήτησε στὰ βουνὰ φωνάζοντας : «Τί με φεύγεις, τέκνον, τὸν σαυτοῦ πατέρα, τὸν γυμνόν, τὸν γέροντα; Ἐλέησόν με, τέκνον' μὴ φοβοῦ».

Ἡ σπηλιὰ τῆς Ἀποκαλύψεως, Πάτμος. «Ἐγὼ 'Ιωάννης... ἐγένονην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ» ('Αποκ. α' 9).

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος. Τετραευαγγέλιο, 11ος αἰ., Ἀθήναι, Ἐθν. Βιβλιοθήκη.

Σε διάφορες χώρες κήρυξαν καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι. Τὰ μέρη ὅπου ἐδῶσαν ἢ πέθαναν τοὺς τιμοῦν ἰδιαίτερα. Ἐτσι π.χ. ἡ πόλη τῶν Πατρῶν ἔχει πολιοῦχο της τὸν Ἀπόστολο Ἀνδρέα καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰνδιῶν ἁγίό της τὸν Ἀπόστολο Θωμά.

«Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ».

Ἰωάν. κ' 31

«Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». Α' Ἰωάν. δ' 8

ἔχεις ἐτι ζωῆς ἐλπίδα. Ἐγὼ Χριστῷ δώσω λόγον ὑπὲρ σοῦ· ἂν δέη, τὸν σὸν θάνατον ἐκὼν ὑπομενῶ, ὡς ὁ Κύριος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπὲρ σοῦ τὴν ψυχὴν ἀντιδώσω τὴν ἐμήν. Στήθι, πιστεύσον· Χριστὸς με ἀπέστειλεν» (Ρ.Γ. 9, 649). Ὁ ληστής ἔριξε χάμω τὰ ὅπλα του καὶ μετανιωμένος ἀκολούθησε τὸν Ἀπόστολο.

Ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος μᾶς διέσωσε τὰ λόγια, ποὺ συχνὰ ἐπανελάμβανε στὰ γεράματά του ὁ Ἰωάννης καὶ ποὺ ἦταν: «Τεκνία μου, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψε στὴ νῆσο Πάτμο τὸ προφητικὸ βιβλίον, τὴν Ἀποκάλυψη, καὶ στὴν Ἐφεσο τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὶς τρεῖς καθολικὲς ἐπιστολές του. Τὸ κατὰ Ἰωάννη Εὐαγγέλιον ὀνομάστηκε «πνευματικὸν» Εὐαγγέλιον, γιατί κάνει λόγο περισσότερο γιὰ τὴ θεότητα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ὀνόμασε Θεολόγον καὶ τὸν γιορτάζει στὶς 8 Μαΐου.

1. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν». *Ἰωάν. α' 1 - 3*
2. «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». *Ἰωάν. α' 14*
3. «Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». *Ἰωάν. γ' 5*
4. «Οὗτος γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπολήται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». *Ἰωάν. γ' 16*
5. «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα». *Ἰωάν. ια' 25 - 26*
6. «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με...» *Ἰωάν. ιδ' 21*
7. «Ἀγαπήτοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». *Α' Ἰωάν. δ' 7 - 8*
8. «Φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον». *Α' Ἰωάν. δ' 18*
9. «Ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω· ζήλευε οὖν καὶ μετανόησον· ἰδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δευνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ». *Ἀποκ. γ' 19 - 20*
10. «Ἐγὼ τὸ Α καὶ τὸ Ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καὶ τέλος». *Ἀποκ. κβ' 13*

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Γράψε στὸ τετράδιό σου τὸ στίχο Α' Ἰωάν. δ' 20, ποῦ σὲ βοηθεῖ στὴ χριστιανική σου ζωή.
- 2) Τί διδάσκεισαι ἀπὸ τὰ περιστατικά τῆς ζωῆς τοῦ Ἰωάννη στὴν Ἑφεσο;
- 3) Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ἦταν ψαράδες. Σὲ τί τοὺς βοήθησε στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ἡ ζωὴ τοῦ ψαρά;
- 4) Γιατί ὁ Ἰωάννης ἐπανελάμβανε τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης;
- 5) Ἀπὸ τὸν πιὸ πάνω πίνακα, διάλεξε δυὸ στίχους ποῦ σοῦ κάνουν ἰδιαιτέρη ἐντύπωση. Νὰ τοὺς διαβάσῃς καλὰ καὶ νὰ ἀποδώσῃς τὸ νόημά τους στὸ τετράδιό σου.
- 6) Ποιοὶ εἶναι πραγματικὰ «τέκνα», παιδιὰ τοῦ Θεοῦ; (Ἰωάν. α' 12 - 13).

1. Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ—Οἱ Διωγμοί.

Ὁ Κύριος πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάληψή Του εἶχε πῆ στοὺς μαθητές Του: Θὰ λάβετε τὸ φῶτισμό καὶ τὴ δύναμη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ θὰ γίνετε μάρτυρες τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς διδασκαλίας μου στὴν Παλαιστίνη καὶ ὡς τὸ πιὸ μακρινὸ μέρος τῆς γῆς (Πράξ. α' 8).

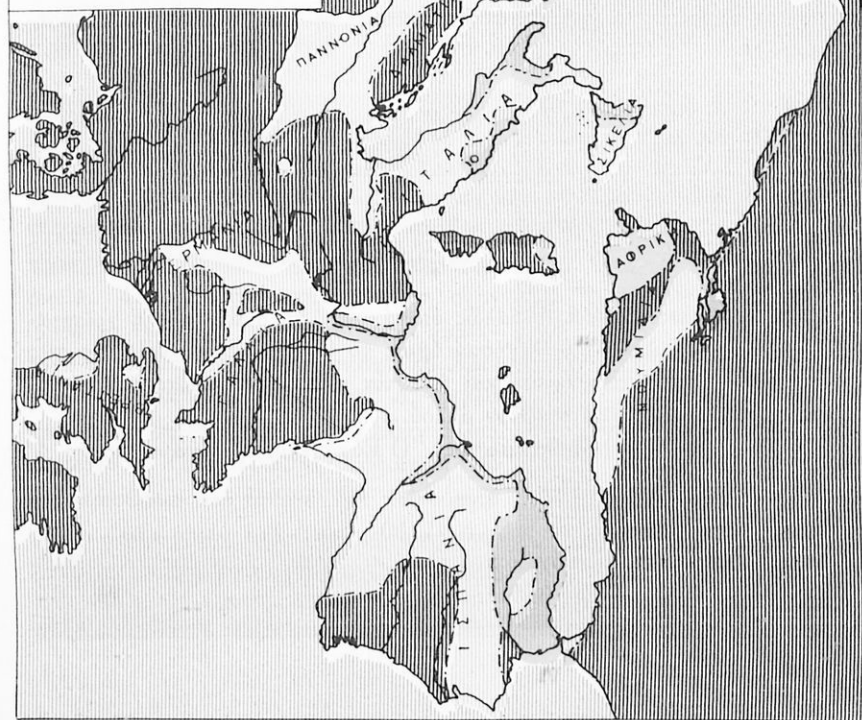
Ἀπὸ τὴν ὑπόσχεση στὴν πραγματικότητα. Εἶδαμε πῶς οἱ Ἀποστολοὶ καὶ οἱ συνεργάτες τοὺς ἐργάστηκαν γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἀποστολή τους. Ὁ Χριστιανισμός, ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, κατακταῖσε ὅλο καὶ περισσότερο τὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων. Οἱ χριστιανοὶ γίνονταν μιὰ ὑπολογίσιμη πνευματικὴ δύναμη μέσα στὸν πληθυσμὸ τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐνας ἀρχαῖος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας, ὁ Τερτυλλιανός, στὸ τέλος τοῦ 1ου αἰώνα μ.Χ., ἔλεγε στοὺς Ρωμαίους: «Εἴμαστε μὲν οἱ χριστιανοὶ καὶ ὅμως γεμίσαμε τὴ γῆ καὶ κάθε τι ποὺ σᾶς ἀνήκει: τὶς πόλεις, τὰ νησιά, τὰ φρούρια, τοὺς τόπους τῶν συνελεύσεων, ἀκόμα καὶ τὰ στρατόπεδα, τοὺς συλλόγους τῶν πατρικίων, τὶς δεκαρχίες, τὸ ἀνάκτορο, τὴ σύγκλητο καὶ τὴν ἀγορά. Δὲν ἀφήσαμε σὲ σᾶς τίποτα ἄλλο παρὰ τοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς» (Ἀπολογητικός, ΑΖ).

Ἡ μαρτυρία τοῦ Τερτυλλιανοῦ γιὰ τὴ θαυμαστὴ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν εἶναι ἡ μόνη· εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὴ. Παρουσιάζει τοὺς χριστιανούς νὰ δρῶν σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου καὶ νὰ ἔχουν μπῆ σὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα.

Τὸ θαῦμα τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πῶς νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ραγδαία διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ; Πῶς πρέπει νὰ δοῦμε τὸ θαῦμα στὸ αὐτὸ γεγονός; Ἀσφαλῶς ὄχι ὅπως παρουσιάζεται μὲ τὴν πρώτη ματιά. Εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ δοῦμε βαθύτερα, γιὰ νὰ ἐπισημάνουμε τὴν αἰτία τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ φαινομένου.

Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ 300 μ.Χ.

- Η πλειοψηφία του πληθυσμού Χριστιανοί
- Μία μικρότερη άναλογία Χριστιανών
- Η μειοψηφία του πληθυσμού Χριστιανοί
- Πάρα πολύ λίγοι Χριστιανοί
- Δεν υπάρχουν ειδήσεις για Χριστιανούς

‘Ο αυτοκράτορας Νέρων.

Είναι γνωστό ότι τόσο οι ‘Απόστολοι, όσο και οι άλλοι ιεραπόστολοι, δέν είχαν κοσμική δύναμη για να επιβάλουν τὸ χριστιανικὸ κήρυγμα. “Ὅπως λέγει ὁ ‘Απόστολος Παῦλος, τὸ κήρυγμα φαινόταν «μωρία» μπρὸς στὴ «σοφία» τῶν ἀνθρώπων (Α’ Κορ. α’ 18 - 23).

“Ὅλοι οἱ ἐργάτες τοῦ Εὐαγγελίου—τονίζει ἄλλοι ὁ Παῦλος—εἶχαν τὸ θησαυρὸ τῆς πίστεως μέσα σὲ χωματένια καὶ εὐθραυστα σώματα (Β’ Κορ. δ’ 7). Οἱ μετακινούμενοι ἔμποροι, οἱ περιφρονημένοι δοῦλοι, οἱ φυλακισμένοι καὶ οἱ ἐξόριστοι χριστιανοί, ἦταν οἱ ἀφανεῖς ἀλλὰ πολύτιμοι «συνεργάτες τοῦ Θεοῦ». Δέν ἦταν πρόσωπα ποὺ μπορούσαν νὰ ἐπιβληθοῦν μὲ τὸ ἀξίωμα ποὺ κατεῖχαν. Εἶχαν ὅμως τὴν ἀγνότητα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ποὺ ἦταν φάρος παρηγοριᾶς μέσα στὸν ἀπροσανατόλιστο εἰδωλολατρικὸ κόσμος.

Πολλοὶ ὑποστήριζαν ὅτι στὴν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ βοήθησαν :

1. ‘Η πολιτικὴ ἐνότητα ποὺ εἶχε δημιουργήσει ἡ ρωμαϊκὴ κυριαρχία.
2. ‘Η ἑλληνικὴ γλώσσα ποὺ εἶχε διαδοθῇ σὲ ὅλο τὸν κόσμος.
3. ‘Η ἠθικὴ αὐστηρότητα τῶν χριστιανῶν.
4. Τὸ κήρυγμα γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἰσότητα ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ παράγοντες αὐτοὶ ἀσφαλῶς ἐπιτάχυναν τὴ διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Δέν δημιούργησαν ὅμως τὸ θαῦμα καὶ τὸ θρίαμβο τῆς πίστεως. ‘Η βαθύτερη αἰτία καὶ ἡ ἐστία τῆς καρποφορίας τοῦ κηρύγματος πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν ἄλλοι.

‘Ο δημιουργὸς τοῦ θαύματος. ‘Ο Εὐαγγελιστὴς ‘Ιωάννης στὴν Α’ ἐπιστολὴ του διακηρύττει :

«Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν».

Α’ ‘Ιωάν. ε’ 4

Ἡ πίστις στὴ θεότητα καὶ στὴ μεσσιανικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅπλισε τοὺς χριστιανούς τῶν πρώτων τριῶν αἰώνων μὲ ἀκαταμάχητὴ δύναμη. Μὲ αὐτὴν ἀντιμετώπισαν τὶς εἰρωνεῖες, τὶς συκοφαντίες καὶ τὶς διώξεις τῶν εἰδωλολατρῶν. Ὁ χριστιανὸς ὁ «πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ» (Α' Ἰωάν. ε' 5) εἶχε :

1. Τὸ θάρρος νὰ ὁμολογῇ τὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Λουκ. κα' 12-15).
2. Τὴ δύναμη νὰ ὑπομένῃ τὶς καταδιώξεις, τὶς κακουχίες καὶ νὰ ἀντιμετωπίζῃ θαρραλέα τὸ θάνατο. Ἦταν μακάριος καὶ μισητὴς τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. ε' 11, Ἰωάν. ιε' 20).
3. Τὸ ζῶντάνο ἠθικὸ παράδειγμα ποὺ ἦταν τὸ φῶς καὶ τὸ ἀλάτι μέσα στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμον (Ματθ. ε' 13-16).

Οἱ διωγμοί. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐμφανίστηκε μέσα στὸ Ρωμαϊκὸ κράτος ποὺ ἦταν ἀνεκτικὸ στὶς θρησκείες τῶν λαῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Ρωμαῖοι ἦταν προπάντων ἀνεκτικοὶ στὴν ἰουδαϊκὴ θρησκεία. Τὴν ἐβλεπαν περιορισμένη στὸν ἰουδαϊκὸ λαό, ποὺ τὸν εἶχαν στὴν κυριαρχία τους. Στὴν ἀρχὴ θεώρησαν τὸ Χριστιανισμὸ μιὰ ἰουδαϊκὴ αἵρεση. Ἀργότερα κατὰλαβαν ὅτι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καταργοῦσε τὰ εἰδωλα, τὴ θεοποίηση τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἔφερνε ἓνα καινούργιο τρόπο ζωῆς στοὺς ἀνθρώπους. Οἱ εἰδωλολάτρες τότε ἀμύνθηκαν. Κατηγόρησαν τοὺς

Πάνω: Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος. Κάτω: Ὁ Δέκιος.

χριστιανούς για άρνητές της επίσημης θρησκείας, δηλαδή ἄθεους και συνωμότες της πολιτείας. Τους συκοφάντησαν ὅτι μέσα σὲ μυστικές συγκεντρώσεις ἔτρωγαν ἀνθρώπινες σάρκες καὶ ἔπιναν ἀνθρώπινο αἷμα, σὰν τὸ μυθικὸ Θυέστη. Παρεξηγοῦσαν δηλαδή τὸ Μυστήριό τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Οἱ συκοφαντίες αὐτὲς δημιούργησαν μίσος καὶ ἐχθρότητα κατὰ τῶν χριστιανῶν. Εἰδωλολάτρες καὶ Ἰουδαῖοι ξεσήκωσαν τὸν ὄχλο. Οἱ διωγμοὶ ξέσπασαν.

Τὰ στάδια τῶν διωγμῶν. Οἱ διωγμοὶ διακρίνονται σὲ μερικούς, (ὡς τὸ 249 μ.Χ.) καὶ σὲ γενικούς, (249 - 313 μ.Χ.) Στὴν περίπτωση τῶν μερικῶν διωγμῶν ὑπέφεραν οἱ χριστιανοὶ σὲ ὀρισμένα τμήματα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Στους γενικούς διωγμοὺς ἡ κραυγὴ «οἱ χριστιανοὶ στὰ λιοντάρια» ἀντήχησε παντοῦ.

Οἱ αὐτοκράτορες ποὺ προκάλεσαν διωγμούς εἶναι :

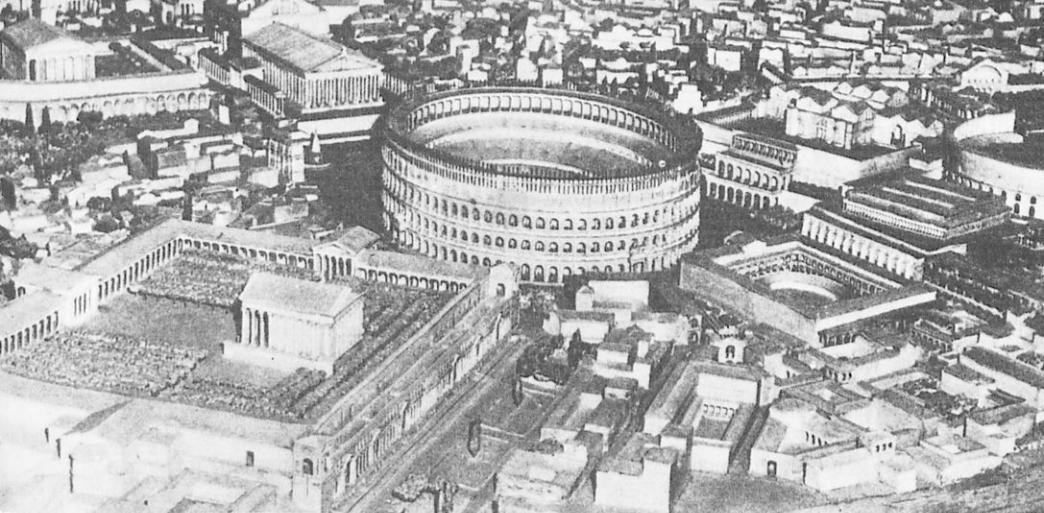
Ὁ Νέρων (55 - 68), ὁ Δομιτιανὸς (81 - 96), ὁ Τραϊανὸς (98 - 117), ὁ Ἀδριανὸς (117 - 138), ὁ Μάρκος Αὐρήλιος (161 - 180), ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος (193 - 211), ὁ Μαξιμῖνος (235 - 238), ὁ Δέκιος (249 - 251), ὁ Βαλεριανὸς (253 - 260), ὁ Αὐρηλιανὸς (270 - 275), ὁ Διοκλητιανὸς (284 - 305) καὶ ὁ Γαλέριος (305 - 311).

Στους διωγμοὺς αὐτοὺς μαρτύρησαν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες γιὰ τοὺς ὁποίους ψάλλει ἡ Ἐκκλησία μας «τὰ τῆς πίστεως κατορθώματα». Στὶς εἰκόνες καὶ στὶς ἀγιογραφίες θαυμάζουμε τὶς ἡρεμὲς καὶ ἥρωϊκές τους μορφές. Πότισαν μὲ τὸ αἷμα τους τὸ δέντρο τῆς πίστεως. Γι' αὐτοὺς θὰ μιλήσουμε στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

Ἀσκήσεις

- 1) Τί βοηθεῖ καὶ τί ἐμποδίζει στὴν ἐποχὴ μας νὰ εἴμαστε ζωντανοὶ χριστιανοί;
- 2) Πῶς ἐφαρμόζονται τὰ λόγια τοῦ Κυρίου σήμερα «εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμεῖς διώξεουσιν»; (Ἰωάν. ιε' 20).
- 3) Ποιὸς ἦταν ὁ σκοπὸς τῶν διωγμῶν γιὰ τοὺς διώκτες;
- 4) Διάβασε τὸ Β' Τιμ. γ' 12: «Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται». Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὸ σημερινὸ σου μάθημα καὶ ποιὸ εἶναι τὸ βαθύτερο νόημά του;
- 5) Ἦταν ἀληθινὰς οἱ κατηγορίες ἐναντίον τῶν χριστιανῶν; Ἐξήγησε.
- 6) Γιατί κυρίως διώκεται ὁ Χριστιανισμός; Σύγκρινε τοὺς πρώτους διωγμοὺς τῶν χριστιανῶν μὲ τὶς σημερινὰς ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ρώμη (330 μ.Χ.). Στο μέσο διακρίνεται τὸ Κολοσσαῖο. Χωροῦσε 100.000 θεατές. Ἐδῶ οἱ χριστιανοὶ μάρτυρες πότισαν μὲ τὸ αἷμα τους τὸ δέντρο τῆς πίστεως.

2. Οἱ Μάρτυρες καὶ οἱ Ἀπολογητές.

Οἱ διωγμοὶ δημιούργησαν τὶς φάλαγγες τῶν μαρτύρων. Μάρτυρες λέγονται οἱ χριστιανοὶ ποὺ προτίμησαν τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ θάνατο παρὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὴν πίστη στὸ Χριστό. Ἐδῶσαν ἔτσι μὲ τὸ αἷμα τους τὴν καλύτερη μαρτυρία πίστεως καὶ ἀγάπης. Τὰ βασανιστήρια ποὺ πέρασαν οἱ μάρτυρες ἦταν :

α) Ψυχικὰ βασανιστήρια. Στὴν ψυχὴ τοῦ μάρτυρα παιζόταν ἓνα ψυχικὸ δράμα. Οἱ διώκτες του ζητοῦσαν ἀπὸ αὐτὸν νὰ ἀρνηθῇ τὸ Χριστό. Τοῦτο ὅμως ἦταν ἀδύνατο, γιατί ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ εἶχε φωτίσει τὸ νοῦ του καὶ ἡ θεία Κοινωνία εἶχε θρέψει τὴν ψυχὴ του.

Ὁ ἅγιος Κυπριανός, ποὺ μαρτύρησε στὸ διωγμὸ τοῦ Βαλεριανοῦ, περιγράφει ἔτσι τὸ ψυχικὸ δράμα τῶν μαρτύρων : «Τὴ γλῶσσα ποὺ ὁμολογοῦσε τὴν πίστη, τὴν καλοῦσαν νὰ ἀρνηθῇ τὸ Χριστό, τὰ χέρια, τὰ συνηθισμένα νὰ ἐκτελοῦν ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἔπρεπε νὰ προσφέρουν ἀκάθαρτη θυσία, τὸ στόμα, ποὺ ἦταν ἁγιασμένο ἀπὸ τὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου κινδύνευε νὰ μολυνθῇ μὲ τὰ ὑπολείμματα τῶν σφαγτῶν ποὺ προσφέρονταν». Καὶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος προσθέτει :

«Καὶ γὰρ πατήρ ἐπολέμει παῖδι τότε, καὶ υἱὸς ἠρνεῖτο πατέρα, καὶ γυναῖκες ἄνδρας, καὶ ἄνδρες γυναῖκας καὶ θυγατέρες μητέρας καὶ συγγενεῖς συγγενεῖς καὶ φίλοι φίλους καὶ ποικίλος τις ἦν ὁ πόλεμος οὗτος καὶ παντοδαπός, εἰς τὰς οἰκίας ἔρπων, συγγενεῖς διασπών, βουλευτήρια ταράττων, δικαστήρια θορυβῶν, ὡς τῶν πατρίων ἐθῶν καταλυομένων, καὶ ἑορτῶν καὶ θεραπειᾶς δαιμονίων καταλυομένης, ἃ τοῖς πάλαι νομοθέταις πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων περισπούδαστα ἦν» (Χρυσόστομος, *P. G.* 50, 493 - 494).

Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῇ πάλῃ γινόταν ἀκόμη πιὸ μαρτυρικὴ, ὅταν τύχαινε ὁ μάρτυρας νὰ εἶναι οἰκογενειάρχης. Σὲ ποτανοῦ φροντίδα θὰ ἄφηνε τὴν οἰκογένειά του, ὅταν αὐτὸς θὰ ἔφευγε ἀπὸ τῆ ζωῆς; Ὅπως βλέπουμε στὴν παραπάνω περικοπὴ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου τραγικὲς οἰκογενειακὲς σκηνὲς συνόδευαν καὶ κορυφῶναν τὸ ψυχικὸ δράμα τοῦ μάρτυρα. Πολλὲς φορὲς, δηλαδὴ, τύχαινε οἱ γονεῖς νὰ εἶναι εἰδωλολάτρες καὶ τὸ παιδί χριστιανός. Κάποτε ἡ γυναίκα εἶχε ἄπιστο σύζυγο καὶ τὸ ἀντίθετο. Τὰ πρόσωπα αὐτά, μὲ συμβουλές, μὲ πιέσεις καὶ μὲ βίαια μέσα προσπαθοῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸν δικό τους ἀπὸ τὸ μαρτύριο. Οἱ πιέσεις ἦταν μεγαλύτερες ὅταν τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας ἦταν μοναχοπαίδι στὴν οἰκογένεια (οἱ περιπτώσεις π.χ. τῆς ἁγίας Βαρβάρας καὶ τῆς ἁγίας Μαρίνας).

Μαρτυρικὸ δὲν ἦταν μόνο τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον. Ὁ χῶρος τοῦ δικαστηρίου ἦταν ὁ προθάλαμος τοῦ μαρτυρίου. Ὁ δικαστὴς πότε μὲ ὑποσχέσεις καὶ πότε μὲ ἀπειλὲς προσπαθοῦσε νὰ λυγίσῃ ψυχικὰ τὸ μάρτυρα. Τριγυρισμένος ὁ μάρτυρας ἀπὸ τὸ μανιασμένον ὄχλο ἦταν τὸ πρόβατο μέσα στοὺς λύκους (*Ματθ.* ι' 16).

β) Σωματικὰ βασανιστήρια. Ἡ θηριωδία τῶν εἰδωλολατρῶν εἶχε ἐπινοήσῃ πολλά : τὴ μαστίγωση, τὴ φυλάκιση, τὴν ἐξορία, τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα καὶ τὰ ἀσύλληπτα ἀπὸ τὸ νοῦ βάρβαρα μέσα τῆς θανατώσεως. Τὰ φέρνει στὸ νοῦ μας ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος μὲ τὸ ἐγκώμιο ποὺ πλέκει στοὺς μάρτυρες :

«Ζωγραφῶμεν τοίνυν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς μὲν ἐπὶ τηγάνων κειμένους, τοὺς δὲ ὑπὲρ ἀνθράκων τεταμένους, ... τοὺς δὲ εἰς θάλασσαν καταποντιζομένους, ἐτέρους ξοιμένους, ἄλλους ἐπὶ τροχὸν καμπτομένους, ἄλλους εἰς κρημνὸν ριπτομένους, καὶ τοὺς μὲν θηρίοις πικτεύοντας, τοὺς δὲ ἐπὶ βάραθρον ἀγομένους, τοὺς δὲ, ὡς ἔκαστος ἔτυχε καταλύσας τὸν βίον» (*P.G.* 50, 712).

Οἱ μάρτυρες ὑπόμεναν τὰ μαρτύρια μὲ ἀξιοθαύμαστη ὑπομονή. Πολλές φορές ἔτρεχν στο μαρτύριο. Οἱ δικαστές καὶ οἱ βασανιστές ἄκουαν ἀπὸ τοὺς μάρτυρες, μαζί μὲ τὴ θαρραλέα ὁμολογία τῆς πίστεως, καὶ ἐλεγκτικά λόγια γιὰ τὴν εἰδωλολατρία ποὺ ὑπηρετοῦσαν.

Δύο ἥρωικά παραδείγματα. Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου : «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάν. ι' 11) πραγματοποιήθηκε καὶ στοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων, τοὺς ἐπισκόπους. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος εἶναι οἱ γίγαντες τοῦ μαρτυρίου στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία.

α) Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος. Ἦταν μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννη καὶ ἔγινε ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας. Στὸ διωγμὸ τοῦ Τραϊανοῦ τὸν ἐπίασαν καὶ τὸν ὁδήγησαν στὴ Ρώμη. Ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Τρωάδα ἦταν οἱ σταθμοὶ τοῦ ταξιδιοῦ του. Ἀπὸ κεῖ ἔγραψε τὶς περίφημες ἐπτὰ ἐπιστολές του πρὸς τὰς διάφορες Ἐκκλησίες καὶ στὸν ἐπίσκοπο Σμύρνης Πολύκαρπο. Στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ρώμης, ποὺ ἐνεργοῦσαν γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸ μαρτύριο, ἔγραψε :

«Εὐχομαι γρήγορα νὰ βρεθῶ μπροστὰ στὰ θηρία, τὰ ὅποια θὰ κολακέψω νὰ μὲ καταβροχθίσουν σύντομα, γιὰ νὰ μὴν πάθω καὶ ἐγὼ ὅ,τι ἔπαθαν μερικοί, ποὺ δὲν τοὺς ἄγγισαν ἀπὸ δειλία· καὶ ἂν αὐτὰ δὲν θελήσουν, ἐγὼ θὰ τὰ βιάσῃ... Ἡ φωτιὰ καὶ ὁ σταυρὸς, οἱ ἐπιθέσεις τῶν θηρίων, οἱ διαμελισμοὶ καὶ οἱ διασκορπισμοὶ τῶν ὁσῶν, τὸ κομμάτισμα τῶν μελῶν, ἡ συντριβὴ ὁλόκληρου τοῦ σώματος, οἱ κακὲς κολάσεις τοῦ διαβόλου, ἃς ἔρθουν πρὸς μένα, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πετύχω τὸν Ἰησοῦ Χριστό... Π ρ ο τ ι μ ῶ ν ἂ ν π ε θ ἄ ν ω γ ι ἂ τ ὸ ὄ ν ο μ α τ ο ῦ Ἰ η σ ο ῦ Χ ρ ι σ τ ο ῦ παρὰ νὰ βασιλέψω ὡς τὰ πέρατα τῆς γῆς» (κεφ. 5 - 6).

Στις 20 Δεκεμβρίου τοῦ 107 μ.Χ. τὸ Κολοσσαῖο τῆς Ρώμης βάφτηκε ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἰγνατίου. Ὀνομάστηκε Θεοφόρος, γιὰ τὴν ἀφοσίωσή του στὸ Χριστό. Οἱ ἐπιστολές του εἶναι μιὰ ἐπτάφωτη λυχνία, ποὺ στέλνει στοὺς χριστιανούς τὶς ἀκτίνες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σταθερῆς πίστεως.

β) Πολύκαρπος Σμύρνης. Εἶχε χειροτονηθῇ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ἐπίσκοπος Σμύρνης. Ἦταν γέροντας, ὅταν ξέσπασε ὁ διωγμός. Οἱ εἰδωλολάτρες φώναζαν : «Αἶρε τοὺς ἀθέους· ζητεῖσθω Πολύκαρπος». Ζητοῦσαν τὸ θάνατο τῶν χριστιανῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ ἐπισκόπου. Τὸν ἀναζήτησαν, τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ὁδήγησαν στὸν ἀνθύπατο.

Προτομή του αγίου Σεβαστιανού
που μαρτύρησε από τὰ βέλη.
(Τοῦ γλύπτου Μπερνίνι).

Ἡ συνάντησή τοῦ Πολυκάρπου μ' ἐκείνους πού τὸν ἀναζητοῦσαν καὶ ἡ συνομιλία του μὲ τὸν ἀνθρώπου μαῶς δείχνουν τὴν ἀγία καὶ ἥρωική μορφή τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σμύρνης. Μόλις ἄκουσε ὁ Πολύκαρπος ὅτι ἦταν ἐκεῖ οἱ διώκτες, κατέβηκε ἀπὸ τὸ ὑπερῶο καὶ ἄρχισε νὰ συζητεῖ μαζί τους. Ἐκεῖνοι θαύμαζαν τὴν ἡλικία του καὶ τὴ σταθερότητά του καὶ ἀποροῦσαν, γιατί τόσο βιασύνη γιὰ νὰ συλλάβουν ἓναν τέτοιο γέροντα. Ἐκεῖνος ἀμέσως παράγγειλε νὰ τοὺς δώσουν νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦν ὅσο ἤθελαν. Καὶ τοὺς ζήτησε νὰ τοῦ δώσουν λίγη ὥρα, γιὰ νὰ προσευχηθῇ ἄφοβα. Μόλις τοῦ ἔδωσαν τὴν ἄδεια, στάθηκε καὶ προσευχήθηκε γεμάτος ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε ἐπὶ δύο ὥρες δὲν μπορούσε νὰ σταματήσει. Ἐκεῖνοι πού τὸν ἄκουαν ἀποροῦσαν καὶ πολλοὶ μετάνιωσαν, πού ἤρθαν νὰ πιάσουν ἓναν τέτοιο θεοπρεπῆ γέροντα (Μαρτύριο Πολυκάρπου 7, 2).

Μὲ τὴν ἴδια ψυχική ἡρεμία ἀντιμετώπισε τὶς ἀπειλὲς τοῦ ἀνθρώπου :

«Ὁγδόντα ἔξι χρόνια δουλεύω στο Χριστὸ καὶ σὲ τίποτα δὲ μὲ ἀδίκησε· πῶς λοιπὸν μπορῶ νὰ βλαστημήσω τὸ βασιλεῖα καὶ σωτήρα μου;». Τὰ θηρία καὶ ἡ φωτιά δὲ τὸν δέιλιασαν. Ἀντίθετα, πρὶν παραδοθῇ στὶς φλόγες, προσευχήθηκε καὶ εὐχαρίστησε τὸ Θεό. Ἀξιώθηκε «τοῦ λαβεῖν μέρος ἐν ἀριθμῶ τῶν μαρτύρων ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ... εἰς ἀνάστασιν ζωῆς αἰωνίου ψυχῆς τε καὶ σώματος ἐν ἀφθαρσίᾳ πνεύματος ἀγίου» (Μαρτύριο 14, 2). Μὲ τὸν πόθο τῆς ἀναστάσεως παράδωκε τὴν ψυχὴ του στὸ Χριστὸ στὶς 23 Φεβρουαρίου τοῦ 156 μ.Χ.

Ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Πολύκαρπος ὀνομάζονται Ἀποστολικοὶ

Πατέρες, γιατί ἔζησαν καὶ ἔδρασαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων.

Ἀποστολικοὶ Πατέρες εἶναι ἐπίσης ὁ Κλήμης, ἐπίσκοπος Ρώμης, ὁ Παπίας, ἐπίσκοπος Ἱεραιπόλεως, ὁ Ἑρμᾶς καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν ἔργων «Διδαχὴ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων» καὶ «Ἐπιστολὴ τοῦ Βαρνάβα».

Ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων.

1. «Ἀμεινόν ἐστι σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλοῦντα μὴ εἶναι. Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ» (Ἰγνάτιος, Πρὸς Ἑφραίμους 15, 1).
2. «Καλὸν τὸ ἀνακαμπέσθαι ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία κατὰ τοῦ πνεύματος στρατεύεται» (Πολύκαρπος, πρὸς Φιλιππησίους 5, 3).
3. «Οἱ μεγάλοι δίσχα τῶν μικρῶν οὐ δύνανται εἶναι, οὔτε οἱ μικροὶ δίσχα τῶν μεγάλων» (Κλήμης ὁ Ρώμης, Α' Κορινθίους 37, 4).
4. «Μάρκος μὲν ἐρμηνευτὴς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν...» (Παπίας, εἰς Εὐσεβίου Ἑκκλ. Ἱστορίᾳ 3, 39, 15).
5. «Μηδενὸς καταλάλει, μηδὲ ἡδέως ἔκουε καταλαλοῦντος» (Ἑρμᾶς, ἐν-τολὴ β, 2).
6. «Ἐν Ἑκκλησίᾳ ἐξομολόγησθαι τὰ παραπτώματά σου, καὶ οὐ προσελεύσῃ ἐπὶ προσευχῇ σου ἐν συνειδήσει πονηρεῖ» (Διδαχὴ 4, 14).
7. «Οὐ διστάσεις δοῦναι οὐδὲ διδοῦς γογγύσεις, γνώσῃ δὲ τίς ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης» (Ἐπιστολὴ Βαρνάβα 19, 11).

Οἱ ἀπολογητές, οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν μαρτύρων. Οἱ μάρτυρες καὶ γενικὰ οἱ χριστιανοὶ στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἦταν ἄνυπεράσπιστοι. Εἶχαν τοὺς συνηγόρους τους, πού λέγονταν ἀπολογητές. Οἱ ἀπολογητὲς ἔγραφαν ἀπολογίαις γιὰ τὶς ἄδικες κατηγορίες τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ παρουσίαζαν τὴ χριστιανικὴ πίστι. Ἦταν μορφωμένοι χριστιανοί. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔδιναν τὶς γραπτὲς τοὺς ἀπολογίαις καὶ στοὺς αὐτοκράτορες στὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν.

Ὁ ἀρχαιότερος ἀπολογητὴς εἶναι ὁ Κοδράτος καὶ ὁ σπουδαιότερος ὁ Ἰουστίνος. Ἄλλοι ἀπολογητὲς ἦταν : ὁ Τατιανὸς ὁ Σύρος, ὁ Μελλίτων, ἐπίσκοπος Σάρδεων, ὁ Ἀθηναγόρας, φιλόσοφος Ἀθηναῖος, ὁ Θεόφιλος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὁ φιλόσοφος Ἑρμείας καὶ ὁ συγγραφέας τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον. Στὴ Δύση ἔδρασαν οἱ ἀπολογητὲς : Τερτυλιανὸς καὶ Μινούκιος Φηλίξ.

Ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυρας Ἰουστίνος. Γεννήθηκε στὴν Παλαιστίνη ἀπὸ εἰδωλολάτρες γονεῖς. Οἱ φιλοσοφικὲς μελέτες στὶς ὁποῖες στὴν ἀρχὴ ἐπιδόθηκε, δὲν τὸν ἱκανοποίησαν. Ἀναζήτησε καὶ βρῆκε τὴ σοφία τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ εἶναι «φιλοσοφία ἀσφαλῆς τε καὶ σύμφορος». Ἡ Ἐκκλησία τὸν κέρδισε καὶ τὸν τοποθέτησε σὲ θέσση ἐπιτελική. Τὸν ἔκανε ἀπολογητὴ Τῆς. Σώθηκαν δυὸ ἀπολογίες του. Ἡ μιὰ ἀπευθύνεται στὸν αὐτοκράτορα Ἀντωνίνο καὶ ἡ ἄλλη στὸ ρωμαϊκὸ δῆμο. Οἱ ἀπολογίες αὐτές, καθὼς καὶ ὁ διάλογος μὲ τὸν Ἰουδαῖο Τρύφωνα εἶναι μνημεῖα χριστιανικῆς παρρησίας. Μιὰ τρίτη «ἀπολογία» του ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του τὸ 165 μ.Χ. Στεφανώθηκε ἔτσι γιὰ τοὺς ἀγῶνες του μὲ τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου. Ὁ Ἰουστίνος, φιλόσοφος ὁ ἴδιος, ὀνόμαζε χριστιανούς πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστὸ τὸ Σωκράτη, τὸν Ἡράκλειτο κ.ἄ. Πίστευε ὅτι ὁ Θεὸς μὲ «σπέρματα ἀληθείας» φώτισε τὸ νοῦ τους καὶ ἔτσι εἶπαν μερικὲς ἀλήθειες ποὺ τὶς δέχεται ὁ Χριστιανισμός.

«Καὶ ἐὰν εἰς αὐτοὺς εἶναι τις ἐνδεὴς ἢ πτωχὸς καὶ δὲν ἔχουν εὐχέρειαν νὰ διαθρέψουν αὐτόν, δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας νηστεύουν, ἵνα παράσχουν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τὴν ἀναγκαίαν τροφήν» (*Ἀριστείδης Ἀπολογία, 15, ἑλληνικὴ μετάφραση Β.Ε.Π.Ε.Σ. 3, 149*).

«Ἀλλὰ καὶ ἐὰν φῇ: «Δεῖξόν μοι τὸν θεόν σου», κἀγὼ σοι εἰποίμι ἂν «Δεῖξόν μοι τὸν ἄνθρωπόν σου κἀγὼ σοι δεῖξω τὸν θεόν μου»... Βλέπεται γὰρ ὁ θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὁρᾶν, ἐπὶ ἔχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεφγμένους τῆς ψυχῆς» (*Θεοφίλου Ἀντιοχείας, πρὸς Αὐτόλκων Α, 2*).

Ἀσκήσεις

- 1) Διάβασε Α' Περ. γ' 15 καὶ Α' Κορ. δ' 12 - 13. Ποιὰ σχέση ἔχουν οἱ περιοπὲς αὐτὲς μὲ τοὺς μάρτυρες καὶ ἀπολογητές;
- 2) Προσωποποίησε τὸ Κολοσσαῖο καὶ σὲ πρῶτο πρόσωπο παρουσίασέ το νὰ μιλῇ γιὰ τὶς ἐκατόμβες τῶν μαρτύρων καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου.
- 3) Τί θαυμάζεις στοὺς μάρτυρες καὶ στοὺς ἀπολογητές; Σὲ τί μπορεῖς νὰ τοὺς μιμηθῇς;
- 4) Γράψε στὸ τετράδιό σου, ἐξήγησε καὶ ἀποστήθισε τὸ Ματθ. ε' 11.

«Οὐκέτι θρήνοις τοὺς τῶν ἁγίων δορυφοροῦμεν θανάτους, ἀλλ' ἐνθέοις χορείαις τοῖς ἐκείνων ἐπορχούμεθα τάφοις. Ὑπνος γὰρ τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος. Μᾶλλον δὲ πρὸς κρεῖττονα ζωὴν ἐκδημία» (*Μ. Βασίλειος, Ρ. Γ. 31, 484*).

3. Οἱ κατακόμβες, οἱ τόποι τῆς γαλήνης.

Ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος, ὅταν τελείωνε τὴν ἀπολογία του στὸ δικαστήριον, «ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. ζ' 55). Στὸν τόπο τοῦ λιθοβολισμοῦ δέχτηκε ἀτάραχος τὸ μαρτύριον καὶ προσευχήθηκε γιὰ τοὺς φονιάδες του. Ὁ θάνατός του ἦταν ἕνας ἥσυχος ὕπνος.

Μὲ τὸ βλέμμα στὸν οὐρανὸν παράδιναν τὴν ψυχὴ τους στὸ Χριστὸ καὶ οἱ ἄλλοι μάρτυρες. Ὁ θάνατος γι' αὐτοὺς ἦταν ἀφορμὴ ζωῆς καὶ μετὰ-βαση σὲ καθαρότερο φῶς. Ὅλοι οἱ χριστιανοί, στὸν οὐρανὸν ἔριχναν τὴν ἐλπίδα τους. Ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀντλοῦσαν παρηγοριὰ καὶ μὲ τὸν οὐρανὸ ἐπικοινωνοῦσαν στὶς συνάξεις τους γύρω ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων. Αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὶς κατακόμβες, τὰ κοιμητήρια τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

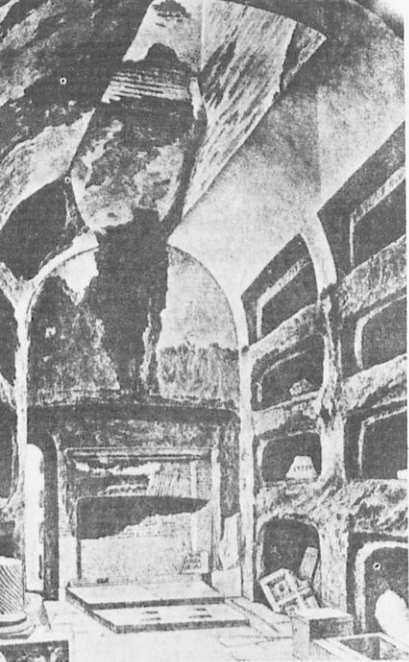
Οἱ χριστιανικὲς νεκροπόλεις. Κατακόμβες ὀνομάστηκαν ἀπὸ τὸ κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ, ποὺ ἀνακάλυψε ὁ ἐρευνητὴς Μπόσιο (Bosio) τὸ 1578 ad catacumbas, δηλαδὴ στὸ κοίλωμα. Ἐξω ἀπὸ τὴ Ρώμη καὶ γύρω ἀπὸ τὸ κοιμητήριον αὐτὸ βρέθηκαν οἱ λαβύρινθοι τῶν χριστιανικῶν κοιμητηρίων, ποὺ πῆραν τὸ ὄνομα κατακόμβες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰταλία, καὶ ἄλλα μέρη μὲ κατάλληλο ἔδαφος, ὅπως ἡ Μάλτα, ἡ Σικελία, ἡ Βόρεια Ἀφρική, ἡ Συρία καὶ τὸ δικό μας νησί ἡ Μῆλος φιλοξενοῦν στὰ ἐδάφη τους χριστιανικὲς νεκροπόλεις.

Ἑθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι χρησιμοποιοῦσαν ὑπόγειες στοᾶς γιὰ τὸν ἐνταφιασμὸ τῶν νεκρῶν τους. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως ἔκαναν τοὺς ὑπόγειους τάφους χώρους προσευχῆς καὶ λατρείας.

Κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἀνοιζαν στοᾶς, ποὺ ἦταν σὲ μερικὲς περιπτώσεις τρεῖς καὶ τέσσερες καὶ πέντε καὶ μάλιστα σὲ βάθος 25 μέτρων. Ἐκεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς τάφους ποὺ ἀνοιζαν, ἐφτιαζαν καὶ χώρους γιὰ νὰ γιορτάζουν τὰ «γενέθλια» τῶν μαρτύρων, δηλαδὴ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τους. Στὶς γιορτὲς αὐτὲς τελοῦσαν καὶ τὰ «συνπόσια», ποὺ θύμιζαν τὶς «ἀγάπες» τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Ἀκόμη, σὲ ξεχωριστοὺς χώρους, τὶς κρύπτες ἢ τὰ παρεκκλήσια, τελοῦσαν τὴ θεία Εὐχαριστία. Συχνὰ μὴ μαρμάρινη σαρκοφάγος ἦταν ἡ ἁγία Τράπεζα τῆς κρυφῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ἐπιγραφὲς στὶς κατακόμβες. Ὑπῆρχε συνήθεια στοὺς πρώτους χριστιανούς νὰ χαράζουν στὶς πλάκες τῶν τάφων, στὰ τοιχώματα καὶ τὶς

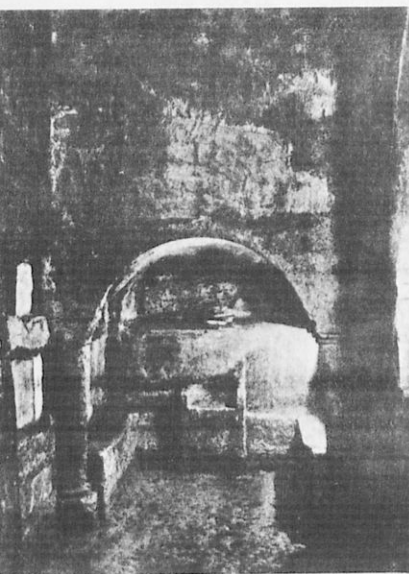
δροφές σύντομες, αλλά πλούσιες σὲ νόημα ἐπιγραφές. Ἦταν ἐπιτάφιος ἐπιγραφές, ποὺ διακήρυτταν τὴν ἀνάσταση, τὴν εἰρήνην καὶ τὴ χάρα. Γιὰ τὸ χριστιανὸ ὁ θάνατος δὲν ἦταν τὸ ἀνεπιθύμητο τέρμα τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἡ ἥρεμη, ἡ φυσικὴ καὶ ἐπιθυμητὴ μετάβαση ἀπὸ τῶν φθαρτῶν εἰς τὰ ἀφθαρτα, ἀπὸ τῶν προσκαίρων εἰς τὰ αἰώνια». Στους διαδρόμους τῶν κατακόμβων ἔπνεε ἡ αὖρα τῆς ἐλπίδας καὶ τῆς γαλήνης. Αὐτὴ δρόσιζε τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φτέρωνε γιὰ νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τοὺς κοιμηθέντες ἀδελφούς. Παράθετουμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς ἐπιγραφές :

Ἑρμογένη, χαῖρε, ἔτη βιώσας με', καλῶς πράξας, μηδὲνα λυπήσας, μηδενὶ προσκρούσας.

Εἰρήνη σοι ἐν οὐρανῷ.

Εὐφύχει, Μουσενά Εἰρήνη, ἡ σὴ ψυχὴ ἀθάνατος παρὰ Χριστῷ.

Ὁ Πατὴρ τῶν πάντων οὓς ἐποίησες καὶ παρέλαβες, Εἰρήνην, Ζωὴν, Μάρκελλον, Σοὶ δόξα ἐν ✠

Ἡ ζωγραφικὴ στὶς κατακόμβες. Ἡ ζωγραφικὴ στὶς κατακόμβες σκορπίζει καὶ αὐτὴ στὴν ψυχὴ μας τὸ ἄρωμα τῆς εὐσέβειας καὶ μαρτυρεῖ τὴ βαθιὰ πίστη τῶν χριστιανῶν. Στὴν πρωτοχριστιανικὴ ζωγραφικὴ διακρίνουμε συμβολικὲς παραστάσεις καὶ σκηνὲς ἀπὸ τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη :

Πάνω : τὴν κατακόμβη αὐτὴ τῆς Ρώμης ἀνακάλυψε τὸ 1854 ὁ μεγάλος ἐρευνητὴς De Rossi. Κάτω : δωμάτιο σὲ κατακόμβη γιὰ τὰ νεκρικὰ δεῖπνα.

α) Συμβολικές παραστάσεις.

Ήταν γράμματα ἢ λέξεις καὶ θέματα παρμένα ἀπὸ τὸ ζωικὸ καὶ τὸ φυτικὸ κόσμος. Ὁ εἰδωλολάτρης τὰ θεωροῦσε ἄτεχνα συμπλέγματα καὶ κακόγουστα σχήματα. Γιὰ τὸ χριστιανὸ ὅμως εἶχαν συμβολικὴ σημασία. Τοῦ ζωντάνευαν τὶς βιβλικὰς ἀλήθειες. Ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν συμβόλων ἀναφέρουμε :

1. Σύμβολα τοῦ Χριστοῦ :

Ὁ ἄμνός καὶ ὁ Καλὸς Ποιμένας.

Ὁ ἄμνός στὴν ἀρχὴ συμβόλιζε τοὺς πιστοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους θυσιάζεται ὁ Καλὸς Ποιμένας, ὁ Χριστὸς (Ἰωάν. ι' 11). Ἀργότερα ὁ ἄμνός ἔγινε τὸ σύμβολο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι «ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. α' 29).

Ὁ ἰχθὺς ἔκρυβε τὶς λέξεις : Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ. Ὁ ἰχθὺς συμβόλιζε ἀκόμη τὸν πιστὸ χριστιανὸ καὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. (Στὴν κατακόμβη τοῦ ἁγίου Καλλίστου ἰχθὺς βασιτάζει στὴ ράχη του καλὰθι μὲ ψωμὶ καὶ κρασί).

Ὁ Ὀρφεὺς μάγευε τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιὰ μὲ τὴ λύρα του. Ὁ Χριστὸς μὲ τὴ λύρα τοῦ Εὐαγγελίου τραβᾷ κοντά Του καὶ ἡμερώνει τὶς ἀνθρώπινες ψυχές.

Ἡ ἄμπελος ἦταν σύμβολο τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν πιστῶν (Ἰωάν. ιε' 5). Σήμερα ἡ παράσταση αὐτὴ σώζεται σὲ μερικὰ εἰκονοστάσια. Στὸ Χριστὸ ἀνῆκαν τὸ μονόγραμμα ✠ καὶ τὸ Α καὶ Ω (Ἀποκ. κβ' 13).

2. Ἄλλα σύμβολα.

Ἡ ἄγκυρα ἦταν σύμβολο τῆς ἐλπίδας (Ἐβρ. ζ' 19). Τὴ ζωγράφιζαν συνήθως μὲ δυὸ ψάρια, τὸ Σταυρὸ καὶ τὸ στεφάνι τῆς δόξας.

Ἡ δάφνη συμβόλιζε τὴ δόξα. Τὸ κλαδὶ τῆς ἐλιάς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Σύμβολα ἀθανασίας ἦταν καὶ τὰ π α γ ώ ν ι α, ποὺ ἔπιναν ἀπὸ τὸ κύπελλο τῆς ζωῆς.

Τὸ περιστέρι ποὺ κρατοῦσε κλαδὶ ἐλιάς ἢ δάφνης στὸ ράμφος συμβόλιζε τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀγνότητα. Σὲ μιὰ κατακόμβη τῆς

Ρώμης βλέπουμε ένα κλαδί φοινικιάς, πού είναι σύμβολο τῆς νίκης. Κάτω ἀπὸ αὐτό, τὸ ὄνομα Βικτώρια (= νίκη) καὶ δίπλα τὸ Σταυρό.

Τὸ ἐλάφι ἦταν σύμβολο τῆς ψυχῆς πού λαχταροῦσε τὸ Χριστό. Θύμιζε τὸ στίχο : «Ὁν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε, ὁ Θεός» (Ψαλμ. 41, 2).

β) Βιβλικές σκηνές. Στὶς κατακόμβες οἱ βιβλικές σκηνές ἀφθονοῦν.

Ἔτσι στοὺς τάφους μιᾶς μητέρας καὶ τῶν δυὸ παιδιῶν τῆς ὑπάρχει ἓνας ὥραϊος συνδυασμὸς ἀπὸ βιβλικές σκηνές : ὁ Μωυσῆς χτυπᾷ τὸ βράχο γιὰ νὰ βγάλῃ νερό, ὁ Χριστὸς μὲ τὰ ἑπτὰ καλάρθια τοῦ θαύματος τῶν τετρακισχιλίων (Ματθ. ιε' 29 - 39), οἱ Μάγοι μὲ τὰ δῶρα, ὁ Νῶε μὲ τὴν Κιβωτό, ὁ Δανιὴλ μέσα στὰ λιοντάρια, ὁ Ταβίας μὲ τὸ ψάρι καὶ τὸ σύνοδό του τὸν ἄγγελο Ραφαήλ, ὁ Ἰώβ στὴν ἀθλιότητά του καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

Οἱ σκηνές τοῦ Ἰωνᾶ, τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Δανιὴλ, τῶν τριῶν παιδιῶν καὶ τῆς Σωσάννας εἶναι σκηνές θαυματουργικῆς ἀπελευθερώσεως. Τὶς βλέπουμε συχνὰ στὶς κατακόμβες, γιατί δυνάμωναν τὴν πίστη στὰ χρόνια τῶν διωγμῶν. Ἡ πτώσις τῶν πρωτόπλαστων, τὸ θαῦμα τῆς Κανᾶ, ἡ Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ κ.ἄ. συμπληρώνουν τὸν πλοῦτο τῶν βιβλικῶν σκηνῶν.

Ἀφήσαμε γιὰ τὸ τέλος τὸ σύμβολο τοῦ σταυροῦ καὶ τὴν πα-

ράστασις τῆς Δεομένης (δηλαδὴ ψυχῆς) ἀνάμεσα σὲ δυὸ κηροπήγια, μέσα στὸν Παράδεισο τοῦ Καλοῦ Ποιμένα.

Ὁ σταυρὸς καὶ ἡ Δεομένη συμβολίζουν τὴ θυσία, τὴ λύτρωσις καὶ τὴν προσευχή.

Ἄσκησεις

1) Ποιὸ μῆνυμα φέρουν οἱ κατακόμβες στοὺς σημερινούς χριστιανούς;

2) Διάβασε τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γιὰ τοὺς

Ὁ Χριστὸς σὰν Ὁρφέας. (Γλυπτό, Βυζαντινὸ Μουσεῖο, 4ος αἰ.).

Δεομένη από κατακόμβη της Νεαπόλεως. 'Η λτινική
ἐπιγραφή σημαίνει: «'Εδῶ ἀναπαύεται ὁ Πρόκλος».

μάρτυρες : «Τοιοῦτος τῆς Ἐκκλησίας ὁ θησαυρός, νέους καὶ παλαιοὺς ἔχων μαργαρίτας, ἀλλ' ἐν ἀπάντων τὸ κάλλος. Οὐκ ἀμαυροῦται τὸ ἄνθος αὐτῶν, οὐ καταρρεῖ τῷ χρόνῳ· οὐ δέχεται παλαιότητος ἰὼν τῆς λαμπρότητος ταύτης ἡ φύσις» (P.G. 50, 571).

3) Γιατί στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία διαβάζεται ἡ περικοπὴ Α' Θεσ. 8' 13 - 17;

4) Σὲ τί διαφέρουν οἱ ἐπιτάφιος ἐπιγραφὰς τῶν κατακομβῶν ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν σημερινῶν κοιμητηρίων;

5) Διάλεξε δυὸ ἀπὸ τῆς πρὶν πάνω βιβλικὲς σκηνές, ποὺ σοῦ ἀρέσουν καλύτερα. Προσπάθησε νὰ γράψῃς στὸ τετράδιό σου μιὰ περίληψη γιὰ τὸ γεγονός, ὅπως ἀναφέρεται στὴν Ἀγία Γραφή.

6) Νὰ ἀποδώσῃς τὸ περιεχόμενο ἀπὸ τῆς χαρακτηριστικῆς ἐπιγραφῆς τῶν κατακομβῶν στὸ τετράδιό σου (σελ. 194).

4. Ὁ Θρίαμβος τῆς Πίστεως.

Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν ἦταν διαποτισμένη ἀπὸ τὴν τριάδα τῶν βασικῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Παύλου : «Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη» (Α' Κορ. ιγ' 13). Ἡ σταθερὴ πίστη, ἡ ἀσάλευτη ἐλπίδα καὶ ἡ πλούσια ἀγάπη τῶν χριστιανῶν ἦταν οἱ πηγὲς ἀπὸ ὅπου ξεπηδοῦσε ἡ ἠθικὴ τους δύναμη. Παρ' ὅλο ποὺ ὁ ἀριθμὸς τους διαρκῶς αὐξανόταν, οἱ χριστιανοὶ δὲν ἦταν ἡ πλειοψηφία στοὺς κατοίκους τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Εἶχαν ὅμως κοινωνικὴ ἐπιρροή καὶ στὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνα ἦταν μιὰ ὑπολογίσιμη δύναμη.

‘Ο Μέγας Κωνσταντίνος (306 - 337 μ.Χ.). ‘Η μεταστροφή τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου στο Χριστιανισμό ἐνίσχυσε πολύ τοὺς χριστιανούς. ‘Ο Μέγας Κωνσταντίνος διαδέχθηκε τὸν πατέρα του, τὸν Κωνσταντῖο τὸ Χλωρό, ποὺ ἦταν Αὐγουστός τῆς Δύσεως. ‘Ο πατέρας του ἦταν μονοθεϊστής καὶ ἡ μητέρα του ἡ ‘Ελένη, χριστιανή. Τὸ οἰκογενειακό του λοιπὸν περιβάλλον τὸν βοήθησε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν πολυθεΐα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ αὐτοκράτορας στὴ Ρώμη ἀνακηρύχθηκε ὁ Μαξέντιος. Μὲ αὐτὸν ἀναμετρήθηκε ὁ Μέγας Κωνσταντίνος, ἀφοῦ συμμάχησε μὲ τὸν Αὐγουστο τῆς Ἀνατολῆς Λικίνιο.

Τὸ δράμα τοῦ σταυροῦ. ‘Η ἀναμέτρηση τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μὲ τὸ Μαξέντιο ἦταν ἄνιση. Γι’ αὐτὸ, ὅταν ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἔφτασε στοὺς πρόποδες τῶν Ἀλπεων μὲ τὸ λίγο στρατό του, ἦταν διστακτικός. ‘Ο πατέρας τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ὁ Εὐσέβιος ὁ Καισαρείας, μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴν ἐνθάρρυνση, ποὺ δέχτηκε ὁ Μέγας Κωνσταντίνος :

« Ἀμφὶ μεσημβρινὰς ἡλίου ὥρας... αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ἔφη ἐν αὐτῷ οὐρανῷ ὑπερκείμενον τοῦ ἡλίου σταυροῦ τρόπαιον ἐκ φωτὸς συνιστάμενον, γραφὴν τε αὐτῷ συνῆφθαι λέγουσαν· τ ο ῦ τ ω ν ἰ κ α ».

(*Εὐσέβιου, Βίος Κωνσταντίνου 1, 28*)

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ὁ Μέγας Κωνσταντίνος ἔδωσε ἐντολὴ νὰ ἐτοιμαστῇ σὲ σχῆμα σταυροῦ λ ά β ρ ο, ἡ πρώτη χριστιανικὴ σημαία. Στὸ πολῦτιμο ὕφασμά της ἀποτυπώθηκαν οἱ εἰκόνες τοῦ αὐτοκράτορα καὶ τῶν δυὸ παιδιῶν του. Πάνω ἀπὸ αὐτὲς τοποθετήθηκε χρυσὸ στεφάνι μὲ τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ λάβαρο αὐτὸ θὰ γινόταν τὸ ἀκαταμάχητο ὄπλο : « Τούτῳ μὲν οὖν τῷ σωτηρίῳ σημείῳ πάσης ἀντικειμένης καὶ πολεμίας δυνάμεως ἀμυντηρίῳ διὰ παντὸς ἐχρήτο βασιλεὺς ». Στις 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 312 μ.Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντίνος νίκησε τὸ Μαξέντιο στὴ Μουλβία γέφυρα, κοντὰ στὴ Ρώμη. ‘Η Σύγκλητος τοῦ ἔστησε θριαμβευτικὴ ἀψίδα κοντὰ στο Κολοσσαῖο, ποὺ σώζεται ὡς σήμερα. Στὴν ἐπιγραφή της ὁ Κωνσταντίνος ὀνομάζεται εὐσεβής, εὐτυχισμένος, μεγάλος στο πνεῦμα, ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ θεότητα (ἡ λέξι θεότητα ἦταν μιὰ οὐδέτερη λέξι παραδεκτὴ ἀπὸ εἰδωλολάτρες καὶ χριστιανούς).

Τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων. ‘Ο Μέγας Κωνσταντίνος μὲ τὸ Λικίνιο ρύθμισαν τὸ Φεβρουάριο τοῦ 313 τὴ θέση τῶν χριστιανῶν μέσα στο κράτος μὲ τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων. Στὴ διατύπωσή του ὁ Μέ-

γας Κωνσταντῖνος ἦταν προσεκτικός. Τὸ εἶχαν διατυπώσει μὲ λεπτότητα, γιὰ νὰ τὸ δεχτῇ καὶ ὁ Λικίνιος ποὺ ἦταν εἰδωλολάτρης. Οἱ χριστιανοὶ στὴ Δύση ἦταν μόνο τὸ ἓνα δέκατο τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ βίαιη κατάργηση τῆς εἰδωλολατρίας θὰ δημιουργοῦσε κοινωνικὲς ἀναστατώσεις.

Μὲ τὸ διάταγμα αὐτὸ ἐπιτρέπεται στὸν καθένα νὰ ἀκολουθῇ ὅποια θρησκεία θέλει καὶ νὰ τελῇ ἐλεύθερα τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα :

«...Ὅπως δῶμεν καὶ τοῖς χριστιανοῖς καὶ πᾶσιν ἐλευθέραν αἵρεσιν τοῦ ἀκολουθεῖν τῇ θρησκείᾳ ἣ δ' ἂν βουληθῶσιν...».

(Εὐσεβίου, 'Εκκλ. Ἱστορία 10, 5, 4)

Ἐπίσης μὲ τὸ διάταγμα ἐπιστρέφονται οἱ τόποι τῆς προσευχῆς καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, ποὺ εἶχαν δημευτῇ, χωρὶς νὰ πληρώσουν οἱ χριστιανοὶ χρήματα.

Ἦστερα ἀπὸ ἑντεκα χρόνια, τὸ 324 μ.Χ., ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔγινε μονοκράτορας. Προστάτεψε τοὺς χριστιανούς καὶ μὲ ἄλλους νόμους. Ἀνακούφισε τοὺς κληρικούς μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὴ φορολογία, ἀνάδειξε τὴν Κυριακὴ ὡς ἡμέρα ἀργίας, ἔδωσε τὴν ἄδεια στὶς ἐκκλησίες νὰ δέχωνται κληροδοτήματα.

Τὸ ὄνομά του συνδέθηκε μὲ τὸ χτίσιμο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἀνέγερση ἱερῶν ναῶν, τὴ σύγκληση τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

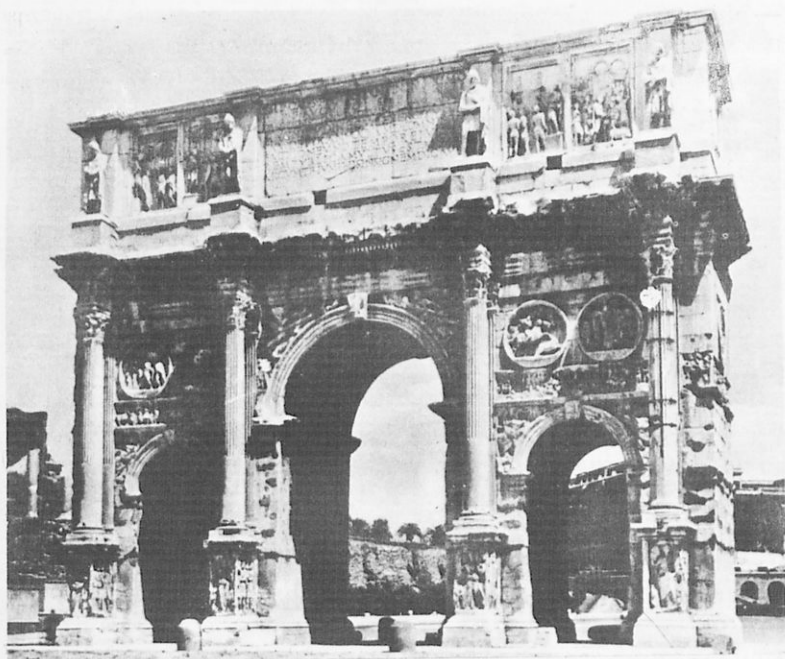
Ἡ μητέρα του, ἡ ἀγία Ἑλένη, βρῆκε τὸν Τίμιον Σταυρὸ στὸ Γολγοθᾶ, ὅπου ἔχτισε τὸ Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ Ἐκκλησία μας γιορτάζει τὴ μνήμη τους στὶς 21 Μαΐου, ἡμέρα ποὺ πέθανε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Τοὺς δὲν ὀνόμασε ἀγίους καὶ ἱσαποστόλους, γιὰτί :

«μετὰ τοὺς ἀμέσους μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος οὐδεὶς ἔπραξε πλείονα πρὸς διάσωσιν καὶ παγίωσιν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως».

(Παπαρηγοπούλου, 'Ιστ. Ἑλλ. Ἐθν., Τόμ. 2ος, μέρος β', σελ. 109)

Ἡ σημασία τοῦ διατάγματος τῶν Μεδιολάνων. Τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων ἀποτελεῖ σταθμὸ στὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶναι ἡ ἐπιβράβευση γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῶν μαρτύρων, τῶν θαρραλέων

Οἱ ἱσαπόστολοι Κωνσταντῖνος καὶ Ἑλένη. Πάτμος.

Ἡ θριαμβευτικὴ ἀψίδα ποὺ ἔστησε ἡ Σύγκλητος κοντὰ στὸ Κολοσσαῖο γιὰ τὴ νίκη τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Διακρίνεται ἡ περίφημη ἐπιγραφή.

ἀπολογητῶν καὶ τῶν ὑποδειγματικῶν χριστιανῶν. Ἡ σημασία τοῦ διατάγματος βρίσκεται στὸ ὅτι :

1. Ἐδωσε δικαίωμα ὑπάρξεως καὶ κρατικὴ προστασία στοὺς χριστιανούς.
2. Ὑποβίβασε τὴν εἰδωλολατρία φέρνοντάς την στὴν ἴδια θέση μὲ τίς ἄλλες θρησκείες.
3. Τὸ διάταγμα δὲν ἦταν νομοθέτημα πολιτικῆς σκοπιμότητας, ἀλλὰ καρπὸς τῆς πίστεως τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Σεβήρος καὶ ὁ Γαλληγνός, εἶχαν δώσει μερικὲς ἐλευθερίες στοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ γιὰ πολιτικούς λόγους.

Παρ' όλα αυτά ἡ μεταστροφή τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων εἶναι δευτερεύοντες παράγοντες στὴ μεγάλη νίκη τῆς Ἐκκλησίας. Σωστὰ παρατηρήθηκε ὅτι «κύριος παράγων τῆς νίκης αὐτῆς παραμένει αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ ὑπερφυσικὴ δύναμη τοῦ Χριστιανισμοῦ»¹, γιατί «ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, πολὺ προτοῦ νὰ τὸν ἴδῃ ὁ ἱσαπόστολος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ, ἐθριάμβευεν ἤδη εἰς τοὺς οὐρανοὺς»².

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Σὲ τί σὲ ἐνισχύουν ὡς χριστιανὸ τὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Ὁρα πανταχοῦ τοὺς διωγμοὺς μεγάλα ἐργαζομένους ἀγαθὰ, καὶ τοὺς μὲν διώκοντας ἡττωμένους, τοὺς δὲ διωκομένους λαμπροὺς ἀποφαίνοντας» (Ρ. Γ. 60, 223).

2) Ὁ Θεὸς χάρισε τὸ θρίαμβο στὴν Ἐκκλησία ὕστερα ἀπὸ διωγμοὺς 300 χρόνων. Τί διδάσκει ἀπὸ αὐτό;

3) Γράψε στὸ τετράδιό σου τὸ Ἀπολυτίκιό τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου.

4) Γιατί στὴ θεία Λειτουργίᾳ τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἐλένης διαβάζεται ὡς ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα ἡ περικοπὴ Πράξ. κα' 1, 12-20;

---

1. Α. Α. Vasiliev, Ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μετ. Δ. Σαβράμη, τόμ. Α', Ἀθήνα 1954, σελ. 69.

2. Ἰ. Κοτσώνη, Ἡ ἐπὶ τὴν νίκην πεποίθησις τῶν πρώτων χριστιανῶν ὡς ἱεραποστολικὴ δύναμις, Ἀθήναι 1958, σελ. 126.

1. Οί αίρετικοί, οί έσωτερικοί έχθροί τής Έκκλησίας.

‘Η Έκκλησία στους τρεῖς πρώτους αἰῶνες δὲ δοκιμάστηκε μόνο ἀπὸ τοὺς διωγμούς. Ταλαιπωρήθηκε καὶ ἀπὸ τοὺς αίρετικούς. Οἱ διωγμοὶ ἦταν οἱ ἐξωτερικοὶ έχθροί της καὶ ἡ Έκκλησία τοὺς ἀντιμετώπισε μὲ τοὺς μαρτυρικοὺς ἀγῶνες τῶν χριστιανῶν. Οἱ αίρετικοὶ βγῆκαν ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς Έκκλησίας καὶ τὴν ἔφεραν σὲ κίνδυνο μὲ τὶς διδασκαλίες τους. ‘Η Έκκλησία τοὺς ἀνταγωνίστηκε μὲ τὴν ‘Αγία Γραφή καὶ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία της. Αὐτὴ διατυπώθηκε ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Έκκλησίας στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἀποκρυσταλλώθηκε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως.

‘Η προέλευση τῶν αἱρέσεων. ‘Η λέξη αἵρεσις παράγεται ἀπὸ τὸ ρῆμα αἵρεσμαι-οὔμαι, ποὺ σημαίνει προτιμῶ, ἐκλέγω. Μερικοὶ χριστιανοὶ ἔβλεπαν ὅτι δὲν μπορούσαν νὰ ἐννοήσουν μὲ τὸ λογικὸ τους ὀρισμένες ἀλήθειες τῆς πίστεως. Τὸ μυστήριό τῆς ‘Αγίας Τριάδος, ἡ θεάνθρωπη φύση τοῦ ‘Ιησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὑπαρξὴ τοῦ κακοῦ στὸν κόσμον κ.ἄ. δὲ χωροῦσαν καθόλου στὸ μυαλό τους. Κατέφυγαν λοιπὸν στὸν ‘Ιουδαϊσμό ἢ τὶς ἀνατολικὲς θρησκείες, ἀπὸ ὅπου πῆραν κατὰ προτίμησιν τὴν διάφορες ἀντιλήψεις γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸ ἔργο Του στὸν κόσμον. Τὶς ἀντιλήψεις αὐτὲς τὶς ἀνακάτεψαν μὲ χριστιανικὲς ἀλήθειες. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ διαστρέβλωση καὶ ἡ παραμόρφωση τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως. ‘Επειδὴ μιλοῦν γιὰ τὸν Τριαδικὸ Θεό, τὴν ‘Ενσάρκωση καὶ τὴ φύση τοῦ Χριστοῦ, τὴ μετὰ θάνατο ζωὴ κ.ἄ. δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνουν ἀπόλυτα κατανοητὲς ἀπὸ τὸ λογικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἀλήθειες αὐτὲς εἶναι ὑπερφυσικὲς καὶ ἔτσι ξεπερνοῦν τὸ

λογικό μας. Αυτό όμως δὲ σημαίνει ὅτι εἶναι καὶ παράλογες. Ἐδῶ τὸ λόγο ἔχει ἡ πίστις, ποὺ εἶναι ἀεπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἐβρ. ια' 1). Αυτό δὲν εἶναι ἐνδειξη ἀδυναμίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶναι ἀντίθετα ἐκδήλωση ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς θέλει νὰ Τὸν γνωρίζουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ διαθέτουν κατὰ κύριο λόγο τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ δύναμη τῆς καρδιάς. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ προϋπόθεση γιὰ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ.

«Πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν».

Α' Ἰωάν. 8' 7 - 8

Ἰουδαϊζουσες καὶ Γνωστικὲς αἵρέσεις. Τὶς αἵρέσεις τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων τίς διαίρουσε σὲ Ἰουδαϊζουσες καὶ Γνωστικὲς. Οἱ πρῶτες ἔχουν τίς ρίζες τους στὴν Ἰουδαϊκὴ θρησκεία. Οἱ αἵρέσεις αὐτὲς προσπάθησαν νὰ ὑποβιάσουν τὸ Σωτήρα μας στὴ θέση τοῦ προφήτη ἢ τοῦ Μωυσῆ.

Ἰουδαϊζόντες αἱρετικοὶ ἦταν :

- α) Οἱ Ἐβιωνίτες ἢ Ἐβιωναῖοι (ἀπὸ τὴν ἐβραϊκὴ λέξις ἐβιών = φτωχός). Λέγονταν ἔτσι, γιατί εἶχαν φτωχὴ καὶ ταπεινὴ ιδέα γιὰ τὸ Χριστό.
- β) Οἱ Ἐλκεσαῖτες. Ὀνομάστηκαν ἔτσι ἀπὸ τὸν ἀρχηγό τους Ἐλκεσαῖ.
- γ) Οἱ Ναζωραῖοι, ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι ἦταν οἱ πρῶτοι ὁπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου.

Οἱ Γνωστικοὶ αἱρετικοὶ ἔλεγαν ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἀποκάλυψε μιὰν ἰδιαιτέρη γνώση. Μὲ αὐτὴ μπορούσαν νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ λύουν τὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ Θεό, τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο.

Γι' αὐτοὺς ἡ ὕλη εἶναι κακὴ καὶ δημιουργός της εἶναι ὁ Θεὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τὸν ξεχώριζαν ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ Θεὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ ὀνομάζει νὰ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Α' Κορ. 5' 19), τὸ θεωροῦσαν μισητὸ καὶ ἄξιο περιφρονήσεως. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ γι' αὐτοὺς δὲν ἦταν πραγματικὴ, ἀλλὰ φαινομενικὴ.

Σπουδαιότεροι Γνωστικοί ἦταν: ὁ Μαρκίων, ὁ Βασιλείδης, ὁ Βαλεντί-
νος, ὁ Μάνης κ.λ.

Οἱ συγγραφῆς τῶν Γνωστικῶν δὲ σώζονται. Τὴ διδασκαλίᾳ τους τὴ
γνωρίζουμε ἀπὸ τοὺς ἀντικειμενικοὺς συγγραφεῖς ποὺ τοὺς πολέμησαν.
Τὸ 1946 στὴν Ἀνω Αἴγυπτο καὶ στὴν τοποθεσίᾳ *Νάγκ Χαμμάντι* βρέ-
θηκαν σὲ πιθάρι 13 κώδικες μὲ 44 γνωστικὰ συγγράμματα σὲ κοπτικὴ
γλῶσσα. Εἶναι οἱ περίφημοι Γνωστικοὶ Πάπυροι, ποὺ ἔχυσαν νέο φῶς
στὴν αἵρεση αὐτή.

Τοὺς Γνωστικοὺς τοὺς πολέμησε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ
ἐπίσκοπος Εἰρηναῖος.

Ὁ Εἰρηναῖος, ὁ ἄνθρωπος τῆς Παραδόσεως. Γεννήθηκε μεταξὺ
135 - 140 μ.Χ. στὴ Σύμωρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἦταν μαθητὴς τοῦ
ἁγίου Πολυκάρπου. Ἐργάστηκε ὡς ἐπίσκοπος Λουγδούνου (Λυῶν)
τῆς Γαλλίας 20 ἢ 30 χρόνια γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν
ὑπεράσπισή του ἀπὸ τὰ βέλη τῶν Γνωστικῶν. Σῶζεται ὁλόκληρο τὸ σύγ-
γραμμά του σὲ λατινικὴ μετάφραση μὲ τὸν τίτλο: «*Ἐλεγχος καὶ ἀνα-
τροπὴ τῆς ψευδωνύμου Γνώσεως*». Μὲ αὐτὸ πολεμεῖ τὴν ψεύτικη γνώ-
ση τῶν αἵρετικῶν ἀντιπαραβάλλοντάς την μὲ τὴ γνήσια παράδοση τῆς
Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως βρίσκεται κατὰ τὸν Εἰρηναῖο :

1. Στὰ γνήσια καὶ ἀναγνωρισμένα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίᾳ βιβλία τῆς Ἀγίας
Γραφῆς. Οἱ Γνωστικοὶ γιὰ παραπλάνηση κυκλοφοροῦσαν αἵρετικά βιβλία
μὲ ὀνόματα Ἀποστόλων.
2. Στὴν ὁμολογίᾳ πίστεως ποὺ ἔκανε ὁ βαπτιζόμενος. Ἡ ὁμολογία αὐτὴ
ἦταν ἓν σύντομο καὶ περιεκτικὸ Σύμβολο Πίστεως, ποὺ ἔκαθαριζε τίς
δυσκολίες τῆς Ἀγίας Γραφῆς.
3. Στὴν Ἀποστολικὴ παράδοση. Σ' αὐτὴ φυλάγεται ἡ ὀρθὴ πίστη, ποὺ οἱ
Ἀπόστολοι παράδωκαν στοὺς διαδόχους τοὺς ἐπισκόπους, τοὺς φύλακες
τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Εἰρηναῖος βρῆκε μαρτυρικὸ θάνατο.

Στὴν Καρθαγένη τῆς Βορείου Ἀφρικῆς παρουσιάστηκε ἡ αἵρεση
τῶν **Δονατιστῶν**. Αὐτοὶ θεωροῦσαν ἄκυρα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησί-
ας, ποὺ γίνονταν ἀπὸ ἀνάξιους κληρικούς.

Στὴ Δύση ἔδρασε ὡς ἀντικειμενικὸς συγγραφεὺς ὁ **Ἰππόλυτος**,

πρεσβύτερος στὴ Ρώμη. Σχετικὸ σύγγραμμά του εἶναι τὸ « Κατὰ πασῶν τῶν αἵρέσεων ἔλεγχος ».

Οἱ πιὸ ὑποὺλοι καὶ πιὸ ἐπικίνδυνοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς αἵρετικούς εἶναι οἱ Χιλιастές. Διαστρέφουν τὴν Ἀγία Γραφή καὶ προπαγανδίζουν τὴ χιλιετὴ βασιλεία τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ. Ἀπορρίπτουν τὰ δόγματα τῆς πίστεως μας καὶ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Μερικοὶ χριστιανοὶ γίνονται σήμερα θύματά τους γιατί :

«ὥσπερ οἱ ναυτικοὶ βρώματι τὸ δέλεαρ κατακρύπτουσι, καὶ τοὺς ἰχθύας ἀπροόπτως ἀγρεύουσιν, οὕτως οἱ πονηροὶ τῶν αἵρέσεων σύμμαχοι, τῇ χρηστολογίᾳ τὰς ἐαυτῶν κακονόας καλύπτοντες, ἀγκιστρῶνσι τοὺς ἀπλουστέρους πρὸς θάνατον».

(*Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, Ρ. Γ. 78, 252*)

Ἀσκήσεις

- 1) Ἐκτός ἀπὸ τὴ βλάβη ποὺ προξένησαν στὴν Ἐκκλησία οἱ αἵρέσεις, μήπως τὴν ὠφέλησαν κιόλας;
- 2) Πολλοὶ ἄνθρωποι στὰ θέματα τῆς πίστεως ἐπαναλαμβάνουν τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ: «Ἐάν μὴ ἴδω... οὐ μὴ πιστεῦσω» (*Ἰωάν. κ' 25*). Εἶναι δικαιολογημένος ὁ ἰσχυρισμὸς τους;
- 3) Πῶς ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία μας τοὺς σημερινοὺς αἵρετικούς;
- 4) Πῶς νιώθεις τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου: «Πρέπει νὰ ἀντιπαθῶμε τὴν αἵρεση, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾶμε τοὺς αἵρετικούς»;
- 5) Τί ὁδήγησε τοὺς αἵρετικούς στὴν παρέκκλισή τους ἀπὸ τὴ ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας;

2. Οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος προστάτεψε τοὺς χριστιανοὺς μὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Οἱ χριστιανοὶ ὅμως ὡς μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν ἀνάγκη καὶ ἀπὸ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ θὰ τοὺς προστάτευαν ἀπὸ τὴς ἐπιθέσεις τῶν αἵρετικῶν καὶ θὰ ἀποτελοῦσαν τὸν κώδικα τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος. Οἱ αἵρετικοί, ποὺ παρουσιάστηκαν ἀνάμεσα στὸν 4ο καὶ στὸν 8ο αἰῶνα, ἔδωσαν στὴν Ἐκκλησία τὴν εὐκαιρία νὰ διατυπώσῃ καὶ νὰ συστηματοποιήσῃ τὴ διδασκαλία της. Αὐτὸ τὸ πέτυχε μὲ τὴς Οἰκουμενικὲς Συνόδους.

Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ἦταν μεγάλα ἐκκλησιαστικά συνέδρια στὰ ὁποῖα ἔπαιρναν μέρος οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ὅλη τὴ χριστιανικὴ οἰκουμένη. Εἶχαν σκοπὸ νὰ συζητοῦν καὶ νὰ λύνουν ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν εὐταξία τῆς Ἐκκλησίας.

Γιατὶ ἔγιναν οἱ Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι. Οἱ λόγοι, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου συγκάλεσαν τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους ἦταν οἱ αἱρέσεις, ποὺ συντάραζαν τὴν Ἐκκλησία. Στόχος τῶν αἱρέσεων ἦταν ὁ Τριαδικὸς Θεὸς καὶ τὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὴ θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθὼς καὶ μὲ τὴ θέση τους στὴν Ἁγία Τριάδα, ἀσχολήθηκαν ἡ Α' καὶ ἡ Β' Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι. Ὁ αἰρεσιάρχης Ἀρειὸς, πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπὸ τὸ 318 μ.Χ. δίδασκε ὅτι ὁ Υἱός, τὸ δεῦτερο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, δὲν εἶναι Θεός, ἀλλὰ τέλειο κτίσμα τοῦ Θεοῦ. Ἀργότερα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Μακεδόνιος δίδασκε παρόμοια κακοδοξία γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ Γ', Δ', καὶ Ε' Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὶς δύο φύσεις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὀνομάζουμε τὸν Κύριό μας Θεάνθρωπο, γιατί στὸ Πρόσωπό Του εἶναι ἐνωμένες ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση. Μερικοί, στὴν προσπάθειά τους νὰ δώσουν ἐξήγηση στὸ μυστήριο αὐτὸ τῆς πίστεως μας, διατύπωσαν αἰρετικὲς γνῶμες.

Ἐτσι ὁ Νεστόριος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, χώριζε τὸ Χριστὸ σὲ δύο Πρόσωπα. Δίδασκε ὅτι ἡ Παναγία γέννησε τὸν ἄνθρωπο Χριστὸ καὶ ὄχι τὸ Θεὸ Χριστὸ. Γι' αὐτὸ τὴν ὀνόμαζε Χριστοτόκο ἀντὶ γιὰ τὸ ὀρθὸ Θεοτόκος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦταν γι' αὐτὸν Θεοφόρος, ἐπειδὴ μετὰ τὴ γέννηση κατοίκησε στὸ Χριστὸ ὁ Θεός.

Ἀντίθετα ὁ ἀρχιμανδρίτης Εὐτυχὴς παραδεχόταν μιὰ φύση στὸ Χριστό, τὴ θεία φύση, ποὺ ἀπορρόφησε τὴν ἀνθρώπινη. Οἱ ὁπαδοὶ του λέγονται *Μονοφυσίτες*.

Ἡ ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἔλυσε τὸ ζήτημα τοῦ Μονοθελητισμοῦ. Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης, Σέργιος καὶ Ὠνόριος, παρασύρθηκαν ἀπὸ τὸ ἓνα Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὑποστήριζαν ὅτι ὁ Κύριος εἶχε μιὰ θέληση.

Οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Στὶς Συνόδους λάβαιναν μέρος οἱ ἐπίσκοποι εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε μὲ ἀντιπροσώπους τους. Παρακολουθοῦσαν ὅμως τὶς ἐργασίες τῶν Συνόδων καὶ ἄλ-

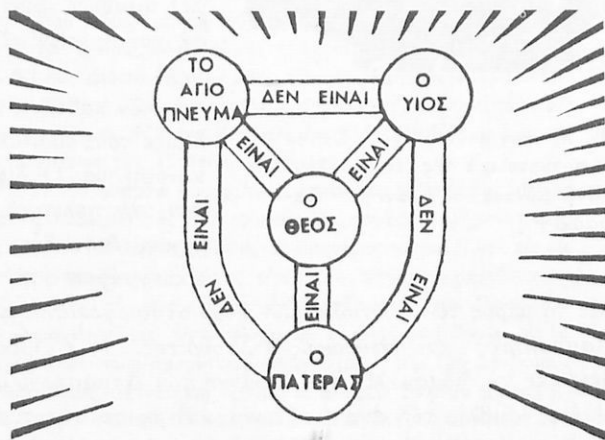
λοι κληρικοί, καθώς και λαϊκοί. Δέν είχαν βέβαια δικαίωμα ψήφου, ἀλλά βοηθοῦσαν στο ἔργο τῶν Συνόδων. Ὁ ρόλος γενικά τῶν λαϊκῶν στήν περίπτωση τῶν Συνόδων ἦταν σημαντικός. Ὁ λαός ἔδινε τήν ἐγκρίσῃ του στίς ἀποφάσεις τους. Οἱ ἀποφάσεις παίρνονταν μέ τήν ἐμπνευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί ἦταν ἀμετάβλητες καί ἀλάθητες γιά τὰ δογματικά ζητήματα. Εἶχαν καί τήν ἐγκρίση ὁλοκλήρου τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, κληρικῶν καί λαϊκῶν.

Οἱ ἀποφάσεις ποῦ ἀφοροῦσαν τίς ἀλήθειες τῆς Πίστεως, τὰ δόγματα, λέγονταν **Σύμβολα** ἢ **Ὁροί** ἢ **Ἐκθέσεις Πίστεως**.

Οἱ ἀποφάσεις ποῦ ρύθμιζαν τή διαίκηση, τή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί τή ζωή τῶν μελῶν της λέγονταν **Κανόνες**.

Τό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Τό σύνταξαν ἡ Α' καί Β' Οἰκουμενικές Σύνοδοι. Συνοψίζει τήν Ὁρθόδοξη Πίστη μας. Μέσα στά 12 ἄρθρα του, μέ σύντομες, ἀλλά προσεκτικά διαλεγμένες λέξεις, οἱ Πατέρες

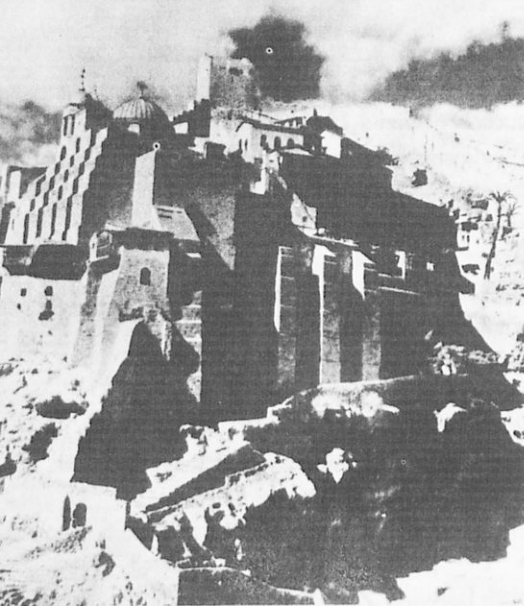
Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΛΑΔΑ
Τρία θεῖα πρόσωπα.
Μία θεῖα φύση.
Ἕνας Θεός.

πολέμησαν τοὺς Ἀρειανούς καί τοὺς Πνευματομάχους καί μᾶς ἔδωσαν ἕναν ἀλάνθαστο καί εὐκαλονημένον κώδικα Πίστεως. Ὁ Υἱὸς καί τὸ Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ὁμοούσιοι μέ τὸν Πατέρα. Δέν εἶναι τρεῖς Θεοί, ἀλλά Ἕνας Θεός τριφυλόστατος.

Τό Σύμβολο τῆς Πίστεως ἀπαγγέλλουμε σέ πολλές περιπτώσεις, ὅπως π.χ. στο μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος καί στή θεία Λειτουργία.

Μέ τίς ἀποφάσεις τῶν ἄλλων Συνόδων καθορίστηκαν τὰ δόγματα γιά τὸ Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στόν Κύριο ὑπάρχουν ἐνωμένες καί

Τὸ Μοναστήρι τοῦ ἁγίου Σάββα νοτιοανατολικά τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἐδῶ μόνασε ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

χωρίς νὰ συγχέωνται καὶ οἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη. Κάθε μιὰ ἔχει καὶ τὴ θέλησή της, ἀλλὰ ἡ ἀνθρώπινη θέλησή ὑποτάσσεται στὴ θεία. Ἡ Παναγία εἶναι Θεοτόκος, γιατί γέννησε τὸν σαρκωθέντα Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Ἡ χρῆση τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ἀργότερα ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος (717 - 741 μ.Χ.) μέσα στὸ μεταρρυθμιστικό του πρόγραμμα ἀνακίνησε καὶ τὸ ζήτημα τῶν ἁγίων εἰκόνων. Θέλησε νὰ ἐξαλείψῃ μερικὲς ὑπερβολὲς ἀμαθῶν χριστιανῶν σχετικὰ μὲ τὴ χρῆση τῶν εἰκόνων. Παρασύρθηκε ὅμως καὶ πρόσταξε νὰ μὴν προσκυνοῦν καθόλου τίς εἰκόνες. Κατὰδίωξε τοὺς εἰκονολάτρεις καὶ τοὺς εἰκονόφιλους. Οἱ διάδοχοί του συνέχισαν τὴν πολιτική του. Δημιουργήθηκαν ἔτσι δύο παρατάξεις: τῶν εἰκονομάχων καὶ τῶν εἰκονολατρῶν.

Μὲ τὸ μέρος τῶν εἰκονολατρῶν ἦταν οἱ μορφωμένοι μοναχοὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης. Ἡ Ζ' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος δέχτηκε τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰωάννη τοῦ Δαμασκηνοῦ, ποὺ ὀνόμαζε τίς εἰκόνες «βιβλία τῶν ἀγραμμάτων» καὶ ᾔδρισε τιμητικὴ προσκύνηση καὶ ὄχι λατρεία τῶν εἰκόνων. Ἡ λατρεία ἀνήκει στὸ Θεό, καὶ στίς εἰκόνες ἡ τιμητικὴ προσκύνηση, ἀλλὰ καὶ «ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει».

Καὶ μετὰ τὴν Ζ' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδο ὁ σάλος γύρω ἀπὸ τίς εἰκόνες δὲ σταμάτησε. Τελικὰ ἡ Θεοδώρα, ἡ γυναίκα τοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου, συγκάλεσε Σύνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Σαρακοστῆς τοῦ 843 μ.Χ. Ἡ Σύνοδος ἀναστήλωσε τίς εἰκόνες. Ἡ Ἐκκλησία μας εἶδε τὸ γεγονὸς αὐτὸ σὰν μιὰ νίκη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τὸ γιορτάζει κάθε χρόνο τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Σαρακοστῆς.

Τῶν ἁγίων πατέρων ὁ χορός, ἐκ τῶν τῆς οἰκουμένης περάτων συνδραμών, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου μίαν οὐσίαν ἐδογματίσεν καὶ φύσιν· καὶ τὸ μυστήριον τῆς Θεολογίας τρανῶς παρέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ. Οὕς εὐφημοῦντες ἐν πίστει, μακαρίσωμεν, λέγοντες· Ὡς θεία παρεμβολή, θεηγόροι ὀπλίσται παρατάξεως Κυρίου· ἀστέρες πολυφώτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος· τῆς μυστικῆς Σιών οἱ ἀκαθαίρετοι πύργοι· τὰ μυρίπνοα ἄνθη τοῦ Παρθερίου· τὰ πάγχρυσά στόματα τοῦ Λόγου· Νικαῖας τὸ καύχημα, οἰκουμένης ἀγλάισμα· ἐκτενῶς πρεσβεύσατε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(Ἀπὸ τὴν ὑμολογία τῆς Ἐκκλησίας)

Μερικοὶ Ὅροι ἢ Ἐκθέσεις Πίστεως καὶ Κανόνες Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Α' Ὅροι ἢ Ἐκθέσεις Πίστεως.

1. «...Ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, Θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονε· δι' ἃ ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν» (Ἐκθεσις πίστεως τῆς I' Οἰκ. Συνόδου).

2. «...Μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱόν...» (Ὁρος τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου).

3. «Καὶ δύο φυσικὰς θελήσεις, ἥτοι θελήματα, ἐν αὐτῷ καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιαίρετως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως... καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἰρετικοί, ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀντιτίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι» (Ὁρος πίστεως τῆς ΣΤ' Οἰκ. Συνόδου).

Β' Κανόνες.

1. «Κληρικούς, ἢ λαϊκοὺς, κατηγοροῦντας ἐπισκόπων, ἢ κληρικῶν, ἀπλῶς καὶ ἀδοκιμάστως μὴ προσδέχεσθαι εἰς κατηγορίαν, εἰ μὴ πρότερον ἐξετασθεῖν αὐτῶν ἢ πόλεψις» (Κανὼνας ΚΑ' τῆς Δ' Οἰκ. Συνόδου).

2. «Ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστεῶν ἡμέραις, παρκετὸς Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, καὶ ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέ-

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ

Οίκ. Σύν.	Χρόνος	Πόλη	Αυτοκράτορας	Ἀριθ. Ἐπισκ.	Κύρια Θέματα	Ἀποφάσεις
Α'	325	Νίκαια	Βιθυνίας Μ. Κωνσταντίνος	318	Θεόρητα Κ.Η.Ι.Χ. (Ἀρεῖος).	Σύναξη τοῦ Συμβόλου τῆς Πίσ- στεως, στὸ ὁποῖο ὁμολογοῦμε πί- στη στὸν ἕνα Τριαδικὸ Θεό.
Β'	381	Κωνσταντινού- πολη	Μ. Θεοδοσίος	150	Θεόρητα Ἀγίου Πνεύμα- τος (Μακεδόνιος).	Οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη εἶναι «ἀ- συγκύτως καὶ ἀτρέπτως» ἐνω- μένες.
Γ'	431	Ἐφεσος	Θεοδοσίος Β'	200	Οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ (Νεστόριος).	Ἄνθρωπος καὶ Θεὸς ἐν ἑνὶ ὄντι.
Δ'	451	Χαλκιδόν	Μαρκιανὸς Πουλχερία	630	Μονοφυσισμός (Εὐτυ- χῆς).	Ἄνθρωπος καὶ Θεὸς ἐν ἑνὶ ὄντι.
Ε'	553	Κωνσταντινού- πολη	Ἰουστινιανὸς	165	Ἐπικύρωση καὶ διασάφη- ση τῶν ἀποφάσεων τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.	Καταδίκη Μονοφυσισμοῦ καὶ κακοδοξῶν μερικῶν ἐκκλησια- στικῶν συγγραφέων.
ΣΤ'	680- 681	Κωνσταντινού- πολη	Κωνσταντίνος Α' ὁ Πρωγάτος	170	Μονοθελητισμός (Σέργι- ος — Ὁνώριος).	Ἄνθρωπος καὶ Θεὸς ἐν ἑνὶ ὄντι.
Περὶ ἐκείνης	691- 692	Κωνσταντινού- πολη	Ἰουστινιανὸς Β'	227	Συμπλήρωση τοῦ λόγου τῶν Συνόδων Ε' καὶ ΣΤ' μέτ' τὴν ἐκδοσὶν κανόνων.	Ἐπικύρωση τῶν δογμάτων καὶ τῶν κανόνων τῶν ἑξῆς Οἰκουμε- νικῶν Συνόδων, καθὼς καὶ ἄλλων κανόνων.
Ζ'	787	Νίκαια	Βιθυνίας Κωνσταντίνος ΣΤ' Εἰρήνη ἡ Ἀθη- ναία	367	Ἦ ἡ θέσις τῶν ἁγίων εἰκό- νων στὴν Ἐκκλησία.	Στὸ Θεὸ ἀνήκει λατρεία καὶ στίς εἰκόνας τιμητικὴ προσκύνησις.

σθω ἡ τῶν προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία» (Κανόνας ΝΒ' τῆς Πενθέκτης).¹

3. «Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, .. ἢ λαϊκός, μηδεμίαν ἀνάγκην βαρυτέραν ἔχει, ἢ πρᾶγμα δυσχερές, ὥστε ἐπὶ πλεῖστον ἀπολείπεσθαι τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν πόλει διάγων, τρεῖς Κυριακὰς ἡμέρας ἐν τρισὶν ἑβδομάσι μὴ συνέρχοιτο, εἰ μὲν κληρικός εἴη, καθαιρεῖσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀποκινεῖσθω τῆς κοινωνίας» (Κανόνας ΙΙ' τῆς Πενθέκτης).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Πρόσεξε τὴν παραγγελία τῆς Πενθέκτης Συνόδου: «Ὅρίζουμε νὰ φυλάτουμε χωρὶς καινοτομίες καὶ ἀνέπαφη τὴν πίστη ποὺ μᾶς παραδόθηκε» (Κανόνας Α').²

2) Γράψε στὸ τετράδιό σου τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως.

3) Τί γιορτάζουμε τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ πῶς τὸ ἐκφράζουμε συμβολικά;

4) Τί ὀφείλουμε στοὺς Πατέρες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ γιατί;

5) Γράψε στὸ τετράδιό σου πῶς χαρακτηρίζει τοὺς Πατέρες ὁ ὕμνογράφος στὸ πεπραγμένον τροπάριο τοῦ μαθήματος. Παράπλευρα δικαιολόγησε τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς.

3. Οἱ θεολογικοὶ φάροι τῆς Ἀλεξανδρείας.

(Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ὁριγένης, Μέγας Ἀθανάσιος)

Στις συζητήσεις γιὰ τὴ διατύπωση τῶν δογμάτων βοήθησαν τὴν Ἐκκλησίαν τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων. «Πατέρες» ὀνομάστηκαν μεγάλες φυσιογνωμίες τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ διακρίθηκαν γιὰ τὸ ὀρθόδοξο φρόνημά τους καὶ τὴν ἁγία ζωὴ τους. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄντρες, ποὺ εἶχαν ἁγία ζωὴ ἀλλὰ ἐξέφυγαν κάπως ἀπὸ τὴν ὀρθὴ διατύπωση τῆς χριστιανικῆς πίστεως ὀνομάστηκαν «Διδάσκαλοι» τῆς Ἐκκλησίας. Βοήθησαν καὶ αὐτοί, ὅπως οἱ Πατέρες, τὴν Ἐκκλησίαν στὴ συστηματοποίηση τῆς διδασκαλίας της καὶ μὲ τὰ θεολογικά τους συγγράμματα ἔθρεψαν τοὺς μεταγενέστερους.

1. Ἡ Σύνοδος αὐτὴ ποὺ ἔγινε τὸ 691 - 692 μ.Χ. εἶναι συνέχεια τῆς Ε' καὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ γιὰ τοῦτο δὲν ἀριθμεῖται ὡς νέα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Λέγεται καὶ «ἡ ἐν Τρούλλῳ» Σύνοδος ἐπειδὴ συγκλήθηκε στὴν αἰθουσα τῶν ἀνακτόρων ποὺ στεγαζόταν μὲ τροῦλλον.

2. «Ὅρίζομεν ἀκαινοτόμητόν τε καὶ ἀπαράτρωτον φυλάττειν τὴν παραδοθεῖσαν ἡμῖν πίστιν...».

Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἔδρασαν ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ Ὡριγένης καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ φίλος τῆς μαθήσεως. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα γύρω στὰ 150 μ.Χ. ἀπὸ ἐθνικοὺς γονεῖς. Ἀφοῦ ἔγινε χριστιανός, ταξίδεψε σὲ διάφορα μέρη καὶ κατάληξε στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου ἔδρασε ὡς διδάσκαλος καὶ πρεσβύτερος. Λάμπρυνε τὴν ἑδρα τῆς Κατηχητικῆς Σχολῆς Ἀλεξανδρείας, γιατί διαδέχτηκε στὴ διεύθυνσή της ἀπὸ τὸ 200 μ.Χ. τὸ σοφὸ διδάσκαλό του Πάνταινο. Ὁ διωγμὸς τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου διέκοψε τὸ διδακτικὸ ἔργο τοῦ Κλήμη στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ὁ Κλήμης ἀναγκάστηκε τότε νὰ καταφύγῃ στὴν Καππαδοκία, ὅπου συνέχισε τὴ διδασκαλία του. Πέθανε τὸ 213 μ.Χ., δὲν ξέρομε κάτω ἀπὸ ποιῆς συνθήκες.

Ὁ Κλήμης γνώριζε καὶ ἀγαποῦσε τὴν ἐλληνικὴ σοφία. Τὰ συγγράμματά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ γνώμες Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ποιητῶν. Τὸν κόσμος αὐτὸ τῆς ἀρχαίας σοφίας τὸν ἀντιπαραβάλλει πρὸς τὸ Χριστιανισμό, ποὺ «ἀνθρώπους ἐκ λίθων καὶ ἀνθρώπους ἐκ θηρίων πεποίηκεν». Ὁ Κλήμης ἐργάστηκε γιὰ νὰ ἐλκύσῃ τοὺς εἰδωλολάτρες στὸ Χριστό, νὰ τοὺς μορφώσῃ χριστιανικά καὶ νὰ τοὺς ριζώσῃ στὴν πίστη μὲ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία. Σ' αὐτοὺς τοὺς στόχους τοῦ ἀντιστοιχοῦν τρία σπουδαῖα συγγράμματά του:

1. Προτρεπτικὸς πρὸς Ἕλληνας (εἰδωλολάτρες).
2. Παιδαγωγὸς καὶ
3. Στρωματεῖς.

Ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ ἐνημέρωσή του σχετικὰ μὲ τὶς κοινωνικὲς συνθήκες στὶς ὁποῖες ἔζησαν οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς του. Ἐτσι ἤξερε νὰ τοὺς καθοδηγῇ στὴ χριστιανικὴ ζωή. Στὸ περιστατικὸ τοῦ πλούσιου τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ (Μάρκ. ι' 17-31) ἀφιέρωσε ὥραία πραγματεία μὲ τὸν τίτλο: «Τὶς ὁ σωζόμενος πλούσιος».

Γιὰ τὸν Κλήμη τὰ πλούτη δὲν προξενοῦν πάντοτε τὸν ψυχικὸ θάνατο. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ χρῆση ποὺ τοὺς κάνει ὁ ἄνθρωπος. Γιατὶ «ὁ πλοῦτος ὄργανόν ἐστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαίως αὐτῷ; πρὸς δικαιοσύνην καθυπηρετεῖ; ἀδίκως τις αὐτῷ χρῆται; πάλιν ὑπηρετῆς ἀδικίας εὐρίσκεται» (Ρ. Γ. 9, 617).

«Ἦν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην Ἑλλήσιν ἀναγκάια φιλοσοφία, νυνὶ δὲ χρησίμη πρὸς θεοσέβειαν γίνεται, προπαιδεῖα τις οὕσα τοῖς τὴν πίστιν δι' ἀποδείξεως καρπουμένοις».

(Στωματεῖς Α, 5)

«Πάντα ὁ λόγος καὶ ποιεῖ καὶ διδάσκει καὶ παιδαγωγεῖ».

(Παιδαγωγὸς Γ, 12)

᾽Ωριγένης, ὁ ἀσκητὴς τῆς διδασκαλικῆς ἔδρας. Γεννήθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια τὸ 185 μ.Χ. Ἦταν παιδί χριστιανοῦ μάρτυρα, τοῦ Λεωνίδη. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του ἀνέλαβε σὲ ἡλικία 17 χρονῶν νὰ συντηρῇ τὴν πολυμελῆ πατρικὴ του οἰκογένεια. Τόση ἦταν ἡ ἐπίδοσή του στὰ γράμματα, ὥστε μετὰ τὸν Κλήμη ἀνέλαβε τὴ διεύθυνση τῆς Κατηχητικῆς Σχολῆς, ὅπου δίδαξε τριάντα χρόνια. Στὴ θέση αὐτὴ ἀναδείχτηκε ὑποδειγματικὸς δάσκαλος. Συνδυάζε- ἀκοίμητη ἐργατικότητα καὶ λιτοδιαίτη ζωὴ. Τὰ λίγα ἐξοδα γιὰ τὴ συντήρησή του δὲν τὰ ἔπαιρνε ἀπὸ τὴ διδασκαλική του ἐργασία. Τὰ ἐξοικονομοῦσε ἀπὸ τὴν πώληση χειρογράφων, ποὺ ὁ ἴδιος τ' ἀντέγραφε καλλιτεχνικά. Οἱ μαθητὲς του ἀνῆκαν στοὺς χριστιανούς, στοὺς ἐθνικούς, στοὺς Ἰουδαίους. Ἡ φιλομαθὴς μητέρα τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξάνδρου Σεβήρου ἔγινε μαθητριά του. Ταξίδεψε σὲ διάφορα μέρη. Δὲ δίστασε νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἴδιος μαθητὴς τοῦ φιλοσόφου Ἀμμωνίου Σακκά γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴ μόρφωσή του καὶ νὰ γνωρίσῃ τὶς ἰδέες τῶν ἀντιπάλων του ἐθνικῶν φιλοσόφων. Ἔτσι κατόρθωσε νὰ ἀνταποκριθῇ στὸ διδακτικὸ καὶ καταπληκτικὸ συγγραφικὸ του ἔργο. Ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος ἀναφέρει γι' αὐτὸν μὲ θαυμασμό: «Ποιὸς μπόρεσε νὰ διαβάσῃ ἐκεῖνα ποὺ ἔγραψε αὐτός;»

Τὸ δευτέρο στάδιο τῆς ζωῆς του τὸ πέρασε στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης. Ἐκεῖ χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, ἔδρουσε Σχολὴ καὶ δίδαξε σ' αὐτὴν δέκα ἑπτὰ χρόνια. Στὸ διωγμὸ τοῦ Δεκίου φυλακίστηκε καὶ βασανίστηκε. Πέθανε ἀπὸ τὶς κακουχίες τὸ 254 μ.Χ. στὴν Τύρο τῆς Φοινίκης.

Ὁ ᾽Ωριγένης εἶναι ὁ πατέρας τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης. Πολλὲς δεκαετίες ἦταν, ὅπως λέγει ἓνας ξένος συγγραφέας, «ἀντικείμενο θαυμασμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, τὸ μαντεῖο ποὺ συμβουλευόταν ἡ Οἰκουμένη στὰ ζητήματα τοῦ δόγματος καὶ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς». Καὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀντλήσαν ἀπὸ τὰ συγγράμματα τοῦ ᾽Ωριγένη.

Τὰ ἔργα του —σὲ ἑξὶ χιλιάδες βιβλία τὰ ἀνεβάζει ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος— εἶναι ἀπολογητικά, δογματικά, ἠθικά, ἐξηγητικά καὶ ἐπιστολές.

Τὸ σπουδαιότερο εἶναι: τὸ «κατὰ Κέλσου», ἀπολογητικὸ ἔργο τὸ «περὶ Ἀρχῶν», δογματικὸ ἔργο καὶ τὰ «Ἐξαπλᾶ». Στὸ τελευταῖο συγκρίνει τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς Ἀγίας Γραφῆς μὲ τὶς μεταφράσεις τῆς σὲ ἑξὶ παράλληλες στῆλες.

Ὁ Ὁριγένης, ὅπως καὶ ὁ Κλήμης, ἔκαναν ὑπερβολὲς στὴ χρῆση τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀλληγορικῆς μεθόδου στὴν ἐρμηνεία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὀνομάστηκαν Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὄχι Πατέρες.

«Ἐπεχε, μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσης».

(Ὁ Ὁριγένης στὸν πατέρα του, ὅταν ἦταν στὴ φυλακή. Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστορία 6, 2, 6)

Οἷον γοῦν τὸν λόγον, τοῖόνδε, φασίν, τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοῖόνδε τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο» (Εὐσεβίου, Ἐκκλ. Ἱστ. 6, 3, 7).

Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ πατέρας τῆς Ὁρθοδοξίας. Γεννήθηκε τὸ 295 μ.Χ. στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ἔγινε τὸ καύχημα καὶ τὸ σέμνωμα τῆς Ἐκκλησίας. Νεώτατος εἶχε τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἀφοσίωση τῶν χριστιανῶν. Ἡ βαθιὰ του μόρφωση καὶ πρὸ πάντων τὸ ὑπέροχο ἦθος του συντέλεσαν νὰ καταλάβῃ σὲ ἡλικία τριάντα χρονῶν τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἦταν προετοιμασμένος γιὰ τὸ βαρὺ ἔργο τοῦ ἐπισκόπου, ἰδιαίτερα στοὺς χρόνους ἐκείνους. Στὴν Α' Οἰκουμενικῇ Σύνοδο, ὡς διάκονος, ἔλαμψε μὲ τὴν ἀκαταμάχητη ἐπιχειρηματολογία του ἐναντίον τοῦ Ἀρείου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀρειανοὶ εἶδαν στὸ πρόσωπό του τὸ προπύργιο τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀρχισαν λοιπὸν τὸν πόλεμο ἐναντίον του. Σ' αὐτὸν βοήθησαν καὶ ἀρειανίζοντες αὐτοκράτορες καὶ ἀνάξιοι κληρικοί. Πενήντα χρόνια τὸν πολεμοῦσαν μὲ ἀσύστατες κατηγορίες. Πέντε φορές ἐξορίστηκε. Ὁ Νεῖλος καὶ οἱ ἐρημιεὶς τῆς Αἰγύπτου, ἡ Ρώμη, ἡ Γαλλία καὶ ἄλλα μέρη, ἦταν οἱ τόποι τῆς ἐξορίας του, ὅπου πέρασε δεκαῆξι χρόνια τῆς ἐπισκοπικῆς του ζωῆς. Ἀπὸ τοὺς κρυψῶνες του ἔγραφε τὰ περίφημα συγγράμματά του, μὲ τὰ ὁποῖα διαφώτιζε τοὺς χριστιανούς γιὰ τὸν ἀρειανικὸ κίνδυνο. Τὴν ἀγωνιστικότητά του τὴ θαυμάζει ὁ ἐθνικός μας ἱστορικός Παπαρρηγόπουλος καὶ παρατηρεῖ:

«Αὐτὸς κατεσκεύασε τὴν ἀκράδαντον τῆς πίστεως ἡμῶν κρηπίδα καὶ αὐτὸς ἐπὶ ἡμίσειαν ἐκατονταετηρίδα διετέλεσεν ὁ ἰσχυρὸς καὶ ἀδιάφθορος αὐτῆς παραστάτης, οὐδέποτε ἦ φοβηθεὶς τὸν κίνδυνον ἢ ἀπαυδήσας ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἢ ἐκ τοῦ θριάμβου ἐπαρθείς».

(*Ίστ. Ἑλλ. Ἔθν., τόμ. 2ος, μέρος β', σελ. 174*)

Οἱ ἥρωικοὶ ἀγῶνες τοῦ δὲν πῆγαν χαμένοι. Ἐπέβαλε μὲ αὐτοὺς τὴς ἀποφάσεις τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐμψύχωσε τοὺς μοναχοὺς καὶ διέδωσε τὸ μοναχισμό στὴ Δύση. Χειροτόνησε πρῶτο ἐπίσκοπο τῶν Αἰθιοπῶν τὸν **Φρουμέντιο**.

Ἡ συγγραφικὴ τοῦ δράση εἶναι πλούσια καὶ ἐκλεκτή. Στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν υπεράσπιση τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸν ἀρειανισμό, τὸ μοναχικὸ βίο. Ἐρμήνευσε βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἔγραψε πολλὰς ἐπιστολές. Δύο ἀπολογητικὰ τοῦ ἔργου «**Λ ό γ ο ς κα τ ά Ἐ λ λ ή ν ω ν**» καὶ «**Λ ό γ ο ς πε ρ ι Ἑ ν α ν θ ρ ω π ή σ ε ω ς τ ο ὺ Λ ό γ ο υ**» μαρτυροῦν τὴ θεολογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ του μόρφωση. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τὸν ταύτιζε μὲ τὴν ἀρετὴ, τὸν ὀνόμαζε ἐπίσκοπο ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας καὶ πατέρα τῆς Ὀρθοδοξίας. Πέθανε τὸ 373 μ.Χ.

«Αὐτὸς γὰρ ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν καὶ αὐτὸς ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ σώματος ἵνα ἡμεῖς τοῦ ἀοράτου Πατρὸς ἔνοιαν λάβωμεν καὶ αὐτὸς ὑπέμεινε τὴν παρ' ἀνθρώπων ὕβριν, ἵνα ἡμεῖς ἀθανάσιαν κληρονομήσωμεν».

(*Μεγάλου Ἀθανασίου, Περὶ Ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 54*)

«Ἀθανάσιον καὶ θανόντα ζῆν λέγω, οἱ γὰρ δίκαιοι ζῶσι καὶ τεθνηκότες».

(*Ἐγκώμιο τῆς Ἐκκλησίας*)

«Ἀστραπαῖς τοῦ κηρύγματος, τοὺς ἐν σκότει ἐφώτισας, καὶ τὴν πλάνην ἄπασαν ἀπεδίωξας, προκινδυνεύων τῆς Πίστεως, σ τ ε ρ ρ έ Ἀ θ α ν ά σ ι ε, ὡς ποιμὴν ἀληθινός, ὡς ἑδραῖωμα ἄσειστον, παναοίδιμε, τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας διὰ τοῦτο συνελθόντες σε τιμῶμεν, μελωδικῶς ἀγαλλόμενοι».

(*Ὑμνος τῆς Ἐκκλησίας*)

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Γιατί ὁ Ὠριγένης ὀνομάστηκε «ἀδαμαντίνος» καὶ «χαλκέντερος»;
- 2) Τί συνθήματα σοῦ δίνουν οἱ μεγάλες αὐτὲς μορφές τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὴν ἐπίδοσή σου στὰ γράμματα;

3) Δικαιολόγησε τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ Παππρηγόπουλου γιὰ τὸν Μέγα Ἀθανάσιο: «Ὁ ἀγιώτερος τῶν ἡρώων ἢ μᾶλλον ὁ ἡρωικώτερος τῶν ἀγίων» (Ἰστ. Ἑλλ. Ἐθν., τόμ. 2ος, μέρος Β', σ. λ. 155).

4) Ποῦ μπορεῖς νὰ τηρήσης τὴν παραγγελία τῆς Ἀγίας Γραφῆς: «Ἐως τοῦ θανάτου ἀγωνίσαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ» (Σοφία Σειράχ δ' 28).

5) Ὅταν λέμε ὅτι ὁ Ὠριγένης εἶναι ὁ «πατέρας τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης», τί ἀκριβῶς ἐννοοῦμε;

4. Οἱ Καππαδόκες: Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.

Στὶς μεγάλες μορφές τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας ἀνήκουν οἱ Ἱεράρχες αὐτοί. Ἡ καταγωγή τους ἦταν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καὶ γι' αὐτὸ λέγονται Καππαδόκες. Εἶχαν πλατιά μόρφωση, γιατί ἀγαποῦσαν τὴ μελέτη. Ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή πῆραν τὴ θεία σοφία καὶ τὴ γνώση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Ἀπὸ τίς φιλοσοφικὲς σχολές, ὅπου σπούδασαν, διάλεξαν ὅ,τι καλὸ εἶχε ἡ ἀνθρώπινη σοφία. Ὑπηρετήσαν τὴν κοινωνία μὲ τὸ φλογερὸ τους κήρυγμα, τίς σοφὲς συγγραφές τους καὶ τὴν ἄγια ζωὴ τους. Ἦταν στὴν κυριαλεξία θεολόγοι, παιδαγωγοί, οἰκονομολόγοι τῆς ἐποχῆς τους. Ἀξίζει νὰ δοῦμε τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τους.

Μέγας Βασίλειος, ὁ σοφὸς παιδαγωγός. Γεννήθηκε στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας τὸ 330 μ.Χ. Εὐτύχησε νὰ ἔχη μητέρα τὴν Ἐμμέλεια, κόρη μάρτυρα, καὶ μορφωμένο πατέρα. Καὶ οἱ δύο τοῦ ἔδωσαν τὴν καλὴ ἀνατροφή καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Σπούδασε στὰ σχολεῖα τῆς πατρίδας του, τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ἀθήνας. Στὶς σπουδές του ἦταν μιμητὴς τῆς μέλισσας. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους σοφοὺς ἔπαιρνε μόνο ἐκεῖνα ποὺ μόρφωναν τὴν καρδιά καὶ τὸ πνεῦμα.

Στὴν Ἀθήνα εἶχε συσπουδαστὴ τὸ Γρηγόριο τὸ Ναζιανζηνό. Μιὰ ἰσάδελφὴ φίλιὰ τοὺς ἔνωσε. «Ἀγωνιζόμαστε—λέγει ὁ Γρηγόριος—ὄχι πῶς νὰ πάρῃ καθένας τὸ πρωτεῖο γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ παραχωρήσῃ στὸν ἄλλο... Καὶ τόσο ἤμαστε ψυχικὰ ἐνωμένοι, ὥστε φαινόμαστε σὰν νὰ ἦταν μιὰ ψυχὴ σὲ δύο σώματα» (Ρ. (τ. 36, 521).

Τέσσερα χρόνια ἔμεινε ὁ Μέγας Βασίλειος στὴν Ἀθήνα. Μέσα σ' αὐτὰ κατόρθωσε νὰ σπουδάσῃ φιλολογία, φιλοσοφία, ἱατρικὴ, ρητορικὴ, ἀστρονομία καὶ γεωμετρία.

Ὅταν γύρισε στὴν πατρίδα του, βαπτίστηκε. Γνώρισε ἀπὸ κοντὰ

τοὺς μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου, τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Στὴν καρδιά του φούντωσε ἡ ἐπιθυμία νὰ γίνῃ μοναχός. Πούλησε τὰ υπάρχοντά του καὶ πῆγε σ' ἓνα ἥσυχο τοπίο τοῦ Πόντου γιὰ νὰ μονάσῃ. Ἐδῶ ἤρθε ἀργότερα ὡς συνασκητῆς καὶ συνερημίτης τοῦ ὁ Γρηγόριος.

Στὸν Πόντο οἱ δύο φίλοι μελέτησαν τὴν Ἀγία Γραφή καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πρώτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Θαύμαζαν τὸν Ὁριγένη καὶ ἔφτιαζαν ἀπάνθισμα ἀπὸ τὰ ἔργα του, ποὺ λέγεται «Φιλοκαλία». Ἐγράψαν ἀκόμη κανόνες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν. Ὅστερα ἀπὸ πέντε χρόνια ὁ Μέγας Βασίλειος γύρισε στὴν Καισάρεια. Χειροτονήθηκε κληρικός καὶ τὸ 370 μ.Χ. ἔγινε ἐπίσκοπος.

Ἡ δράση του στὴν Καισάρεια πέρασε στὴν Ἱστορία. Φρόντιζε γιὰ τοὺς φτωχοὺς, τοὺς ἄρρωστους, τοὺς γέροντες, τὰ ὀρφανὰ, τοὺς ξένους. Γι' αὐτοὺς ἔφτιαξε ἄσυλα, ποὺ ἀποτελοῦσαν ὁλόκληρη πόλη. Τὴν ὀνόμασαν Β α σ ι λ ε ι ἄ δ α πρὸς τιμὴ του. Πολέμησε μὲ ἐπιτυχία καὶ τὴν ἀρειανικὴ αἵρεση. Ὁ αὐτοκράτορας Οὐάλης ἔστειλε τὸν ὑπαρχο Μόδεστο γιὰ νὰ ἀπειλήσῃ τὸ Μέγα Βασίλειο, ποὺ δὲν ἦταν μὲ τὸ μέρος τῶν Ἀρειανῶν. Οἱ ἀπειλὲς ἦταν: δήμευση περιουσίας, ἐξορία, βασανιστήρια, θάνατος. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου θυμίζει τὸν Ἰγνάτιο τῆς Ἀντιοχείας. Εἶπε στὸ Μόδεστο:

«Πῦρ δὲ καὶ ξίφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες τρυφῇ μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις. Πρὸς ταῦτα ὕβριζε, ἀπειλεῖ, ποιεῖ πᾶν ὅ,τι οὐκ ἂν ᾖ βουλομένη σοι, τῆς ἐξουσίας ἀπόλαυε. Ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεύς».

(Ρ. Γ. 36, 561)

Ὁ Μόδεστος καὶ ὁ βασιλέας θαύμασαν τὴ στάση τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ δὲν τὸν ἐνόησαν ἄλλο.

Τὰ συγγράμματά του εἶναι δογματικά, ἀσκητικά, ἠθικά, ἐρμηνευτικά, ἐπιστολές. Ἐγράψε καὶ θεία Λειτουργία, ποὺ τελεῖται δέκα φορές τὸ χρόνο. Εἶναι ἡ γνωστὴ Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Πέθανε τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 379 μ.Χ. Οἱ τελευταῖες του λέξεις ἦταν: «Πάτερ, εἰς χεῖρας σου παραθήσμαι τὸ πνεῦμα μου» (Ψαλμ. 30, 6). Τὸν ἐκλαψαν χριστιανοί, εἰδωλολάτρες καὶ Ἰουδαῖοι. Στὴν κηδεία του μερικοὶ πέθαναν ἀπὸ τὸ συνωστισμό καὶ τὸν ψυχικὸ τους συγκλονισμό.

1. «Καί καθάπερ τῆς ροδωνιάς τοῦ ἄνθους δρεψάμενοι τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων (τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων σοφῶν καὶ ρητόρων) ὅσον χρήσιμον καρπώσάμενοι, τὸ βλαβερὸν φυλαξώμεθα»

(Μέγας Βασίλειος, P.G. 31, 569).

2. «Πατὴρ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν προασπιστὴς καὶ πλούτου πένησι, τῶν ἀσθενούντων παράκλησις καὶ τῶν ἐν πλούτῳ κυβέρνησις, γήρως βακτηρία ἐδείχθης, παιδιστὴς καὶ νεότητος καὶ μοναζόντων ἀρετῆς κανὼν, Β Α Σ Ι Λ Ε Ι Ε».

(Ἀπὸ τὴν ὁμολογία τῆς Ἐκκλησίας)

3. «Τὰ νήπια ἐκθρεψὼν τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον· τὸ γῆρας περικράτησον· τοὺς ὀλιγοψύχους παραμύθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε, καὶ σὺναψον τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ»

(Ἀπὸ τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου).

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ἡ «βρύση τῆς Θεολογίας». Τὸν εἶδαμε νὰ εἶναι συμμαθητής, ἱσάδελφος καὶ συστρατιώτης τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Εἶχε καὶ αὐτὸς καλὰς οἰκογενειακὰς ρίζες. Ἡ μητέρα του, ἡ Νόνα καὶ ὁ ἐπίσκοπος πατέρας του ἔδωσαν στὸ Γρηγόριο τὰ πρῶτα ἐφόδια. Ἦρθε στὴ ζωὴ τὸ 329 μ.Χ. στὸ χωριὸ Ἀριανζό, κοντὰ στὴ Ναζιανζὸ τῆς Καππαδοκίας. Ἡ ζωὴ του στὴν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας, στὴν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ στὴν Ἀθήνα ἦταν σημαντικοὶ σταθμοί. Στὶς πόλεις αὐτὲς πῆρε τὸ «παρ' ἡμῖν ἀγαθὸν τὸ πρῶτον», δηλαδὴ τὴ μόρφωση. Ἀφιέρωνε πολλὰς ὥρες στὴ μελέτη. Στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔμεινε ἑξὶ χρόνια, τοῦ πρόσφεραν καθηγητικὴ ἔδρα· δὲν τὴ δέχτηκε. Προτίμησε, ὅπως εἶδαμε, τὴν ἔρημο. Στὴ μοναχικὴ ζωὴ ἔβρισκε τίς ὥρες τῆς μελέτης, τῆς προσευχῆς, τῆς ἡσυχίας. Σ' αὐτὲς πετύχαινε τὴν «πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν τε καὶ ἔνωσιν». Ἐγινε κληρικὸς καὶ τὸ 372 μ.Χ. χειροτονήθηκε ἀπὸ τὸ Μέγα Βασίλειο ἐπίσκοπος Σασιμῶν Καππαδοκίας. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου δὲν τὸν συγκινοῦσε. Προτιμοῦσε τὴν ἀσκητικὴν ζωὴ. Τὸ 379 μ.Χ. βρέθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Βασιλεῦσας ζήτησαν τὴ βοήθειά του, γιατί οἱ Ἀρειανοὶ θριάμβευαν. Οἱ ναοὶ εἶχαν πέσει στὰ χέρια τους. Σὲ κανένα δὲν ἔκαιγε τὸ καντήλι τῆς Ὁρθοδοξίας. Οἱ χριστιανοὶ ἔκαναν ἓνα σπῆτι νὰ καὶ τὸν ὀνόμασαν συμβολικὰ Ἀγία Ἀναστασία.

Μέγας Βασίλειος και Γρηγόριος ο Θεολόγος. (Μονή Καισαριανής, 16ος αϊ.)

(ἀνάσταση τῆς Ὁρθοδοξίας). Ἐκεῖ τὰ «οὐρανόβροντα χεῖλη» τοῦ Γρηγορίου βροντοφώνησαν τῇ θεότητι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δίκαια ἡ Ἐκκλησία τὸν ὀνόμασε Θεολόγος.

Ὁ Μέγας Θεοδόσιος τὸ 380 μ.Χ. καθιέρωσε μὲ διάταγμα τὸ θρίαμβο τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Γρηγόριος ἔγινε Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ 381 μ.Χ. πρόεδρος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Μερικοὶ ὅμως ἀμφισβήτησαν τὴν ἐκλογὴν του ὡς Πατριάρχῃ. Γι' αὐτὸ ὁ Γρηγόριος προτίμησε τὴν παραιτήσῃ καὶ εἶπε στὴ Σύνοδο:

«Ἄνδρες, συμπίεμενες τῆς ἱερᾶς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, αἰσχρὸν μὲν εἶναι καὶ παντελῶς οὐχ ὑμῶν, εἰ τοὺς ἄλλους εἰρήνῃν παιδεύοντες, αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους πόλεμον ἤρασθε... Εἰ δέ τι ὑμῖν ἐγὼ τῆς διαστάσεως αἵτιος,... θρόνου ἐξώσατε, πόλεως ἀπελάσατε, μόνον τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰρήνῃν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ἀγαπήσατε...» (Ρ. Γ. 35, 300).

Γιὰ τὴν εἰρήνῃ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκατέλειπε τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν

θρόνο. Ήταν ἡ ἡρωικότερη πράξη σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Πέθανε τὸ 390 μ.Χ. στὴν Ἀριανζό.

Στοὺς 45 λόγους του, στίς 246 ἐπιστολές του ποὺ σώθηκαν, στὰ 407 ποιήματά του, φαίνεται ἡ βαθιὰ σκέψη τοῦ Θεολόγου καὶ ποιητῆ, καὶ ἡ εὐαίσθητη καρδιά τοῦ χριστιανοῦ. Ἡ ἰδιαίτερη γιορτὴ του εἶναι στίς 25 Ἰανουαρίου.

«Καρποφορήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, τὸ τιμώτατον Θεῷ κτῆμα καὶ οἰκειότατον ἀποδῶμεν τῇ εἰκόνι τὸ κατ' εἰκόνα, γνωρίσωμεν ἡμῶν τὸ ἀξίωμα, τιμῶμεν τὸ ἀρχέτυπον, γινώμεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν, καὶ ὑπὲρ τίνος Χριστὸς ἀπέθανε. Γενώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπεὶ ἡμᾶς ἄνθρωπος» (Γρηγόριον Θεολόγον, α' Ὀμιλία εἰς Πάσχα, P.G. 35, 397).

«Δεῦτε, ἐν ἱεροῖς μέλεσιν εὐφημήσωμεν τὸν θεηγόρον Γρηγόριον· τὸ πάνσοφον στόμα τοῦ Πνεύματος· τὸν λαμπρὸν φωστῆρα τῆς οἰκουμένης· τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας περιήχημα· τὸ κλέος ὀρθοδοξίας τὸ πανθαύμαστον θεολογίας τὴν βρῦσιν· τῶν θείων δογμάτων τὸν ἀέναον ποταμόν· τὰ οὐρανόβροντα χεῖλη· τὴν πυρίπνου γλῶσσαν· τῆς σοφίας τὸν θησαυρόν· τοῦ Χριστοῦ τῆς ποιμένης τὸν φύλακα· διώκτην αἰρετιζόντων ἰσχυρότατον· τῶν πιστῶν τὸ ἐγκαλ-
λώπισμα...» (Ἀπὸ τὴν ὑμολογία τῆς Ἐκκλησίας μας).

Ἀ σ κ ῆ σ ε ι ς

- 1) Γιατί ὁ Μέγας Βασίλειος ὀνομάζεται παδαγωγὸς τῆς νεότητος;
- 2) Γιατί ὁ Μέγας Βασίλειος ἔμεινε ἀτάραχος στίς ἀπειλές τοῦ Μοδέστου;
- 3) Στὴν κηδεὶα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἔλαβαν μέρος καὶ ἄλλοθρησκοί. Γιατί;
- 4) Τί διδάσκεισσαι ἀπὸ τῆ στάση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὴ Β' Οἰκου-
μενικῇ Σύνοδο;
- 5) Ἄν ρωτοῦσες τοὺς δυὸ αὐτοὺς Ἱεράρχες, ποιᾶς συμβουλῆς θὰ σοῦ ἔδιναν
γιὰ νὰ ἀποκτήσης μόρφωση;
- 6) Σὲ τί μοιάζουν καὶ σὲ τί διαφέρουν οἱ δυὸ τους;

5. Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «τῶν ἀρετῶν τὸ θησαύρισμα».

Γεννήθηκε στὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας τὸ 347 μ.Χ. Ἄπορεῖ καὶ αὐ-
τὸς νὰ καυχηθῇ γιὰ τὴ μητέρα του. Εἶναι ἡ Ἀ ν θ ο ὐ σ α, ποὺ βάσταξε
σὲ ἡλικία εἴκοσι χρονῶν τὸ καμίνι τῆς χρείας, γιὰ νὰ ἀναθρέψῃ τὸ

παιδί της. Τοῦ ἔδωσε διπλὴ μόρφωση: νομικὴ καὶ θεολογικὴ. Ὁ δάσκαλός του ὁ Λιβάνιος, ποὺ ἔβλεπε τὴν ἐπίδοσή του στὰ νομικά, τὸν ἤθελε διάδοχό του. Τὸν κέρδισε ὁμως ἡ Ἐκκλησία, ποὺ τὴν ὑπηρετήσε ὡς διάκονος, πρεσβύτερος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος.

Πρὶν μὲν στὶς τάξεις τοῦ κλήρου, δικηγόρησε. Εἶχε ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ δῇ τίς πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ μελετήσῃ τίς σκέψεις τους. Τὶς ψυχολογικὲς του μελέτες τίς συμπλήρωσε στὴν ἡσυχία ποὺ τοῦ ἐξασφάλισαν τὰ μοναστήρια καὶ οἱ σπηλιές. Ἐκεῖ ἀσκήτεψε ἑννέα χρόνια καὶ ἀφιέρωσε πολλὰς ὥρες στὴν προσευχὴ καὶ στὴ μελέτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ὁ Χρυσόστομος δίσταζε νὰ γίνῃ κληρικός, γιατί αἰσθανόταν τὸ ὕψος καὶ τὸ βάρος τῆς ἱερωσύνης. Τελικὰ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἐπαλξὴ τοῦ κληρικοῦ καὶ ὕμνησε τὴν ἱερωσύνη μὲ ἕξι εἰδικοὺς λόγους του. Ὡς κληρικός ἀφιερώθηκε στὸ κήρυγμα καὶ στὴν κοινωνικὴ δράση. Στὴν Ἀντιόχεια ἐργάστηκε δώδεκα χρόνια. Μὲ τὸ κήρυγμά του κατηχεῖ τοὺς νεοφώτιστους, καυτηριάξει τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, παρακινεῖ σὲ μετάνοια καὶ χριστιανικὴ ζωὴ. Ἡ φιλανθρωπικὴ του δράση εἶναι καταπληκτικὴ. Σύνθημά του εἶναι:

«Ἀρχὴ καὶ τέλος ἀρετῆς ἀπάσης ἡ Α Γ Α Π Η» (Ρ. Γ. 48, 795).

Στόχοι του: τὰ ὀρφανά, οἱ χῆρες, οἱ φτωχοί. Χιλιάδες ἀπὸ αὐτοὺς τρέφονται ἀπὸ τὰ συσσίτια τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ 398 χειροτονήθηκε μὲ τὴ βία Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου μετέφερε τὴν πολὺπλευρὴ δράση του. Στὴν πρωτεύουσα ἀντιμετώπισε ὀργανωμένη ἀντίδραση, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν ἀσεβῆ βασιλίсса Εὐδοξία, ἀπὸ ἀνάξιους ἐπισκόπους καὶ ἀπὸ συμφεροντολόγους αὐλικούς. Χτυπᾷ τὴ διαφθορά, τὴν πλουτομανία, τὴ σπατάλη. Προστατεύει τὸ χρῆμα τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν οἰκονομία, τὴν ἀπλότητα, τὴ λιτοδίαιτη ζωὴ ποὺ ἐπιβάλλει στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ. Τὰ συσσίτια εἶναι καὶ ἐδῶ ἡ ἀγρυπνὴ φροντίδα του. Ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀρρώστια εἶναι ἡ καθημερινὴ του σκέψη.

Οἱ ἐχθροὶ του φθόνησαν τὸ ἔργο του καὶ κατόρθωσαν νὰ τὸν ἐξορίσουν. Πρὶν φύγῃ ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ τὴν πρώτη ἐξορία παρηγόρησε τὸ πόνιμό του:

«Πολλά τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλύσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει. Τί δεδοίκαμεν, εἰπέ μοι; Τὸν θάνατον; Ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἀλλ' ἐξορίαν, εἰπέ μοι; Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς. Ἀλλὰ χρημάτων δήμευσιν; Οὐδὲν εἰσηγάγαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲν ἐξενεγκεῖν δυνάμεθα· καὶ τὰ φοβερά τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα... Χριστὸς μετ' ἐμοῦ καὶ τίνα φοβηθήσομαι; Κἂν κύματα κατ' ἐμοῦ διεγείρηται, κἂν πελάγη, κἂν ἀρχόντων θυμοί, ἐμοὶ ταῦτα πάντα ἀράχνης εὐτελέστερα» (P. G. 52, 427).

Ἡ πρώτη ἐξορία ἦταν σύντομη, γιατί ὁ αὐτοκράτορας ἀνακάλεσε τὴ διαταγὴ πού εἶχε δώξει τὸ Χρυσόστομο.

Ἡ δεύτερη ἐξορία, τὸ 404 μ.Χ., ἦταν μόνιμη καὶ μαρτυρική. Ἡ ὕγρα καὶ ἐπικίνδυνη περιοχὴ τῆς Ἀρμενίας δέχτηκε τὸ μεγάλο ἐξόριστο, πού ἔδρασε καὶ στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του. Στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Βασιλίσκου, στὴν Πιτυοῦντα τοῦ Πόντου, στίς 14 Σεπτεμβρίου, παρέδωσε τὴν ψυχὴ του στὸ Θεὸ μὲ τίς λέξεις:

«Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν».

Ὅστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια μεταφέρθηκαν τὰ ἅγια λείψανά του στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ὑμνεῖ στίς 13 Νοεμβρίου. Τὰ ἔργα του εἶναι πραγματεῖες, ὁμιλίες, ἐπιστολές.

Ἡ θεία Λειτουργία πού παρακολουθοῦμε στίς ἐκκλησίες μας ἀποδί-

Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Μωσαϊκό, 12ος αἰ., Παλέρμο. «Ἐχού τῶν πνευματικῶν, ὑπερβόρα τῶν βιωτικῶν» (P.G. 58,648).

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας: Μ. Ἀθανάσιος, Μ. Βασίλειος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (φορητὴ εἰκόνα, 16ος αἰ.).

δεταί σ' αὐτόν. Τὰ ἔργα του μαρτυροῦν τὴν ἁγία ζωὴ του. Ἕνας βιογράφος του παρατηρεῖ: «Ἐξ τὰς ἀληθείας ἃς ἐδίδασκε, ἐδίδασκε δὲ αὐτὰς κατὰ τρόπον πρωτοφανῆ, μετὰ γλυκύτητος καὶ εὐγλωττίας συναρπάζουσης. Ὅμιλῶν δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐπινοήσῃ, νὰ σκεφθῇ ἐπὶ πολὺ, νὰ εὕρῃ ἐπιχειρήματα, παρομοιώσεις, εἰκόνας, διότι ἔλεγεν, ὅ,τι ἡσθάνετο καὶ ὅπως αὐτὸ ἡσθάνετο . . . Μόνος ἐκ πάντων τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ὠνομάσθη Χρυσόστομος καὶ ὑπῆρξε πράγματι τοιοῦτος» (Χρυσόστομος Παπαδόπουλος).

Ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, οἱ προστάτες τῶν Γραμμάτων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Πατέρες ποὺ ἀναφέραμε, διακρίθηκαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Σ' αὐτοὺς ξεχωρίζουν: Γρηγόριος ὁ Νύσσης, Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, Δίδυμος ὁ τυφλὸς κ.ἄ. Μὲ τὰ ἔργα τους καὶ τὴν ἁγία ζωὴ τους δημιούργησαν τὴ χρυσὴ ἐποχὴ στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας.

«Ὁ ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος, χελιδὼν ἢ εὐλαὸς καὶ πολὺ-φωνος, τῶν ἀρετῶν τὸ θησαύρισμα, ἡ πέτρα ἢ ἄρρηκτος, τῶν πιστῶν ὁ ὑπογραμμὸς, τῶν μαρτύρων ἑφάμιλλος, ἰσοστάσις τῶν ἁγίων ἀγγέλων Ἀποστόλων ὁ ὁμότροπος, ἐν ὕμνοις μεγαλυνέσθω ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ».

(Ἀπὸ τὴν ὕμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας)

- 1) Γράψε στο τετράδιό σου τὸ Ἀπολυτίκιον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.
- 2) Θυμήσου τοὺς στίχους Ματθ. ε' 14 - 16 καὶ ὅσα ἔμαθες σχετικά μὲ αὐτοὺς. Οἱ στίχοι αὗτοι ἀκούγονται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν.
- 3) Γιατί οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες εἶναι οἱ προστάτες τῶν Γραμμάτων;
- 4) Σύγκρινε τὸ Χρυσόστομο μὲ τοὺς δύο ἄλλους Ἱεράρχες.
- 5) Γιατί ὀνομάζεται ὁ Χρυσόστομος στὸ τροπάριο τῆς Ἐκκλησίας «ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος»;
- 6) Ὁ Χρυσόστομος «ὑπῆρξε σκληρὸς γιὰ τὴν ἁμαρτία καὶ γεμάτος ἀπὸ εὐσπλαχνία γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς» (Α. Α. Vasiliev, Ἱστορία τῆς Βυζ. Λογοτεχν., τόμ. Α', σελ. 126). Τί διδάσκεισαι ἀπὸ αὐτό;

6. Οἱ μοναχοί, οἱ «οὐρανοπολίτες».

Ὅπως τὸ Κολοσσαῖο τῆς Ρώμης ἀνάδειξε τοὺς μάρτυρες, ἔτσι καὶ ἡ ἔρημος ἔθρεψε τοὺς ἥρωές της. Πρόκειται γιὰ τοὺς ἀναχωρητὰς ἢ ἐρημίτας ἢ ἀσκητές, ποὺ λέγονται μοναχοί.

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία πολλοὶ χριστιανοὶ θέλησαν νὰ ζήσουν μιὰ ζωὴ ἀφιερωμένη ὁλοκληρωτικὰ στὸ Θεό. Γι' αὐτὸ ζήτησαν τὴ μόνωση, ποὺ τὴν πέτυχαν μὲ τὴν ἀναχώρησιν στὶς ἐρημίες. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ μπορούσαν νὰ ἀφοσιωθοῦν στὴν προσευχή, νὰ ἀσκηθοῦν στὴν ἀρετή, νὰ πετύχουν καλύτερα τὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τὸ Θεό. Στὴν ἀρχὴ ζοῦσαν μόνάχοι τους, σὲ οἰκήματα μέσα στὶς πόλεις. Ἀργότερα ὅμως ἀναχώρησαν σὲ ἐρημικὰ μέρη. Ἐκεῖ, σὲ σπηλιὰς καὶ σὲ μοναχικὰ κεῖλιά, καθὼς καὶ σὲ μοναστήρια, ἔφτιαζαν τὴ μοναχικὴ πολιτεία, δηλαδὴ ἓνα νέο τρόπο ζωῆς. Ἦταν ἡ ὁδὸς τῆς ἐρήμου καὶ τὸ ἐργαστήρι τῆς ἀρετῆς.

Οἱ μοναχοὶ ὀνομάστηκαν «κοινωνικοὶ διδάσκαλοι», γιατί πρόσφεραν πολλὰς ὑπηρεσίες στὴν

Μετέωρα, τὸ μοναχικὸ κέντρο τῆς Θεσσαλίας.

Μονὴ Ρουσάνου.

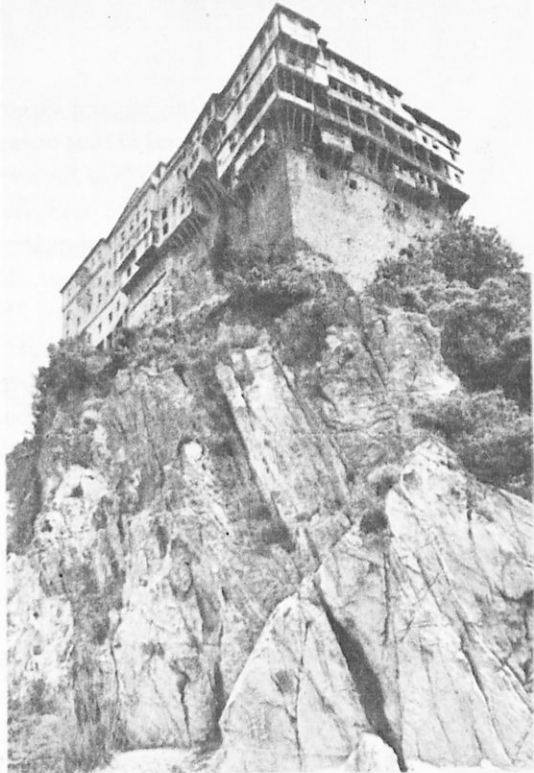
κοινωνία. Ἀνακούφισαν τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ξένους, τοὺς ἀρρώστους καὶ ἔγιναν δάσκαλοι τῶν παιδιῶν σὲ σχολεῖα, ποὺ στεγάζονταν στὰ μοναστήρια. Ἀκόμη βοήθησαν τὴν Ἐκκλησία στὸν ἐκχριστιανισμὸ τῶν βαρβάρων, στοὺς ἀγῶνες τῆς ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν, τῶν κακῶν ἀρχόντων καὶ τῶν διαφόρων ἐχθρῶν τῆς.

Πατέρας τῆς μοναχικῆς ζωῆς θεωρεῖται ὁ Μέγας Ἀντώνιος, ποὺ ἦταν ὑπόδειγμα ἀσκητῆ, ὀργανωτῆς τῆς ὁσίας Παχώμιος καὶ νομοθέτης τῆς ὁσίας Βασίλειος. Ὁ ἅγιος Παχώμιος θεωρεῖται ὁ ἱδρυτῆς τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς τῶν μοναχῶν. Τοὺς συγκέντρωσε σὲ μοναστήρια, ὅπου ζοῦσαν πολλοὶ μαζί μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ ἡγουμένου. Ὁ Μέγας Βασίλειος καθόρισε μὲ τίς διατάξεις του πῶς πρέπει νὰ ζοῦν οἱ μοναχοί, γιὰ νὰ ἀνταποκρίνονται καλύτερα στὸ ἔργο τους. Οἱ μοναχοὶ εἶναι δάσκαλοι γιὰ ὅλες τίς ἐποχές.

Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ φροντίζει γιὰ τὸ πνεῦμα του ὅσο καὶ γιὰ τὸ σῶμα του, νὰ ἔχει αὐτοκυριαρχία καὶ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ γιὰ τοὺς συνανθρώπους του.

Ἀπὸ τὴ στρατιὰ τῶν μοναχῶν ξεχωρίζουμε τρεῖς: τὸ Μέγα Ἀντώνιο, τὸν Ἰσίδωρο τὸν Πηλουσιώτη καὶ τὸ Θεόδωρο Στουδίτη.

α) Μέγας Ἀντώνιος, ὁ ἥρωας τῆς ἐρήμου. Γεννήθηκε στὸ χωριὸ Κόμα τῆς Αἰγύπτου τὸ 251 μ.Χ., ἀπὸ χριστιανοὺς γονεῖς. Δὲν εὐτύχησε νὰ μάθῃ γράμματα. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ γνωρίσῃ τέλεια τὴν Ἀγία Γραφή καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Στὸ ἄκουσμα τῆς φράσεως τοῦ Εὐαγγελίου «εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δός πτωχοῖς... καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι» (Ματθ. 19' 21), μοίρασε τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς πτωχοὺς καὶ ἔγινε ἀσκητῆς. Σὲ σπηλιές

Ἁγία Ὄρος: Ἡ μονὴ Διονυσίου ποὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς καλύτερες πνευματικὲς ἐπάλξεις τῆς Ὁρθοδοξίας.

και σε έρημικά μέρη πέρασε είκοσι χρόνια. Τò φωτεινό του παράδειγμα τράβηξε κοντά του και άλλους μοναχούς. 'Ο βιογράφος του Μέγας 'Αθανάσιος σημειώνει: «Και οὕτω λοιπὸν γέγονε καὶ ἐν τοῖς ὅρεσι μοναστήρια, καὶ ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν» (Βίος Μεγάλου 'Αντωνίου, κεφ. 14).

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν ἐπισκέπτονταν, γιὰ νὰ τὸν συμβουλευτοῦν καὶ νὰ φωτιστοῦν ἀπὸ τὰ λόγια του. 'Ο Μέγας Κωνσταντῖνος καὶ τὰ παιδιά του ἀλληλογραφοῦσαν μαζί του. 'Η ζωὴ του φημίστηκε στὴ Δύση ἀπὸ τὸ Μέγα 'Αθανάσιο, ποὺ ἔγραψε τὴ βιογραφία του. Συμπαραστάθηκε στὸ Μέγα 'Αθανάσιο στοὺς ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν ἀρειανῶν. Πέθανε τὸ 356 μ.Χ., 105 χρονῶν. 'Η 'Εκκλησία μας τὸν τίμησε, δίνοντάς του τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου καὶ τὸν γιορτάζει στίς 17 'Ιανουαρίου.

Λόγια τοῦ Μεγάλου 'Αντωνίου.

1. «Τότε γάρ ἔλεγεν ἰσχύειν τῆς ψυχῆς τὸν τόνον, ὅταν αἱ τοῦ σώματος ἀσθενῶσιν ἡδοναί».
2. «Καὶ πᾶν μὲν πρᾶγμα ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ ἀξίου πιπράσκειται (=πωλεῖται) καὶ ἴσον ἴσῳ τις ἀντικαταλλάσσει· ἡ δὲ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς ὀλίγου τινοῦ ἀγοράζεται».
3. «Μὴ θαυμάζετε, εἰ γράφει βασιλεὺς πρὸς ἡμᾶς, ἄνθρωπος γάρ ἐστιν· ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζετε, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν νόμον τοῖς ἀνθρώποις ἔγραψε, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου Υἱοῦ λελάληκεν ἡμῖν».
4. «Τὸν Χριστὸν ἀεὶ ἀναπνέετε, καὶ τοῦτω πιστεύετε».
(Μεγάλου 'Αθανασίου, Βίος Μεγάλου 'Αντωνίου κεφ. 7, 16, 81, 91)

β) 'Ισιδωρος ὁ Πηλουσιώτης, «ὁ κανόνας τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας». 'Ο 'Ισιδωρος εἶναι τὸ κόσμημα τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Διακρίθηκε γιὰ τὴ μόρφωσή του, τὰ εὐγενικά του αἰσθήματα καὶ τὴν ἄδολη ἀγάπη του πρὸς τὴν 'Εκκλησία. Γεννήθηκε τὸ 360 μ.Χ. καὶ κατὰ γόταν ἀπὸ τὴν 'Αλεξάνδρεια. Μόνασε κοντὰ στὴν πόλη Πηλοῦσιο τῆς Κάτω Αἰγύπτου καὶ γι' αὐτὸ λέγεται Πηλουσιώτης. Σώθηκεν 2011 ἐπιστολές του. Παραλήπτες τῶν ἐπιστολῶν ἦταν κληρικοὶ, αὐτοκράτορες, ἄρχοντες, μοναχοί, γίαιτροί κ.ἄ. Στίς ἐπιστολές του βλέπουμε ὅτι εἶχε βαθιὰ γνώση τῆς 'Αγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων. Χαιρόμαστε σ' αὐτὲς τὸν πλοῦτο τῶν λέξεων, τὴ σαφήνεια καὶ τὴ συντομία. Πέθανε τὸ 440 μ.Χ. Τιμᾶται ἀπὸ τὴν 'Εκκλησία μας στίς 4 Φεβρουαρίου.

Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ἰσιδώρου.

1. «Εἰ οὖν Χριστὸν θέλεις μιμῆσασθαι, τὰ μεγάλα συγχώρει τοῖς πταίοουσιν ἀμαρτήματα. Τὰ γὰρ βραχέα καὶ ὡς κοινὰ παρῶσιν οἱ πλείονες, καὶ παρκαλήσει χαρίζονται».
2. Δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε στὴν πίστη «ἐπιπολαίουφυτοι καὶ ἐπιπολαϊόριζοι», ἀλλὰ «βαθύρριζοι καὶ πολύρριζοι καὶ πολυκάλαμοι καὶ πολύκαρποι».
3. «Χρὴ τὴν μὲν ἔχθραν εἰς ὕδωρ γράφειν, ἵνα ταχέως ἀφανίζηται· τὴν δὲ φιλιάν, εἰς χαλκόν, ἵνα διὰ παντός βεβαία καὶ ἀκίνητος διατηρῆται».
4. «Ὁδῶ βασιλικῇ πορεύου. Ἐπειδὴ γὰρ αἱ παρεκκλίσεις τῶν ἀρετῶν εἰς κακίαν λήγουσι· θελήσας γάρ τις εἶναι οἰκονομικός, πολλοῖς εἰς φειδωλίαν ἀνέπεσεν ἢ φιλότιμος εἰς ἀσωτεϊάν».
5. «Οὐ γὰρ προσήκει μόνον δυσχυρίζεσθαι ὅτι τόδε ὄν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐστίν, εἰ οἷόν τε, ἀποδεικνύει. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς εἰδέναι, τὸ μετὰ αἰτίας εἰδέναι».

(P.G. 78, 277, 552, 892, 1305, 1580)

γ) Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὁ μαχητὴς μοναχός. Ὁ Θεόδωρος γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 759 μ.Χ. Ἡ μητέρα του τοῦ ἔδωσε θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωση. Ὁ θεῖος του Πλάτων, ἡγούμενος μονῆς, τοῦ ἀνοίξε τὸ δρόμο πρὸς τὴ μοναχικὴ ζωή· πρὶν τὴ λάμπρυνε μὲ τὴν πλατιά του μόρφωση καὶ τὸ ἐξαιρετικὸ ἦθος του. Ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωσήφ, ἔδωσε στὴ μονὴ αἵγλη, γιατί τὴν ἀνέδειξε θρησκευτικὸ, μορφωτικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ κέντρο. Σ' αὐτὴν οἱ ἐπτακόσιοι μοναχοὶ ἀντέγραφαν χειρόγραφα, μόρφωναν μαθητὲς στὸ σχολεῖο τῆς μονῆς, ὑπηρετοῦσαν τοὺς ξένους στοὺς ξενῶνες τῆς.

Ὁ Θεόδωρος ἦταν σταθερὸς στὶς ἀρχές του καὶ πιστὸς τηρητὴς τῶν Ἱερῶν Κανόνων. Γι' αὐτὸ βασανίστηκε καὶ ἐξορίστηκε ἐπανειλημμένα. Στὴ Β' περίοδο τῆς Εἰκονομαχίας ἦταν ὁ ἡρωϊκὸς ἀρχηγὸς τῶν εἰκονολατρῶν. Στὸν εἰκονομάχο αὐτοκράτορα Λέοντα Ε' εἶπε μὲ παρρησία:

«Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῖς ἱερεῦσι ἀνήκει καὶ διδασκάλοις, βασιλεῖ δὲ ἡ τῶν ἔξω πραγμάτων ἀνεῖται (δηλαδὴ ἔχει ἐμπιστευτὴ) διοίκησις» (P.G. 99, 181).

Ἀπὸ τὸ Θεόδωρο τὸ Στουδίτη σώζονται λόγοι, ἐπιστολὲς καὶ ὕμνοι. Τὸν σύγκριναν μὲ τὸ Μέγα Ἀθανάσιο καὶ τὸν θεωροῦν πηγὴ ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν.

«Ἦρως, ἔτοιμοι νὰ μαρτυρήσουν ὅπως ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, οἱ ὑποσπάντες τόσας ἐξορίας καὶ τόσας πιέσεις καὶ ταλαιπωρίας χωρὶς νὰ καμφοῦν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον, θὰ ἐστήριζαν καὶ ἄλλα ἰδανικά ἄλλων ἐποχῶν, ὅπως ἐστήριζαν τὰ ἰδικὰ των» (Κ. Ἀμάντου, Ἱστ. τοῦ Βυζ. Κράτους, τόμ. Α', Ἀθήναι 1953, σελ. 386).

Πέθανε τὸ 826 μ.Χ. Ἡ γιορτὴ του εἶναι στὶς 11 Νοεμβρίου.

Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτη.

1. «Ὁφείλομεν καὶ προσεύχεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Διατί; Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον καὶ ὁ κόσμος ἀθετεῖ αὐτόν».
2. «Γευσώμεθα καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· περιπατήσωμεν ἐν ἔχνεσιν ἁγίων· ρηξώμεν τὰς προσπάθειας τοῦ αἵματος τούτου. Οὐκ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν· ἡ ἀνω Ἱερουσαλὴμ πατρὶς καὶ πόλις ἡμῶν».
3. «Ὁὐ κτήση δούλον, οὔτε εἰς τὴν οἰκείαν χρεῖαν, οὔτε εἰς τὴν οἰκείαν μονήν, οὔτε εἰς ἀγρούς, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα ἄνθρωπον».

(P.G. 99, 593, 1144, 1817)

Ἀσκήσεις

- 1) Ποιὰ ἦταν ἡ προσφορὰ τῶν μοναχῶν στὴν κοινωνία καὶ στὴν Ἐκκλησία;
- 2) Τί διδάσκει ἀπὸ τὴν ἀρμονικὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ ἱερός Χρυσόστομος; «Οὐδεὶς ἐνειδίξει πενίαν, οὐδεὶς ἐπὶ πλούτῳ σεμνύνεται· τὸ σὸν καὶ τὸ ἐμόν, τοῦτο δὴ τὸ πάντα ἀνατρέπον καὶ θορυβοῦν ἐξώρισται καὶ πάντα αὐτοῖς κοινὰ καὶ τράπεζα καὶ οἰκῆσις καὶ ἱμάτια. Καὶ τί θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ μία πᾶσι καὶ ἡ αὐτὴ. Πάντες τὴν αὐτὴν εὐγένειαν εἰσι εὐγενεῖς, τὴν αὐτὴν δουλείαν δοῦλοι, τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν ἐλεύθεροι» (P.G. 47, 366).
- 3) Ποιᾶς ἀρετῆς ξεχωρίζεις στὸ Μέγα Ἀντώνιο, τὸν Ἰσίδωρο τὸν Πηλουσιώτη καὶ τὸ Θεόδωρο Στουδίτη;
- 4) Ἀνάπτει στὸ τετράδιό σου μιὰ συμβουλὴ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ μαθήματος.
- 5) Τί προσφέρουν οἱ μοναχοὶ σήμερα στὴν Ἐκκλησίαν καὶ στὴν κοινωνία;

7. Ἡ θεία λατρεία καὶ οἱ πνευματικοὶ της καρποί.

«Ὅταν ὁ Κύριος στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο ἔδρουσε τὸ Μυστήριον τῆς θείας Κοινωνίας, ἔδωσε στοὺς μαθητές Του τὴν ἐντολή: «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν» (Λουκ. κβ' 19). Ἡ θεία Εὐχαριστία, ὅπως εἶδαμε, ἔ-

γινε τὸ κέντρο τῆς λατρείας. Χάριζε στοὺς χριστιανοὺς τὴν πνευματικὴ δύναμη.

«Δὲν μένουμε γυμνοὶ καὶ ἀπροστάτευτοὶ ὅσοι ἐνθαρρυνόμαστε στὴ μάχῃ· εἴμαστε ἐνωμένοι κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, χορτασμένοι ἀπὸ τὴ θεία τροφή τῆς Εὐχαριστίας» (Κυπριανός, ἐπιστολὴ 37, 2).

Αὐτὰ ἔγραφε σὲ ἐπιστολὴ του ὁ ἅγιος καὶ μάρτυρας Κυπριανὸς τὸν τρίτο αἰώνα. Καθρεφτίζουν τὴ λατρευτικὴ ζωὴ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

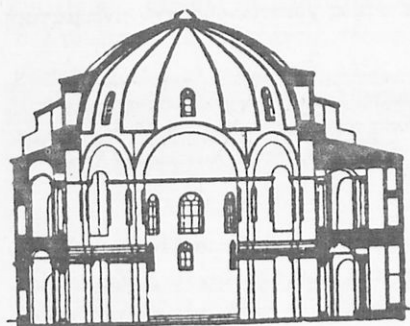
Οἱ τόποι τῆς δημόσιας λατρείας. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ χρησιμοποιήθηκαν:

α) Ἰδιωτικὰ οἰκήματα. Σὲ αὐτὰ γίνονταν οἱ ἱερὲς συνάξεις τῶν χριστιανῶν στὰ ἀποστολικά χρόνια (Πράξ. β' 46). Στὶς πρῶτες αὐτὲς «κατ' οἶκον» ἐκκλησίες ἔστελνε τοὺς ἀσπασμούς του ὁ Παῦλος (Βλέπε Ρωμ. ις' 4, Α' Κορ. ις' 19).

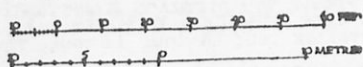
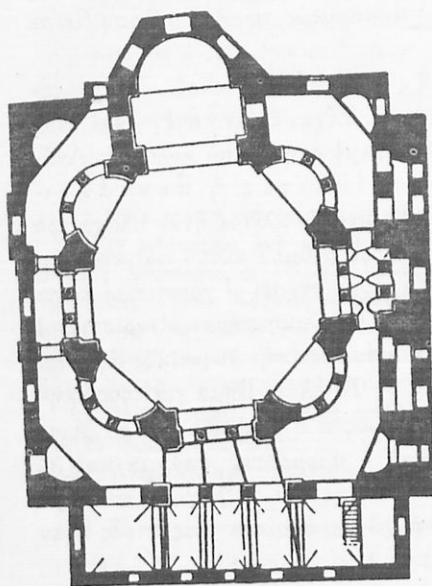
β) Ναοὶ σὲ ρυθμὸ βασιλικῆς (ἐννοεῖται στοῶς). Ἦταν τετράπλευρα καὶ μακρόστενα οἰκοδομήματα. Εἶχαν ξύλινη στέγη καὶ ἦταν ἐσωτερικὰ χωρισμένα σὲ μέρη, κ λ ι τ η, μὲ σειρὲς ἀπὸ κολόνες. Ἀνάλογα μὲ τὰ μέρη ποὺ εἶχαν λέγονταν τ ρ ι κ λ ι τ ε ς ἢ π ε ν τ ᾱ κ λ ι τ ε ς ἢ ἐ π τ ᾱ κ λ ι τ ε ς βασιλικές. Τὸ μεσαῖο κλίτος ἦταν πλατύτερο καὶ ὑψωνόταν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Τὸ σχέδιο τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ φαίνεται ὅτι μεταφέρθηκε ἀπὸ τὰ οἰκοδομήματα ποὺ εἶχαν στήσει οἱ χριστιανοὶ πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων. Τὸν ὅρο βασιλικὴ πῆραν οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ποὺ ὀνόμαζαν ἔτσι κτίσματα τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς.

Στὸ ρυθμὸ τῆς βασιλικῆς ξεχώριζαν: 1) Τὸ Ἅγιο Βῆμα γιὰ τοὺς κληρικούς, 2) τὸ κύριο μέρος γιὰ τοὺς πιστοὺς ποὺ ξεχώριζε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα μὲ χαμηλὸ κιγλίδωμα (κάγκελα) ἢ μαρμαρίνο φράγμα καὶ 3) ὁ νάρθηκας γιὰ τοὺς κατηχούμενους. Ὑπῆρχε καὶ τετράγωνη αὐλὴ μὲ στοᾶς ποὺ λεγόταν α ἴ θ ρ ι ο, γιατί ὁ χώρος ἀνάμεσα στὶς στοᾶς ἦταν ἀνοιχτός. Στὸ αἶθριο ὑπῆρχε βρύση ποὺ λεγόταν φ ι ᾱ λ η.

Πολλοὶ τέτοιοι ναοὶ χτίστηκαν στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὁ εὐσεβὴς αὐτὸς αὐτοκράτορας στόλισε τοὺς Ἁγίους Τόπους, τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἄλλα μέρη μὲ ωραίους ναοὺς σὲ ρυθμὸ βασιλικῆς. Προτιμοῦσαν τότε τὸ ρυθμὸ αὐτὸν γιὰ τὴν εὐρυχωρία του καὶ τὴν οἰκονομικὴ του κατασκευή. Ὁ Ἅγιος Δημήτριος στὴ Θεσσαλονίκη εἶναι πεντάκλιτη βασιλική.

γ) Ναός περίκεντρος ἢ κυκλικὸς (Rotonda). Ἐγίνε κατὰ μέριμνάν τοῦ οἰκοδομήματος ποῦ ἔχει μέσα τὸν Ἅγιον Τάφο. Χρησιμοποιήθηκε τὸ σχέδιον αὐτὸ στὰ οἰκοδομήματα πρὸς τιμὴ τῶν μαρτύρων. Σ' αὐτὰ ἕνας μεγάλος χτιστὸς ἡμισφαιρικός θόλος ποῦ ὑψωνόταν στὸ μέσο σκέπαζε ὅλο τὸ χωρὸ τοῦ κτιρίου.

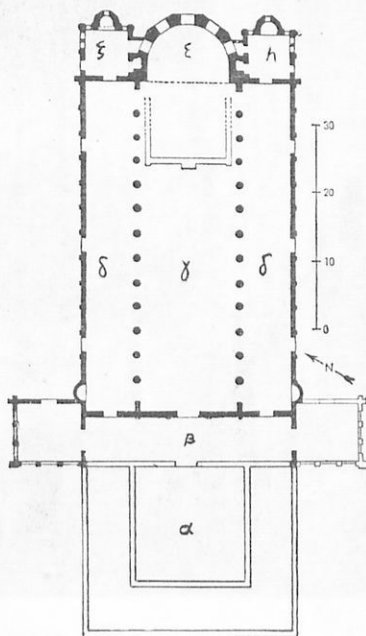
Κάτωψη καὶ τομὴ τοῦ περίκεντρου ναοῦ τῶν Ἀγίων Σεργίου καὶ Βάκχου Κωνσταντινουπόλεως.

δ) Βασιλικὴ μὲ τροῦλλο. Ὁ συνδυασμὸς τῆς βασιλικῆς καὶ τῶν κυκλικῶν οἰκοδομημάτων μᾶς ἔδωσε ἀπὸ τὸν 6ο ὡς τὸ 10ο αἰῶνα τὸ ρυθμὸ τῆς βασιλικῆς μὲ τροῦλλο. Στὸ μέσο τοῦ ναοῦ ὑψώθηκε ὁ τροῦλλος ποῦ στηρίχθηκε σὲ τέσσαρα στηρίγματα ἢ πεσσούς. Τὸ μεγαλοῦργημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὁ ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας (Ἀγίας Σοφίας), εἶναι τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ. Ἡ παλαιοχριστιανικὴ βασιλικὴ τοῦ Ἰλίου στὴν Ἀθήνα, ἔχει τὸν ἴδιον ρυθμὸ μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ὁ τροῦλλος, ἀντὶ νὰ ὑψώνεται στὴ μέση τοῦ ναοῦ, ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα. Ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Φωτεινῆς στὸ ἴδιον μέρος εἶναι ἕνα δεῦγμα ἀπλῆς τρίκλιτης βασιλικῆς.

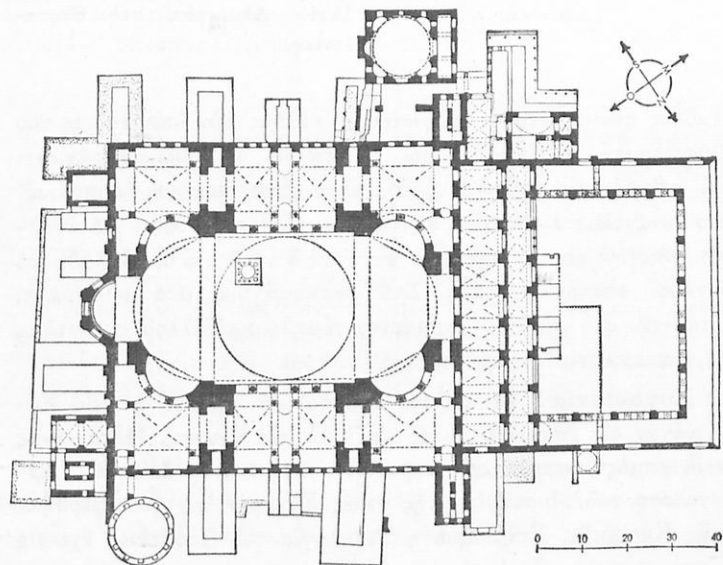
Ἐναν ἄλλο ρυθμὸ, τὸ βυζαντινὸ, θὰ δοῦμε σὲ ἰδιαίτερο κεφάλαιον πρὸ κάτω.

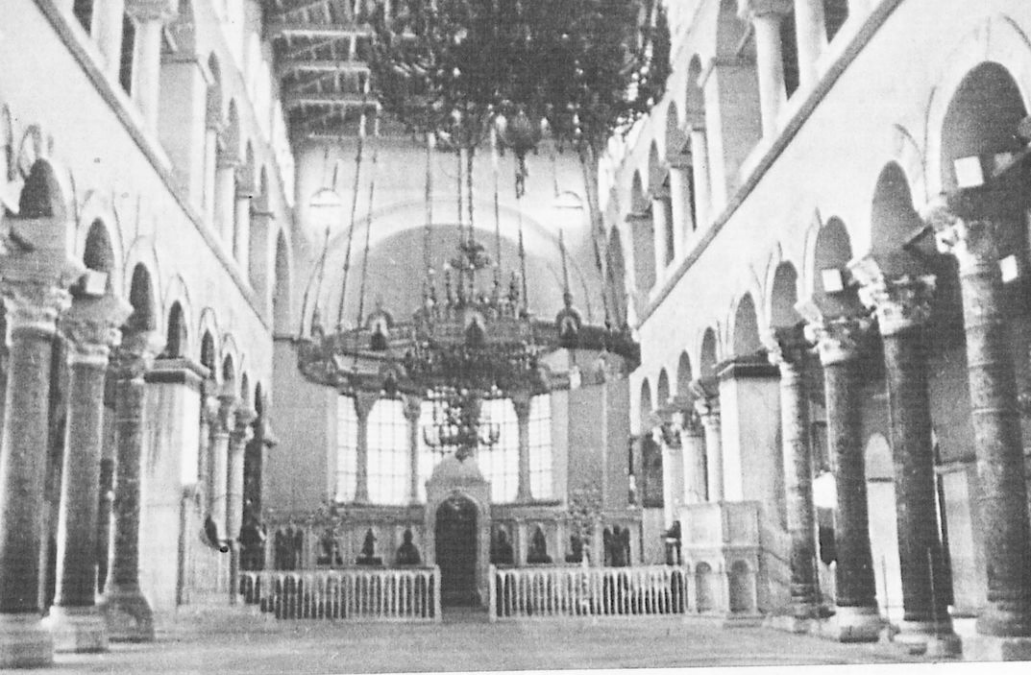
Γλυπτὲς παραστάσεις στοὺς τόπους τῆς θείας λατρείας. Οἱ χριστιανοὶ δὲ χρησιμοποιοῦσαν ἀγάλματα στοὺς ναοὺς. Ὁ Ἀπό-

Κάτοψη βασιλικῆς: α. Αἶθριο- β. Νάρθηκας- γ. καὶ δ. Τὰ διαμερίσματα κατὰ μῆκος (κλίτη)- ε. ζ. η. "Άγιο Βῆμα.

Κάτοψη τῆς βασιλικῆς μετὰ προὔλλο
Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὴ Θεσσαλονίκη.

στολος Παῦλος τόνισε στοὺς Ἀθηναίους : «Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ λίθου, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον» (Πράξ. ιζ' 29). Ὅπου συναντᾶμε ἀγάλματα, τοῦτο εἶναι ἐξάιρεση. Ἀντὶ γιὰ ἀγάλματα χρησιμοποιήθηκε τὸ λεγόμενο ἐπιπεδόγλυφο, δηλαδὴ τὸ ἄβαθο ἀνάγλυφο ἐπάνω σὲ πλάκα. Στὶς σαρκοφάγους, στὰ κιονόκρανα, στὸ γυναικωνίτη, στὸ χαμηλὸ μαρμάρينو τέμπλο καὶ ἄλλου συναντᾶμε γλυπτὰ μὲ διακοσμητικὲς παραστάσεις.

Ἡ θεία Εὐχαριστία. Τὰ πρῶτα ἀποστολικά χρόνια ἡ θεία Εὐχαριστία γινόταν τὶς ἐσπερινὲς ὥρες μαζί μὲ τὶς ἀγάπες. Ἦταν ἓνας ὥραϊός συνδυασμὸς πνευματικοῦ συμποσίου καὶ κοινοῦ δείπνου. Ἀργότερα ἡ τέλεση τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας μεταφέρθηκε τὸ πρῶτὸ τῆς Κυριακῆς. Στὴν πρώτη Ἀπολογία τοῦ Ἰουστίνου ἔχουμε τὴν τάξη, «τὸ τυπικὸ» τῆς ἀρχέγονης κυριακάτικης λειτουργίας.

Ὁ ναός τῆς Ἁγίας Σοφίας στήν Κωνσταντινούπολη. «Θέα-
μα... τοῖς μὲν ὁρῶσιν ὑπερφυῖς τοῖς δὲ ἀκούουσι παντελῶς
ἄπιστον» (ὁ ἱστορικός Προκόπιος).

«Καί τῃ τοῦ ἡλίου λεγομένη ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγρούς μενόντων
ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται, καὶ τὰ ἀπονημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ
συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀνακινώσκειται, μέχρις ἐγγωρεῖ. Εἶτα παυσα-
μένον τοῦ ἀνακινώσκειντος ὁ προσεσὼς διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν ἢ πρόκλησιν
τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες
καὶ εὐχὰς πέμπομεν καὶ, ὡς προέφημεν, παυσαμένων ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἄρτος
προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὕδωρ, καὶ ὁ προσεσὼς εὐχὰς ὁμοίως καὶ εὐχαριστίας,
ὅση δύναμις αὐτοῦ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ Ἀμήν, καὶ ἡ
διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἐκάστω γίνεται καὶ τοῖς
οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται» (Ἰωαννῆς Α' Ἀπολογία, 67).

Ἡ ἀπλή αὐτῇ τέλεση τοῦ Μυστηρίου συμπληρώθηκε ἀργότερα μὲ
πολλὰς εὐχάς, ἐκφωνήσεις καὶ ὕμνους. Οἱ γινωστὲς (Δεσποτικές, Θεομη-
τορικές, Ἀγίων), ποὺ καθορίστηκαν, πλούτισαν τὴν θεία λατρεία μὲ
νέα στοιχεῖα.

Οἱ καρποὶ τῆς θείας λατρείας. Γόνιμη ἦταν ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων ὁκτὼ αἰώνων. Οἱ εἰδωολάτρες ἀναγνώριζαν τὴν ἡθικὴ ὑπεροχὴ τους. Ὁ χριστιανισμὸς ἐξύψωσε τὴ γυναῖκα, βελτίωσε τὴ θέσιν τῶν δούλων καὶ ὀργάνωσε τὴν περίθαλψιν τῶν φτωχῶν, τῶν ἀρρώστων καὶ τῶν ξένων. Ἡ εὐχὴ τῆς θείας Λειτουργίας «*χρηρῶν πρόσσθη· ὀρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσοῦντας ἰάσαι*» μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσε ὁ τελετουργὸς τὴ θεῖα βοήθεια γιὰ τοὺς πονεμένους, ἔδειχνε τὴ συνεργασία τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν Ἀρχηγό Της γιὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας.

Οἱ λέξεις νοσοκομεῖο, γηροκομεῖο, βρεφοκομεῖο κ.λπ. μπῆκαν γιὰ πρώτη φορὰ στὸ ἑλληνικὸ λεξιλόγιον. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶδαμε, πρωτοστάτησαν στὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔγιναν παραδείγματα πρὸς μίμησιν. Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, ποὺ γράφτηκε τὸν 3ο αἰῶνα, λέγει ὅτι οἱ χριστιανοὶ «*θαυμάσιον καὶ ὁμολογούμενον παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς αὐτῶν πολιτείας*» (Κεφ. 5). Τόση ἦταν ἡ ἀπόστασις, ποὺ χώρισε τὴ ζωὴ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν εἰδωολατρῶν, ποὺ τὴ θεωροῦσαν «*παράδοξον*».

Ἡ φιλάνθρωπη ἀγάπη τῶν χριστιανῶν μὲ τὸ περασμὰ τῶν αἰώνων ὅχι μόνον δὲ λιγιστεῖν, ἀλλ' ἀντίθετα πλουτίζεται καὶ γίνεται περισσότερο ἐπινοητικὴ. Ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Ἐλεήμων (612 - 619), στὴν Ἀλεξάνδρεια, περίθαλψε 7500 πρόσφυγες «*κατὰ τρόπον μοναδικόν, ἄγνωστον μέχρι τότε εἰς τὴν ἱστορίαν*». (Κ. Ἀμάντων, Ἱστ. Βυζ. Κρ., τόμ. Α', σελ. 280).

Ἀσκήσεις

1) Μελέτησε τὰ λόγια τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ γιὰ τὸ ναό: «Ἐκκλησία ἐστὶ ναὸς Θεοῦ, τέμενος ἅγιον, οἶκος προσευχῆς, συνάθροισις λαοῦ, σῶμα Χριστοῦ... ἐπίγειος οὐρανός, ἐν ᾧ ὁ ἐπουράνιος Θεὸς ἐνοικεῖ καὶ ἐμπεριπατεῖ».

2) Διάβασε τὸ Ἰωάν. ε' 53. Ποιὰ σχέση ἔχει μὲ τὸ σημερινὸ σου μάθημα;

3) Ποῦ καὶ πῶς συμβολίζονται στὸ ναὸ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου Ἰωάν. ιε' 5;

4) Σύγκρινε αὐτὰ ποὺ λέγουν ὁ Κυπριανὸς καὶ ὁ Ἰουστίνος γιὰ τὴ θεῖα Κοινωνία μὲ τὴ σημερινὴ πραγματικότητά.

5) Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ δράσιν τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἐλεήμονος.

1. Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς Σλάβους.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος θεωροῦσε ὀφειλὴ καὶ ὑποχρέωσή του νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο ὄχι μόνο στοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ στοὺς βαρβάρους. «Ἕλλησὶ τε καὶ βαρβάροις... ὀφειλέτης εἰμί» (Ρωμ. α' 14). Τὸ ἴδιο χρέος αἰσθάνονταν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπέναντι στοὺς ἀπολίτιστους λαοὺς ποὺ κύκλωναν τὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία. Γιὰ τὴν ἐξόφληση αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χρέους διοργάνωσε καὶ ἔφερε σὲ πέρας τὶς χριστιανικὲς καὶ ἐκπολιτιστικὲς ἱεραποστολές.

Μεθόδιος καὶ Κύριλλος, οἱ ἐκπολιτιστὲς τῶν Σλάβων. Στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ Γ' (842 - 867 μ.Χ.), ὅταν ἦταν Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Φώτιος, ὁργανώθηκε ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σλάβων. Ὁ ἡγεμόνας τῶν Σλάβων τῆς Μοραβίας Ρ α τ ι σ λ ά β ο ς ζήτησε ἀπὸ τὸ Βυζάντιο νὰ σταλοῦν ἱεραπόστολοι στὴ χώρα του. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔστειλε τοὺς ἀδελφοὺς Μεθόδιο καὶ Κύριλλο. Εἶχαν μόρφωση καὶ ἱεραποστολικὸ ζῆλο. Ἡ Ἐκκλησία τοὺς εἶχε χρησιμοποιήσει καὶ στὸν ἐκχριστιανισμὸ τῶν Χαζάρων τῆς Κριμαίας. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου τοὺς εἶχαν μάθει τὴν ἰουδαϊκὴ γλῶσσα καθὼς καὶ τὴ γλῶσσα τῶν Χαζάρων. Τώρα ἔμαθαν καὶ τὴ σλαβικὴ. Ἔτσι μπόρεσαν νὰ φτιάξουν καὶ σλαβικὸ ἀλφάβητο, ποὺ ὀνομάστηκε Κυρίλλειο. Μετάφρασαν τὴν Ἀγία Γραφή καὶ λειτουργικὰ βιβλία καὶ κήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιο μὲ πολλὴ ἐπιτυχία. Μέσα στὰ τρία χρόνια ποὺ ἐργάστηκαν ἔκαναν διπλὸ ἔργο: γινώρισαν στοὺς Σλάβους τὸ Χριστιανισμὸ καὶ τὸν πολιτισμὸ. Ὁ σλαβικὸς κόσμος τοὺς εὐγνωμονεῖ καὶ τοὺς τιμᾷ γιὰ τὶς πολὺτιμες ὑπηρεσίες τοὺς.

Βούλγαροι καὶ Ρῶσοι. Δέχτηκαν καὶ αὐτοὶ τὰ φῶτα τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν 9ο αἰώνα. Αἰχμάλωτοι, ὅπως ὁ Θεόδωρος Κορυφαῖος καὶ ὁ Μεθόδιος, δίδαξαν τὸ Χριστιανισμὸ στοὺς Βουλγάρους.

Ὁ ἡγεμόνας τους Βόγορις βαφτίστηκε καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Μιχαήλ, πρὸς τιμὴ τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Μιχαήλ Γ'. Δάσκαλοι καὶ κληρικοὶ ἡμέρωσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἔθνη τους καὶ τὰ δέντρα τους, γιὰ τὰ μπόλιασαν καὶ τὰ ἔκαναν καρποφόρα.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἐκπολιτίζεται καὶ ἡ ἀπέραντη Ρωσία. Ἡ βασίλισσα Ὀλγα (945 - 957 μ.Χ.) βαφτίστηκε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τιμήθηκε ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς. Ὁ ἐγγονός της Βλαδίμηρος παντρεύτηκε βυζαντινὴ πριγκίπισσα. Γκρέμισε τὰ εἰδῶλα καὶ οἱ ὑπῆκοοί του βαφτίστηκαν κατὰ χιλιάδες στὸ Δνείπερο ποταμὸ. Ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία τὸν τιμᾷ ὡς ἅγιο καὶ ἱσαπόστολο.

Ἡ ἱεραποστολὴ, μιά ἀπὸ τίς δόξεις τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἱεραπόστολοι δὲ σκόρπισαν μόνο τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ στοὺς βάρβάρους λαοὺς τοῦ Βορρᾶ. Ὁργωσαν καὶ τίς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Νότου καὶ τῆς Δύσεως. Ὁ Πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ ἀπόστολος τῶν Σλάβων Κύριλλος ἔμαθαν ἀραβικὰ γιὰ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιο στοὺς Σαρακηνούς. Ὁ ὁσιος Νίκων ὁ «Μετανοεῖτε» ἐκχριστιανίζει τοὺς λίγους Σλάβους τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐργάζεται ἱεραποστολικά πέντε χρόνια στὴν Κρήτη μετὰ τὴν κατάληψή της ἀπὸ τὸ Νικηφόρο Φωκᾶ. Στὴ Δύση ἄλλοι ἱεραπόστολοι ἐργάζονται ἀνάμεσα στοὺς βαρβάρους τῆς.

Ἐνας ξένος εἰδικὸς μελετητὴς λέγει γιὰ τὴν ἱεραποστολικὴ δράση τῆς Ἐκκλησίας στὰ Βυζαντινὰ χρόνια: «Ἡ ἱεραποστολὴ ἀποτελοῦσε μιά ἀπὸ τίς δόξεις τοῦ Βυζαντίου. Ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα Ἕλληνες ἱεραπόστολοι κήρυτταν τὸ Χριστιανισμὸ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Κριμαίας ὡς τὸν Ἄνω Νεῖλο, στοὺς πληθυσμοὺς τῆς Νουβίας καὶ ὡς τίς δάσεις τῆς Σαχάρας». Ἀφοῦ ἀναφέρει τίς ἱεραποστολὰς στοὺς Σλάβους, Βουλγάρους καὶ Ρώσους, προσθέτει: «Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς βάρβάρους λαοὺς τὸ Βυζάντιο δὲ δίδασκε μόνο τὴ θρησκεία· με αὐτὴν ἔφερε τὴν ἰδέα τοῦ κράτους, τίς μορφές τῆς κυβερνήσεως, νέο δίκαιο γιὰ νὰ ρυθμίξῃ τίς κοινωνικὲς σχέσεις, τὴν πνευματικὴ ἀγωγή, ὡς καὶ τὸ ἀλφάβητο, με τὸ ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ καὶ νὰ συστηματοποιηθῇ ἡ γλῶσσα τους» (Ντὴλ, Γάλλος Βυζαντινολόγος).

Ἀσκήσεις

- 1) Ἀνάφερε μερικὲς ἀπὸ τίς δυσκολίες ποὺ συναντοῦσαν οἱ ἱεραπόστολοι στὸ ἔργο τους.

2) Είπαν ότι «ὁ πολιτισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ». Ποιά σχέση ἔχει μὲ τὸ μάθημά σου;

3) Διάβασε τὸ Ματθ. κη' 19. Πῶς τὸ συνδέεις μὲ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ;

4) Γιατί ἡ ἱεραποστολὴ εἶναι δόξα τῆς Ἐκκλησίας στὰ Βυζαντινὰ χρόνια;

5) Γιατί πρέπει κάθε χριστιανὸς νὰ εἶναι καὶ ἕνας ἱεραπόστολος;

2. Τὸ Σχίσμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ὁμολογοῦμε πίστη «εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν». Τέτοια ἦταν ἡ Ἐκκλησία τοὺς πρώτους ὀκτὼ αἰῶνες. Ἀπὸ τὸν 9ο ὅμως αἰῶνα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἄρχισε νὰ ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία. Τὸν 11ο μάλιστα αἰῶνα ἀποκόπηκε ὀριστικὰ ἀπὸ τὴν ἐνωμένη καὶ ἀδιαίρετη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Τὸ θλιβερὸ αὐτὸ γεγονὸς ὀνομάζεται **Σ χ ί σ μ α**.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διατήρησε καὶ μετὰ τὸ Σχίσμα ἀνόθευτη τὴ χριστιανικὴ πίστι καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζεται Ὁ ρ θ ὁ ξ η Ἐκκλησία. Ἀντίθετα ἡ Δυτικὴ πρόσθεσε καινούργια δόγματα στὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἔκανε δύσκολη τὴ γεφύρωση τοῦ χάσματος ποὺ ἄνοιξαν στὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας οἱ παράλογες ἀξιώσεις τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης.

Τὰ αἷτια τοῦ Σχίσματος. Μετὰ τὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου οἱ ἐπίσκοποι Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως εἶχαν τιμητικὴ διάκριση ποὺ δὲν τὴν εἶχαν οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι. Ὁ ἐπίσκοπος ὅμως τῆς Ρώμης, ὁ Πάπας, ἔκανε τὴν τιμητικὴ αὐτὴ διάκριση, τὰ «πρεσβεία τῆς τιμῆς», πρωτεῖο ἐξουσίας. Ὑποστήριξε δηλαδὴ ὅτι ὡς διάδοχος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνει καὶ στὰ ζητήματα τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δὲν ἦταν φυσικὰ ἡγεμόνας τῶν Ἀποστόλων. Δὲν ἔγινε ἐπίσκοπος Ρώμης καὶ δὲν μεταβίβασε κανένα δικαίωμα ἐξουσίας. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ πρωτεῖο προβάλλεται καὶ υποστηρίζεται ὡς σήμερα. Εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δυσκολεύει τὴν συζήτησεις γιὰ τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ μεγάλη γεωγραφικὴ ἀπόσταση εἶχε ἀποξενώσει τὴν Ἀνατολὴ ἀπὸ τὴ Δύση. Οἱ χριστιανοὶ τῶν δυὸ αὐτῶν κόσμων εἶχαν διαφορὲς στὴ γλῶσσα, στὶς συνήθειες, στὶς ἀντιλήψεις. Στὸ διαφορετικὸ αὐτὸ θρησκευτικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον τὸ Σχίσμα προετοιμάστηκε. Χρει-

αζόταν και ή άφορμή πού θα έριχνε τὸ λάδι στή φωτιά πού σιγόκαιγε.

Ἡ ἀρχή και ή συμπλήρωση τοῦ Σχίσματος. Τὸ 858 μ.Χ. ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνάτιος ἤρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν συναυτοκράτορα τοῦ Μιχαήλ Γ' (842 - 867 μ.Χ.) Βάρδα. Στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ἀνέβηκε παρὰ τὴ θέλησή του ὁ Φώτιος. Ἦταν φαινόμενο μορφώσεως. Σὲ πέντε ἡμέρες πέρασε ὅλους τοὺς ἱερατικούς βαθμοὺς καὶ στὶς 25 Δεκεμβρίου τοῦ 858 ἔγινε Πατριάρχης. Ἡ καθάριση τοῦ Ἰγνατίου καὶ ή ἀνύψωση τοῦ Φωτίου στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ἔδωσαν εὐκαιρία στὸν Πάπα Νικόλαο Α' νὰ ἐπέμβῃ. Φίλοι τοῦ Ἰγνατίου ζήτησαν τὴ βοήθειά του καὶ ἐκεῖνος παρουσιάστηκε δικαστής. Διαμαρτυρήθηκε γιατί ή ἐκλογή τοῦ Φωτίου ἔγινε χωρὶς τὴ γνώμη του. Βρῆκε ἀντικανονική τὴν ἐκλογή, γιατί ὁ Φώτιος ἔγινε ἀπὸ λαϊκός, Πατριάρχης, ἀν καὶ στή Δύση καὶ στὴν Ἀνατολή εἶχαν γίνει παρόμοιες ἐκλογές Πατριαρχῶν.

Τὰ πράγματα χειροτέρεψαν μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Πάπα στὴν Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας, πού ὑπαγόταν στὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κληρικοὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πού ἔφτασαν στή Βουλγαρία, συκοφαντοῦσαν τοὺς Ἕλληνες κληρικούς, γιατί εἶχαν καὶ ἔγγαμους στὶς τάξεις τους. Θεωροῦσαν ἄκυρο τὸ μυστήριο τοῦ Χρίσματος, ἐπεὶδὴ δὲ γινόταν ἀπὸ ἐπίσκοπο καὶ ἔφερναν διδασκαλίες καὶ ἔθιμα ἄγνωστα στὴν Ἀνατολική Ἐκκλησία. Ὁ Φώτιος ἀμύνθηκε. Στὸ πρόσωπό του ή Ὁρθοδοξία εἶδε τὸν ὑπερασπιστή της. Μὲ ἐγκύκλιό του στοὺς Πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς τὸ 866 ἔκανε γνωστή τὴν παρέκκλιση ἀπὸ τὴν ὀρθή πίστη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Filioque (ὅτι δηλαδὴ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἀπὸ τὸν Υἱό), οἱ ἐνέργειες καὶ τὸ πρωτεῖο τοῦ Πάπα ἦταν ἀπαράδεκτα γιὰ τὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ παράδοση. Σύνοδος τὸ 867 μ.Χ. καθάισε τὸν Πάπα καὶ τοὺς κληρικούς πού ἔστειλε στή Βουλγαρία.

Παρ' ὅλο πού ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος ὁ Μακεδὼν (867 - 886 μ.Χ.) κατέβασε προσωρινὰ ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο τὸ Φώτιο καὶ ἀγκάλιασε τὸν Πάπα, τὸ Σχίσμα εἶχε ἀρχίσει τὸν 9ο αἰώνα. Συμπληρώθηκε τὸν 11ο αἰώνα. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦταν ὁ Μιχαήλ ὁ Κηρουλάριος καὶ Πάπας ὁ Λέων Θ'. Ὁ Λέων ἰσχυρίζοταν ὅτι ἦταν ἀλάθηνος καὶ ὅτι εἶχε ἐκκλησιαστικὴ καὶ πολιτικὴ ἐξουσία. Ἀντιπρόσωποί του φέρθηκαν μὲ ἀπρέπεια στὸν Πατριάρχη καὶ τοὺς κληρικούς τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφῆσαν μάλιστα στὴν ἁγία Τράπεζα τοῦ ναοῦ τῆς Σοφίας

τοῦ Θεοῦ λίβελλο, ὕβριστικό δηλαδή ἔγγραφο. Μὲ αὐτὸ ἀφόρισαν τὸν Πατριάρχη καὶ ὅλη τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Σύνοδος ποὺ συγκαλέστηκε στὴν Κωνσταντινούπολη στίς 20 Ἰουλίου 1054 μ.Χ. ἀναθεμάτισε τὸ παπικὸ ἔγγραφο. Τὸ Σχίσμα ὁλοκληρώθηκε. Ἡ χριστιανοσύνη διαιρέθηκε.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Σχίσματος. Τὸ Σχίσμα δὲν ἔφερε μόνο τὸ χωρισμὸ τῶν Ἐκκλησιῶν. Καλλιέργησε καὶ τὴν ἐχθρότητα. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἔγινε ὁ στόχος τῶν ἐπιθέσεων τῆς Δύσεως. Οἱ Σταυροφορίες εἶναι χαρακτηριστικὸ παράδειγμα. Οἱ Σταυροφόροι λεηλάτησαν, ἔκαναν καταστροφὲς καὶ τὸ 1204 μ.Χ. κυρίεψαν τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ θέλησαν καὶ πνευματικὰ νὰ ὑποδουλώσουν τὴν Ὁρθοδοξία. Ὁ δρόμος γιὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς ἐτοιμάστηκε. Τὸ Βυζάντιο, ἀβρόθητο, ἔπεσε στὰ χέρια τῶν ἀπίστων. Ἀργότερα, τοπικὰ καὶ παγκόσμια γεγονότα ἔβλαψαν τὸν πολιτισμὸ τῆς ἀνθρωπότητας, γιατί ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἦταν διαιρεμένη. Ἄν ἦταν ἐνωμένη, θὰ μπορούσε νὰ ὀρθώσῃ τὸ ἡθικὸ τῆς ἀνάστημα καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ τίς διάφορες βαρβαρότητες ποὺ ἀνακόπτουν τὴν πρόοδο καὶ ἐμποδίζουν τὴν ἐξάπλωση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἔλειψαν φυσικὰ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν ἐπανασύνδεση τῶν Ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔφεραν ὅμως θετικὸ ἀποτέλεσμα, γιατί δὲ στηρίχτηκαν σὲ σωστή βάση. Οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἤθελαν μὲ τὴν ἐνωσὴ νὰ πάρουν ὕλικὴ βοήθεια ἀπὸ τὴ Δύση καὶ οἱ Πάπες ἔβλεπαν στὴν ἐνωσὴ μιὰ εὐκαιρία γιὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία.

Ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας. Ἡ σπουδαιότερη ἀπόπειρα γιὰ ἐνωσὴ ἔγινε τὸ 1439 μ.Χ. στὴ Φλωρεντία τῆς Ἰταλίας. Τὴν ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἀποτελοῦσαν: ὁ αὐτοκράτορας Ἰωάννης Η΄ Παλαιολόγος, ὁ ἀδελφός του Δημήτριος, ὁ Πατριάρχης Ἰωσήφ, οἱ ἐπίσκοποι Ἐφέσου Μάρκος ὁ Εὐγενικός καὶ Νικαίας Βησσαρίων, ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ὁ Γεώργιος Γεμιστός (Πλήθων) κ.ἄ. Πάπας ἦταν ὁ Εὐγένιος Δ΄. Οἱ ἐργασίες τῆς Συνόδου ἄρχισαν στὴ Φερράρα τὸ 1438 μ.Χ. καὶ συνεχίστηκαν στὴ Φλωρεντία, ὅπου μετετέθηκε ἡ Σύνοδος. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας δέχτηκαν πολλὲς πιέσεις καὶ οἰκονομικὲς στερήσεις. Στίς σχετικὲς συζητήσεις διακρίθηκε ὁ Μάρκος ὁ Εὐγενικός ποὺ ἀντέταξε στὰ νέα δόγματα τῶν Λατίνων τίς ἀμετάβλητες ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὅστερα ἀπὸ συζητήσεις καὶ συμβιβασμούς, οἱ ἀπόψεις τῶν Λατίνων ἔγιναν δεκτές. Μερικοὶ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἔφυγαν γιὰ νὰ μὴν ὑπογράψουν τὴν ἀπόφαση τῆς Συνόδου.

Ὁ Μάρκος ὁ Εὐγενικός ἔμεινε καὶ δὲν ὑπέγραψε. Ὁ Πάπας, ὅταν πληροφορήθηκε τὴν ἄρνηση τοῦ Μάρκου, εἶπε: «Λοιπὸν ἐποιήσαμεν οὐδέν». Καὶ πραγματικὰ ἡ Σύνοδος δὲν ἔφερε τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Οἱ τρεῖς Πατριάρχες τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ διάφοροι Σύνοδοι τὴν ἀποκήρυξαν καὶ τὴν ὀνόμασαν «ληστρική», «ἀργὴ καὶ ἀνενέργητη». Ὁ λαὸς δὲν ἔδωσε τὴν ἔγκρισή του καὶ ἡ ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν ματαιώθηκε.

Ὁ ἱστορικός Δούκας διασώζει τὴν ἀπάντησή τῶν ἀρχιερέων στὸ λαὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν γύρισαν ἀπὸ τὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας: «Πεπράκαμεν (πουλήσαμε) τὴν πίστιν ἡμῶν, ἀντηλλάξαμεν τῇ ἀσεβείᾳ τὴν εὐσέβειαν (ὁρθοδοξία)... Ἡ δεξιὰ αὕτη ὑπέγραψε, κοπήτω ἡ γλῶττα ὡμολόγησεν, ἐκριζούσθω» (ἐκδοσὴ Βόννης, σελ. 216).

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

1) Συγγραφεῖς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὀνομάζουν τὸ Σχίσμα «Ἀνατολικὸ Σχίσμα». Εἶναι ὁρθὸς ὁ χαρακτηρισμός;

2) Γιατί τὸ παπικὸ πρωτεῖο δὲν συμβιβάζεται μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου;

3) Τί θαυμάζεις στὸ Μάρκο τὸν Εὐγενικό; Μὲ ποιὸν Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας τὸν παραβάλλεις;

4) Διάβασε μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Καθηγητῆ σου τὰ λόγια τοῦ Πατριάρχου Φωτίου γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἐπισκόπου: «Τοὺς ἀστηρίκτους στηρίζαι, τοὺς ἀμαθεῖς ἐκδιδάξαι, τοὺς ἀπαιδεύτους παιδεῦσαι... τοὺς θρασεῖς ἐλκύσαι, τοὺς βλακῶδεις ἀνδρῶσαι, τοὺς φιλαργύρους πείσαι χρημάτων ὑπερφρονεῖν καὶ φιλοπτώχους εἶναι, τοὺς φιλοτίμους (ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τίς τιμές) χαλιναγωγῆσαι... τοὺς ὑπερηφάνους κατὰσπᾶσαι καὶ μετριοφρονεῖν παρορμησαι... τοὺς ἀδικοῦντας κωλύσαι καὶ δικαιοπραγεῖν παρασκευάσαι, τοὺς ὀργίλους ἡμερῶσαι, τοὺς ὀλιγοψύχους παραμυθῆσαι...» (P.G. 102, 612).

3. Οἱ βυζαντινοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

Γνωρίσαμε σὲ προηγούμενα μαθήματα πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς. Θαυμάσαμε τὴν πρωτότυπη συγγραφικὴ τους παραγωγή καὶ τὴ βαθιὰ τους σκέψη. Μέσα σὲ αὐτοὺς ξεχωρίσαμε τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ τελευταῖος ἀπὸ αὐτοὺς θεωρεῖται ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός (660 - 750 μ.Χ.). Συνόψισε τὴ δογματικὴ διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλη-

σίας μετ' τὸ ἔργο του : « Ἐκ δ' οὖν σὺς ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ».

Ἀργότερα ἀναδείχτηκαν πολλοὶ ἀξιόλογοι ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. Δὲν εἶχαν βέβαια τὴν πρωτοτυπία τῶν Πατέρων. Εἶχαν ὅμως ἐργατικότητα καὶ πολλὰς γνώσεις. Ἔτσι κατόρθωσαν νὰ συστηματοποιήσουν ὅ,τι ἔγραψαν οἱ παλαιότεροι. Ἀκόμη ἀσχολήθηκαν μὲ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐποχῆς τους καὶ ἐγίναν ἄριστοι συνεχιστὲς τῶν ἀπολογητῶν, τῶν ἀντικαθεκτικῶν συγγραφέων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Πλούτισαν τὴ θεολογικὴ ἐπιστήμη καὶ ἔγιναν ὁ συνδετικὸς κρίκος τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεώτερων θεολογικῶν γραμμάτων.

Ἄς δοῦμε τοὺς κυριότερους ἀπὸ αὐτούς.

α) Φώτιος (820 - 893 μ.Χ.).

Τὸν εἶδαμε νὰ προασπίζεται τὴν Ὁρθοδοξίαν στὴν ἀρχὴ τοῦ Σχίσματος. Εἶχε εὐγενικὴ καταγωγή καὶ πλούσια φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ μόρφωση. Ἐγίνε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ κράτησε τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐλεύθερη καὶ ἀνεξάρτητη. Ἀγαποῦσε τὰ γράμματα καὶ ἀναδείχτηκε ἐξοχος συγγραφέας.

Τὰ σπουδαιότερα συγγράμματά του εἶναι :

1. Τὸ Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη. Σὲ αὐτὸ ἔχει περιχοπὲς καὶ σχόλια 280 βιβλίων χριστιανικῶν καὶ μὴ.
2. Τὰ Ἀμφιλόχεια. Τὸ ἔργο του αὐτὸ μαρτυρεῖ τὴν πολυμάθεια τοῦ Φωτίου, γιὰτὶ λύνει 324 φιλολογικὰ καὶ θεολογικὰ ἀπορίες τοῦ φίλου του μητροπολίτου Κιζίκου Ἀμφιλοχίου.
3. Διάφορα ἔργα, ὅπως ἐρμηνευτικὸ καὶ ἱατρικὸ λεξικόν, ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα.

Ὁ Φώτιος δίκαια χαρακτηρίστηκε « ἡ σπουδαιότερα μορφή τοῦ ἐνάτου αἰῶνος καὶ ἡ ἐξοχωτέρα ἐκκλησιαστικὴ προσωπικότης ὁλοκλήρου τῆς

Τὸ Καθολικὸ τῆς μονῆς Καισαριανῆς (11ος αἰ.)

μεταπατερικῆς ἐποχῆς» (Μπαλᾶνος). Ἡ Ἐκκλησία μας τὸν ἀνακήρυξε ἄγιο, τιμᾷ τὴ μνήμη του στὶς 6 Φεβρουαρίου καὶ τὸν ὀνομάζει «Ὁρθοδοξίας πρόμαχον, Ὁρθοδόξων προασπιστὴν, Ἐκκλησίας στύλον καὶ ἐδραίωμα».

β) Θεοφύλακτος. Ἐζήσε τὸν 11ο αἰώνα. Τὸ 1078 μ.Χ. ἔγινε ἐπίσκοπος στὴν Ἀχρίδα τῆς Βουλγαρίας. Ἐρμήνευσε ὅλη σχεδὸν τὴν Καινὴ Διαθήκη, τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τὸ δωδεκαπρόφητο. Σῶζονται ἐπὶ σῆς λόγοι καὶ ἐπιστολές του.

γ) Εὐθύμιος Ζιγαβηνὸς (1050 - 1120 μ.Χ.). Ἦταν μοναχὸς τῆς μονῆς Περιβλέπτου στὴν Κωνσταντινούπολη. ἔχουμε ἐρμηνεῖες του στὰ Εὐαγγέλια, στὶς ἐπιστολές τοῦ Παύλου, καὶ στοὺς ψαλμοὺς. Τὸ δογματικὸ του ἔργο ἐπιγράφεται «Δογματικὴ Πανοπλία». Ἐκθέτει τὰ βασικὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ καταπολεμεῖ τίς αἱρέσεις.

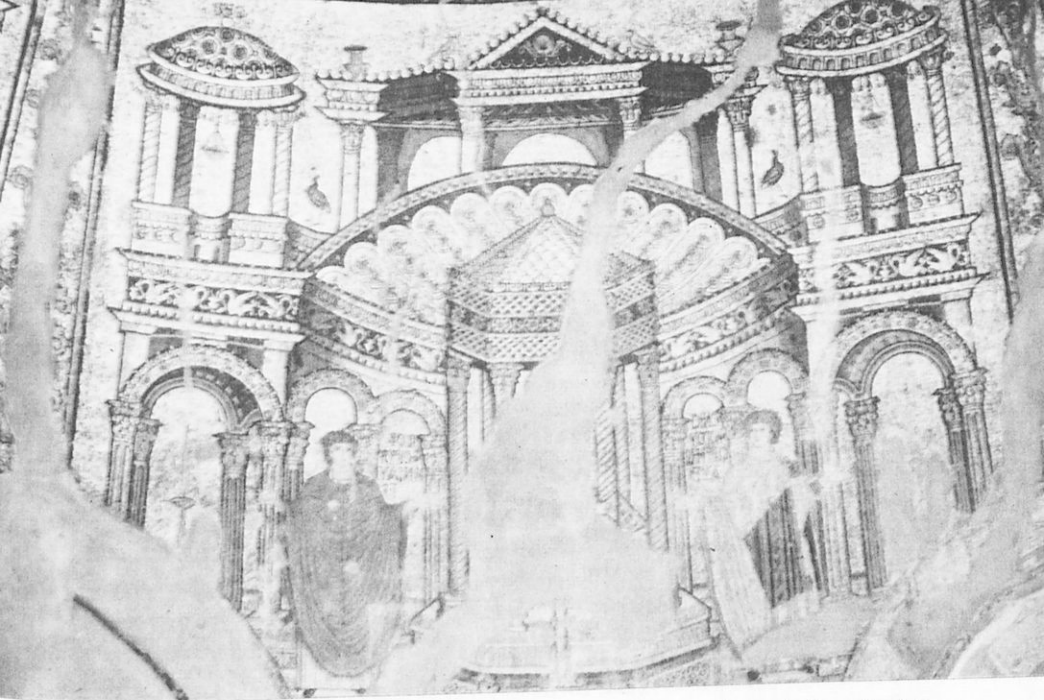
δ) Μιχαὴλ Ψελλὸς (1018 - 1078 μ.Χ.). Ἦταν μοναχός, μυστικὸ σύμβουλος τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, καθηγητῆς τῆς Φιλοσοφίας. Διακρινόταν γιὰ τὴν πολυμαθειά του καὶ τὴ ρητορικὴ του ἱκανότητα. Ὀνομάστηκε γι' αὐτὸ «ὤπατος τῶν φιλοσόφων». Τὰ ἔργα του εἶναι θεολογικά, φιλοσοφικά, νομικά, μαθηματικά, κ.ἄ. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι ἡ χρονογραφία του. Ἐξιστορεῖ μὲ αὐτὴ τὰ γεγονότα ἀπὸ τὸ 976 - 1077 μ.Χ.

ε) Εὐστάθιος ὁ Θεσσαλονίκης (1125 - 1194 μ.Χ.). Διακρίθηκε ὡς μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Εἶχε ἐξαίρετη μόρφωση, εὐσέβεια ἀπειραντη, ἀγάπη στὸ ποίμνιό του. Γι' αὐτὸ ἦταν «ὁ σοφώτερος καὶ ἀξιολογώτερος ἀνὴρ τῆς ἐποχῆς του» (Ἀμν-ντος).

Ἐγραψε «παραεκβολές» δηλαδὴ σχόλια στὴν Ὀδύσσεια καὶ Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου. Σχολίασε ἀκόμη καὶ τὸν Πίνδαρο. Ἐξιστόρησε τὴν ἄλωση τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τοὺς Νορμανδοὺς (1185) καὶ μᾶς ἄφησε θεολογικὲς πραγματεῖες, λόγους καὶ ἐπιστολές. Συνδύασε ἄριστα τὴν ἐλληνικὴ καὶ τὴ χριστιανικὴ μόρφωση. Ἐργάστηκε γιὰ τὴν ἀναμόρφωση τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

Ἡ Παντάνασσα τοῦ Μυστρά μᾶς δίνει τὴν καλύτερὴ εἰκόνα γιὰ τὴ Βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Μυστρά.

Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κυκλικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὴ Θεσσαλονίκη.

ς) Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς (1296 - 1359 μ.Χ.). Μόνασε στὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ ἔγινε μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Εἶναι γνωστὸς ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες ποὺ ἔκανε γιὰ τοὺς ἡσυχαστὲς μοναχοὺς. Οἱ ἡσυχαστὲς ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὸ Θεό, μὲ τὴν «ιερὴ ἡσυχία» καὶ τὴ «ανοερὴ προσευχή». Οἱ ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν κακοδοξιῶν τοῦ Βαρλαάμ, ποὺ πολέμησε τὸν Ἠσυχισμό, ἦταν ἀγῶνες γιὰ τὴ διάσωση τῆς Ὁρθοδόξιας. Ἀνακηρύχθηκε ἅγιος καὶ γιορτάζεται τὴ δεύτερη Κυριακὴ τῆς Σαρακοστῆς, ποὺ θεωρεῖται ὡς δεύτερη Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδόξιας. Ἔχουμε θεολογικὰς πραγματεῖες καὶ λόγους του.

ζ) Νικόλαος Καβάσιλας (1290 - 1370 μ.Χ.). Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι: «Ἑρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας» καὶ «Λόγοι ἐπτὰ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς».

η) Γεώργιος Σχολάριος. Ἦταν ὁ πρῶτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσή της ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὀνομάζεται καὶ Γεννάδιος. Ἔλαβε μέρος στὴ Σύνοδο τῆς Φλωρεντίας γιὰ τὴν ἔνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Εἶχε φιλοσοφικὴ καὶ θεολογικὴ μόρφωση καὶ εἶναι ἓνας

ἀπὸ τοὺς πολυγραφώτερους συγγραφεῖς τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Τὰ ἔργα του εἶναι φιλοσοφικά, θεολογικά, μεταφράσεις ἀπὸ τὰ λατινικά θεολογικῶν ἔργων, λόγοι κ.ἄ. "Ἄλλοι ἀξιόλογοι βυζαντινοὶ συγγραφεῖς ἦταν: Ἀρέθας ὁ Καισαρείας, Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς, Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος, ὁ Νικήτας Σιτηθᾶτος, τὰ ἀδελφία Μιχαὴλ καὶ Νικήτας Χωνιάτης, ὁ Μάρκος ὁ Εὐγενικός, Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης κ.ἄ.

Ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων.

1. «Ἐχε τὰ ὅτα τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἡνεωγμένα, πρὸς δὲ τὰς τῶν ἀδικούντων ἐπαγωγὰς καὶ πιθανολογίας ἀποκεκλεισμένα» (Φώτιος, πρὸς τὸν Βόριδα Βουλγαρίας, P.G. 102, 668).
2. «Πάντες προσκυνήσωμεν (τὸ Σταυρὸ) καὶ προσπέσωμεν, μὴ τὸ σῶμα κλιθέντες μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ γόνυ τῆς κ α ρ δ ί α ς πρὸ τούτου...» (Θεοφύλακτος, P.G. 126, 128).
3. «Πρῶτον μὲν ἀγαθὸν ἦν, μὴ δεῖσθαι ἡμᾶς τῆς ἀπὸ τῶν γραμμῶν βοήθειας, ἀλλ' οὕτω παρέχεσθαι βίον καθαρὸν, ὥστε τὰς ἡμετέρας καρδίας ἐν βιβλίῳ γίνεσθαι, καὶ καθάπερ ταῦτα διὰ μέλανος, οὕτω ταῦτας διὰ πνεύματος ἐγγεγράφθαι» (Ζιζανήριος, Προοίμιον πρὸς τὸν Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, P.G. 129, 112).
4. «Πρῶτος μὲν ὁ παρὼν χρόνος καὶ μηδεμίαν ἔχων ἔδραν ἢ παγιότητα, παροδικὰ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πράγματα, τῇ ἀπαύσῳ τούτου ροῇ παραρρέοντά τε καὶ συγκινούμενα· ἀλλ' οἱ σοφοὶ καὶ οἱ τῷ λόγῳ μεγάλα δυνάμενοι ἐστησαν οἰοῦναι τὰ ἄστατα καὶ ἐπαγίωσαν τὰ ἀνέδραστα» (Ψελλός, Κ. Σάθα, Μ. Βιβλ. V, 117).
5. «Ἐτι οὐ δύνασαι νηστεύειν, ἔσθιε μετρίως, ἵνα μὴ ραθυμῶς διάγῃς» (Εὐστάθιος, P.G. 135, 533).
6. «Λύχνῳ ἔοικεν ἡμῶν ἡ ἐκάστου ψυχῇ, ὡς ἔλαυν μὲν ἔχουσα τὴν ἀγαθοεργίαν, ἀντὶ δὲ θρυαλλίδος φέρουσα τὴν ἀγάπην» (Γρηγόριος ὁ Παλαμῆς, P.G. 151, 13).
7. «Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ φύεται ἐν τῷδε τῷ βίῳ καὶ τὰς ἀρχὰς ἐντεῦθεν λαμβάνει, τελειοῦται δὲ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ἐπειδὴν εἰς ἐκείνην ἀφικώμεθα τὴν ἡμέραν» (Καβάσιλας, P.G. 150, 493).
8. «Ἡ πίστις αὕτη οὐδὲν περιέχει ἀδύνατον, οὐδὲν ἀσύμφωνον, οὐδὲν σωματικόν, ἀλλὰ πάντα πνευματικά· καὶ ἔστιν ὁδὸς φέρουσα τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς μελλούσης» (Ἀπὸ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως ποῦ ἔδωκε ὁ Γεννάδιος Σχολάριος στὸ Μωάμεθ)¹.

1. Ἰ. Κ α ρ μ ί ρ η, Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Ι, Ἀθῆναι 1960, σελ. 436.

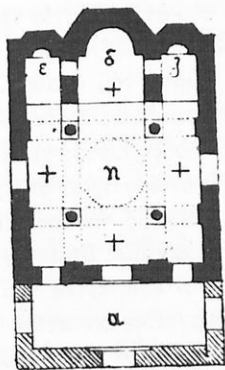
Άσκήσεις

- 1) Γράψε στο τετράδιό σου τὰ λόγια δὺ ἀπὸ τοὺς πῦν πάνω βυζαντινοὺς συγγραφεῖς καὶ σημείωσε παράπλευρα τὴ σημασία τους γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ.
- 2) Δικαιολόγησε αὐτὰ πὺν λέγει ὁ Γεννάδιος Σχολάριος γιὰ τὴν πίστη μας.
- 3) Ἀνάπτυσσε στὸ τετράδιό σου τὰ λόγια τοῦ Θεοφύλακτου γιὰ τὴν προσκύνηση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
- 4) Μετὰ τίς σπουδές σου θὰ πάρης μιὰ θέση στὴν κοινωνία. Σὲ τί θὰ σὲ βοηθήσῃ ἡ συμβουλή τοῦ Φωτίου στὸ Βόριδα;

4. Ὁ βυζαντινὸς ναός.

Τὰ τελευταῖα χρόνια παρατηρεῖται παγκόσμιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ βυζαντινὴ τέχνη. Σὲ διάφορες πόλεις διοργανώνονται ἐκθέσεις μὲ βυζαντινὰ ἐκθέματα, δίνονται διαλέξεις καὶ ἐκδίδονται σχετικὰ βιβλία. Ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ Ἑλλήνες καὶ ξένους ὅτι τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα κρύβουν μὲ τὸν ἀρχιτεκτονικὸν τους ρυθμὸν, τίς ἀγιογραφίες καὶ τὰ κειμήλιά τους ἓνα πολὺτιμο θησαυρό. Γι' αὐτὸ διατηροῦνται, ἀναστηλώνονται καὶ γίνονται ἀντικείμενο μελέτης. «Οἱ ναοὶ τοῦ ἀρχαίου χριστιανικοῦ κόσμου ἦσαν τὸ ἄσυλον παντός δυστυχούντος, τὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς ἐποχῆς, οἱ τόποι εἰς τοὺς ὁποίους ὁ κληρὸς ἤλεγχε τὰς παρεκτροπὰς τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων» (Σωτηρίου). Ἔτσι ἐκφράζονται οἱ εἰδικοί μελετητὲς καὶ ἔτσι πρέπει νὰ βλέπουμε τοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς, ὅταν τοὺς ἐπισκεπτόμαστε.

Ναοὶ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, πὺν ἦταν, ὅπως εἶδαμε, ρυθμὸς βασιλικῆς μὲ τροῦλλο, ξεκίνησε ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς. Ὑστερα ἀπὸ μερικὲς τροποποιήσεις στὴν τρολλωτὴ βασιλικὴ ἐπικράτησε ἀπὸ τὸ 10ο αἰῶνα ὡς τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀκόμη μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὁ ναὸς σὲ σχῆμα σταυροῦ, ὁ «σταυροειδὴς ἐγγεγραμμένος» μὲ τροῦλλο. Κατασκευάστηκαν δηλαδὴ ναοὶ πὺν πῆραν ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο πέτυχαν οἱ ἀρχιτέκτο-

Σχῆδιο σταυροειδοῦς ναοῦ.
α. Νάρθηκας - η. Τροῦλλος.
Οἱ σταυροὶ † δείχνουν τίς διασταυρούμενες καμάρες.

Ἡ παράσταση τῆς «θείας Λειτουργίας». Ὁ Χριστὸς μεταδίδει τὸ Σῶμα Του καὶ τὸ Αἷμα Του στοὺς Ἀποστόλους

νες μετέσπειρες καμάρες ποὺ πρόσθεσαν στὴν προέκταση τῶν τόξων ποὺ στήριζαν τὸν τροῦλλο. Τοὺς ὀγκώδεις πεσσούς ἀντικατέστησαν με ἄλλους λεπτότερους ἢ καὶ με κολόνες. Στὰ τέσσερα διαμερίσματα τοῦ χώρου τοῦ σταυροῦ ὑψώθηκαν θόλοι ἢ τρουλλίσκοι. Ἐτσι ὁ ναὸς ἔγινε κομψότερος καὶ ἐλαφρότερος. Ἀργότερα πρόσθεσαν παρεκκλήσια καὶ ἄλλους χώρους χωρὶς νὰ χαθῇ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι στολίστηκαν ἀπὸ κόκκινες πλῖθες ποὺ πλασιῶναν τὶς πέτρες (πλιθοπερίβλητος τρόπος). Τὸ σχέδιο αὐτὸ πλουτίσθηκε με διακοσμήσεις ἀπὸ κεραμίδια (μαϊάνδρους, κουφικὰ γράμματα κ.ἄ.).

Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ ἐπικρατεῖ τὸ λιγιστὸ φῶς, ποὺ δημιουργεῖ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα. Τὰ κιονόκρανα καὶ τὰ εἰκονοστάσι στολίζονται με λεπτὲς ἀνάγλυφες διακοσμήσεις. Τὸ χαμηλὸ μάρμαρινο φράγμα ποὺ χώριζε τὸ ἱερὸ Βῆμα ἀπὸ τὸ κύριο μέρος τοῦ ναοῦ ὑψώθηκε καὶ ἀπὸ τὸ 12ο αἰῶνα ἔγινε ξύλινο.

Χαρακτηριστικὸ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς στολισμός, ἀντίθετα με τοὺς ἀρχαίους ναοὺς ποὺ εἶχαν κυρίως ἐξωτερικὴ διακόσμηση.

«Λάβετε φαγετε' τοῦτο ἐστὶ τὸ Σῶμα μου...» (Ματθ.
κατ' 26 – Καθολικὸ Μονῆς Καισαριανῆς 16ος αἰ.)

ση. Οἱ χριστιανοὶ ἤθελαν νὰ ἔχουν ἓνα εὐπρεπισμένο ἡῶρο ἀφιερωμένο
στὸ Θεό. Ἡ ἐσωτερικὴ λαμπρότητα βοηθοῦσε περισσότερο τοὺς ἀπλόι-
κοὺς χριστιανοὺς. Οἱ μορφές τῶν ἀγίων καὶ οἱ ἱερές σκηνές ἦταν τὸ εἰκο-
νογραφημένο βιβλίον ποὺ διάβαζε ὁ πιστός.

Τὰ μωσαϊκὰ ἔδωσαν ξεχωριστὴ λαμπρότητα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ.
Στὰ μοναστήρια τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ στὴ Λειβαδιά καὶ τοῦ Δαφνιοῦ ἔξω
ἀπὸ τὴν Ἀθήνα σώζονται ὥραϊα μωσαϊκὰ τοῦ 11ου αἰῶνα. Τὰ μωσαϊκὰ
τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ ἔχουν μορφές μὲ μεγάλα μάτια, μακριὰ πρόσωπα καὶ
γενικὰ ἐντυπωσιακὰ χαρακτηριστικά. Ἔχουν τὴν ἐπίδραση τῆς ἀνατολι-
κῆς καὶ τῆς μοναστηριακῆς τέχνης. Τὰ μωσαϊκὰ τοῦ Δαφνιοῦ ἔχουν λεπτὴ
τέχνη καὶ κλασσικὴ ὁμορφιά. Τὰ πρόσωπα τῶν ἀγίων δείχνουν ἡρεμία
καὶ εὐγένεια. Στὰ φορέματα ὑπάρχουν ὥραϊες πτυχώσεις. Οἱ μορφές δὲν
ἐντυπωσιάζουν, ἀλλὰ ἐκφράζουν τὸν ἐσωτερικὸ κόσμον τῶν προσώπων ποὺ
ἀπεικονίζονται. Συνδυασμὸς τῶν δύο τεχνολογιῶν εἶναι ὁ περίφημος Παν-
τοκράτορας τοῦ Δαφνιοῦ. «Εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μυστηριώδη καὶ συγ-
χρόνως ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐντυπωσιακὰ πορτραῖτα τοῦ Χριστοῦ ποὺ δημιούρ-

γῆσε ἡ χριστιανικὴ τέχνη» (Ντάβιντ Τάλμποτ Ράις, διάσημος καθηγητὴς τῆς βυζαντινῆς Τέχνης).

Οἱ Βυζαντινὲς ἀγιογραφίες. Εἶναι ἀπαράμιλλο στολίδι τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ. Οἱ ἀσκητικὲς μορφὲς τῶν ἁγίων καὶ οἱ βιβλικὲς σκηνὲς ποὺ στολίζουν τὸ τέμπλο, τὴν ὁροφή καὶ τοὺς τοίχους βοηθοῦν τὸν πιστὸ στὴ συνειδητὴ συμμετοχὴ του στὴ θεία λατρεία. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ Βυζαντινὴ εἰκόνα δὲν παριστάνει, ἀλλὰ ἐκφράζει τὰ θέματά της. Ὁ ζωγράφος τονίζει στὰ πρόσωπα τὴν αὐστηρότητα συνδυασμένη μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἡρεμία. Ἡ ἀγιότητα, ἡ ζωὴ τῆς θείας Χάρης φαίνονται στὰ πρόσωπα καὶ στὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματος. Τὰ μάτια εἶναι μεγάλα, τὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν μακριά, τὰ μῆλα τῶν προσώπων ἐσοχωμένα. "Οἱ ἔχουν ἀλλάξει γιατί δείχνουν τὴν ἐντονη ψυχικὴ ζωὴ τοῦ προσώπου. Καθὼς τὰ πρόσωπα μᾶς ἀτενίζουν, μιλοῦν κατὰ κάποιον τρόπο μαζί μας. Μᾶς μεταφέρουν στὴ ζωὴ ποὺ ἐζησαν καὶ στοὺς ἁγῶνες, ὅπου ἀναδείχτηκαν πρωταθλητὲς καὶ μάρτυρες. Τὴν ἴδια πνευματικότητα ἔχει καὶ τὸ φόντο τῆς εἰκόνας. Τὸ τοπίο εἶναι ἀπλαγμένο. Δὲν παριστάνεται ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα. Ἐχει «σχηματοποιηθῇ», ὅπως λέμε, στὴ βυζαντινὴ τέχνη. Καὶ τὸ τοπίο βοηθεῖ τὸ πρόσωπο νὰ ἐκφράσῃ τὴ ζωὴ τῆς ἀγιότητος.

Στὸν τροῦλλο τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτορας. Εἶναι ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός. Στὸ Πρόσωπο τοῦ Παντοκράτορα βλέπουμε τὸ Δημιουργό, τὸ Σωτήρα, τὸν Κριτὴ. Πλαισιώνεται ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς τέσσερεις Εὐαγγελιστές. Μὲ τὴ ματιὰ Του ὁ Παντοκράτορας ἀγκαλιάζει καὶ κυβερνᾷ τὴ γῆ. Στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ Βήματος τοποθετεῖται ἡ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἡ Π λ α τ υ τ έ ρ α. Ἡ Παναγία γίνεται ἔτσι ἡ σκάλα μὲ τὴν ὁποία κατέβηκε ὁ Θεός, γιὰ νὰ περάσουν σὰν σὲ γέφυρα οἱ πιστοὶ ἀπὸ τὴ γῆ (δάπεδο ναοῦ) στὸν οὐρανὸν (τροῦλλος). Ἡ Ἐκκλησία μας ψάλλει στὸν Ἀκάθιστο Ὑμνο:

Χαῖρε, κλιμαῖ ἐπουράνιε, δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός· χαῖρε, γέφυρα μετὰ γῆς τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν.

Κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τῆς Πλατυτέρας ἔχουμε τὴν παράσταση τῆς «θείας Λειτουργίας», ὅπου ὁ Χριστὸς κοινωνεῖ τοὺς μαθητές Του. Ἀμέσως πῶς κάτω προβάλλουν οἱ σεβάσμιες μορφὲς τῶν Ἱεραρχῶν ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ θεία Λειτουργία. Στους θόλους τέλος καὶ στοὺς τοί-

χους τοποθετούνται ἐπεισόδια ἀπὸ τῆ ζωῇ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἀγίων.

Ἡ Καπνικαρέα, ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος (δίπλα στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν), οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι εἶναι ἀντιπροσωπευτικοὶ ναοὶ τῆς βυζαντινῆς τέχνης στὴν Ἀθήνα. Βυζαντινὰ ὅμως μνημεῖα ὑπάρχουν σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ἡ βυζαντινὴ τέχνη δὲν περιορίστηκε στὶς ἀγιογραφίες καὶ τὰ μωσαϊκά. Τὴ θαυμάζουμε καὶ στὰ κομψοτεχνήματα τῆς ξυλογλυπτικῆς, τῆς χρυσοχοϊκῆς, καθὼς καὶ στὶς μικρογραφίες τῶν χειρογράφων.

Ἡ βυζαντινὴ Λειτουργία. Κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ ἀκούγονται οἱ εὐχὲς καὶ οἱ ὕμνοι τῆς βυζαντινῆς Λειτουργίας. Γράφτηκαν καὶ μελοποιήθηκαν μὲ πολλὴ προσοχή. Μᾶς βοηθοῦν νὰ συμμετέχουμε συνειδητὰ στὴ θεία Λειτουργία. Στὴν τέλεσή της, σὰν σὲ κινηματογραφικὴ ταινία, ξετυλίγονται τὰ στάδια τοῦ λυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου μας. Ὁ ἱερέας μᾶς τὸ θυμίζει αὐτὸ μὲ τὴν εὐχὴ πρὶν ἀπὸ τὸν καθαιγιασμὸ τῶν Τιμίων Δώρων:

«Μεμνημένοι... πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγεννημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ πάφου, τῆς τριήμερου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανὸς ἀναβίσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας...».

Σὲ αὐτὸ μᾶς βοηθοῦν καὶ οἱ ὕμνοι. Εἶναι γραμμένοι ἀπὸ ὕμνογράφους ὅπως ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ Ρωμανός ὁ Μελωδός, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης κ.ἄ. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὕμνοι εἶναι ποιητικὴ σύνοψη τῶν ἀληθειῶν τῆς Πίστεως, τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου,

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (μονὴ Καισαριανῆς, 11ος αἰ.).

Ὁ Παντοκράτορας τοῦ Δαφνίου, 11ος αἰ.

τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀγίων. Ψάλλονται μελωδικά μὲ τὴ βυζαντινὴ μουσικὴ, ποὺ ἀποδίδει ἄριστα τὸ περιεχόμενο τῶν ὕμνων καὶ δημιουργεῖ ἱερὰ συναισθήματα στὶς καρδιές τῶν πιστῶν.

Οἱ γιορτὲς ποὺ προστέθηκαν ἔδωσαν αἴγλη καὶ λαμπρότητα. Δίκαια ἕνας ξένος ὀρθόδοξος μελετητὴς τῆς θείας Λειτουργίας παρατηρεῖ:

«Ὅλοι ὅσοι παραστάθηκαν μὲ περισυλλογὴ στὴ θεία Λειτουργία, φεύγουν πρὶ ταπεινοί, καλύτεροι στὶς σχέσεις τους μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, πρὶ καλόκαρδοι, πρὶ ἥρεμοι στὴ συμπεριφορὰ τους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ὅποιος θέλει νὰ κἀνὴ προόδους καὶ νὰ γίνῃ καλύτερος, πρέπει νὰ μετέχῃ ὅσο τὸ δυνατό πρὶ συχνὰ στὴ θεία Λειτουργία καὶ νὰ τὴν παρακολουθῇ μὲ προσοχή. Ἀξιόρ-
τα μορφώνει καὶ καταρτίζει τὸ χριστιανό»
(Ν. Γκόγκολ, Ἡ θεία Λειτουργία, μετ. Β. Μουστάκη, Ἀθῆναι 1962, σελ. 100)

- 1) Πῶς ἡ θεία Λειτουργία μορφώνει καὶ καλλιεργεῖ τὸ χριστιανό;
- 2) Γιατί χαίρομαστέ μιὰ ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅταν τὴν παρακολουθοῦμε σ' ἓνα βυζαντινὸ ἐκκλησάκι;
- 3) Παρατήρησε μιὰ βυζαντινὴ εἰκόνα καὶ σημείωσε τὰ στοιχεῖα ποὺ ἤθελε νὰ τονίσῃ ὁ ἀγιογράφος.
- 4) Λαχταροῦν οἱ χριστιανοὶ σήμερα νὰ παραβρεθοῦν στὴν κυριακάτικη Λειτουργία, ὅπως γινόταν μὲ τοὺς πρώτους χριστιανούς; Γιατί;
- 5) Μετέχει ὁ χριστιανὸς πραγματικὰ στὴ θεία Λειτουργία, ὅταν δὲν κοινώνει τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ; Δικαιολόγησε τὴν ἀπάντησή σου.

5. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ Σχίσμα, ὅπως εἶδαμε, χώρισε τὴν Ἐκκλησία σὲ Ἀνατολικὴ καὶ σὲ Δυτικὴ. Ὁ χωρισμὸς αὐτὸς δὲν ἦταν μόνο γεωγραφικὸς (Ἀνατολή - Δύση) ἀλλὰ καὶ βαθιὰ ἐσωτερικὸς. Τὸ ἱστορικὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο ἀναπτύχθηκε ἡ καθεμιὰ ἦταν διαφορετικὸ.

Ἐμεῖς θὰ παρακολουθήσουμε πρώτα τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Λατῖνοι Πατέρες: Ἀπὸ αὐτοὺς ξεχωρίζουν τρεῖς:

α) Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων (340 - 397 μ.Χ.). Ἐγίνε ἐπίσκοπος Μεδιολάνων (Μιλάνου) ἀπὸ λαϊκὸς. Εἶχε τὴ γενικὴ ἐκτίμηση, γιατί ξεχώριζε γιὰ τὸ ἦθος του, τὸ θάρρος, τὴ μόρφωση καὶ τὰ φιλόφθωπα αἰσθήματα. Μὲ τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα πλούτισε ἀκόμα τὰ προσόντα του. Ἐγίνε ὀνομαστός, γιατί ἀρνήθηκε στὸν αὐτοκράτορα Μέγα Θεοδόσιο νὰ μπῇ στὸν καθεδρικὸ νάβ. Ὁ Μέγας Θεοδόσιος ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴ σφαγὴ τοῦ λαοῦ στὸν Ἰππὸδρομο τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ 390 μ.Χ. Ὁ Ἀμβρόσιος ζήτησε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα δημόσια μετάνοια, καὶ τελικὰ ὁ Μέγας Θεοδόσιος τὴ δέχτηκε. Ὡς ποιμενάρχης ἀπλώνει τὴν ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας καὶ στοὺς εἰδωλολάτρες. Εἶχε καὶ πλούσια συγγραφικὴ παραγωγή. Οἱ ἠθικὲς του πραγματεῖες, καθὼς καὶ ἡ ἐργασία του γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ξεχωρίζουν ἀνάμεσα στὰ ἔργα του. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ψάλλει στὴ λατρεία τῆς ὕμνους ποὺ ἔγραψε ὁ Ἀμβρόσιος.

β) Ἱερώνυμος (347 - 420 μ.Χ.). Ὑπηρετήσε τὴν Ἐκκλησία του ὡς πρεσβύτερος, μοναχὸς καὶ ἀκαταπόνητος συγγραφέας. Ἦρθε στὴν Ἀνατολὴ καὶ μόνασε στὴν ἔρημο τῆς Ἀντιόχειας, τῆς Συρίας καὶ στὰ

Ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος (Βιβλιοθήκη Λατερανού, 6ος αἰ.). «Ἡ ἀνθρώπινη καρδιά δὲ βρίσκει τὴ γαλήνη ὡς τὴ στιγμή πού κατορθώνει νὰ ἀναπαυθῇ σὲ Σένα, Θεέ».

Τὸ καλύτερο στὸ εἶδος του, βλέπουμε τὴ μεγάλη προσωπικότητα τοῦ Αὐγουστίνου. Ἡ μητέρα του ἡ Μόνικα βοήθησε μὲ τίς θερμὲς προσευχὲς της νὰ τραβήξῃ ἡ Ἐκκλησία στοὺς κόλπους της τὸν Αὐγουστίνου. Ὑπηρέτησε καὶ αὐτὸς τὴν Ἐκκλησία ὡς ὑποδειγματικὸς ἐπίσκοπος καὶ σοφὸς συγγραφέας. Ἐγραψε πολλὰ ἔργα. Ἐκτὸς ἀπὸ τίς «Ἐξομολογήσεις» του, περίφημο εἶναι τὸ ἔργο του «Περὶ τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ». Ἀπαντᾷ μὲ αὐτὸ στίς κατηγορίες τῶν εἰδωλολατρῶν ὅτι ἡ πτώση τῆς Ρώμης στοὺς Βησιγόθους τὸ 410 μ.Χ. ὀφείλεται στὴν ἀνοχή πού ἐδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στοὺς χριστιανούς. Γιὰ τὸν Αὐγουστίνου ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι τὸ θεῖο φῶς τῆς ἀνθρώπινης Ἱστορίας.

«Μυστήριον καταλαμβανόμενον οὐκέτι μένει μυστήριον· πᾶν δὲ τὸ μὴ ὄν μυστήριον, οὐδὲν ἐστὶ θαυμαζόμενον. Ὅσον οὖν ἐρευνᾷται Θεός, τοσοῦτον πλέον ἀγνοεῖται καὶ κρύπτεται... Πάντες οἱ Θεὸν ἐρευνήσαντες, σκιὰν ἤρατῃσαι ἐσπούδασαν· καὶ ὅσοι Θεὸν μαθεῖν ἐδοκίμασαν, ἀνέμους ἀποκλιεῖσαι ἐν κόλπῳ ἡθέλησαν» (Ἱερώνυμος, P.G. 40, 853).

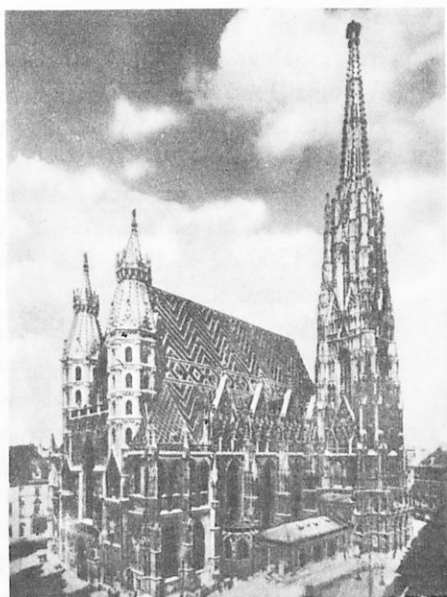
Ἱεροσόλυμα. Ἀφιέρωσε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του στὴ μετάφραση τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού εἶναι τὸ κυριότερο ἔργο του. Ἡ μετάφραση ἐγίνε ἀπὸ τὸ ἐβραϊκὸ πρωτότυπο στὴ Λατινική. Εἶναι γιὰ τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἡ ἐπίσημη Λατινικὴ μετάφραση τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ λέγεται Vulgata (κοινή). Τὰ ἔργα του —πολυάριθμα— εἶναι ἐρμηνευτικά, ἱστορικά, μεταφράσεις, κ.ἄ.

γ) Αὐγουστίνος (354 - 430 μ.Χ.). Ἐζῆσε στὴν ἀρχὴ ἀμαρτωλὴ ζωὴ, ἀλλὰ τελικὰ τὸν κέρδισε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸν ἔκανε ἐπίσκοπο Ἰππώνος, πόλεως τῆς Βορείου Ἀφρικῆς. Τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του τὴ διαβάζουμε στίς «Ἐξομολογήσεις» του. Στὸ βιβλίο αὐτό, πού θεωρεῖται

«Δὲν κατηγορῶ αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς τὰς λέξεις, ἀγγεῖα ἐκλεκτὰ καὶ πολύτιμα, ἀλλὰ τὸν οἶνον τῆς πλάνης ποὺ μᾶς προσφέρουν δι' αὐτῶν οἰνοβαρεῖς διδάσκαλοι» (Ἐξομολογήσεις Ἀθωναστίνου, μετ. Α. Παλεζίου, τεύχος Α', Ἀθῆναι 1951, σ. 21).

Ἡ δράση καὶ ἡ ζωὴ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὅτι ἀπὸ νωρὶς ἀποχτήσε κοσμικὴ ἐξουσία. Ὁ Βασιλεὺς τῶν Φράγκων Πιπίνος ὁ Βραχὺς νίκησε τοὺς Λομβαρδοὺς, ποὺ ἀπειλῆσαν τὴ Ρώμη τὸ 756 μ.Χ. Στὸν Πάπα χάρισε τὴν περιοχὴ τῆς Ραβέννας καὶ τῆς Ρώμης, ὅπου ἰδρύθηκε τὸ παπικὸ κράτος. Ὁ γιὸς τοῦ Πιπίνου Κάρολος ὁ Μέγας (768 - 814 μ.Χ.) ἐγίνε φίλος τοῦ Πάπα καὶ πρόσθεσε καὶ ἄλλα ἐδάφη στὸ παπικὸ κράτος. Ὁ Πάπας Λέων Γ', τὰ Χριστούγεννα τοῦ 800 μ.Χ., ἔχρισε τὸν Κάρολο αὐτοκράτορα τῆς Δύσεως.

Καὶ στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχουμε περιόδους ἀκμῆς καὶ παρακμῆς. Παρουσιάζονται καὶ ἐδῶ αἵρετικοί, ποὺ ἀπειλοῦν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν ἦταν Πάπας ὁ Ἰννοκέντιος Γ' (1198 - 1216 μ.Χ.) ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία κινδύνεψε ἀπὸ τὶς αἱρέσεις τῶν *Καθαρῶν* καὶ τῶν *Ἀλβιγηνῶν*. Αὐτοὶ δὲν ἀναγνώριζαν τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, παραδέχονταν δυὸ Θεοὺς, τὸν ἀγαθὸ καὶ τὸν κακὸ, ἀπέρριπταν τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεωροῦσαν ἁμάρτημα τὸ γάμο. Ἡ Ἐκκλησία ἀντέδρασε καὶ μὲ ἄλλα μέσα καὶ μὲ τὴν *Ἰερὴ Ἐξέταση*, ποὺ ἦταν ἀνακριτικὸ δικαστήριον. Αὐτὸ μὲ τὴ βοήθεια τῶν μοναχῶν καὶ τῆς πολιτείας, ἔριχνε στὰ βασανιστήρια τοὺς αἱρετικούς γιὰ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ πειθαρχήσουν στὴν Ἐκκλησία. Οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ συγγραφεῖς καταδικάζουν εὐτυ-

Ἄγιου Στεφάνου στὴ Βιέννη.

χῶς τὰ βάνουσα μέσα πού μεταχειρίστηκε ἡ 'Ιερή 'Εξέταση γιὰ τὴν ἐπιστροφή τῶν αἱρετικῶν στὴ θρησκεία.

Ὁ 13ος αἰώνας εἶναι γιὰ τὴ Δυτικὴ 'Εκκλησία γόνιμη ἐποχὴ γιὰ τὰ γράμματα, τὴν τέχνη καὶ τὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Ἡ 'Εκκλησία ἱδρυσε σχολεῖα καὶ πανεπιστήμια, ὅπου διδάχτηκαν ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Θεολογία πού ὀνομάστηκε σ χ ο λ α σ τ ι κ ι σ μ ὁ ς. Γίγαντας τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Θεολογίας ἦταν ὁ Θ ω μ ᾱ ς ὁ 'Α κ ι ν ᾱ τ ο ς (1192 - 1280). Σὲ κάθε χωριὸ ἡ 'Εκκλησία ἦταν τὸ κέντρο τῶν κατοίκων καὶ ὁ ἱερέας ἦταν ὁ πνευματικὸς πατέρας. Ἡ Λειτουργία πλουτίστηκε μὲ ὕμνους καὶ μεγαλόπρεποι ναοὶ χτίστηκαν. Τὸ 10ο καὶ τὸν 11ο αἰώνα οἱ ναοὶ χτίζονται μὲ τὸ Ρ ω μ α ν ι κ ὸ ρυθμό. Οἱ τοῖχοι εἶναι παχεῖς, ἡ ὀροφὴ πέτρινη καὶ θολωτὴ. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ εἶχε τὸ σχῆμα Τ. Ἦταν χαμηλὸ καὶ μὲ μικρὰ παράθυρα.

Τὸ 12ο καὶ 13ο αἰώνα κυριαρχεῖ ὁ Γ ο τ θ ι κ ὸ ς ρυθμός. Διακρίνεται ἀπὸ τὶς ἀψίδες καὶ τὰ ὀξυκόρυφα τόξα. Ἡ ὀροφὴ στηρίζεται μὲ ὠραῖες κολόνες καὶ τὰ τζάμια τῶν παραθύρων ζωγραφίζονται. Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας στὸ Παρίσι εἶναι ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ δεῖγμα τοῦ Γοτθικοῦ ρυθμοῦ.

Ἀπὸ τὸν 12^ο αἰώνα ἐπικρατεῖ ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀ ν α γ ε ν ν ῆ σ ε ω ς πού μιμεῖται τοὺς ἐλληνικοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς ναοὺς. Στούς ναοὺς τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας ἐπικράτησαν τὰ ἀγάλματα. Οἱ καλλιτέχνες Λεονάρδο Ντὰ Βίντσι, Μιχαὴλ Ἀγγελος, Ραφαὴλ κ.ἄ., στολίζουν μὲ ὠραῖα ἔργα ναοὺς καὶ μοναστήρια.

Τὸ 16ο αἰώνα ξέσπασε ἡ Μεταρρύθμιση, πού δημιούργησε τὸν Προτεσταντισμό. Ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς παρακμῆς τῆς Δυτικῆς 'Εκκλησίας ἀπὸ τὸ 1300 ὡς τὸ 1517. Γιὰ τὴ Μεταρρύθμιση θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω σὲ ξεχωριστὸ κεφάλαιο.

Ἡ Δυτικὴ 'Εκκλησία, βλέποντας ὅτι διαίρεθηκε σὲ δυὸ στρατόπεδα ἔκανε τὴν Ἀντιμεταρρύθμιση, δηλαδὴ μιὰν ἀναγέννηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Τότε (1533) ἱδρύθηκε τὸ περίφημο τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν ἀπὸ τὸν Ἰγνάτιο Λουάλα. Τὸ τάγμα αὐτὸ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ τὴν ἱεραποστολὴ. Ἡ μεγαλύτερη προσπάθεια γιὰ ἀνανέωση τῆς 'Εκκλησίας ἐγίνε μὲ τὴ Σύνοδο τοῦ Τριδέντου (1545 - 1563). Ἡ Σύνοδος ἀσχολήθηκε μὲ τὸν καθορισμὸ τῶν δογμάτων καὶ ψήφισε κανόνες γιὰ τοὺς λαϊκοὺς καὶ τοὺς κληρικοὺς. Τὸ 1870 συγκαλέστηκε ἡ Α' Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ, πού κήρυξε τὸν Πάπα ἀλάθητο. Τὸ ἀλάθητο τοῦ Πάπα δη-

μιούργησε αντιδράσεις μεταξύ τῶν μορφωμένων χριστιανῶν τῆς Γερμανίας. Χωρίστηκαν καὶ ἔφτιαξαν τὴν ξεχωριστὴ Ἐκκλησίαν τῶν Παλαιοκαθολικῶν.

Τὸ 1962 ἄρχισε ἡ Β' Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ με σκοπὸ τὸ συγχρονισμό, τὴν ἀνανέωση τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ συνεργασία με τὶς ἄλλες Ἐκκλησίες.

«Ὁ μερίζονα ἔχων ἀγάπην, καὶ τελειότερον τὸν Θεὸν ὄψεται καὶ μακαριώτερος ἔσται» (Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης).

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Ἀπὸ ποῦ ἀντλοῦσε ὁ Ἀμβρόσιος τὴν ἡθικὴ του δύναμη;
- 2) Ποιὰ εἶναι τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας;
- 3) Σύγκρινε τοὺς ρυθμοὺς τῶν ναῶν τῆς Ἀνατολῆς με τοὺς ρυθμοὺς τῆς Δύσεως.
- 4) Ἀπὸ ποιὸν κίνδυνον μᾶς φυλάει αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ἱερώνυμος γιὰ τὸ Θεό;
- 5) Ποῦ ὀφείλεται ἡ διαίρεση τῆς Ἐκκλησίας;

1. 'Η 'Ορθοδοξία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

'Η "Αλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἶναι ση-
μαντικὸς σταθμὸς στὴν Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ βυζαντινὴ αὐτο-
κρατορία καταλύθηκε. Οἱ ναοὶ βεβηλώθηκαν. Οἱ βαλκανικοὶ ὀρθόδοξοι
λαοὶ ὑποδουλώθηκαν. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς ἡ Ἐκκλησία ἔπαιξε ση-
μαντικὸ ρόλο. Ἄν καὶ ἡ δράση της ἦταν περιορισμένη ἀπὸ τοὺς νόμους
τοῦ κατακτητῆ, κράτησε ἐλεύθερες τὶς ψυχὲς τῶν ὑποδούλων ὥσως
τὶς καρδιὲς καὶ βοήθησε γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Ὁ Μωάμεθ
Β' ὁ Κατακτητὴς, γιὰ πολιτικούς λόγους, ἔδωσε ὀρισμένα προνόμια στὴν
'Εκκλησία.

Τὰ προνόμια τῆς Ἐκκλησίας στὴ θεωρία καὶ στὴν πράξη.
Πρῶτος Πατριάρχης μετὰ τὴν "Αλωση ἦταν ὁ Γεννάδιος Σχολάριος.
Σὲ αὐτὸν καὶ τοὺς διαδόχους του δόθηκαν ὀρισμένα προνόμια. Ὁ
Πατριάρχης ἀναγνωρίστηκε ἐθνάρχης τῶν ὑποδούλων. Οἱ ναοὶ καὶ ἡ
περιουσία τους ἦταν στὴ δικαιοδοσία του. Οἱ διαφορὲς τῶν χριστιανῶν
δικάζονταν ἀπὸ τὰ ἐπισκοπικὰ δικαστήρια. Ὁ Πατριάρχης μπορούσε νὰ
ἐπιβάλλῃ φόρους γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας. Στὴν πράξῃ ὅμως ἡ Ἐκ-
κλησία δέχτηκε τὴ μανία τοῦ κατακτητῆ. Οἱ Τούρκοι κατεδάφισαν τοὺς
ναοὺς καὶ τοὺς ἔκαναν τζαμιά. Περιορίσαν στοὺς χριστιανούς τὴν ἀσκη-
ση τῶν θρησκευτικῶν τοὺς καθηκόντων καὶ τοὺς φέρθηκαν βάναισα καὶ
αὐθαίρετα. Ἔβαλαν φόρους καταθλιπτικούς, οἱ χριστιανοὶ δούλευαν γιὰ
λογαριασμό τῶν πασάδων, καὶ στρατολογουῖσαν βίαια τὰ παιδιά τους
(παιδομάζωμα) γιὰ νὰ φτιάξουν τὸ νέο στρατό, δηλαδὴ τοὺς Γενίτσαρους.
Τὸ σκοτάδι τῆς ἀμάθειας σκέπασε τὸ ὑπόδουλο γένος.

Οἱ νεομάρτυρες. Οἱ ἀφανεῖς αὐτοὶ ἥρωες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ
ἔθνους μᾶς μεταφέρουν στὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν μαρτύρων τῆς

ἀρχαίαις Ἐκκλησίαις. Ἐπαναλαμβάνονται τὰ λόγια ἐκείνων καὶ ἀντιγράφεται τὸ παράδειγμά τους :

«Μὴ γένοιτο, Κύριέ μου, νὰ σὲ ἀρνηθῶ ποτέ. Ἐγὼ Χριστιανὸς ἐγεννήθην καὶ Χριστιανὸς θέλω ν' ἀποθάνω καὶ οὔτε τὰ πλοῦτή σας θέλω, οὔτε Τοῦρκος γίνομαι, ἀλλὰ πιστεύω εἰς τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην» (Χρυσ. Παπαδοπούλου, *Οἱ Νευράττορες*, Ἀθήναι 1934, σελ. 16).

Ἔτσι μίλησε στὸν Τοῦρκο δικαστὴ ὁ νεομάρτυρας Ἰωάννης ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα στὶς 12 Ἰουνίου 1492. Τὰ μαρτύρια αὐτοῦ ἀκολουθοῦσαν αὐτὲς τὲς ὁμολογίες ἔπρεπε νὰ εἶχαν ἀφανίσει τὴν πίστη. Τὸ ὑπόδουλο γένος ὅμως, παρ' ὅλη τὴ μακροχρόνια σκλαβιά του, φύλαξε, μαζί μὲ τὴ φλόγα τῆς ἐλευθερίας, ἀσβεστο καὶ τὸ καντήλι τῆς πίστεως. Ἡ πίστη θέρμαινε τὲς καρδιὲς καὶ θαυματουργοῦσε. Ὁ Ἀγγλὸς Πρόξενος τῆς Σμύρνης, ποῦ ἤξερε ἀπὸ κοντὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὴν ὑπομονὴ τῶν Ἑλλήνων, παρατηρεῖ μὲ θαυμασμό: «Ἡ πίεση κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία ζοῦν, οἱ καταφρονήσεις ποὺ δέχονται, οἱ πειρασμοὶ ποὺ ἀντιμετωπίζουν... κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι ἐπιβεβαίωση τῆς θεότητος τοῦ Εὐαγγελίου, τόσο λαμπρή, ὅσο καὶ τὰ θαύματα τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας». Ἀπὸ τὴν πινακοθήκη τῶν μεγάλων μορφῶν τῆς Ἐκκλησίας στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας παρουσιάζουμε μερικὰς.

Ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλός (1714 - 24 Αὐγούστου 1779). Εἶναι ὁ σημαντικότερος τροφодότης καὶ ἐμψυχωτὴς τῆς πίστεως στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Ἐσκίνησε ἀπὸ τὸ Μεγαδέντρο τῆς Αἰτωλίας. Ὁργωσε μὲ τὲς ὁδοιπορίες του τὰ περισσότερα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Μιλοῦσε ἀπλά, καὶ φοῦντωνε στὶς ψυχὰς τῶν ραγιαδῶν τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ Χριστὸ καὶ γιὰ τὴν πατρίδα. Ἰδρυσ σχολεῖα, ἔχτιζε ἐκκλησιὰς, βάφτιζε τὰ παιδιὰ καὶ ἐτοίμαζε πιστοὺς γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πολῖτες γιὰ μιὰ ἐλεύθερη πατρίδα.

Ἀπὸ ἐπιστολὴ του μαθαίνουμε ὅτι περιόδευσε τριάντα ἐπαρχίες καὶ ἱδρυσε πάνω ἀπὸ διακόσια σχολεῖα. Παράδωσε τὴν ψυχὴν του στὸ Θεὸ μὲ μαρτυρικὸ θάνατο καὶ μὲ τὰ λόγια τοῦ Ψαλμοδοῦ: «Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν» (Ψαλμ. 65, 12). Ἡ Ἐκκλησία τὸν ἀνακήρυξε ἄγιον καὶ τὸ ἔθνος τὸν ἀναγνώρισε ἀπόστολό του.

Δοσίθεος ὁ Ἱεροσολύμων (1641 - 1707). Ἡ καταγωγὴ του

Ἐσωτερικὸ μεταβυζαντινὸ ναοῦ (Βυζ. Μουσεῖο)

ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀράχωβα τῆς Κορινθίας. Συγκρίνεται μὲ τοὺς ἀρχαίους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνάμεσα στὰ συγγράμματά του τὸ σπουδαιότερο εἶναι ἡ *ἀόμολογία πίστεως*. Σὲ αὐτὴν ἐπισημαίνει τὶς διαφορὲς ἀνάμεσα στὴν Ὁρθοδοξία καὶ στὸν Προτεσταντισμὸ.

Εὐγένιος Βούλγαρις (1716 - 1806). Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα καὶ σπούδασε στὴν Ἰταλία. Χαρακτηρίστηκε ὡς «δεύτερος Πλάτων». Δίδαξε στὶς σχολὲς ποὺ ὑπῆρχαν στὰ Ἀμπελάκια, στὰ Ἰωάννινα, στὸν Ἀθῶ καὶ στὴ Μεγάλῃ Σχολῇ τοῦ Γένους στὴν Κωνσταντινούπολη. Γλωσσομαθὴς καὶ ἐνημερωμένος στὶς ἐπιστημονικὲς προόδους, βοήθησε τὴν ὑπόδουλη Ἑλλάδα μὲ τὴ διδασκαλία του καὶ τὰ συγγράμματά του. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη τὸν κάλεσε στὴ Ρωσία, ὅπου ἔγινε Ἀρχιεπίσκοπος Σλαβωνίου καὶ Χερσώνας. Τὰ ἔργα του εἶναι θεολογικά, φιλοσοφικά καὶ μαθηματικά.

Νικηφόρος Θεοτόκης (1736 - 1800). Ἦταν καὶ αὐτὸς Κερκυραῖος καὶ σπούδασε σὲ δυὸ Πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας. Διακρίθηκε ὡς διδάσκαλος, ἱεροκέρυκας, συγγραφέας καὶ ἐπίσκοπος. Μαζὶ μὲ τὸν Εὐγένιο Βούλγαρι εἶναι οἱ εἰσηγητὲς τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐρμηνεῖες καὶ ὁμιλίες του στὰ Εὐαγγελικὰ καὶ Ἀποστολικὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν, τὸ «Κυριακοδρόμιον», μαρτυροῦν καὶ τὴ βαθιὰ του θεολογικὴ μόρφωση. Διαδέχτηκε τὸ φίλο του Εὐγένιο Βούλγαρι στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Χερσώνας καὶ ἀργότερα τὸν μετὰθέσανε στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀσπραχάνιου.

Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης (1748 - 1809). Καταγόταν ἀπὸ τῆ Νάξου καὶ ἦταν μοναχὸς μὲ τεράστια μόρφωση καὶ πλούσια συγγραφικὴ παραγωγή. Μόνασε πολλὰ χρόνια στὸ Ἅγιο Ὄρος καὶ γι' αὐτὸ λέγεται Ἀγιορείτης. Ἀνάμεσα στὰ ἔργα του διακρίνονται ὁ Ἅ λ ὁ ρ α τ ο ς Ἡ ὀ λ ε μ ο ς καὶ τὸ α Π η δ ἄ λ ι ο ν ». Στὸ δεύτερο βρίσκονται οἱ ἱεροὶ Κανόνες μὲ τὴν ἐρμηνεία τους.

Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος (1780 - 1857). Ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Τραπεζάνη τῆς Θεσσαλίας. Διακρίθηκε ὡς διδάσκαλος καὶ ἱεροκέρυκας. Ἐργάστηκε στὴ Σμύρνη, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴν Ὁδησσό, στὴν Πετρούπολη. Τὸ 1834 ὁ πρεσβύτερος Οἰκονόμος κατέβηκε στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ὅπου ἀγωνίστηκε ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἤθελαν νὰ νοθέψουν τὴν Ὁρθοδοξία. Τὸ συγγραφικὸ του ἔργο εἶναι ποικίλο καὶ τεράστιο. Οἱ ἐπιστολές του ἰδιαίτερα μαρτυροῦν τὴν ἐλληνοχριστιανικὴ του μόρφωση. Ὁ τάφος του εἶναι στὸν περίβολο τῆς μονῆς Ἀσωμάτων - Πετράκη στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν μορφῶν τῆς Τουρκοκρατίας

1. «Ἡ ἀγάπη ἔχει δύο ιδιώματα, δύο χαρίσματα. Τὸ ἓνα, νὰ δυναμώη τὸν ἄνθρωπον στὰ καλὰ, καὶ τὸ ἄλλο, νὰ τὸν ἀδυνατίξῃ στὰ κακὰ» (*Κοσμάς ὁ Αἰτωλός*).¹
2. «Δῆλον οὖν, ὡς πολὺ τὸ βάθος ἔχειν τὴν Γραφὴν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐννοιῶν, καὶ δεῖσθαι ἐπιστημόνων καὶ θείων ἀνδρῶν πρὸς ἔρευναν καὶ ἀληθῆ κατὰληψιν καὶ γνῶσιν ὁρθὴν καὶ συμφθὸν τῇ πάσῃ Γραφῇ καὶ τῷ δημιουργῷ ταύτης ἀγίῳ Πνεύματι» (*Λοσίθεος Ἱεροσολύμων*).²
3. «Εἰ μὲν τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενά εἰσιν ὁρθά, ἐγὼ ὁ ἄλλως φρονῶν δὲν βλάπτωμι, εἰ δὲ ὁρθά, ἅπερ ἐγὼ φρονῶ, τότε ὅποια τιμωρία διαδέχεται σὲ τὸν ἐναντία φρονούντα;» (*Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις* στὸν ἄπιστο Βολταίρο).³

1. Σ ω φ ρ. Παπακυριακοῦ, Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, Ἱερομάρτυρος καὶ Ἱσχυροστόλου, Διδασκῆ, Ἐπιστολαὶ καὶ Μαρτύριον, Ἀθήναι 1953, σελ. 141.

2. Ἱ. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα..., τόμ. II, ἐν Ἀθήναις 1953, σελ. 769.

3. Γ. Αἰνιάνος, Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ ἀειδύμου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, ἐν Ἀθήναις 1838, σελ. 10'.

4. «Εἰπέ μοι δὲ σύ, ὅστις θέλεις κατανοῆσαι τὰ ἄπειρα καὶ ἀόρατα. Καταλαμβάνεις ἄρά γε τὰ μικρὰ καὶ ὑποπίπτοντα εἰς τὰς αἰσθήσεις σου; Ἀναρίθμητα αἰσθητὰ πράγματα οὐ χωροῦσιν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν· ἀλλὰ τί ἐκ τούτου; ἄρα γε οὐχ ὑπάρχουσιν, ἐπειδὴ ἡμεῖς οὐ καταλαμβάνομεν αὐτά;» (Νικηφόρος Θεοτόκης).¹
5. «Ἡ πνευματικὴ ὁδὸς εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σφάττα, ὅπου κάμνει ὁ ὁδοιπόρος τῆς γῆς. Διατὶ εἰς μὲν τὴν ἐπίγειον σφάτταν, ἂν σταθῇ ὁ ὁδοιπόρος δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν σφάτταν, ὅπου προλαβὼν ἔχει καμωμένην· εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ἂν σταθῇ ὁ ὁδοιπόρος τῆς ἀρετῆς, χάνει καὶ ὅσας ἀρετὰς ἀπόκτησε προηγουμένη» (Νικόδημος Ἀγιορείτης, Ὁ Ἱερατοῦς Πόλεμος, κεφ. ΑΖ').
6. «Ἡ διὰ πλάσις (τῶν μαθητῶν) δὲν δύνανται νὰ γίνῃ ἄλλως ἀκριβῆς καὶ ἀληθινή, εἰ μὴ ὅταν ὑποβάλλωσι (οἱ διδάσκαλοι) βάσιν καὶ θεμέλιον διδασκαλίας τὴν ἀμώμητον ἡμῶν πίστιν ἣτις εἶναι πάσης ἀρετῆς μήτηρ καὶ τροφὸς» (Κ. Οἰκονόμος, Τὰ σωζόμενα ἐκκλ. συγγράμματα, τόμ. Α', σελ. 195).

Ἀσκήσεις

- 1) Γιατί ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς ὀνομάστηκε ἐθναπόστολος καὶ ἱσλαπόστολος;
- 2) Γιατί ἡ χριστιανικὴ μας πίστις εἶναι ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφὸς τῆς ἀρετῆς;
- 3) Σύγκρινε τὴν Ἐκκλησίαν στὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Ποιὰ εἶναι τὰ κοινὰ τοὺς γνωρίσματα;
- 4) Γιατί ἡ Ἐκκλησία λέγεται «κιβωτὸς τοῦ ἔθνους»;
- 5) Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τὸν Ἱλίου Μηνιάτη, μεγάλο ἐκκλησιαστικὸ ρήτορα.

2. Ἡ θρησκευτικὴ Διαμαρτύρηση.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ πού ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Ἀνατολὴ δεχόταν τὰ πλήγματα τῶν Τούρκων, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία διασπάστηκε. Ὁ μορφωμένος κληρικός τῆς Μαρτίνος Λούθηρος ἦταν ὁ πρωτεργάτης τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ρήγματος, πού ὀνομάζεται Διαμαρτύρηση ἢ Μεταρρύθμιση. Αὐτὴ συντάραξε τὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὸ 16ο αἰῶνα.

1. Νικηφόρου Θεοτόκη, Κυριακοδρόμιον Ἀποστόλων, ἐκδ. «Ζωῆς», Ἀθῆναι 1930, σελ. 100.

Αίτια και άφορμή τής Διαμαρτυρήσεως. Στις άρχές του 16ου αιώνα είχε ώριμάσει στη Δυτική Έκκλησία ή ανάγκη για μεταρρυθμίσεις. "Ολοι έπιθυμούσαν ανανέωση του κλήρου, αναδιοργάνωση τής Έκκλησίας, τόνωση του θρησκευτικού ένδιαφέροντος στο λαό. Έπληρχαν όμως διαφορετικές αντίλήψεις ως προς το δρόμο που έπρεπε να πάρη ή μεταρρύθμιση. Η επίσημη Έκκλησία ήθελε την αναμόρφωσή της, αλλά χωρίς να αλλάξει τὰ δόγματα, τή θέση του Πάπα στην Έκκλησία, τή λατρεία και τή μοναχική παράδοση. Πολλοί όμως δέν δέχονταν το πρωτείο του Πάπα και δέν του αναγνώριζαν το δικαίωμα να δεσμεύη τους χριστιανούς με τήν έρμηνεία που έδινε στην Άγία Γραφή. Στο μεταξύ έπνεε ο άνεμος τής Αναγεννήσεως, που ζητούσε από τον άνθρωπο έλευθερία σκέψεως, άποφυγή τής μονομέρειας και πλατιά μόρφωση.

Μέσα σέ αυτές τις συνθήκες παρουσιάστηκε ο Μαρτίνος Λούθηρος (1483-1546). Ήταν κάθηγητής στο Πανεπιστήμιο τής Βυττεμβέργης. Στη μελέτη τής Άγίας Γραφής άπομόνωσε μερικούς στίχους και κατάρχηε στο συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος σώζεται μόνο με τή Χάρη του Θεού και τήν προσωπική του πίστη.

Το πόνημα των συγχωροχαρτιών, με τὰ όποια ο Πάπας συγκέντρωνε χρήματα, έδωσαν άφορμή στο Λούθηρο να έπιτεθῇ με τὰ κηρύγματά του έναντίον των καταχρήσεων στη Δυτική Έκκλησία. Στις 31 Οκτωβρίου 1517 στο Μητροπολιτικό Ναό τής Βυττεμβέργης θυροκόλλησε τις 95 «θέσεις» του έναντίον τής Δυτικής Έκκλησίας. Ο Πάπας Λέων Γ' τόν άναθεμάτισε και οι Γερμανοί ήγεμόνες προσπάθησαν να σταματήσουν τήν εξάπλωση τής Μεταρρυθμίσεως. Ο Λούθηρος έμεινε ακλόνητος στη γραμμή του. Το συνέδριο που συγκαλέστηκε το 1529 στο Σπά-υερ καταδίκασε τή Μεταρρύθμιση. Οι όπαδοί του Λουθήρου διαμαρτυρήθηκαν και γι' αυτό λέγονται Διαμαρτυρόμενοι ή Προτεστάντες. Τελικά με τή συνθήκη τής Βεσφαλίας, το 1648, αναγνωρίστηκε ισότητα ανάμεσα στους Ρωμαιοκαθολικούς και τους Διαμαρτυρομένους. Ο Ουλερίχος Ζβίγγλιος και ο Ιωάννης Καλβίνος διαδύσανε τή Μεταρρύθμιση στην Έλβετία. Ο Έρρικός Η' και ο διάδοχός του Έδουάρδος Γ' βοήθησαν να διαδοθῇ ή Μεταρρύθμιση στην Άγγλία. Από τήν Εύρώπη ο Προτεσταντισμός πέρασε στις Σκανδιναβικές χώρες και στην Άμερική, όπου χωρίστηκε σε πολλά αίρετικά παρακλάδια. Ο Λουθηρανισμός, ο Καλβινισμός και ο Άγγλικανισμός είναι οι μεγάλοι παραπόταμοι του ρεύματος του Προτεσταντισμού.

Κατακλύζουν τις χώρες της Ευρώπης και της 'Αμερικής.

Ἡ διδασκαλία τῶν Προτεσταντῶν. Τὴ διδασκαλία τους βρίσκουμε στὸ κυριότερο βιβλίον τους τὴν *Αὐτογνωσία* 'Ομολογία, ποὺ συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Φίλιππο Μελάγχθωνα στὴν πόλη Αὐγούστα (1530). Παρ' ὅλο ποὺ στὸν Προτεσταντισμὸ ἀνήκουν πολλές Ἐκκλησίες καὶ Ὁμολογίες, μπορούμε νὰ ἐπισημάνουμε τὶς κύριες διδασκαλίες του.

1. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἡ μόνη πηγὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὁ κάθε πιστὸς μπορεῖ μόνος του ἐλεύθερα νὰ τὴν ἐρμηνεύει.
2. Ὁ ἄνθρωπος σώζεται μόνο μὲ τὴ θεία Χάρη καὶ τὴν πίστη.
3. Ἀπὸ τὰ μυστήρια παραδέχονται μόνο τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ θεία Εὐχαριστία. Τὰ παραδέχονται ὅμως πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους.
4. Δὲν ὑπάρχει γιὰ τοὺς Προτεστάντες ἀλάθητο τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.
5. Δὲν ἔχουν γιορτὲς ἁγίων. Ὁ μόνος Μεσίτης εἶναι ὁ Χριστός.
6. Ἡ λατρεία τους εἶναι πολὺ ἀπλή. Ἡ νηστεία εἶναι ἄγνωστη.
7. Δὲν καλλιεργεῖται ἡ μοναχικὴ ζωὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις.

Τὸ θλιβερότερο ἀποτέλεσμα τῆς Διαμαρτυρήσεως. Μετὰ τὴ Μεταρρύθμιση πολλὲς φορὲς οἱ Προτεστάντες προσπάθησαν νὰ συνάψουν φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς Ὁρθοδόξους. Τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅπως θὰ δοῦμε, οἱ ἐπαφὲς Ὁρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν ἔγιναν πυκνές. Σὲ συνέδρια καταβάλλεται προσπάθεια νὰ βρεθοῦν μὲ θεολογικὲς συζητήσεις, κοινὰ σημεῖα, ὅπου θὰ στηριχτῇ ἡ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν. Δυστυχῶς στὰ συνέδρια αὐτά, μαζὶ μὲ τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα ποὺ προκύπτουν, γίνεται ἀντιληπτὸ καὶ τὸ χάσμα, ποὺ χωρίζει τὴν Ὁρθοδοξία ἀπὸ τὸν Προτεσταντισμὸ.

Ἀσκήσεις

- 1) Ποιὲς εἶναι οἱ θετικὲς καὶ οἱ ἀρνητικὲς ὑπηρεσίες ποὺ πρόσφερε στὴν Ἐκκλησία ὁ Λούθηρος;
- 2) Ποιὸς κίνδυνος ὑπάρχει ὅταν ὁ κάθε χριστιανὸς ἐρμηνεύει τὴν Ἁγία Γραφή ὅπως αὐτὸς θέλει;
- 3) Πῶς θὰ γίνῃ πραγματικότητα γιὰ τοὺς χριστιανούς αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Κύριος: «καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἰς ποιμήν»; (Ἰωάν. ι' 16).
- 4) Ποιὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς Μεταρρυθμίσεως;

3. Οί Πατριαρχικές καὶ οἱ ὑπόλοιπες Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Τὴν 1η Νοεμβρίου 1964 συγκαλέστηκε στὴ Ρόδο ἡ Γ' Πανορθόδοξη Διάσκεψη. Κράτησε 15 ἡμέρες. Τὴν εἶχε συγκαλέσει τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Θέματα τῆς Διασκέψεως ἦταν ὁ διόλογος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μετὰ τὴ Ρωμαιοκαθολική. Στὰ Ἱεροσόλυμα (5 - 6 Ἰανουαρίου 1964) ἔγινε ἡ ἱστορική συνάντηση τοῦ Πάπα Παύλου Σ' καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ Ἀθηναγόρα Δ'. Ἡ συνάντηση ἐκείνη ἦταν ἡ ἀφετηρία στοὺς μακρὸν δρόμο τῶν συζητήσεων γιὰ τὴ μελλοντική ἐνωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸ δεῦτερο κύριο θέμα τῆς Διασκέψεως τῆς Ρόδου ἦταν ἡ σχέση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μετὰ τὴν Ἀγγλικανική καὶ τὴν Παλαιοκαθολική Ἐκκλησία. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ περι-οριστοῦμε στὰ ἐξῆς :

1. Τὰ μέλη τῆς Ὁρθόδοξης οἰκογένειας. Πρόεδρος τῆς Διασκέψεως ἦταν ὁ μητροπολίτης Ἡλιουπόλεως Μελίτων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ Μητέρα Ἐκκλησία. Στὰ χρόνια τῆς δουλείας ἦταν τὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας. Προστάτευε καὶ τὰ Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ τὲς Ἐκκλησίες Κύπρου καὶ Ρωσίας. Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἐξακολούθησε νὰ χαρίζῃ τὴν προστασία της στὲς πρῶτες θυγατέρες της, καθὼς καὶ στὲς νεώτερες ποὺ δημιουργήθηκαν μετὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ. Τέτοιες εἶναι οἱ Ἐκκλησίες τῆς Βουλγαρίας, τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Στὸ τραπέζι τῆς Διασκέψεως κάθισαν ὡς τακτικὰ μέλη καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Πολωνίας, Γεωργίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Φιλλανδίας.

2. Ἡ ἱστορική καὶ δογματική ἐνότητα τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν. Ἀπὸ τὴ σύντομη ἐξιστόρηση τῶν γεγονότων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας γίνεται φανερό ὅτι οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες εἶναι οἱ κλάδοι τοῦ αἰωνόβιου δέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅλες τὲς ἐθρεψε καὶ τὲς προώθησε πνευματικὰ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β' ἀνακήρυξε τὸ 1588 ἀνεξάρτητὴ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσίας. Τὸ 1850 ἀναγνω-

ρίστηκε αυτοκέφαλη ή 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος. Τό ἴδιο ἔγινε μέ τή Σερβική 'Εκκλησία τό 1879, τή Ρουμανική τό 1885 καί τή Βουλγαρική τό 1945.

Οἱ Αὐτοκέφαλες 'Εκκλησίες, παρ' ὅλο πού ἔγιναν αὐτοκυβέρνητες, ἔμειναν δογματικά ἑνωμένες. Καλλιέργησαν τά θεολογικά γράμματα, διατήρησαν ἀνοθευτες τίς ἀλήθειες τής πίστεως καί δημιούργησαν πλούσια θρησκευτική ζωή. Ἡ ἀνταλλαγή ἐπισκέψεων καί ἡ ἀλληλογνωριμία τῶν ἀρχηγῶν τῶν 'Εκκλησιῶν, ἐπισκόπων καί καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν βοηθοῦν στήν ἐνίσχυση τής ἐνότητος. Ἡ μιᾷ 'Εκκλησία συμπαραστέκεται τήν ἄλλη μέ χριστιανική ἀγάπη στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων της. Χάρη σέ αὕτη τήν ἐνότητα γίνονται οἱ ὀρθόδοξες συνδιασκέψεις, ὅπου παγιώνεται καί καλλιεργεῖται ἡ ἀδελφoσύνη τῶν 'Εκκλησιῶν.

Ἡ 'Εκκλησία τής 'Ελλάδος. Βγῆκε ἀπό τήν Τουρκοκρατία, μαζι μέ τό ἔθνος ματωμένη. Γρήγορα ὅμως ἀνασύνταξε τίς δυνάμεις της καί πρόσφερε πολύτιμες ὑπηρεσίες στήν ἀνάπτυξη τοῦ ἔθνους. Στούς ἀγῶνες γιά τήν ἐλευθερία οἱ κληρικοί βρέθηκαν στήν πρώτη γραμμή. Πολλοί ἀπό αὐτοὺς εἶχαν μαρτυρικό θάνατο. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' καί ὁ μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος ξεχωρίζουν μέσα στή φάλαγγα τῶν μαρτύρων αὐτῶν κληρικῶν. Ἀνώτατη 'Εκκλησιαστική ἀρχή τής 'Εκκλησίας τής 'Ελλάδος εἶναι ἡ «Ἱερὰ Σύνοδος τής Ἱεραρχίας τής 'Εκκλησίας». Ἀποτελεῖται ἀπό ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς πού ἔχουν μητροπόλεις. Ἐπειδὴ ἡ Σύνοδος τής Ἱεραρχίας δέν εἶναι δυνατό νά συνέρχεται τακτικά, ἀντιπροσωπεύεται ἀπό τή «Διαρκῆ Ἱερὰ Σύνοδο». Ἀποτελεῖται ἀπό τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν, ὡς πρόεδρο καί δώδεκα Ἀρχιερεῖς γιά μέλη. Εἶναι τό διαρκές διοικητικό σῶμα τής 'Εκκλησίας. Ἡ ὑπηρεσία τῶν μελῶν της διαρκεῖ ἕνα χρόνο καί καλοῦνται σέ αὐτὴν ὅλοι οἱ μητροπολίτες τής 'Ελλάδος μέ τή σειρά τους.

Ἡ δράση τής 'Εκκλησίας εἶναι πολύπλευρη. Ἀγρυπνεῖ γιά τήν προστασία τής πίστεως ἀπὸ τίς ἐπιδρομὲς τής ξένης θρησκευτικῆς προπαγάνδας. Μορφώνει πνευματικά τοὺς πιστοὺς μέ κληρικοὺς καί θεολόγους. Μὲ τό κήρυγμα καί τὰ χριστιανικά περιοδικὰ καί τὰ βιβλία διοχετεύει στοὺς χριστιανοὺς τίς ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀπὸ τό 1955 ἐκδίδει σέ σειρά τόμων τὰ ἔργα τῶν Πατέρων τής 'Εκκλησίας καί τῶν 'Εκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Με τὰ φιλόπρωχα ταμεῖα τῆς καὶ τὰ κοινωφελῆ ἰδρύματα ποὺ διευθύνει, βοηθεῖ τοὺς φτωχοὺς καὶ περιθάλπει ὀρφανὰ καὶ γέροντες. Πρωτοστατεῖ σὲ κάθε ἔργο ποὺ ἀποβλέπει στὴν ἐνίσχυση τῶν πιὸ ἀπορωντά-
ξων τῆς κοινωνίας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος φροντίζει καὶ γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή. Στὶς Θεολογικὲς Σχολὲς σπουδάζουν ὀρθόδο-
ξοὶ φοιτητὲς ἀπὸ Ἀφρικανικὲς καὶ Ἀσιατικὲς χώρες. Τὸ Διορθόδοξο Κέντρο «ΠΟΡΕΥΘΕΝΤΕΣ» (Σίνα 30, Ἀθῆναι) ἀσχολεῖται μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς.

Ἀσκήσεις

1) Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες τῆς Οὐγκάντα, Κένυας (Ἀφρικῆς), Κορέας, Ἰαπωνίας. Ἐχουν ἐνδιαφέρον, γιατί εἶναι νεοδημιούργητες.

2) Κάθε χριστιανὸς εἶναι στρατευμένος στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Πῶς μπορεῖς νὰ βοηθήσῃς στὴν ἐνορία σου τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας;

3) Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ τὴ μονὴ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης στὸ Σινᾶ. Εἶναι ἡ πνευματικὴ ὁδὸς στὴν ἔρημο τῆς Ἀραβίας.

4) Ποῦ ὁρεῖται ἡ ἐνότητα τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν;

5) Γιατί ἡ Ὁρθόδοξία εἶναι ἡ ἐλπίδα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου;

6) Τὸ 1967 συμπληρώνονται ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ ἐθνομάρτυρα μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου. Γράψε στὸ τετράδιό σου ἓνα σύντομο βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ ἡρώου αὐτοῦ ἐπισκόπου.

4. Σύγχρονη Οἰκουμενικὴ Κίνηση.

Ὁ Κύριος στὴν ἀρχιερατικὴ Του προσευχὴ παρακάλεσε ἰδιαιτέρα τὸν οὐράνιο Πατέρα Του γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν χριστιανῶν. Ἡ συνεργασία τῶν πιστῶν θὰ ἦταν μιὰ μαρτυρία τῆς Θεότητος τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Προσευχήθηκε ὁ Κύριος «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» (Ἰωάν. ιζ' 21).

Τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ τέτοια ἐνότητα τὴν εἶχαν αἰσθανθῇ οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Μὰ πολὺ περισσότερο τὴν αἰσθάνονται στὶς σημερινές μας ἡμέρες, γιατί ὁ κόσμος δοκιμάστηκε σκληρά. Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα ἀπὸ τὸν ἄθεο ὕλισμό. Μετά, ἀπὸ τοὺς δυὸ παγκόσμιους πολέμους. Καὶ σήμε-
ρα ἀκόμη, ἀπὸ τὸ πρακτικὸ πνεῦμα τῆς ὑλοφροσύνης ποὺ θέλει νὰ καταλάβῃ τίς καρδιὰς ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι ὁ κόσμος σήμε-
ρα αἰ-

σθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ καὶ πάλι «στὶς πηγές τῶν ὑδάτων», κοντὰ σ' Ἐκεῖνον, ποῦ εἶχε διακηρύξει ὅτι εἶναι «τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν», τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἡ χριστιανοσύνη ἔχει μπροστὰ τῆς μεγάλῃς ἐργασίας. Χρειάζεται μιὰν ἀνασύνταξιν τῶν δυνάμεων τῆς, γιὰ νὰ βρεθοῦν ὅλες μαζί οἱ Ἐκκλησίες ἐν ὧ μ έ ν ε ς. Τότε, μὲ τὴ δύναμη τῆς Α Γ Α Π Η Σ θὰ μπορέσῃ νὰ προλάβῃ τὸν ξεπεσμό τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν κοινωνία στὸ πνευματικὸ τῆς ἀνέβασμα.

Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἰδρύθηκε τὸ 1937 γιὰ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἀμοιβαία γνωριμία καὶ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν. Συμμετέχουν σὲ αὐτὸ 200 Ἐκκλησίες καὶ ὁ ἀριθμὸς τοὺς διαρκῶς αὐξάνει. Ἡ πρώτη γενικὴ Συνέλευσις ἔγινε τὸ 1948 στὸ Ἀμστερνταμ τῆς Ὀλλανδίας. Ἡ δεύτερη στὸ Ἐβανστον τῆς Ἀμερικῆς τὸ 1954 καὶ ἡ τρίτη στὸ Νέο Δελχί τῶν Ἰνδιῶν τὸ 1961. Οἱ γενικὲς αὐτὲς συνελεύσεις γίνονται κάθε πέντε χρόνια. Ἡ Κεντρικὴ ὅμως Ἐπιτροπὴ συνεδριάζει κάθε χρόνο. Σὲ αὐτὲς τίς συνελεύσεις καταβάλλεται προσπάθεια νὰ παρακολουθοῦν οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίες τὰ προβλήματα τοῦ σύγχρονου κόσμου, νὰ τὰ μελετοῦν καὶ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζουσιν μὲ βάση τίς χριστιανικὲς ἀρχές. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ βασικὰ θέματα τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων.

Συνελεύσεις

Βασικὰ θέματα

Α'	Ἡ ἀκαταστασία τοῦ κόσμου καὶ τὸ σωτήριο σχέδιον τοῦ Θεοῦ.
Β'	Ὁ Χριστός, ἡ ἐλπίς τοῦ κόσμου.
Γ'	Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Στὶς χώρες τῶν Ἐκκλησιῶν - μελῶν ὑπάρχουν Γραφεῖα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Βοηθοῦν στὴν πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Π.Σ.Ε. (Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν). Ἐνισχύουσιν φοιτητὲς γιὰ εὐρύτερες σπουδὲς στὸ ἐξωτερικόν, βοηθοῦν ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουσιν, περιθάλπουν πρόσφυγες κλπ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶναι μέλος τοῦ Π.Σ.Ε.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ κίνησις. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μέλος τοῦ Π.Σ.Ε. Παρακολουθεῖ ὅμως μὲ ἐνδιαφέρον τίς προσπάθειές του γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀγαθῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔδωσε τὴν ἄδεια σὲ ἀντιπροσώπους τοῦ Π.Σ.Ε. νὰ παρακολουθήσουν ὡς παρατη-

ρητές τις ἐργασίες τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. "Ενας μάλιστα ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς Συνόδου ἦταν καὶ ἡ συνεργασία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἄλλη. Ὁ χριστιανικὸς κόσμος χαίρεται τὴ συνάντησιν τοῦ πάπα Παύλου Γ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρα Α' στὰ Ἱεροσόλυμα τὸ 1964 ὡς κοσμοϊστορικὸ γεγονός. Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως φάνηκε ἀπὸ τὴν ἐναρκτήρια ὁμιλίαν τοῦ Πάπα στὴν Γ' Περίοδον τῆς Συνόδου στὶς 4 Σεπτεμβρίου 1964, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία φράζει τὸ δρόμον γιὰ τὴν συνεργασίαν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Πάπας τόνισε ὅτι συγκάλεσε τὴ συνάξιν τῶν ἐπισκόπων ὡς ἐπίσκοπος Ρώμης καὶ διάδοχος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ὡς ἀνάξιος μὲν, ἀλλ' ὡς ὁ ἀληθὴς κυβερνήτης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ δοῦλος τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ». Καὶ συνέχισε: «Ἡμεῖς λοιπὸν ὁ Πάπας, ὅστις συγκεντρῶ ἐν τῷ προσώπῳ μου καὶ τῷ ἁγίῳ ἀξιωματί μου πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνακηρύσσω τὴν Σύνοδον ταύτην ὡς Οἰκουμενικήν».

Γι' αὐτὸ, περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, ὁ Κύριος καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ προσευχηθοῦν θερμὰ γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ λόγια τῆς ἐναγώνιας προσευχῆς Του «ἵνα πάντες ἑνωθῶσι».

«Μεγίστην εὐεργεσίαν βλέποντες, χεῖρας κροτήσωμεν, τὰ διειστώτα μέλη τοῦ Χριστοῦ συνηγμένα πρὸς ἑνωσιν καὶ τὸν Θεὸν αἰνέσωμεν τὸν τὴν εἰρήνην πρυτανεύσαντα».

(Ὑμνος ἀπὸ τῆς Κυριακῆ τῆς Ὁρθοδοξίας)

Ἀσκήσεις

1) Ἀνάπτυξε σὲ μιὰ σελίδα τοῦ τετραδίου σου τὰ λόγια τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου: «Οὐδὲν οὕτω παροξύνει τὸν Θεόν, ὡς τὸ Ἐκκλησίαν διαίρειθῆναι» (Ρ. Γ. 62, 85).

2) Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν «σῶμα Χριστοῦ» (Κολ. α' 24). Σύμφωνον μετὰ τὸν ὅρισμόν αὐτόν, πῶς μοιάζουν οἱ χωρισμένες χριστιανικὲς Ἐκκλησίες;

3) Σὲ τί ὅθι βοήθησεν τὴν ἀνθρωπότητα ἡ συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν;

4) Γιατί ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δὲ βλέπει μετὰ καλὰ μάτια τὸ διαίλογο τῶν Ἐκκλησιῶν;

5) Πῶς σοῦ φαίνονται οἱ ἀντιδράσεις ὀρισμένων χριστιανικῶν σωματείων στὴν ἐνάρξιν τοῦ διαλόγου μετὰ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησίαν; Ποιά εἶναι ἡ γνώμη σου;

- Παλαιά Διαθήκη, κατὰ τοὺς Ο', ἔκδ. «Ζωῆς», Ἀθῆναι 1950.
 Καινὴ Διαθήκη, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1955.
- Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, ἔκδ. τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 1 - 36, Ἀθῆναι 1955 (ΒΕΠΕΣ).
- Πατρολογία MIGNE.
 Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή», Ἡ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων, Ἀθῆναι 1960.
- Ἀμάντου Κ. Ἱστορία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τόμ. Α' καὶ Β', Ἀθῆναι 1953², 1957².
- Ἀλιβιζάτου Ἀ. Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, Ἐν Ἀθῆναις 1949².
 Guardini R. Ὁ Κύριος, μετ. Ἀρχιμ. Ἱερ. Κοτσώνη, τόμ. Α' Β' Γ', Ἀθῆναι 1955 καὶ 1956.
- Holzner J. Ὁ Παῦλος, μετ. Ἀρχιμ. Ἱερ. Κοτσώνη, Ἀθῆναι 1948.
 Ἰωαννίδου Β. Εἰσαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ἐν Ἀθῆναις 1960.
 Καλλινίκου Κ. Ἐπίτομος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι 1958.
 Καλοκύρη Κ. Ἡ οὐσία τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφίας, Ἀθῆναι 1960.
 Καρμίρη Ἰ. Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μνημεῖα τῆς Ὀρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Ι καὶ ΙΙ, Ἀθῆναι 1960², 1953.
 Κονιδάρη Γ. Γενικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἐν Ἀθῆναις 1957².
 Κοτσώνη Ἰ. Τὸ ἐνθουσιαστικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Μαρτύρων, Ἀθῆναι 1952.
- » » Ἡ ἐπὶ τὴν νίκην πεποιθήσεις τῶν πρώτων χριστιανῶν ὡς ἱεραποστολικὴ δύναμις, Ἀθῆναι 1958.
- Μπαλάνου Δ. Πατρολογία, Ἀθῆναι 1930.
- » » Οἱ Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1961².
- » — » Οἱ Βυζαντινοὶ Ἐκκλησιαστικοὶ Συγγραφεῖς, Ἀθῆναι 1951.
- Παπαδοπούλου Χρ. Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξάνδρειας, Ἀλεξάνδρεια 1935.
- » » Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας, Ἀλεξάνδρεια 1951.
- » » Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐν Ἀθῆναις 1954.
- Παπακώστα Σ. Τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, Ἀθῆναι 1950.
- » » Ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία τοῦ Κυρίου, Ἀθῆναι 1948.
- » » Αἱ παραβολαὶ τοῦ Κυρίου, Ἀθῆναι 1938.
- Παπαρρηγοπούλου Κ. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, ἔκδ. Γ' (Ἐλευθεροδίκη), Ἀθῆναι 1932.
- Ricciotti G. Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετ. Ὑακίνθου Δημ., Ἀθῆναι (χωρὶς χρονολογία ἐκδόσεως).

- Στεφανίδου Β. 'Εκκλησιαστική 'Ιστορία, 'Αθήναι 1959.
 Συνέκδημος Μέγας 'Ιερός, ἔκδ. ΦΩΣ, 'Αθήναι 1959.
- Σωτηρίου Γ. Χριστιανική καὶ Βυζαντινὴ 'Αρχαιολογία, ἀνατύπ., 'Εν 'Α-
 θήναις 1962.
- Τρεμπέλα Π. 'Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, 'Αθήναι 1951.
 » » 'Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγέλιον, 'Αθήναι 1951.
 » » 'Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, 'Αθήναι 1952.
 » » 'Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ 'Ιωάννην Εὐαγγέλιον, 'Αθήναι 1954.
 » » 'Υπόμνημα εἰς τὰς Πράξεις τῶν 'Αποστόλων, 'Αθήναι 1955.
- Φυτράκη 'Α. Λείψανα καὶ 'Τάφοι Μαρτύρων κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους
 αἰῶνας, ἐν 'Αθήναις 1955.
- Χαστούπη 'Α. 'Η Παλαιὰ Διαθήκη (μετάφρασις τῶν 'Ο' - μετ. διορθωμέ-
 νου ἑβραϊκοῦ κειμένου), 'Αθήναι 1954.
- Busch E. Die Botschaft von Jesus Christus, Frankfurt 1959.
 » » Evangelium und Kirche, Frankfurt 1962.
 » » Glaube und Nachfolge, Frankfurt 1959.
- Bruder K. Von Glauben und Leben des Christen, Frankfurt 1960.
- Corbach L. Die Bergpredigt in der Schule, Göttingen 1962.
- Cullmann O. Peter, New York 1958
- Deissmann A. Paul: A study in social and religious history, New
 York 1957.
- Filson F. A New Testament History, London 1965.
- Hughes P. A History of the Church, vols 1 - 3, London 1961
 (reprinted)
- Jeremias J. Die Gleichnisse Jesu Göttingen 1962.
- Latourette K. A History of Christianity, New York 1953.
- Lexikon für Theologie und Kirche 2. Auflage, Freiburg 1957 -
 1964.
- Linnemann E. Gleichnisse Jesu, Göttingen 1964.
- Meer(F. van der) Mohrmann C. Atlas of the Early Christian World,
 London 1959.
- Religion in Geschichte und Gegenwart 2. Auflage, Tübingen
 1957 - 1962.
- Rice, D. Byzantine Art, Pelican edition, 1962.
- Schering E. Kirchengeschichte im Unterricht, Göttingen 1963.
- Schnackenburg, R. Die sittliche Botschaft des Neuen Testamentes, Mün-
 chen 1962.
- Schrey H. Christliche Ethik, Quellenheft, Göttingen 1961.
- Thielicke H. Das Bilderbuch Gottes, Stuttgart 1957.
- » » Das Leben kann noch einmal beginnen, Ein Gang
 durch die Bergpredigt, Stuttgart 1956.

Ἐξώφυλλο: PENAS ΜΑΛΑΜΑ

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμεον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

Ἑκδόσεις Β' 1966 (X) - ANT. 80.000 - ΣΥΜΒ. 1447/25-8-66 - 1444/22-8-66

Ἑκτύπώσεις - Βιβλιοδεσία : *ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.* - Φιλαδελφείας 4 - ΑΘΗΝΑΙ

0020556325

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λευ

